

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLI TIP ENSTİTÜSÜ**

**Danışman
Prof. Dr. M. Fatih YAVUZ
Yard. Doç. Dr. Z. Belma GÖLGE**

**ÖLDÜRME SUÇU İŞLEMİŞ
KADIN VE ERKEK HÜKÜMLÜLERDE
SUÇ MOTİVASYONU
VE
SUÇA ETKİ EDEN FAKTÖRLER**

**SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

**Psikolog Anıl ÇAKIR GÖNEN
İstanbul – 2015**

ÖNSÖZ

Öncelikle tezimin başından sonuna kadar desteğini ve anlayışını her zaman hissettiğim, değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. M. Fatih YAVUZ' a teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamın her aşamasında zamanını, anlayışını, bilgi ve deneyimlerini esirgemeyerek, çalışmamın nihayete ulaşmasında beni her daim motive eden, güç ve desteğini çalışmamın her aşamasında hissettiğim değerli hocam ve ikinci danışmanım Yard. Doç. Dr. Zeynep Belma GÖLGE' ye en içten duygularıyla teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın gerçekleşmesini sağlayan, zamanlarını ayırarak bilgilerini benimle paylaşan araştırma grubundaki tüm katılımcılara ve katılımcılara ulaşmamı sağlayan herkese teşekkür ederim.

Çalışmam sırasında sabırla yanımda olan sevgili dostlarıma ve iş arkadaşlarıma beni destekledikleri için teşekkür ederim.

Hayatımın her alanında olduğu gibi, çalışmamın tüm süreçlerinde yanımda olan, desteklerini, sevgi ve anlayışlarını her daim hissettiğim sevgili anneme, babama ve bende büyük emeği olan anneanneme gönül dolusu sevgi, saygı ve şükranlarımı sunarım.

Son olarak tez çalışmam boyunca, tüm kalbiyle yanımda olan sevgili eşim İlker' e ve gösterebildiği kadar sabır ve anlayış için canım oğlum Mete' ye sonsuz sevgimle teşekkürlerimi sunarım.

Psikolog Anıl ÇAKIR GÖNEN

Mart, 2015

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	i
İçindekiler.....	ii
Tablo Listesi.....	iv
1.GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
2.GENEL BİLGİLER.....	3
2.1. Suç Olgusu.....	3
2.1.1 Suçun Tanımı ve Tarihçesi.....	3
2.1.2 Suçun Etiyolojisine İlişkin Teoriler.....	5
2.1.2.1 Biyolojik Kuramlar.....	5
2.1.2.2 Psikolojik Kuramlar.....	6
2.1.2.3 Sosyolojik Kuramlar.....	7
2.1.2.4 Sosyo-Psikolojik Kuramlar.....	8
2.2 Kasten Öldürme Suçu.....	9
2.2.1 Kasten Öldürme Suçu Tanımı ve Tarihçesi.....	9
2.2.2 Kasten Öldürme Suçunun Etiyolojisi.....	16
2.2.3 Kadın ve Erkek Hükümlülerde Kasten Öldürme Suçu.....	22
2.2.4 Kasten Öldürme Suçunun Hukuki Boyutu.....	35
2.3 Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar.....	45
2.3.1 Öfke ve Saldırganlık Kavramları.....	45
2.3.1.1 Öfke ve Saldırganlık ile İlgili Araştırmalar.....	57
2.3.2 Empati Kavramı.....	62
2.3.2.1 Empati ile ilgili Araştırmalar.....	65
2.3.3 Çatışma Kavramı.....	68
2.3.3.1Çatışma ile ilgili Araştırmalar.....	77
3.GEREÇ VE YÖNTEM.....	80
3.1.Çalışma Grubu.....	80
3.2.Gereçler.....	80

3.2.1.Görüşme Formu.....	80
3.2.2.Durumluk-Sürekli Öfke İfadesi Envanteri.....	80
3.2.3.Saldırganlık Envanteri.....	81
3.2.4.Empati Beceri Ölçeği.....	82
3.2.5.Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği.....	83
3.3.Düzen ve İşlemler.....	87
3.4. Analiz.....	87
4.BULGULAR.....	88
4.1. Demografik Bilgiler.....	88
4.2. Aile İçi Şiddet ve Çocukluk İstismarı Yaşantıları.....	92
4.3. Suç Bilgileri.....	96
4.4. Mağdur ile İlgili Bilgiler.....	107
4.5. Geçmiş Suç Bilgileri.....	109
4.6. Aile Yaşantıları ve Geçmişleri.....	110
4.7. Psikiyatrik Geçmiş ve Alkol/Uyuşturucu Kullanımı.....	119
4.8. Suç ve Adalet Duygusu Değerlendirmesi.....	125
4.9. Ölçeklerin değerlendirilmesi.....	127
5.TARTIŞMA.....	132
6. SONUÇ.....	164
7. ÖZETLER.....	167
8. KAYNAKLAR.....	169
EKLER.....	195
ÖZGEÇMİŞ.....	218

TABLO LİSTESİ

Tablo-1: Eğitim durumuna göre dağılım	88
Tablo-2: Doğum yerine göre dağılım	89
Tablo-3: Yaşamının büyük bir kısmını geçirdiği yerleşim birimine göre dağılım	89
Tablo-4: Medeni duruma göre dağılım	90
Tablo-5: Çocuk durumuna göre dağılım	90
Tablo-6: Meslek durumuna göre dağılım	91
Tablo-7: Hüküm giymeden önce çalışma durumuna göre dağılım	91
Tablo-8: Aile içi şiddet öyküsüne göre dağılım	92
Tablo-9: Çocukluk çağı şiddet öyküsüne göre dağılım	94
Tablo-10: Suçun işlediği yerleşim birimine göre dağılım	96
Tablo-11: Suçun işlendiği yere göre dağılım	96
Tablo-12: Suçun işleniş şekline göre dağılım	97
Tablo-13: Saldırgan sayısına göre dağılım	97
Tablo-14: Suç esnasındaki alet kullanımına göre dağılım	98
Tablo-15: Alet türüne göre dağılım	98
Tablo-16: Suç esnasında alınan yardıma göre dağılım	99
Tablo-17: Suç esnasında yardım alınan kişi sayısına göre dağılım	99
Tablo-18: Suç esnasında kimlerden yardım alındığına göre dağılım	99
Tablo-19: Suçu işlerken alkol/ilaç kullanımına göre dağılım	100
Tablo-20: Suça eşlik eden başka suça göre dağılım	100
Tablo-21: Suçu işledikten sonra kaçma/saklanma durumuna göre dağılım	100
Tablo-22: Suç işleme nedenlerine göre dağılım	101
Tablo-23: Kendi kararıyla suç işleyip işlemediğine göre dağılım	102
Tablo-24: Suçu işlerken bu kararda etkili olan kişilere göre dağılım	102
Tablo-25: Aynı durumda aynı suçu işleme fikrinin durumuna göre dağılım	102
Tablo-26: Verilen cezayı değerlendirme durumuna göre dağılım	103
Tablo-27: İşlenen suç hakkındaki hislere göre dağılım	104
Tablo-28: Suçu işlemeden önceki hislere göre dağılım	105
Tablo-29: Ailenin işlenen suçla ilgili ne düşündüğüne göre dağılım	106
Tablo 30: Çevrenin işlenen suçla ilgili ne düşündüğüne göre dağılım	106
Tablo-31: Saldırgan mağdur arasındaki yakınlığa göre dağılım	107
Tablo-32: Mağdurun cinsiyetine göre dağılım	108

Tablo-33: Mağdurun direncine göre dağılım	108
Tablo-34: Mağdurun saldırı sırasında alkol/ilaç kullanımına göre dağılım	108
Tablo-35: Geçmiş suça göre dağılım	109
Tablo-36: Suç sayısına göre dağılım	109
Tablo-37: Suç türüne göre dağılım	109
Tablo-38: Ailenin kimlerden oluştuğuna göre dağılım	110
Tablo-39: Yetiştiren/büyüten kişilerin kim olduğuna göre dağılım	110
Tablo-40: Anne ve babanın birlikteliğine göre dağılım	111
Tablo-41: Anne ve babanın ayrı olduğundaki yaş dönemine göre dağılım	111
Tablo-42: Babanın eğitime durumuna göre dağılım	112
Tablo-43: Annenin eğitim durumuna göre dağılım	112
Tablo-44: Annenin mesleğine göre dağılım	113
Tablo-45: Babanın mesleğine göre dağılım	113
Tablo-46: Babanın sürekli bir işe sahip olma durumuna göre dağılım	114
Tablo-47: Çocukken aileden ayrı kalma durumuna göre dağılım	114
Tablo-48: Çocukken aileden ayrılmanın gerekçesine göre dağılım	115
Tablo-49: Çocukken aileden ayrı kalınan zamanın nerede geçirildiğine göre dağılım	115
Tablo-50: Babanın geçmiş suçuna göre dağılım	116
Tablo-51: Kardeşlerin geçmiş suçuna göre dağılım	116
Tablo-52: Kardeşlerde suç türüne göre dağılım	117
Tablo-53: Arkadaşların geçmiş suçuna göre dağılım	117
Tablo-54: Arkadaşlarda suç türüne göre dağılım	118
Tablo-55: Babanın alkol kullanımına göre dağılım	118
Tablo-56: Babanın alkol kullanım şekline göre dağılım	119
Tablo-57: Psikolojik sorun nedeniyle ayaktan tedaviye göre dağılım	119
Tablo-58: Psikolojik sorunun ne olduğuna göre dağılım	120
Tablo-59: Psikolojik sorun nedeniyle hastanede yatışa göre dağılım	120
Tablo-60: İntihar girişimine göre dağılım	121
Tablo-61: İntihara teşebbüs şekline göre dağılım	121
Tablo-62: Suç sonrası intihar girişimine göre dağılım	121
Tablo-63: Kendilerine zarar verme davranışına göre dağılım	122
Tablo-64: Kendilerine zarar verme türüne göre dağılım	122
Tablo-65: Suç sonrası kendilerine zarar verme davranışına göre dağılım	122
Tablo-66: Suç sonrası kendilerine zarar verme türüne göre dağılım	123

Tablo-67: Alkol kullanma durumuna göre dağılım	123
Tablo-68: Alkol kullanım şekline göre dağılım	124
Tablo-69: Madde kullanma durumuna göre dağılım	124
Tablo-70: Suç ve adalet ile ilgili düşüncelere göre dağılım	125
Tablo-71: Ölçeklerin değerlendirilmesi	127
Tablo-72: Ölçekler Arasındaki Korelasyon	128
Tablo-73: Suçun İşleniş Şekline Göre Ölçekler Arasındaki İlişki	131

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Öldürme suçları, kişiye yönelik en ciddi ve en ağır suçlardan biridir. Bu davranışla fail, kişinin en doğal hakkı olan “yaşam hakkı” nı elinden almaktadır (Erem ve Toroslu, 1987). Öldürme, en genel anlamda insanın bilerek ve isteyerek ya da planlanmadan kaza sonucu bir başka insanın hayatına son vermesidir (İçli, 2007).

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de öldürme suçlarının büyük çoğunluğu erkekler tarafından işlenmektedir. Buna karşılık kadınlar tarafından işlenen öldürme suçları artış göstermektedir. Cinsiyet, öldürme suçuna ilişkin en belirgin iki değişkenden bir tanesini oluşturmaktadır (Haynie ve Armstrong, 2006).

Suçta cinsiyet farklılığı, evrensel bir nitelik taşıdığından, kadın suçluluğu ile erkek suçluluğu arasındaki farkların belirlenmesi önem taşımaktadır.

Öldürme suçu işleyen kadınlarla ilgili bazı çalışmalar vardır. Kadınlardaki öldürme eylemleri büyük ölçüde yakın kişisel ilişkisi bulunduğu ve çatışması olduğu bireylere karşı gerçekleşmektedir. Kadın suçlularda aile üyeleri, özellikle erkek arkadaşlar sıklıkla kurban olmaktadır. Kadınlar erkeklere göre yabancı kişileri daha nadir olarak öldürmektedirler (İçli, 2007; Weizman ve diğerleri, 2003).

Saygılı ve Aliustaoğlu' nun (2009) çalışmasında kadınların işledikleri suçların %66.6'sı birinci dereceden bir yakına karşı işlenmiştir. Kellerman ve Mercy (1992) ABD Federal Soruşturma Bürosu kayıtları üzerinde yaptıkları araştırmada cinayet suçu işleyen kadınların %60'ının eşleri, başka bir aile üyesi ya da yakın bir tanıdıklarını öldürdüğünü ortaya koymuştur, erkeklerde ise bu oran %20'dir.

Yapılan başka bir araştırmada öldürme suçu işleyen kadın ve erkekler birçok değişken açısından karşılaştırılmış ve kadınların aile üyelerini daha sık hedef aldığı, çocuk öldürme suçlarının neredeyse tamamının kadınlar tarafından gerçekleştirildiği ve saldırı niteliklerinin cinsiyetler arasında farklılaştığı saptanmıştır (Hakkanen-Nyholm ve diğerleri, 2009).

Öldürme hükümlülerinin daha önce yaşamış oldukları sosyal çevre, kültürel özellik ve sosyal ilişkilerin niteliğinin bilimsel olarak analizi, suçun neden ve nasıl işlendiği sorusuna daha kolay yanıt almamıza olanak sağlayacaktır. Toplumda gitgide artan bu suç türleri her ferdi tehdit edebilecek orandadır. Dolayısıyla bu çalışma ile adam öldürme suçlarının, ülkemiz içerisinde yarattığı maddi ve manevi kayıpların azalması için, yapılacak başka araştırmalara ve mevcut sorunlara çözüm arayışlarına yardımcı kaynak olması hedeflenmiştir.

Literatürde adam öldürme suçunda etkili olan kişilik özellikleri ve nedenlerini konu alan

çalışmalar olmakla birlikte, kadın ve erkek hükümlülerin adam öldürme suçunu işlemesinde etkili faktörler ve suçun motivasyonlarının incelenmesinde cinsiyetlerin karşılaştırılmasına ilişkin çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Bu noktadan hareketle; çalışmada, öldürme suçu işlemiş kadın ve erkek hükümlülerin suç motivasyonlarını; bu motivasyonların suça dönüşmesine neden olan faktörleri belirlemek amaçlanmıştır.

Bu eylemin oluşmasında, hükümlülerin empati ve çatışma çözme becerileri, öfke ve saldırganlık eğilimleri, çocukluk çağı şiddet yaşantıları, ailesinde ve çevresinde suç geçmişleri, psikiyatrik geçmişi, suç ve adalet olgularına bakış açıları ve sosyo-demografik özellikleri irdelenerek, kadın ve erkek hükümlüler arasındaki farklılıklar değerlendirilecektir.

Bu bağlamda araştırmanın hipotezleri:

1. Öldürme suçu işlemiş kadınların bu suçu daha çok aile içi şiddet (dayak, işkence vb. mağduriyet sonrası) veya kişisel nedenlerle, erkek hükümlülerin ise parasal nedenlerle işlemiş oldukları beklenmektedir.
2. Öldürme suçu işlemiş kadın hükümlülerin empati ve çatışma çözme becerilerinin erkek hükümlülerden daha yüksek, öfke ve saldırganlık düzeylerinin ise daha düşük olacağı beklenmektedir.
3. Öldürme suçu işlemiş kadın hükümlülerin geçmiş aile yaşantılarının, erkek hükümlülerin ise arkadaş grubunun daha etken olması beklenmektedir.
4. Öldürme suçu işlemiş erkeklerin namus ve töre ile ilgili kavramların yer aldığı ifadelere kadınlardan daha yüksek oranda katılmaları beklenmektedir.
5. Öldürme suçu işlemiş erkeklerin adaletin yeteri kadar işlemediğini düşündükleri durumlarda, adaleti kendisinin sağlayabileceği düşüncesinin kadınlara göre daha yüksek oranda olması beklenmektedir.

2.GENEL BİLGİLER

2.1. Suç Olgusu

2.1.1 Suçun Tanımı ve Tarihçesi

İnsanlık tarihi kadar eski olan suç kavramı, her toplumda önemli bir sosyal problem olma niteliği taşımıştır. Suçlar toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel şartlarına göre şekillenmiştir. Tarihi süreçte suçun tanımı felsefeciler ve ceza hukukçuları tarafından yapılmıştır.

Yunan düşünürü Platon “Kanunlar” adlı yapıtında, suçu bir tür hastalık olarak düşünmüş, bunun tutkular, haz arama alışkanlığı ve bilgisizlik olmak üzere üç nedeni olduğunu ileri sürmüştür. Aristo, suçluları kanun düşmanı olarak kabul eder ve suç işlemenin nedenlerini yoksulluk, devrim gibi toplumsal koşullara bağlar (Demirbaş, 2001).

1700 ve 1800’lerde, bireyler arası ilişkilerin üstünde duran Voltaire, Rousseau gibi filozoflara göre suç ahlaki bir konu iken, özgür irade ve özgür seçim gibi kavramlar bu dönemde ortaya çıkmıştır. Zaman içinde suç ile toplumsal çevre arasındaki ilişkiyle ilgilenilmeye başlanmış, daha sonra suçun belirli bir davranışa ve insana yapıştırılan bir etiket olduğu ileri sürülmüştür. (akt:Sokullu, 2004).

Ortaçağda suç şeytani bir davranıştı ve kötü ruhların desteği ve etkisiyle ortaya çıkan bir eylem olarak kabul edilmişti. Thomas d’Aquin, suçların çoğunun kökeninde sosyal arzuların yattığını, ancak yoksulluğun da suça neden oluşturan bir etken olduğunu ortaya koymuştur (Demirbaş, 2001).

Çağdaş bilim adamlarından Burt, suça yalnızca bir semptom gözüyle bakılabileceğini ve bunun kökeninin de zihin olduğunu, suçluluğun ruhsal bir sorun olarak ele alınması gerektiğini öne sürmüştür(akt: Yavuzer, 1982).

İlk kriminologlardan Beccaria’nın yaşadığı dönemde, işleme olasılığı en az olan suçlar dahi, varsayımlara dayanan, zayıf ve kuşkulu delillerle kanıtlanmaktaydı. Beccaria, “yargıcın kararından önce bir insan suçlu olarak adlandırılmaz” diyerek, ceza hukukunun temel ilkelerinden biri olan suçsuzluk karinesine vurgu yapmıştır (Selçuk, 2004).

Literatürde suçun çeşitli tanımları yer almaktadır. Toplumların suç çeşitliliği ve suça karşı oluşturulan kurallar bütünüünün değişikliği suç tanımlamalarını değişen bir hale getirmiştir.

Suç sosyal bir olgudur. Nerede en az iki insan varsa orada birine göre normal, diğerine göre suç olan bir davranış ortaya çıkar. Bunun yanında, suç durağan bir olgu değildir. Bugün için suç olarak görülen bazı davranışlar -yeni fikirler, inançlar ya da anlayışlar- gelecekte doğal ve gerekli olarak algılanabilir (Bal, 2003).

Suç, “topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanun koyucu tarafından kabul edilen ve belirtilen eylem, davranış, tavır ve harekettir”. Tarihsel süreç içerisinde her dönemde topluma zarar veren veya tehlikeli olduğu düşünülen davranışlar, kanun koyucular tarafından çıkartılan yasalarla yasaklanmış ve cezalandırılmıştır. (Dönmezer, 1994). Bu durum suçun evrenselliğini ortaya koymaktadır.

Durkheim’a göre, “ceza tepkisiyle karşılaşan her eylem bir suçtur”. Suç kültürün bir parçasıdır ve her toplumda her zaman suç vardır. Suç mevcut normların bir ürünüdür ve “yanlış”, “doğru” ya anlam kazandırmak için gereklidir. Suç fonksiyondur ve toplumsal değişim için gereklidir. Durkheim, suçu suç kılan şeyin, davranışın kendisi değil, o davranış üzerindeki sosyal anlayış ve sosyal yargı olarak tanımlamaktadır (Akt: Demirbaş, 2001).

Suç kavramı disiplinler açısından farklı şekilde tanımlanabilmektedir. Nitekim İçli’nin (2007) belirttiğine göre çağdaş kriminolojide suça ilişkin dört tanımsal bakış açısı vardır. Buna göre suç hukuksal açıdan “yasaları ihlal eden davranış”, siyasal açıdan “yasaya güçlü gruplar tarafından yerleştirilen daha sonra davranışın istenmeyen biçimlerini yasadışı olarak etiketleyen bir ölçütün sonucu”, sosyolojik açıdan “toplumsal sistemin korunması için baskılanması gerekli olan anti-sosyal davranış” ve son olarak psikolojik açıdan “sosyal bir davranış problemi olarak topluma uyum sağlamada yetersizliğin bir sonucu ve bu bağlamda bir davranış problemi” olarak tanımlanmaktadır.

Suç, sorumlu kabul edilen birey tarafından hukuka aykırı biçimde, iradi olarak gerçekleştirilmiş ve kanuni bir yaptırıma bağlanmış, tipe uygun eylemdir. Suç işleme nedenleri çok çeşitli faktörlere dayanmakla birlikte, suç gerçekleştikten sonra suçluların iyi kötü bir tatmine ulaşma durumunu yaşadıkları da bilinmektedir. İntikam suçları olarak adlandırılan bazı suçlarda, ulaşılan manevi tatmin, maddi tatminin ötesine geçebileceği gibi, hırsızlık, dolandırıcılık gibi bazı suçlar, sadece maddi tatmin amacıyla da işlenebilir. Şiddet suçları adı verilen bir grup suç ise, daha çok manevi tatmin amacıyla işlenmekte, bireyin şiddet suçu işleme nedenleri arasında, özellikle kendi varlığını ve çektiğini ileri sürdüğü acıyı topluma duyurma çabası yer almaktadır (Delisi ve Conis, 2007).

Bütün bu tanımlamaların bir toplamı olarak suç; bir toplumda belirli bir dönemde var olan idealler, gelenekler ve değerler sistemi çerçevesinde geliştirilen normlara dayalı hukuk düzenine uygun olmayan, bu düzenden sapan davranışlar olarak tanımlanmıştır (İçli, 2007).

Özetle suça yönelik tanımlamalarda farklı bakış açılarına göre suç davranışının açıklanmaya çalışıldığı görülürken, suç davranışının altında yatan etmenlerin; suça yönelimle ilgili kuramsal yapının da incelenmesi gerekmektedir.

2.1.2 Suçun Etiyolojisine İlişkin Teoriler

Suçun nedenlerinin ortaya koyulmasında subjektif ve objektif nitelikte yaklaşımlar bulunmaktadır. Suç kuramları suç kadar uzun bir tarihe sahiptir. Bu kuramlar, dört ana başlıkta ele alınmaktadır (Sokullu, 2004).

2.1.2.1 Biyolojik Kuramlar

Suç olgusunu biyolojik faktör çerçevesinde ele alan yaklaşımları, bedensel yapılardaki farklılıkları temel alan yaklaşımlar ve genetik yapılardaki farklılıkları temel alan yaklaşımlar olmak üzere iki farklı başlık altında toplamak mümkündür.

Bedensel yapıdaki farklılıkları temel alan yaklaşımların öncüsü Lombroso'dur. Mahkumların kişilikleri üzerine çalışmalar yapmıştır, birçok mahkumu gözlem altında tutmuş, huy ve hareketlerini, düşüncelerini, yaşayışlarını ve geçmişlerini araştırmıştır. Ayrıca cezaevlerinde ölen mahkumların cesetleri üzerinde otopsiler yapmıştır ve tüm bunların sonucunda bazı sonuçlara ulaşmıştır (Dönmezer, 1994).

Lombroso'ya göre “doğuştan suçlular” olarak da adlandırılan suçlu bireylerin, bedenlerinde bulunan bazı farklılıktan, etiketten veya anormallikler bakımından diğer bireylerden ayrıldıkları görülmektedir. Bedenlerinde ki bu farklılıklar onları iradeleri dışında suç işlemeye yönlendirir (Dönmezer, 1994).

Baer, Lombroso'nun kuramını eleştirmiş ve doğuştan gelen suçluların olabileceğini fakat bu kişilerin fiziksel yapılarıyla tanınamayacağını düşünmüştür. Charles Goring de Baer gibi Lombroso'nun görüşlerini 1913'de yayınladığı araştırmalarda çürütmeye başlamış ve bu kişilerin ancak kafatası ölçümleri ile beden yapılarının incelenmesi sonucunda tanımlanabileceğini öne sürmüştür. (akt: Hurtwitz ve Christiansen, 1983).

Ferri, Lombroso'nun tezini “doğuştan suçluluk öğretisi” olarak tanımlayarak akılda kalmasını sağlamıştır. Ferri suçluluğun incelenmesinde Pozitif metodun kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır. Suçlu genellikle anormaldir. Bireyi kendi iradesi dışında suç işlemeye yönelten biyolojik, fiziki ve sosyal etmenler söz konusudur (Dönmezer, 1994).

Ferri'ye göre bireyler suç işlemeyi seçmezler, yaşam koşullarının yaratmış oldukları bir

takım faktörler ile suçta itilirler. Ferri, suçlu doyum yasasını savunmaktadır buna göre belirli bireysel ve fiziksel koşullara sahip olan bir çevrede ancak belirli ve sabit sayıda suç işlendiği görülür, ne daha az işlenir ne de daha çok. Suçun önlenmesi bu durumda ancak toplumda yapılacak olan değişimlere bağlı olarak önlenebilir. Ferri daha çok suçun önleyici yollarla kontrol altına alınabileceğini ileri sürmektedir. Önleyici mekanizmalara olan sıkı bağlılığın zamanla toplumda suç azaltacak bir görünüme kavuşacağına değinmektedir. (Akt: Mclaughlin ve diğerleri, 2003).

Genetik yapılarıdaki farklılıklara ilgili çalışmalar da mevcuttur. Bütün canlıların fizik, biyolojik ve psikolojik özellikleri kendilerinden sonraki bir diğer nesle aktarılır, bu doğal bir olaydır. Bu durumda bireylerin atalarının özelliklerini taşıması, onlara sahip olması normaldir (Soyaslan, 1998).

İnsanın kışkırtıcı davranışlarının nedenlerine ve alışkanlıklarının etkilerine, duygularına ve sosyal faktörlere yeterince dikkat verilmemesi bakımından bu kuramlar birliği eleştiri almaktadır (Johnson, 1974).

2.1.2.2 Psikolojik Kuramlar

20.yy başlarından itibaren Psikologlar, Psikiyatristler ve ruh sağlığı çalışanları kriminolojik teorinin formüle edilmesi konusunda önemli bir şekilde rol oynamışlardır. Psikologlar, tüm insan davranışlarını bazı zihinsel süreçlerin bir fonksiyonu olarak görmektedirler. Psikologlara göre kriminologlar, suçluluğu onu motive eden ve suç işlemesine yol açan psikolojik süreçleri belirlemeden açıklama şansına sahip değillerdir (İçli, 2007).

20. yüzyılın başlarından itibaren suçun nedenlerini araştıranlar bedenden ruha doğru yönelmeye başlamışlardır. Suçun oluşumunu açıklama denemelerinden biri, psikanalitik bakış açısı olmuştur. Franz Alexander, Hugo Staub, Theoder Reik, August Aichhorn, Paul Reiwald, Eduard Naegeli ve Sigmund Freud savunucuları olarak bilinmektedir. Freud'a göre suçluluk, benlik ile üst benlik gelişimindeki yetersizlikler nedeniyle dürtülerin denetim altına alınmamasından doğmaktadır (Demirbaş, 2001).

Psikanalitik kuramın suçla ilişkin açıklaması şu şekildedir: Çocuk, en temel dürtülerden biri olan saldırganlık dürtüsü ile dünyaya gelir. Bu dürtünün kontrolü sosyalleşmenin gerçekleşmesi ve süperego'nun oluşumu ile olur. Bu süreç ebeveynlerle olan ilişkiye bağlıdır. Psikanalitik yaklaşım bu süreçle oluşan id-ego-süperego kaynaklı bilinçaltı karmaşaların suç davranışını meydana getirdiğini varsayar (Kaner, 1992).

Bilinçdışını etkileyen kavramları Freud şu şekilde açıklamaktadır. *İd*; temel biyolojik dürtülerin doğuştan beri var olan kaynağıdır. *Ego*; davranışların, alışkanlıkların ve düşüncelerin maddi ve sosyal dünya ile olan ilişkilerinin temsil edilmesinin gelişiminde var olan kişisel bilinçliliklerdir. *İd* ve *ego*nun ilişkisi ile birlikte ortaya çıkan *süper ego* ise adetlerin kişisel sosyal deneyimler içerisinde şekillenmesini yansıması olarak tanımlanmaktadır (Akt: Johnson, 1974).

Psikanalitik okula göre suç, önlenmemiş bir kompleksin simgesi olarak düşünülmektedir. İçte atılmış, bilinçdışında var olan kompleks, kişide onu çevreden gelen uyarılara belli bir biçimde tepki göstermeye yönelir (Akt: Yavuzer, 2004).

Suç kavramının nedenleri üzerine yapılan bir diğer psikolojik açıklama öğrenme kuramlarına aittir. Bu kuramlar Pavlov'un geliştirdiği klasik koşullanma, Skinner tarafından geliştirilen edimsel koşullanma, Bandura tarafından geliştirilen sosyal öğrenme ve bunlar üzerinden geliştirilmiş diğer öğrenme kuramlarını kapsamaktadır. Özetle bu kuramlara göre suç, öğrenilmiş bir davranıştır. Olumsuz davranışların model alınması, pekiştirilmesi ve onaylanması gibi süreçlerin ardından suç davranışı meydana gelir (Archer, 1991).

Psikoloji bilimi genel anlamda suçluyu koruyan bir yaklaşım ile suçu bireylerin doğuştan getirdikleri ve bireylere göre farklılık gösteren içgüdü, zeka gibi bireysel özelliklerle açıklamaktadır. Bu anlayış çerçevesinde suçu ele alan Psikolojik yaklaşımlar suçun kendisinden çok nedenleri üzerinde yoğunlaşmıştır, kişiliklerdeki bazı niteliklerin özelliklerine göre suçu sınırlı bir biçimde ele almıştır. Bu durumda sadece psikoloji bilimi ile suç olgusunu kavramamız olanaklı gözükmemektedir (Aycan, 1991).

2.1.2.3 Sosyolojik Kuramlar

Genel anlamda suç, sosyolojik bakış açısına göre sosyal ortamın bir ürünüdür. Suçlu olmayan uyum biçimlerinden sadece özde ayrılmaktadır. Kısaca sosyolojik bakış açısında hasta olan toplumdur (İçli, 2007).

Sosyolojik kuramlar yapısal kuramlar ve alt-kültür kuramlar olarak iki bölümde incelenmektedir.

Yapısal kuramlar içerisinde en çok bilinen Durkheim'in teorisidir. Fransız sosyolog Emile Durkheim'a (1964) göre, ahlaki yükümlülükler ve sosyal kurallar olmazsa, yaşam çekilmez hale gelir ve anomi ile sonuçlanır. Merton'un ortaya koyduğu anomi teorisi, bireyin hangi nedenden dolayı sapmış olduğu ile ilgili olarak doğrudan ilgili değildir. Bunu açıklamak yerine toplumda var olan suç oranlarını açıklamaya yönelmiştir, bunu ise meşru amaçlara ulaşmada kullanılacak yolların eşit dağıtılmadığı düşüncesinden hareket ederek açıklamaya

çalışmaktadır. Suçu bireylerin değil, içinde bulunulan sosyal koşulların yarattığını benimsemektedir (İçli, 1993).

Vold (1958)'a göre, toplum gruplardan oluşmaktadır. Bu grupların çıkarları ve amaçları birbiri ile çatışır veya aynı doğrultuda olursa gruplar arasında uyumsuzluk başlar. Vold, azınlık gruplarının yaşama sürecini etkileyecek güçleri olmadığı için, bunların davranışlarının genellikle kanunlarda suç olarak tanımlandığını iddia etmektedir (Akt: İçli, 2007).

Alt kültür teorileri konusunda Albert Cohen'in, Cloward ve Ohlin'in çalışmaları dikkat çekmektedir. Alt kültür teorilerinin temelde kriminolojide alt sınıfta bulunan erkekler arasında genç suçluluğun özellikle de buluş çağı çetelerine yönelik açıklamaları yapabilmek amacıyla ortaya konulduğu görülmektedir. Alt kültür teorisyenlerine göre, suçlu gençlik alt kültürü diğer alt kültürler gibi dominant kültürün üyelerinin karşılaşmadıkları problemlere bir tepki olarak doğmuştur (İçli, 2007).

Miller, Cohen'in alt kültür suçluluğunun değerlerinin orta sınıf değerleri tarafından üretildiği iddiasını kabul etmemektedir. Bunun yerine alt sınıf kültürünün kendisi ile ilgili odaksal gelişmelere sahip olduğunu ileri sürmektedir. Miller'in çalışmalarında birçok çete üyesi dominant bir anneye sahip tek bir ebeveyn geçmişine aittir. Şiddet ve sert davranışlar içindeki ilişki erkekliğin ispatı olarak görülebilmektedir. Zayıf olan sosyal koşulların da birleşmesiyle, bu kültür "çevre üretmesiyle" suçlu çetelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Doherty, 2000).

Suçun nedenlerini alt-kültüre bağlayan teoriler, belirli alt kültüre mensup olmanın, bireyi belirli amaçlara yönelteceğini ve bunun da suç niteliği taşıyabileceğini ileri sürmektedirler (İçli, 2007).

2.1.2.4 Sosyo-Psikolojik Kuramlar

Sosyo-psikolojik kuramlar, suçu öğrenilmiş bir davranış olarak ele alan kuramlardır. Sosyal etkileşim süreci ile belirli suç nedenlerinin öğrenildiğini ileri sürmektedirler.

Sosyal öğrenme teorisi aynı zamanda davranış teorisinin önemli bir dalıdır. Davranış teorisi; insan davranışına etki tepki bakış açısı olarak da görülmektedir. Davranış teorisi; bireysel ilgiler sonucu ortaya konan çevresel faktörlerin sonucunda çıkan davranışla ilgilidir. Bireysel bir davranış ödüllendirildiği zaman bu davranış sıklıkla tekrarlanır hale gelir, bir davranışın ardından ceza geldiği zaman ise bu davranış azalır (Schmallegger, 2006).

Sosyal öğrenme teorisinin temelleri Gabriel Tarde' nin taklit teorisine dayanmaktadır. Tarde; Lombroso'nun ileri sürmüş olduğu suçun biyolojik anormallikler nedeniyle ortaya çıktığı görüşünü reddetmektedir. Tarde suçlu bireylerin doğuştan normal insanlar olduklarını, suçu yaşamın bir yolu olarak sonradan öğrendiklerini belirtmiştir. Tarde' nin teorisi "taklidin yasaları" olarak adlandırılmaktadır. Tarde' ye göre bireyler tıpkı bir elbise modelinin kopya edilmesi gibi davranışları taklit etmektedirler. Tarde, taklidin yasalarını üç şekilde açıklamaktadır. Bireyin diğer bireyleri taklit etmesi, onlarla nasıl yakın ilişkilerde buldukları oranına bağlıdır. Bu taklitlerin sonucunda örneğin suç davranışının taklit edilen bir modadan bir kostüme dönüşebileceğini belirtmektedir. Taklit etmenin ikinci yasası ise, alt seviyede olan bireylerin üst düzeyde olanları taklit etmeleridir. Taklidin üçüncü yasası ise, yeni biçimler eskilerin yerini değiştirmektedir. Örneğin; bıçaklı katillerin sayısı tabancalı katillerin sayısı artarken azalmıştır (Akt: Vold ve diğerleri, 2001).

Tarde'nin ortaya koyduğu bu teorinin temel fikirleri ile eş anlamlar taşıyan diğer bir teori ise Sutherland'ın ayırıcı birleşimler teorisi olmuştur. Edwin Sutherland'ın (1947) kuramına göre, suçluluk ne bireysel özelliklerden, ne de sosyo-ekonomik durumlardan doğar; suç, herhangi bir kültürde, herhangi bir bireyi etkileyecek öğrenme sürecinin sonucudur. Suç, karşılıklı ilişki süreci içinde diğer insanlarla birlikte olma sonucu öğrenilir (Akt: Demirbaş, 2001).

İngiliz psikolog Eysenck'in (1969) teorisine göre, suçta soya çekimin bir rolü olduğunu, bireyin sosyalleşmesinde ödüllendirme ve onaylamanın önemli olduğunu kabul etmektedir. Bireye, ödüllendirmeyele davranışlarının benimsendiği, onaylama ile ise istenmediği belirtilir ve böylece olumsuz davranışlar azalır. (İçli, 2007).

Özetle, suç davranışının altında yatan etmenlerin, suç davranışı ve suça yönelimle ilgili kuramsal yapının da bakış açılarına göre farklılaştığı görülürken, büyük suç gruplarından biri olup konumuzun ana başlığını oluşturan "kasten öldürme suçunun" da incelenmesi gerekmektedir.

2.2. Kasten Öldürme Suçu

2.2.1. Kasten Öldürme Suçu Tanımı ve Tarihçesi

İnsanlık tarihinin en eski suçu olan adam öldürme (homicid) suçu, bireylere yönelmiş etkili eylemin en uç noktası olarak da kabul edilmektedir. Bireyin yaşam hakkına bir saldırı niteliği taşıyan bu suç, tüm hukuk sistemlerinde şiddet suçlarının en önemlisi olarak görülmektedir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununda, “adam öldürme” suçu madde başlığı “öldürme” olarak değiştirilmiştir. Ancak alıntılarda adam öldürme ve cinayet kavramları değiştirilmemiştir.

Cinayet, genel hukuk içerisinde bir kimsenin kasıtlı olarak (taammüden) öldürülmesi olarak tanımlanmaktadır. Mahkeme içtihatlarında “kötü niyetli olarak (evil mind)” ve “alçakça ve garezle (abandoned and malignant heart)” olarak kullanılmakla birlikte; kast failin haksız olarak bir kimseyi herhangi bir şekilde öldürmeye niyet etmesidir (Adler ve diğerleri, 2004).

İnsanoğlunun ilk ayrıcalığı olarak tabir edilen kişilik haklarının başında, beden bütünlüğü, yaşam hakkı ve bu hakkın sağlık içinde sürmesi gelmektedir. “Yaşam hakkı, beden bütünlüğüne dokunulmazlık kuralıdır”. (Savcı, 1977). Bir diğer tanım olarak, adam öldürme bir kimseyi fizik- maddi anlamda yok etmektir (Malkoç, 2002).

Suç Sınıflandırma Kılavuzu ise adam öldürmeyi, insan yaşamının kanuni olmayan bir biçimde, içinde güç, bireysel kazanım, vahşet ve bazen de cinsellik barındıran bir davranışla sonlandırılması olarak tanımlar (Douglas, Burgess, Burgess, & Ressler, 2006).

İçli (2007), adam öldürme suçunu genel anlamda bireyin bilerek ve isteyerek veya planlamadan kaza sonucu bir başka bireyin yaşamına son vermesi olarak tanımlamaktadır. Sapmış bir davranış olan bu suç türünün bir toplumda yaygın olarak görülmesinin ve var olan kültürün bir unsuru olarak yer alması sonucunda önemli toplumsal problemleri beraberinde getireceğini belirtmektedir.

Tanımları çoğaltmak mümkün olmakla birlikte kasten öldürme kavramında, genel kanı hayatın kasti olarak hukuka aykırı şekilde madden sona ermesi üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Okur’ a göre (1972) adam öldürme ve cinayet aslında birbirinden farklı iki kavramdır. Her cinayet bir adam öldürmedir, fakat her adam öldürme bir cinayet değildir. Kasıtlı yapılan fiiller cinayet kapsamındadır.

Okur’a göre suçun yapısını bilmek, hukuki boyutları ile ele almak gerekir. Çünkü suç kavramında hukuk terminolojisinde iki kavrama; suçun maddi ve manevi ögesine rastlarız. Katilin suçu bilerek işlemesi, kasten yapması, suçun manevi ögesini, adam öldürmesi ise suçun maddi ögesini oluşturur. Sonuç olarak maddi öge yani suçun bilerek ve kasıtlı işlenmesi cinayeti oluşturur (Okur, 1972). Ölüme sebebiyet vermek ve cinayet ancak suçun manevi ögesi olan kast unsurunun varlığıyla birbirinden ayrılır. Bu nedenle cinayet, kasıtlı olarak bir kişinin hayatına son verme hareketidir (Başpınar, 2008).

Kasten öldürme suçuna sosyo-biyolojik açıdan baktığımızda; ilk olarak maktul ile fail arasındaki yakınlıkta doğru orantı olduğunu görülmektedir. Genellikle fail, maktulü tanımakta,

hatta onunla yakın ve süreli ilişki içerisinde olan kişi olarak karşımıza çıkmaktadır (Tortamış, 2010; İçli, 2007).

Archer (1991), sosyo-biyolojik açıdan konuya yaklaşan Daly, Wilson ve Hamilton'un "kapsamlı uygunluk kuramını" yetişkin cinayetlerine uyguladıklarını belirtmiştir. Buna göre, mağdur ve katil arasındaki yakınlıkta, ters bir orantı söz konusudur. Örneğin, aynı yerde yaşayan insanlar arasında cinayet, birbiriyle ilişkisi olanlara göre ilişkisi olmayanlar arasında daha yaygındır ve öldürme eyleminde işbirliği yapanların, mağdur ve suçlu olanlara göre akraba olma olasılıkları daha fazladır. İşlevsel bakış açısına göre ise, anne-baba-evlat çatışması cinsel güdüler içermek yerine, çoğunlukla ailenin mali kaynaklarının paylaşılması konusunda ortaya çıkmaktadır (Akt: Ozan, 2003).

Kasten öldürme olaylarında failerin profilinde sıklıkla değerlendirilen faktörler; yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik durumu, sanık ve maktul arasındaki yakınlık, kullanılan silahlar-yöntemler, yeniden bu tür bir davranışta bulunma olasılığının olup olmadığı, geçmişte benzer suçlar işleyip işlemediği ve başkaca adli sicil kaydının bulunup bulunmadığıdır (Pinizzoto ve Finkel, 1990).

Adam öldürme suçunun en yüksek olduğu yaşlar 20 yaş civarı ve 30' lu yaşların ilk yıllarıdır. Suçlu davranışını genellikle planlanmamıştır. Yaz aylarında adam öldürme oranlarında artış görülür ancak mevsimlerle bu oran arasında belirgin bir ilişki söz konusu değildir. Adam öldürme haftanın günleri ve günün saatleri arasında ilişkilidir. Özellikle Cumartesi günleri 20.00- 02.00 saatleri arasında öldürme oranı yüksektir. Adam öldürme genellikle kırgınlık aile kavgaları, para konusunda işlenmektedir (Ellis ve Gullo, 1971). Titterington ve Reyes (2010) genç olmayan cinayet mağdurlarının önemli boyutta kadın olduğunu ve aile üyeleri tarafından öldürüldüğünü ortaya çıkarmıştır. Bir çalışmaya göre de yaşlı kadınlar genç kadınlara oranla kocaları tarafından daha az öldürülmektedir (Shackelford ve Shackelford, 2011).

Literatürde öldürme eyleminin çeşitli sınıflamaları yer almaktadır. Bir sınıflandırma öldürülen kişinin niteliğine göre yapılmaktadır. Buna göre bir kadının eşini öldürmesi maritisit (mariticide), bir erkeğin eşini öldürmesi uxorisit (uxoricide), bir kişinin ebeveynini veya ebeveyni rolündeki kişiyi öldürmesi parisit (parricide) olarak isimlendirilmekte ve bu kavram da kendi içinde ikiye ayrılmaktadır: Annenin öldürülmesi için matrisit (matricide) ve babanın öldürülmesi için patrisit (patricide) ifadesi kullanılmaktadır. Kişinin çocuğunu öldürmesi filisit (filicide), kişinin bebeğini öldürmesi infatisit (infanticide), kişinin erkek kardeşini ya da askerde silah arkadaşını öldürmesi fratrisit (fratricide), kişinin kız kardeşini öldürmesi sororisit (sororicide) ve kişinin ülkenin hükümdarını öldürmesi rejisit (regicide) olarak

isimlendirilmektedir. Bu kavramların akla getirdiği bir diğer kavram ise jenosit (genocide) veya soykırım olup kabaca bir milliyet, etnik grup, ırk veya din mensuplarının sırf bu nedenle topluca öldürülmesi anlamına gelmektedir (Gottlieb ve diğerleri, 1987; Akgün;1987).

Öldürme fiiline ilişkin bir başka sınıflama da Polat (2004) tarafından aktarılmaktadır. Buna göre Dürtü Bazında Suç Sınıflama Kılavuzu (Crime Classification Manual) cinayetleri dört ana kategoriye ayrılmaktadır:

Maddi Çıkar Cinayetleri; maddi hedefler için işlenen cinayetlerdir. Bu maddi hedef para, eşya, yer, destek gibi kişi için değeri yüksek herhangi bir şey olabilir. Bu kategori; sözleşmeli cinayet, çete cinayeti, rekabet cinayet, çocuk/adam kaçırmaya cinayeti, rüşvet almak için cinayet, ilaç cinayeti, bilinçsiz minör nedenli ölüm (kişisel kazanç cinayeti, ticari kazanç cinayeti) ve ağır suç cinayeti (gelişigüzel ve durumsal ağır suç cinayeti) diye alt gruplara ayrılabilir.

Kişisel Nedenli Cinayetler; birbirini tanıyan ya da tanımayan kişi ve/veya kişilerin kişisel agresyonu ile öldürmeyle sonuçlanan durumdur. Burada altta emosyonel bir çatışma vardır ve kişinin cinayet işlemesine neden olur. Bu kategori erotomani-güdümlü ölüm, aile içi cinayet, tartışma/çatışma cinayeti, otorite cinayeti, intikam cinayeti, siyasi düşünce cinayeti, acıma/kahramanlık cinayeti, tutsak cinayeti ve non-spesifik nedenli cinayet olarak gruplandırılır.

Seksüel Cinayet; seksüel temele dayalı cinayetlerdir. Bir kişinin kendi cinsel doyumunu veya uyarımını sağlamak amacı ile isteği ve rızası olmayan birine yaklaşması, onu bu amaç için kullanmasının ardından öldürmesidir. Seksüel unsurun tipi suçluya göre değişir. Aksiyon tecavüzden, sembolik seksüel saldırıya kadar değişik tarzda sıralanabilir. Bu kategori organize, dezorganize, miks (karışık) veya sadistik cinayet olarak ayrılabilir.

Çete Cinayetleri; iki veya daha fazla insanın ortak bir ideolojisi ve onayı sonucu, grubun bir veya daha fazla üyesi tarafından gerçekleştirilen öldürme eylemleridir. Mezhep cinayeti, siyasi cinayet, grup heyecanlı cinayet gibi alt gruplara ayrılabilir.

Block ve diğerleri (2000) dört çeşit cinayet tipinden bahsetmişlerdir, planlı faydacı, spontan faydacı, planlı dürtüsel, spontan dürtüsel. Dürtüsel cinayetler, duygular tutkular ya da öfke tarafından karakterize edilmekte ve birbirini tanıyan kişiler tarafından işlenmektedir, faydacı cinayetler ise daha az kişisel olup daha fazla yabancılara karşı gerçekleşen cinayetlerdir. Faydacı cinayetlere örnek vermek gerekirse, cinayetle sonuçlanan hırsızlık, kocasını öldürünce gelecek sigorta parasıyla motive olan kadının işlediği cinayet bu sınıfa girmektedir. Dürtüsel cinayetlere örnek vermek gerekirse, sözlü münakaşa sonucu şiddete dönüşen cinayetler ya da karısının ihanetini öğrenen kocanın aşırı sinirlenip karısını öldürmesi ile sonuçlanan cinayetler

bu sınıfa girmektedir. Aynı araştırmacılara göre, çoğu cinayet planlı faydacı ve spontan dürtüsel olarak gerçekleşmektedir.

Bu sınıflamaların yanı sıra önem taşıyan bir cinayet türü seri cinayetlerdir. En basit tanımıyla aynı kişinin iki ve daha çok kişiyi öldürmesi anlamına gelmektedir. Seri cinayetin bileşenleri ise; cinsel sadizm, yoğun fantezi ve fanteziyi harekete geçiren, öldürmeye zorlayan histir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Federal Soruşturma Bürosu Davranış Bilimleri Ünitesi'nin görevlileri 1970'lerde tutuklu bulunan seri katiller üzerinde yaptıkları araştırmalar sonucunda organize, organize olmayan ve karma olmak üzere üç tip belirlemişlerdir (Samra, 2002).

Tablo 1.1 Cinayet Suçundan Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlü Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam
2008	3298	149	3447
2007	2956	114	3070
2006	1841	76	1917
2005	2682	123	2805
2000	3308	149	3457
1995	2995	143	3138
1990	2494	84	2578

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) resmi internet sitesinden alınan verilere göre cinayet suçundan ceza infaz kurumlarına giren hükümlülere ilişkin yıllara göre dağılım Tablo 1'de gösterilmektedir. Görüldüğü gibi Türkiye'de işlenen cinayet olaylarının sayıları az değildir ve dalgalanmalar olabilmektedir.

İçli'nin (2007) aktarımına göre Türkiye'de 1999 yılında resmi kayıtlara geçen toplam 1591, 2000 yılında 2175, 2005 yılında ise 4366 öldürme vakası gerçekleşmiştir.

Tablo 1.2 Bölge ve Alt Bölgeye Göre 2004 Yılı 100.000 Nüfus Basına Kasıtlı Cinayet Oranları

Bölge ve Alt Bölgeler	Oran
Güney Afrika	31.7
Orta Amerika	29.3
Güney Amerika	25.9
Batı ve Orta Afrika	21.6
Doğu Afrika	20.8
Afrika	20
Karayipler	18.1
Amerika	16.2
Doğu Avrupa	8.1
Kuzey Afrika	7.6
Kuzey Amerika	6.5

Orta Asya ve Transkafkasya ülkeleri	6.6
Avrupa	5.4
Yakın ve Orta Doğu / Güneybatı Asya	4.4
Okyanusya	4
Güney Asya	3.4
Asya	3.2
Güney-Doğu Avrupa	3.2
Doğu ve Güney-Doğu Asya	2.8
Batı ve Orta Avrupa	1.5
Dünya	7.6

Küresel silahlı şiddet yükü raporu; silahlı şiddet ve kalkınma hakkında Cenevre deklarasyonunda (2008) bölgeler ve alt bölgelere göre oranlar verilmiştir.

Dünyadaki cinayet olgularına ilişkin sayılar ise 100.000 nüfus başına kasıtlı cinayet oranları şeklinde ve bölgelere ayrılmış olarak Tablo 2’de verilmektedir. Buna göre Afrika ülkeleri cinayet suçunun en çok işlendiği bölgeler olarak geçmekteyken, Türkiye’yi de içine alan Asya bölgesi oran yüksekliğine göre sıralanmış listenin sonlarında yer almaktadır. Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ise en düşük orana sahiptir. Tüm dünya geneline bakıldığında ise 2004 yılında 100.000 nüfus başına düşen kasıtlı cinayet oranı 7.6’ dır.

Cinayet, tüm suçlar arasında en dramatik olanıdır ve şiddetin uç noktasıdır. Cinayetin kişisel çatışmayı çözüme metodu olarak kullanılması ülkeden ülkeye, ülke içinde bölgeden bölgeye ve zaman içinde büyük değişiklikler göstermektedir (İçli, 2007).

Adam öldürme suçunun tarihçesini incelediğimizde dikkati çeken unsurlar göze çarpmaktadır. Batı uygarlığının beşiği sayılan Yunan ve Roma mitolojisinde Titan denilen tanrılar hüküm sürmeye başlar ve her şeye ve her yere kargaşa egemen olur. Titanlar arasındaki başa geçme yarışında oğullar babalarını babalar oğullarını öldürür. Gökyüzü ve yeryüzünün oğlu olan Satürn (kronos) babasını ve kardeşlerini öldürerek tahta geçmiştir. Sophocles trajedisinde Oedipus bilmeden babasını öldürür sonra kendisini cezalandırmak için gözlerini oyar, annesi de kendisini öldürür (Köknel, 2000).

Eski Yunan’da adam öldürme sadece kişilere karşı değil aynı zamanda “ilahlara” karşı da işlenen bir suçtu. Ancak davranışta kasıt yoksa ölüm cezası yerine sürgün ya da öldürülenin yakınlarına fidye verme cezası verilebilmektedir (Faraç, 2002).

Eski Roma toplumunda aile babalarının (suiuris) evlatlarını satmak, kiralamak, yeni doğmuş çocukları öldürme hakları vardı. Fakat Principatus döneminde bu egemenlik hakkının kötüye kullanımını önlemek için tedbirler alınmaya başlanmıştır. Örneğin, imparator Traianus (M.S. 98–117), oğlunu öldüren bir aile babasını sürgüne çarptırmıştır. Yine 4.yy.dan başlayarak yeni doğan çocuklarını öldüren aile babalarının ölüm cezasına çarptırıldıkları görülmektedir

(Çelebican, 2003). Eski Roma’da yasalar kadın veya çocukların satılmasını ve öldürülmesi hakkını babaya tanımıştır (Okur, 1972).

Roma hukukunda alt ve orta sınıf mensuplarının isledikleri kasten öldürme eylemleri, baş kesme ya da çarmıha germe şeklinde ölüm cezasıyla cezalandırılmaktaydı. Zehirleme suretiyle kasten öldürmeler artınca yeni bir kanun çıkarılarak, satmak için zehir hazırlamak, imal etmek de zehirleme suretiyle kasten öldürme suçunun cezasıyla denk hale getirildi. (Dönmezer, 2001).

İslam öncesi Arap toplumunda kanunları kolluk kuvveti ile saydırıp yürütecek bir devlet otoritesi yoktu. En önemli kurallardan biri “öç” alma idi. Adam öldürme kana kan, cana can yani “kisas” gerektiren suçtu. Geleneklere göre öç almakla yükümlü kimsenin kan davasından vazgeçmesi utanç verici bir durumdu ve bu kişi şerefsiz olarak addedilirdi (Rodinson, 1994).

İlkeller arasında komşu kabilenin mallarını yağma etmek için adam öldürmek geçerli bir davranıştır. Kızgınlık sonucu adam öldürmek Avustralya, Yeni Zelanda ve Afrika’da birçok kabile şeflerine tanınan bir haktır. Adam öldürmenin Ekvatora en yakın ülkelerde yaygın olması dikkat çekicidir. Öte yandan Finlandiya hariç, diğer İskandinav ülkelerinde ve Kuzey Avrupa’da adam öldürme oldukça düşüktür (Erdentuğ, 1982).

Eski Çin’de ise ana-babasını kasten öldüren çocuk işkenceyle öldürülürdü. Eski Mısır’da ana-babayı öldüren, dikenler içine atılır veya yakılırdı (Faraç, 2002)

Eski Hindistan’da ölen kocanın ardından kadın intihar etmekteydi. Kocasının yakılması için hazırlanan odunun üzerine oturtulur ve yakılmaktadır. Aksi halde kocasına ihanet sayılmaktadır. Eski İbranilerde ise ana-babasına eziyet eden ve hakaret eden çocuklar ise ölüm cezasına çarptırılırdı (Faraç, 2002).

Öldürme suçları, kişiye yönelik en ciddi ve ağır suçlardan birisidir. Bu davranışla fail, kişi-kişilerden en doğal hakkı olan “yaşama hakkını” elinden almaktadır. Bireyleri ve toplumları tehdit eden bu tür olgulara geçmişte olduğu gibi günümüzde de oldukça sık rastlanılmaktadır. Bu nedenle suç türleri içerisinde öldürmeyi incelerken biyolojik- psikolojik-ekonomik ve sosyolojik öğelere yer vermek gerekmektedir (Öğün, 1996).

Eski çağlardan günümüze dek, toplumların özellikleri çerçevesinde adam öldürme suçunun var olduğunu görmekteyiz. Bu süregelen durum da bize adam öldürme suçunun etiyojisini inceleme gereğini doğurmuştur.

2.2.2. Kasten Öldürme Suçunun Etiyolojisi

Günümüzde adam öldürme olayına ve şiddet suçlarına, hem suç işleyen hem de suça maruz kalan birey açısından yaklaşılmaktadır. Adam öldürme olayının toplumsal, hukuksal, psikolojik, biyolojik ve fizyolojik boyutlarda incelenmesi gerekmektedir (Osofsky, 1995; Ataseven, 2006). Bu bağlamda tezimizin bu kısmında öldürme suçuna ilişkin nedenlere değinilecektir.

Öldürme toplumsal bir olay olup en ilkel toplumlarda olabileceği gibi, öldürmeye gelişmiş toplumlarda da rastlanmaktadır. Toplumsal bir olay olması nedeniyle literatürde rastlanan birçok tanıma rağmen öldürme suçunu ortaya çıkaran nedenlerin tanımı yinede yetersiz kalmaktadır.

Spesifik olarak cinayete ilişkin nedenselliği açıklayan kuramsal yaklaşımlar literatürde oldukça sınırlıdır. Cinayete ilişkin ilk kuramsal açıklama suç kuramlarında olduğu gibi İtalyan kriminolog Lombroso tarafından yapılmıştır. Suç eğilimini bireyin kişilik özelliklerini belirlediğini düşünen Lombroso'ya göre cinayet suçu işleme özelliği doğuştan gelir ve kafatasındaki bazı şekil bozukluklarında anlaşılabilir (Akt: Akgün, 1987). Cinayete ilişkin ilk açıklama olan bu yaklaşım günümüzde geçerliliğini yitirmiştir.

Tarde, Lombroso'nun aksine suçun doğuştan değil, toplumsal nedenlerle oluştuğunu söyler. Suçun taklitten doğduğunu, ilk önce toplumdaki imtiyaz sahibi kişilerce işlendiğini, suçların hemen hepsine aile ihmalinin sebep olduğunu, daha sonra çevrelerinin suça teşvik ettiği görüşünü savunur (Akt: Okur, 1972).

Gizli suçluluk alanında Ferri "Birçok kimselerin suçlu olarak doğduğunu ancak çevre ve kendi inisiyatifleriyle suç işlemediklerini, kendilerini frenlediklerini, çalmadıklarını, öldürmediklerini" savunmuştur (Akt: Okur, 1972).

Psikanalitik yaklaşıma göre ise, cinayet davranışı, iddeki saldırganlık dürtüsünün karşılıkine yönelmesi sonucunda ortaya çıkar. Bu dürtünün harekete geçmesi ve cinayetle son bulan davranışa dönüşmesi oldukça bilinçaltından kaynaklanan karmaşık bir süreçtir Freud'a göre, alt- ben'deki saldırgan ve düşmanca güdülerin bir diğerine yönelmesiyle gelişen bir eylemdir ve genellikle anti-sosyal bir davranış niteliği taşımaktadır (Akt: Akgün, 1987).

Psikodinamik kuramlar bilinçdışı ve genelde cinsel güdü ve çatışmaların kişiliği oluşturduğunu varsayarken varoluşsal kuramlar kişiliğin gelişmesinde potansiyelin gerçekleşmesi ve olumlu büyüme örüntülerini vurgular. Ayırıcı özellik kuramları kişilikte ayırt edici noktalara vurgu yaparak kişilikleri sınıflandırıp tanımlar. Bilişsel-sosyal kuramlar

kişiliğin insanların çevrelerini algılamaları, düşünceleri ve tepki göstermeleri üzerinde temellendiğini varsayar (Morris 2002).

Cinayet olgusunu sosyal açıdan açıklayan bir kuram yakın zamanda geliştirilmiş ve kişinin şiddete ve özellikle cinayet suçuna yönelmesini sosyal stres faktörlerine ve destek sisteminin yetersizliğine bağlamaktadır. Buradaki sosyal stres faktörleri işsizlik, yoksulluk, savaş gibi sosyal nedenler; destek sistemi ise toplumsal ve devlet kaynaklı desteği ifade etmektedir (Landau, 1988).

Ozan (2003) cinayet suçu ile ilgili literatür taramasında Berkowitz'in medyadaki şiddetin, bireysel şiddete yönelimi artırdığına ilişkin kuramına yer verilmiştir. Bu kuram medyadaki şiddet ve cinayet olaylarını model alma yoluyla taklit etmesinden farklıdır. Buna göre medyadaki şiddet *ilklik etkisi* yaratmakta medya aracılığıyla öğrenilen olayları bellekte iz bırakmakta ve bir süre sonra çağrışımlar yoluyla zihne gelip şiddet ve saldırganlık dürtülerini bastıran düşünceleri etkisizleştirerek bireyi şiddet ve cinayet suçuna yöneltmektedir

Gottlieb ve Gabrielsen (1990), adam öldürme suçundan cezalarını tamamlamış 52 suçluyu ortalama 9 yıl takip etmişlerdir. Bu kişilerden ikisinin, ikinci kez adam öldürdüklerini gözlemlenmeleri üzerine, cinayetin en önemli yordayıcılarından birinin cinayet olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmada, madde kötüye kullanımının varlığı, tekrarlayan yüksek suç oranlarını yordamıştır. Aile dışı cinayetler, daha sonraki suçluluk için yüksek risk oluştururken, hapisanede uzun süre kalmak da gelecekteki suçu yordamaktadır. Daha genç adam öldürme suçluları arasında, tekrar suç işleme yüzdesi çok yüksektir. Okul yıllarında gösterilen saldırgan davranışlar da, suçluluğun kuvvetli bir yordayıcısı kabul edilmektedir.

Megargee katilleri; "aşırı kontrollü" ve "kontROLSÜZ" olarak iki gruba ayırarak incelemiştir. Blackburn ise katilleri "Paranoid-Saldırgan", "Depresif", "Aşırı kontrolle bastırılmış" ve "Psikopatik" olarak 4 gruba ayırmıştır. Biro ve arkadaşları ise suçlu profillerini "psikotik", "aşırı duyarlı-saldırgan", "psikopatik" ve "normal" profiller olarak sınıflamışlardır. Bu sınıflandırmada en geniş grubun "aşırı duyarlı-saldırgan" (%49) profildeki bireylerden oluştuğunu belirlemişlerdir Bu grupta yer alan bireylerin; kişiler arası iletişimlerde zorluk yaşadıklarını, engellenmeyi tolere edemediklerini, impulsif-saldırgan ani patlayış eğiliminde olduklarını ve içe dönüklük disfori özelliklerinin bulunduğunu saptamışlardır (Biro ve diğerleri, 1992).

Kasten öldürme olaylarına işlevsel olarak baktığımızda; aile fertleri arasında malvarlığının-gelirin paylaşımı, ahlaki değer yargılarının algılanmasındaki gelenekçi tutum, eşin sadakatsizliği, kötü muamele; okul arkadaşları arasında sevgilinin paylaşılabilmesi; komşuluk ilişkilerinde çocuk kavgaları, huzur ve sükuneti bozacak şekilde davranılması;

işveren-işçiler arasında ücret ödenmesindeki anlaşmazlık; legal veya illegal iş ortaklıklarında sermayenin gelirin paylaşımı konularının etken olduğunu görmekteyiz (Tortamış, 2010).

Kasten öldürme davranışında etkili olabilecek faktörlerin başlıcaları olarak; çocuklukta şiddet ve kötülüğe maruz kalmak, başarılı olamamak, dengesiz yaşam tarzı, sosyo-ekonomik seviyenin düşük olması, işsizlik, eğitim seviyesinin düşüklüğü, kalabalık evlerde oturmak, kötü bir çevrede yaşamak, sosyal geri çekilmek, çaresizlik, uzun süre yalnız olmak, psikiyatrik tedavi görmüş olmak, alkol ve madde kullanmak, geçmişte şiddet ve saldırı davranışında bulunmuş olmak, dürtü kontrolündeki zayıflık, yüksek stres, daha önce hapis cezası almış olmak sayılabilir (Kulak, 1996).

Friedrick Wentham, faillerin profillemesini psikolojik yönlerini incelemek suretiyle yapmış ve adam öldürme nedenleri olarak kıskançlık, korku, hayal kırıklığı, intikam, hırs, düşmanlık, kızgınlık, vahşi arzular, sadist saplantılar, aşağılanmalar, rekabet gibi olumsuz duyguları göstermiştir (Ellis ve Gullo, 1971).

Gillies (1976) de kasten öldürme suçlusu erkeklerin 2/3'sinin kronik işsizlerin bulunduğu en alt sosyal sınıfa ait olduklarını saptamışlardır. Wolfgang'a (1967) göre de öldürme suçu kıskançlık, aile içi kavgalar, bireysel çatışmalar sonucunda işlenmektedir. Adam öldürme nedenleri büyük ölçüde ekonomiktir ve buna bağlı olarak alt sınıfa mensup olanlarda diğer sınıflara göre daha yüksek oranda görülmektedir. Üst sosyal sınıflarda ise intihar daha sık görülmektedir. Orta ve üst sosyal sınıflarda işlenen öldürmeler planlı ve rasyonel bir davranış olarak görülmektedir.

Aile bağlarının güçlü olmaması, eğitim eksikliği, ebeveynlerin bedensel, ruhsal, zihinsel, ekonomik yetersizlikleri, anne-babanın ölümü, ihmal, istismar, erken evlilikler, evlilik dışı birliktelikler, erken yaşta çocuk sahibi olma, terk, sevgi yoksunluğu, iç ve dış göçler, yöresel gelenek ve görenekler, ekonomik bunalımlar, ailedeki suçlu birey örnekleri, kitle iletişim araçlarındaki şiddet kişileri suça iten nedenlerdir (Dönmezer, 1994).

Birçok araştırmacı insanları suç işlemeye sevk eden nedenlerin başında ailenin geldiğini kabul etmektedir. Ailenin çocuktan beklentileri, o çocuğun hayatını ve çevresi ile duygusal iletişimini önemli derecede etkileyecektir. Bu yüzden, insan yaşamı boyunca seçme özgürlüğüne sahip olmadığı tek şey ailedir. Parçalanmış aile deneyimi, çocuğun toplumsallaşması sürecini kesintiye uğratması sebebiyle hatalı ve eksik bir sosyalleşmeye yol açar. Bunun sonuçlarından biri de suç davranışdır. Araştırmalar suçlulukla parçalanmış aile deneyimi arasında ilişkiler bulunduğunu desteklemektedir (Uluğtekin, 1991).

Aile ortamının çocuk için en güvenli ortam olduğu düşünülmeyle birlikte, pek çok anne-baba çocuklarını terbiye etme, disipline etme gerekçesiyle bilinçli ya da bilinçsiz olarak onlara

zarar vererek, fiziksel, ruhsal, zihinsel ve toplumsal gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Akduman ve diğerleri, 2005).

Boylamsal çalışmalar, çocukluk ya da gençlik döneminde şiddete maruz kalmanın, ileriki yaşlarda şiddete eğilimi artırdığını göstermektedir (Herrera ve McCloskey, 2001; Smith ve Thornberry, 1995).

Şiddete tanık olmanın ya da doğrudan maruz kalmanın saldırganlığı gözlem yoluyla öğrenme de güçlü bir etki yaptığı değerlendirilmektedir. Bu etki bir yandan çocukların saldırgan davranışları öğrenmesini sağlamakta, diğer taraftan da erken çocukluk döneminin normal gelişimsel sürecinin doğal bir parçası olarak düşünülen saldırgan davranışların sönmesini zayıflatmaktadır. Bu görüşten hareketle yapılan pek çok araştırma şiddete maruz kalma ile ergenlerin saldırgan davranışları arasında doğrusal bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir (Mazefsky ve Farrel, 2005)

Çocuklar ve gençler şiddet eylemlerinin bazen faili bazen de mağduru olarak karşımıza çıkmaktadırlar (Erdoğan ve Balcıoğlu, 2003). Aile içinde yaşanan öfke ve saldırganlık içeren davranışlara çocuklar ya kendileri doğrudan maruz kalmakta ya da aile içinde ortaya çıkan şiddete tanık olmaktadır. Aile içi şiddet uygulayanların büyük bölümünün kendisi doğrudan şiddet gören çocuklar arasından değil, ana babaları arasındaki şiddete tanık olanlardan çıktığı yönünde görüşler de vardır (Vahip, 2002).

Widom' un (1989) istismar ve ihmal hikâyesi olan ve olmayanlarla karşılaştırmalı olarak yaptığı çalışmada, fiziksel ve cinsel istismar ile ihmal hikâyesi kayda geçmiş olan 908 birey de, böyle bir kaydı olmayan 667 bireye göre daha yüksek oranda şiddet suçundan tutuklandığı tespit edilmiştir.

Hapishanede yapılan bir çalışmada (1967-1971), 301 hükümlünün %68'nin çocukluğunda kötüye kullanıma maruz kaldığı, bunlardan şiddet suçu işleyenlerin, şiddet suçu işlemeyenlere göre daha yüksek oranda ihmal hikayesi olduğu belirtilmektedir (Widom, 1989).

Ailede kadına karşı şiddeti, suçlu ve mağdur konumundaki kadınlar açısından değerlendirmek amacıyla yürütülen bir çalışmada "Ailede Kadına Karşı şiddet ve Kadın Suçluluğu" adlı çalışmada, suçlu ve suçlu olmayan kadınları şiddete maruz kalma açısından karşılaştırıldığında suçlu kadınlarda bu oranın grubun yarısından fazlasını temsil ettiği (%63,9) görülmüştür. Şiddete maruz kalmanın, hükümlü kadınların suç işlemelerinde etkin olmakla birlikte sosyal olguların tabiatına uygun olarak tek değil fakat önemli bir faktör olduğu vurgulanmaktadır. Aynı çalışmada, hükümlü kadınların çocukluğunda şiddete maruz kalanların oranı % 45 olduğu, hükümlülerin içinde suç anında evli olanların % 69,7 olduğu, aynı grubun % 55,8'i evlenme yaşının 15-19 arasında olduğu ve bu grubun % 51,2'si

evliliklerini görücü usulü ile gerçekleştirmiş oldukları görülmüştür. Yine aynı araştırmada, hükümlü kadınların % 33,5'i eşiyile kavgalarının ardından kendilerinin de çocuklarını dövdükleri ortaya çıkmıştır (İçli ve diğerleri, 1995).

Eşe karşı sürekli yapılan cinsel ve fiziki saldırıların, bireysel ve sosyal değişkenlerin yanı sıra, yaş, önceki şiddet durumu, antisosyal davranışlar, ailede yaşanan şiddet ve madde kötüye kullanımı ile ilişkili olduğu da görülmektedir (Hilton ve ark., 2004).

Genel olarak suçlu grupta karşılaşılan özelliklerine bakılan bir çalışmada suçlu grubun hepsinde pişmanlık, dışlanma, başarısızlık, yenilme duygularına rastlandığı görülmüştür. Giannel'e göre kasıtlı adam öldürme anında, suçluda hayal kırıklığı yüksek, gerçekte ilişki zayıf, tatmin olma potansiyeli yüksektir. Aynı çalışmada kişilik özellikleri açısından da suça yönelmiş kişilerin çoğunun içe dönük bireyler olarak tanımlandığı görülürken, zihinsel kapasiteleri yeterli olmasına karşın adam öldürenlerin okulda, işte hatta askerlikte başarısız, bir yerden bir yere sürüklenen, daha fazla sorumluluk isteyen buna karşılık mevcut sorumluluklarıyla başa çıkamayan bireyler oldukları vurgulanmıştır. Söz konusu çalışmada ailelerin genel ekonomik düzeyleri yüksek olmakla birlikte, coğrafi yönden oldukça durağan oldukları ve bireyin yetişme sürecinde hep aynı yerde yaşadıkları saptanmıştır (Ellis ve Gullo,1971; Akt: İçli, 2007).

Polat'a göre, öldürmede alkol veya madde bağımlılığının etkisi oldukça yüksektir. Nitekim Messerschmit çalışmasında cinayet suçlularının %50 oranda olay sırasında alkol aldıklarını ortaya çıkarmışlardır. Wolfgang çalışmasında kurbanın ve failin %78'inin saldırı esnasında alkol aldığını belirtmektedir. Öldüren kişiler en fazla ateşli silahı tercih etmektedir. Cinayeti işleyen kişi yakalanamadığı her olayda daha fazla sayıda cesaretlenmekte ve daha fazla cinayet işleyebilmektedir (Akt: Polat, 2004).

Şiddet ve kokain kullanımı arasında ilişki olduğuna işaret eden çalışmalar da bulunmaktadır fakat araştırmacılar bu bulguları farmakolojik temellerden çok sosyal yönleriyle bağlantı kurarak incelemişlerdir. Amfetaminler, eroin ve ketamin kullanımı ile şiddet arasındaki ilişkinin varlığına işaret eden bulgular da bulunmamaktadır (Parker ve Auerhann, 1998). Madde kullanıcılarının aktif suç işleme dönemleri, özellikle maddenin kötüye kullanımının görüldüğü ancak bireyde henüz tam bir yıkım oluşturmadığı ilk dönemlerdir. Başlangıç ve yıkım arasındaki devrede bireyin işleyebileceği pek çok suç tipi söz konusudur. Genel olarak hırsızlık, gasp, yaralama, adam öldürme, cinsel suçlar diğerlerine göre daha ön plandadır (Kuyu, 1998).

Anderson ve Holcomb (1983) tarafından adam öldürme suçu işleyen 110 erkeğin değerlendirildiği araştırmada işlenen suçların %82'sinin alkol alındıktan sonra işlendiğini

bulunmuştur. Goldstein ve diğeri çalışmaları; maddeyle ilişkili kasten öldürmelerin yaygın olarak psikofarmakolojik ve sistemik tipte olduğunu bulmuşlardır. Psikofarmakolojik kasten öldürmeler en fazla alkolle, sistemik vakalar da kokainle ilişkilidir. Eroini de içeren diğeri maddelerin kasten öldürmelere katkısının nadir olduğunu bildirmişlerdir (Goldstein ve diğeri, 1992).

Heyecan, korku, hiddet, haz, nefret, kuşku, utanma, ihtiras, hayal kırıklığı vb. psikolojik gerilimler değişimler sonucu oluşur. Bu nedenle heyecanlar öldürme vakalarında sıkça görülen bir tanımdır. Nedeni ani çekişme ve kavgaların altında yatan heyecandır. Bu heyecanı oluşturan kendi bünyesinde barındırdığı şiddet dürtüsüdür. Cinayetlerin bir kısmında bir sadizm örneği sergilenir, amaç karşı tarafa acı çektirmektir (Okur, 1972).

Ülkemizde yükseköğrenim gören kişiler, hiç okumamış, ilköğretim veya ortaöğretim mezunlarından daha az sayıda cinayet işlemektedirler. Ancak yükseköğrenim bile namus cinayetlerini önlemeye yetmemektedir. Cinayetlerin birçok sebebini araştırırken genelde kişinin psikolojik yanını incelemenin faydası açıktır. Çünkü kişinin bilinçli olarak işlediği bir cinayetin arkasında, bilinçaltına itilen geçmiş yaşantısındaki olaylara rastlanılmaktadır (Başpınar, 2008).

Ekonomik gelişime paralel olarak cinayetlerin artışı toplumsal bir gelişmişlik sonucudur. Ancak her ne kadar her tür toplumda buna benzer vakalar görülse ve normal karşılanırsa bile katil normal sayılmamakta ve bir yaptırıma tabi tutulmaktadır. Cinayet bir toplumsal olay olması nedeniyle toplum yapısının bilinmesi cinayet nedenlerini ve çözümleri için gerekli politikaların üretilmesinde önemli bir husustur. Çünkü cinayet tek bir nedene bağlı olarak gelişen bir olay değildir. Bazen birkaç nedene bağlı olarak işlenebilmektedir. Sabıka suçu frenleyen bir kimliktir. Cinayet suçundan sabıka alan bir kişi aynı suçu yeniden işler misin sorusuna kuşku ile cevap vermektedir (Okur, 1972).

Kırdan kente göç olgusunun meydana getirdiği temel problemlerden biri hızlı gecekondulaşmadır. Gecekondulaşma, işsizlik, konut, çevre, trafik gibi problemlerle birlikte, uyumsuzluğun yeni bir hayat tarzından kaynaklanan temel bir mesele olduğu görülmektedir. Bu uyumsuzluk, güç şartlardaki çocuklar için önemli bir zemin meydana getirmekte, çocukların suça itilmesini hızlandırmaktadır. İçinde genellikle kır kökenli insanların oturduğu gecekondular yerleşim bölgeleri, üçüncü dünya ülkesindeki kırsal göç ve kentleşme sürecinin bir parçasıdır. Nüfus artışı, sanayileşme, tarımda makineleşme, artan iletişim ve ulaşım ile kırsal göç şehirlerde gecekondulaşmanın ve aynı zamanda suçun artmasına neden olmuştur (Hırpat, 2003).

Quinney, adam öldürmeyi ekonomik statü ve aile statüsü ile negatif, ırk ile pozitif ilişkili olarak bulmuştur. Kentleşme ve Endüstrinin yüksek olduğu yerlerde kırsal bölgelerin aksine ihtihar oranlarında artış, adam öldürme olaylarında ise düşme görülmektedir. Kırsal ve endüstrileşmemiş bölgelerde adam öldürme yüksek oranda görülmektedir (Quinney, 1974; İçli, 2007).

Wilkinson kırsal kesimdeki adam öldürme olaylarını incelemiş ve kırsallığın, yoksulluğun, silah yüzdesinin adam öldürme suçunun işlenme oranını yükselttiğini belirlemiştir ((Wilkinson, 1984).

Empati eksikliği psikopatinin temel özelliklerindedir ve buna bağlı olarak suçla ilişkilidir (Harpur ve diğerleri, 1988). Suçlularla yapılmış araştırmalar, suça yönelen bireylerin yönelmeyenlere göre empati becerilerinin daha düşük olduğunu göstermektedir (Burke,2001).

Kan davaları ve namus nedeniyle adam öldürme suçlarının nedenlerine ilişkin kültür ögesinin dışında diğer önemli nedenlerini; eğitim düzeyinin düşüklüğü, arazi anlaşmazlıkları, kız kaçırma veya ırza tecavüzler, hayvan veya servet ile ilgili faktörler şeklinde belirtmek mümkündür (Kızmaz ve Çopuroğlu, 2002).

Öldürülen veya yaralanan kişinin ailesinde toplum içerisinde bir prestij kaybı olduğu düşüncesi hâkimdir. Ölenin veya yaralananın yakınları bunu öç almaya dönüştürmekte, kana kan mantığı adalet anlayışının töre, örf ve adetler gibi anlayışlara yerini bırakması ile toplum ve aile içerisinde çözümlere, dağılmalara, gittikçe büyüyen yara haline gelmesine sebebiyet vermektedir (Başpınar, 2008).

Suç davranışının ve öldürme suçunun tanım ve tarihçesini, etiyojisini ele aldıktan sonra çalışmamızın konusunu oluşturan öldürme suçunu işlemiş kadın ve erkek hükümlülerin, bu suçta etkili faktörler ve motivasyonları hususunda karşılaştırılmasının incelenmesi de gerekmektedir.

2.2.3. Kadın ve Erkek Hükümlülerde Kasten Öldürme Suçu

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de cinayet suçlarının büyük çoğunluğu erkekler tarafından işlenmektedir. Buna karşılık kadınlar tarafından işlenen cinayet suçları artış göstermektedir. Cinsiyet – Batılı toplumlarda ırk ile birlikte – cinayet suçuna ilişkin en belirgin iki değişkenden bir tanesini oluşturmaktadır. Buna karşılık konuyla ilgili yeteri kadar çalışma yapıldığını söylemek zordur (Haynie ve Armstrong, 2006).

Kriminolojide yaygın olan görüş; her yaştaki erkeklerin suç işleme olasılığının kadınlardan yüksek olduğu ve ileri yaşlarda suç işleme oranının azaldığı yönündedir (İçli,

2007).

Yapılan araştırmalarda kadınların erkeklere göre daha az suç işlediği ve kadın suçlu sayısının en yüksek olduğu ülkelerde bile, kadın suçlu sayısının tüm suçlu sayısına oranının %20 seviyesini aşmadığı tespit edilmiştir. Ülkemizde bu oranın % 2,5 ile % 3,5 olduğu belirtilmektedir (Cansunar ve diğerleri, 1997).

Sutherland'e göre erkekler kadınlara göre daha çok suçlu olma eğilimi göstermektedirler. Bunun iki nedeni vardır, ilk olarak, genellikle erkekler kadınlara göre sosyalizasyon sürecinde daha az kontrol altına alınabilmektedirler. İkinci olarak da; erkekler sosyalizasyon süreci içerisinde sert, saldırgan, hareketli, risk arayıcı gibi davranışların olması gerektiği sanıldığını ve bu davranışların suç içeriğinin ön koşulların birçoğunu sosyalizasyon sürecinde taşıdıklarını belirtmektedir. Bu iki eğilimle, erkeklerin kadınlara göre suçlu olma olasılığını daha çok arttırdığı ileri sürülmektedir (Walklate, 1998).

Kadın suçluların, Lombroso tarafından 1895 yılında yayınlanan "Kadın Suçlu" kitabında incelendiği görülmektedir. Lombroso'ya göre kadınların suçlu olarak doğmalarında bazı fiziksel anormallikler mevcuttur (Adler ve diğerleri, 1991). Mannheim kadın suçlular konusunda fiziksel, psikolojik ve sosyolojik olmak üzere incelemelerde bulunmuştur. Mannheim'a göre kadınların erkeklere göre fiziksel açıdan daha güçsüz olmaları, onların erkeklere oranla daha az suç oranlarına sahip olmalarını açıklamaktadır. Ayrıca Mannheim kadınlarda erken ve fazla gelişmenin suç işlemlerinde bir faktör olabileceğini belirtmektedir. Kadınların erkeklere göre yasalara daha fazla uyum gösterdiklerini, değişen sosyal koşullara kendilerini adapte ettiklerini belirterek bu davranış tiplerinin kadınları suç davranışından uzaklaştırdığını ileri sürmektedir (Mannheim, 1965).

Araştırmalar kadın ve erkek suçlularının, şiddet suç türü kapsamında cinsiyet değişimlerinin suçluluk üzerinde etkilerini ortaya koymuştur. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır. Suçlu popülasyonu içerisinde şiddet suçları her ne kadar diğer suç türlerinin içerisinde daha az oranda bulunsa da şiddet suçları kadınlar tarafından erkek suçlulara oranla daha az işlendiği görülmektedir. şiddet suçlarını işleyen kadınlar erkeklerden daha önce başlamakta ve daha erken suçluluğun tepe noktasına ulaşmaktadır. Kadınlar, şiddet suçlarını tekrar etmede erkeklerden daha uzaktır. Kadınlar, başka suçları işlemekten vazgeçmek konusunda erkeklere oranla daha yakındır (Steffensmeier ve Allan, 1996).

Özellikle şiddet suçları alanında erkeklerin her zaman daha yüksek bir suç işleme oranına sahip olduklarını, şiddet suçu işleyen kadınların da toplumsal cinsiyet açısından hemcinslerine göre daha erkeksi özelliklere sahip olduğu ileri sürülmüştür (Messerschmidt (1993).

Kadının kamusal hayata katılmasının batı memleketlerine göre çok daha az olduğu doğu ülkelerde, kadınlar tarafından işlenen suçların oranı çok daha düşüktür. Stephan Schafer tarafından 1948 yılında yapılan çalışmada, erkeklerin kadınlara nazaran daha yüksek nispette suç işledikleri ve bunun biyolojik faktörlerle izah edildiği görülmektedir. Sutherland ve Cressey ise böyle bir biyolojik faktörle konuyu açıklama çabalarının kriminolojiye yararı olmayacağını ve kadının da sosyal hayata karışması nispetinde suçluluk oranının artacağını ifade etmişlerdir. Hatta bir gün sosyal hayatta kadın cinsiyeti egemen rol elde edecek olursa, suçluluk oranının da çok artacağı ve erkek cinsiyetinin suçluluğunu geçeceğini açıklamaktaydılar (Akt: Gider, 1961).

1980'li yıllarda kadın suçluluğuna ilişkin görüşlerde toplumsal içerikli açıklamalar ağırlık kazanmaya başlamıştır. Eğitim ve çalışma olanakları ile çalışma koşullarındaki değişmelerin kadın suçluluğu oranlarıyla, işledikleri suç türlerini değiştireceği görüşü yaygın biçimde benimsenmiştir (İçli ve Ögün, 2000).

Hartnagel ve Mizanüddin (1986), modernleşmenin kadının geleneksel rollerini değiştireceğini ve toplumsal cinsiyet uçurumunun kapanması ile kadın suç oranlarının etkileneceğini ileri sürmüşler, ancak bu varsayımın yaptıkları araştırmada doğrulanmadığını belirtmişlerdir. Yazarlara göre, toplumsal alanda daha fazla görülmeye başlayan kadınların özellikle mala karşı işledikleri suçlarda belirgin bir artış meydana gelmemiştir. Ancak, araştırmacılar, çalışan kadının adam öldürme suçlarını daha yoğun olarak işlediğini ortaya koymuştur. Aynı araştırmacılar, kadınların geleneksel ev içi rolleriyle sınırlandırıldığında suç işleme oranlarında yükselme olacağını ileri sürmektedir. Bu doğrultuda da geleneksellikle sınırlandırılmış kadınların, özellikle aile üyelerine karşı işledikleri şiddet suçlarında bir artış yaşanması kaçınılmaz olacaktır (Akt: Başpınar, 2008).

Çalışan kadın oranının oldukça yüksek olduğu ülkeler arasında bulunan Türkiye'de, sanayileşme ile birlikte gelişen iş bölümü ve ihtisaslaşma karı-koca rollerini ve ilişkilerini de etkilemiştir. Kadın ve erkeğin farklı işlerde istihdam edilmesi, ailenin bütünleşmesi açısından olumsuz etkiler meydana getirmiştir (Erkal, 1993). Bununla beraber sanayileşme sonrası, kadın istihdamı giderek artmış ancak, kadın ve erkeğin çalışmasını etkileyen faktörler dikkate alındığında, kadının çalışması üzerinde olumsuz faktörlerin daha çok olduğu belirtilmiştir (Özkul, 1997). Kadınların sosyal hayatta daha aktif rol almalarına paralel olarak kadın-erkek suç oranları arasındaki farklılık giderek azalmakta olduğu görülmüştür (İçli ve Ögün, 2000).

Bazı ülkelerde cinsiyet açısından suç oranlarına bakıldığında; Fransa da tüm hükümlülerin içinde kadın hükümlü oranı %4.2 Hollanda'da %1.9, İngiltere'de ise uzun yıllar

kadın hükümlü sayısının sabit olduğu görülmektedir. Kadınların işledikleri suçların türleri ve oranları toplumdan topluma ve zamana göre değişebileceği muhakkaktır. Batı ülkelerinde ve ABD’de kadın suçluluğunda bariz bir artışın görüldüğü, kadınların gittikçe daha yüksek oranda alkolik oldukları hatta erkekleri bu konuda geçtikleri dikkate alındığında değişimin kaçınılmaz olduğu muhakkaktır. Bu konuda belirleyici olan, kadınların sosyo kültürel yapı içindeki konumlarının işledikleri suç oranları ile türlerini ne ölçüde etkilediğidir (Yücel, 1969).

Adler ve diğerleri (1991), kadın ile erkeğin statüsünün birbirine yaklaşmasıyla suç oranlarının da yaklaşacağını; ataerkil kültürün oluşturduğu geleneksel kadın suçlarının değişmesine ve kadının yeni toplumsal rollerinin kadını yeni suç türlerine yönelteceğini savunmuştur. Yine de modernleşmeyle birlikte cinsiyetler arası farklılıklar ortadan kalkıp, toplumsal değişim sonucu kadın yeni roller edinse de annelik ve ev kadınlığı gibi rollerinden kopamamıştır. Steffensmeier’in (1989) yaptığı bir araştırmada ise bu varsayımın doğrulanmadığı belirtilmiştir. Fidan ve Aytaç (2011) çalışmalarında kadının güçlenmesi gibi olumlu bir değişimin kadın cinayetlerinde erkekleri tahrik eden bir faktör olduğunu, kadının güçlenmesi veya zorlayıcı koşullar sonucu erkekte ayrılmak istemesinin kadının öldürülmesi için neden teşkil ettiğini belirtmişlerdir.

Yapılan araştırmalar, tarih boyunca, erkeklerin her zaman kadınlara göre daha fazla suç işlediğini ortaya koymaktadır (Dönmezer, 1994). Ancak bununla birlikte kadının çalışma hayatında daha fazla yer almasıyla, kadınların işlediği suç oranlarında da artış olduğu gözlenmiştir (Timms, 1967; Akt: Aktürk, 2008). Gelişen toplumsal eşitlikle birlikte, kadınların artık zehirle adam öldürme gibi, doktrinde tipik kadın suçu olarak adlandırılan suçları işleme oranlarının düştüğü, bunun yerine bugüne kadar hep erkek suçlulara özgü olarak kabul edilmiş, ateşli silah ya da kesici aletler kullanımı gibi daha vahşi yöntemleri yeğledikleri görülmüştür (Messerschmidt, 1993). Amerika’ da yapılan bir çalışmada kadın ve erkek suçluların yakınlarının cinayetinde ateşli silahları diğer tüm silah türlerinden daha fazla kullandıkları ve en sık kullanılan ateşli silahın ise tabanca olduğu ortaya konmuştur (Campbell ve diğerleri, 2007; Sorenson, 2006). Ancak, ateşli silahlar hariç, erkeklerin yakınlarını/eşlerini fiziksel saldırıyla öldürürken kadınların bıçak ya da mutfak aletlerini kullandıkları da başka bir çalışmada öne sürülmüştür. (Aldridge & Browne, 2003). Mize ve diğerleri (2011) genç kadınların yaşlı kadınlara oranla kocaları tarafından ateşli silah dışındaki yöntemlerle (mesela, kesici aletler, objeler, silah, suda boğma, elle-iple boğma) öldürüldüğünü ortaya koymuşlardır.

Jurik ve Winn (1990) cinayet suçu işleyen kadınlara ilişkin üç yaklaşım olduğundan bahsetmektedir. İlk yaklaşım kadınların toplumsal cinsiyet rollerine uygun cinayetler işlemesidir. İkincisi kadınları kendilerini korumak amaçlı cinayetlere başvurmasıdır. Üçüncüsü

ise özgürleşme hipotezidir ve kadının statüsünün toplumsal baskı açısından iyileşmesiyle kadınlar tarafından işlenen cinayetlerle erkekler tarafından işlenen cinayetlerin benzeşeceğini öne sürmektedir. Özgürleşme hipotezi sorunlu bir hipotezdir. Zira kadının toplumsal konumu, toplumun kendisinden bağımsız olarak iyileşemez. Toplumsal koşulların iyileşmesinin ise suçun üzerine olumlu bir etkisi olması beklenir. Oysa ki Weisheit (1984) 1940 ile 1983 yılları arasında cinayet suçundan hapsedilen 460 kadının dosyalarını incelemiş ve zaman içerisindeki birtakım değişiklikler görülmekle beraber kadının iyileşen statüsünün cinayet suçu üzerinde bir etkisi olmadığını saptamıştır. Dolayısıyla kadının statüsünün iyileşmesinin cinayet suçunu azaltmadığı anlaşılmaktadır (Jurik ve Winn, 1990).

Ogle ve Jacobs (2002) ise kadınların cinayet suçu işlemesine ilişkin olarak geliştirilmiş olan üç kuram olduğunu belirtmektedir. Bunlardan ilki olan ve Ogle tarafından geliştirilen “kadınlar arasında cinayet davranışı kuramı” (Homicidal behavior among women theory) çağdaş toplumsal yapının kadınlar üzerinde erkeklere göre daha ağır bir psikolojik yük oluşturduğunu, buna karşılık kadınların stresleriyle başa çıkmak için başvurabilecekleri daha az yöntem olduğunu, dolayısıyla cinayete yönelebildiklerini öne sürmektedir. İkinci kuram postpartum depresyon veya psikoz kuramı olup çocuklarını doğumda veya postpartum dönemde öldüren kadınlara özgü bir kuramdır. Üçüncü kuram ise “şiddete uğrayan kadın sendromu” (Battered woman syndrome) olup kadınların erkeklerden gördükleri şiddet sonucunda cinayete yöneldiğini belirtmektedir.

Kapsamlı karşılaştırmalı araştırmada da kalkınma ve fırsat değişkenlerinin kadınlar tarafından cinayet suçu işlenmesi üzerindeki etkisi araştırılmış, ancak erkeklere göre bir farklılık tespit etmemiştir (Agha, 2009).

Bu yaklaşımlara karşın homisit literatürünün cinayet suçu işleyen kadınlara ilişkin bir kavramsal çerçeve sunmadığını öne sürmektedir. Kirkwood’a göre (2003) göre bu durum söz konusu kadınlara ilişkin hatalı sosyal kanaatleri pekiştirmektedir.

Buna karşılık ilgili literatürde cinayet suçu işleyen kadınlara ilişkin bazı sınıflandırmalar bulunmaktadır. En yaygın sınıflandırma filisit ve şiddete uğrayan kadın sendromu sonucunda işlenen cinayetler olmakla beraber bu ayrımın yeterli olmadığı da bilinmektedir. Casey (2002) bir kümelenme analizi yaparak bu iki ana grubun yanı sıra erkeklerin maddi varlığını ele geçirip onları öldüren kadınlar gibi daha ayrıntılı alt gruplar tespit etmiştir.

Aile yapılarına bakıldığında, kadın suçluların erkek suçlulara oranla daha sorunlu ailelere sahip oldukları; özellikle çocukluk döneminde yıpratıcı, örseleyici davranışlara maruz kaldıkları belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, hükümlülük sürecinde kadınların çocukları ile

ilişkileri yoğun bir biçimde sınırlandığından, bu kadınlar kendi çocukları için de olumsuz bir aile ortamı oluşturmaktadırlar (İl, 1990).

Öğün (1996), kadın suçluluğu ile ilgili farklı kuramsal yaklaşımlar ortaya koymuş ve kadın suçluluğu ile ilgili biyolojik, fizyolojik, psikolojik ve sosyo-ekonomik faktörlerin neler olabileceği üzerinde durmuştur. Öğün'e göre, geleneksel yapı içerisinde yer alan kadınların, bu yapının getirisi olarak suçtan uzak durmaları mümkün olurken, kentsel bölgelerde yoğun bir sosyal değişime tanık olan kadınlar geleneksel yaşam biçiminden uzaklaşarak farklı davranış ve tutumlara yönelmişler, yaşadıkları bu çelişki de suça yönelmelerinde belirleyici olmuştur (Öğün,1996).

İçli'nin (1990) hükümlü kadınlarla suç öyküsü olmayan kadınları karşılaştırdığı çalışmasında suç işlemiş kadınların %68,49'unun, suç öyküsü olmayan kadınların %21,1'inin eşi tarafından şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir. Ayrıca suç öyküsü olan kadınlar arasında ilkokul mezunu, okur-yazar ve okur-yazar olmayanların oranını %84,2 olarak bildirmiştir. Bu bulgular kadının suça yöneliminde eğitimin ve aile içi şiddet mağduriyetinin rolünü vurgulamaktadır (İçli, 1990).

Akyol ve Sunar' ın (1982) cinayet suçu işlemiş kadınlarla ilgili yaptıkları çalışmada kadın suçluların eğitimini erkek suçlularla karşılaştırılmış ve kadınların seviyeleri erkeklerinkinden daha düşük bulunmuştur. Ancak kadın suçluların eşlerinin eğitimleri, erkek suçlulardan daha üst bir seviyede bulunmuştur. Bu çalışma sonuçlarına göre, suçlu kadınların % 34'ü düzenli bir işte çalışmayan ev kadınıdır (Akt: İçli ve Öğün, 2000).

Çelik (2008), yaptığı çalışmada Denizli Açık Cezaevi'nde bulunan 56 kadın suçlunun demografik özellikleri, aile yapıları, işledikleri suçları ve suç işlemelerine neden olan faktörlerini incelemiştir. Elde ettiği bulgulara göre sanıkların en çok işlediği suç %55 (N=33) oranla cinayet suçudur. Sanıkların %5'i ise cinayete teşebbüs suçundan tutukludur. Kadın suçluların %51'i 25-44 yaş aralığındadır, %36,7'si evlidir, %76,7'si çocuk sahibidir ve %60'ı okuma yazma bilmemektedir. Ayrıca çalışmanın ulaştığı sonuç Türkiye'de kadın suçluluğu için namus, aile içi şiddet ve ataerkillik gibi kavramların önemli olduğu yönündedir.

İçli ve Öğün'ün (2000) bir çalışmalarında bahsettiği konuya ilişkin bir çalışma Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan "Kadın ve Çocuk Hükümlüler Anketi, 1972" çalışmasıdır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, Türkiye'de kadın suçluluğu kesinlikle şehir suçluluğudur. Anket uygulanan 333 mahkumun 211'inin şehirde, 122'sinin köyde oturduğu saptanmıştır. Aynı anket sonuçları kadın suçluluğunun 22-29 ve 30-39 yaşlarda en yüksek seviyeye ulaştığını ortaya koymuştur. Bu çalışmaya göre kadın suçları arasında adam öldürme en başta gelmektedir. Eğitim durumları ile ilgili sonuçlar genel olarak suçlu kadınların %20'sinin

ilkokul, %0,3'ünün ortaokul, %1,2'sinin de lise mezunu olduğunu, geriye kalanların hiç bir eğitim kurumuna devam etmemiş veya sadece okuma yazma bilen kişiler olduğunu göstermiştir.

Kişiye karşı işlenen suçlar ve cinsiyet bağlantısı ile ilgili bir teori Finlandiyalı kriminolog Verkko'ya aittir. Verkko'ya göre; cana karşı suçların yüksek olarak işlendiği ülkelerde kadın mağdurların oranı düşüktür. Aynı şekilde cana karşı suçların oranının düşük olduğu ülkelerde kadın mağdurların yüzdesi, cana karşı suçların oranının yüksek olduğu ülkelere kıyasla fazladır. Eğer ülkede cana karşı suçların oranında bir artış varsa bu artış sadece erkek mağdurların oranını etkiler. Eğer bir ülkede cana karşı suç oranları düşme gösteriyorsa bu düşüşün etkisini sadece erkek mağdurların sayısında gösterir şeklindedir (İçli, 2007).

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan "Türkiye'de Ev İçi Cinayetler Araştırması"nda 2005-2008 yıllarına ait 134 Ağır Ceza Mahkemesindeki kayıtlar incelenmiştir. Eşe yönelik cinayet ve cinayet girişimi olayları ile ilgili olarak ulaşılan sonuç, saldırıların %52'sinin kadınlar, %32'sinin erkekler tarafından gerçekleştiği yönündedir (Akcan ve diğerleri, 2000).

Literatüre göre kadınlar tarafından işlenen cinayetleri erkekler tarafından işlenenlerden ayırt eden özellikler bulunmaktadır. Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda görülen en belirgin farklılık kadınların genellikle tanıdık ve yakınlarını kurban olarak seçmeleridir. Kellerman ve Mercy (1992) ABD Federal Soruşturma Bürosu kayıtları üzerinde yaptıkları araştırmada cinayet suçu işleyen kadınların %60'ının eşleri, başka bir aile üyesi ya da yakın bir tanıdıklarını öldürdüğünü ortaya koymuştur. Erkeklerde bu oran %20'dir. Bu çalışmada sadece 15 yaş üstü kurbanlar incelenmiştir. Enfantisitler ve filisitler dikkate alınsaydı kadınların yakınlarını öldürme oranının daha da yüksek çıkacağı değerlendirilebilir (Kellerman ve Mercy, 1992). Kirkwood (2003) ABD'nin Virginia eyaletinde 1985 ile 1995 yılları arasında kadınlar tarafından işlenen 77 cinayet suçuna ilişkin çalışmasının sonucunda bu cinayetleri üç sınıfa ayırmaktadır: Matrisitler, filisitler ve yakınlarla karşı işlenmeye suçlar. Üçüncü sınıftaki cinayetlerde kurbanlar çoğunlukla arkadaş ve tanıdıklar olmuştur.

Çekin ve diğerleri (2000) tarafından öldürme eylemi ile yargılanıp, davaları karara bağlanmış sanıkların öldürme gerekçelerini ve ölen kişi ile yakınlıklarını inceleyen çalışmada, ölen ve öldüren konumundaki kişilerin; yaş, cinsiyet, yakınlık, öldürme gerekçeleri ve olay yerine göre dağılımları gruplandırılmıştır. 66 sanığın %89,9'unun erkek, % 10,61'inin kadın olduğu tespit edilmiştir. Öldürülen 47 kişinin yaş grupları dağınıklık göstermekle birlikte %70,21'inin 20-50 yaş arasında ve %65,95'inin erkek olduğu saptanmıştır. Olguların %72,34'ünün akrabalık bağı olan ya da birbirini tanıyan kişiler olduğu, %21,27'sinin namus

olarak nitelenen gerekçe ile %38,29'unun çeşitli gerekçeler ile anlık tartışmalar sonucu olduğu ve %21,27'sinin aralarında düşmanlık olan kişiler arasında olduğu görülmüştür (Çekin ve diğerleri, 2000).

İçli (1993) 'nin çalışmasında kadınların en sık işledikleri suç türünün adam öldürme olduğunu (%71.5), ikinci sırada sahte senet, çek ile ilgili suçların, üçüncü sırada ise hırsızlığın geldiğini ortaya koymuştur. İçli'nin proje yürütücülüğünü yaptığı, 1993-1994 tarihleri arasında Ankara, İstanbul ve İzmir'de yaşayan 1070 evli kadın ile cezaevlerindeki 351 suçlu kadın üzerinde gerçekleştirilen "Ailede Kadına Karşı Şiddet Ve Kadın Suçluluğu" adlı çalışmada, şiddete maruz kalan suçlu ve suçlu olmayan kadınların birçok özellikleri birbirine benzer olduğu görülmüştür. Ancak, her iki grup şiddete maruz kalma açısından karşılaştırıldıklarında suçlu kadınlarda bu oranın daha yüksek olduğu (%63.9) ortaya çıkmıştır. Buradan hareketle, şiddete maruz kalmanın suç işlemede önemli bir faktör olduğu vurgulanmıştır. Hükümlü kadınların yaşları incelendiğinde yığılmanın 28 – 32 yaş grubu olduğu (%19.8), suç türü incelendiğinde çoğu adam öldürme, öldürmeye teşebbüs ve yaralama suçlarından hüküm giydikleri görülmüştür (İçli ve diğerleri, 1995).

Cinayet suçu işlemiş kadınlar örneklem üzerinde yapılan bir başka çalışmada cinayet suçu işleyen kadınların normal popülasyona göre doğal olmayan yollarla hayatını kaybetme ihtimalinin çok yüksek olduğu saptanmıştır. Bu durum özellikle intihar olasılığı açısından geçerlidir (Putkonen, 2001). İsveç'te yapılan çalışmalar ise cinayet suçu işleyenlerde mortalitenin ve intihar riskinin -cinsiyetten bağımsız olarak – yüksek olduğunu göstermektedir. (Lindqvist ve diğerleri, 2007; Jokinen ve diğerleri, 2009)

Türkiye'de Cansunar ve diğerleri (1997) tarafından kadının suça yöneliminin erkeklerinkinden farkını konu alan bir çalışmada Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesinde gözlem altında tutulmuş, ceza ehliyetini etkileyecek bir akıl hastalığı, zeka geriliği veya iptila olma durumu tespit edilmemiş, suçlarını mahkemelerindeki ifadelerinde kabul etmiş sanıklar arasından, rastgele olarak seçilen 200 kadın ve 200 erkeğe ait raporlar incelenmiş ve her iki cinsiyette en yaygın suçun kasten adam öldürme olduğu bulgusu elde edilmiştir (kadınların %84'ü, erkeklerin %57'si). Cinayet işleme nedenlerine gelince ise kadınlarda sırasıyla en çok kendilerini taciz edenlerden intikam almak (%35,71), eşleri dışındaki kişilerle ailevi anlaşmazlıkları (%27,38), eşler arası geçimsizlik, sürekli dayak ve hakarete maruz kalma (%22,02); erkeklerin sırasıyla en çok komşu geçimsizliği sokak ve mahalle kavgası (%29,56), eşleri dışındaki kişilerle ailevi anlaşmazlıkları (%19,13), arazi anlaşmazlıkları-miras kavgaları (%9,89) ve kıskançlık (%15,65) nedenleri gösterilmiştir.

Kadına yönelik şiddetin ürettiği kadın cinayetleri, nedenleri ve oluşumu itibarıyla farklı faktörlerin belirleyiciliğinde oluşmaktadır. Ağırlıklı olarak eş (sevgili, nişanlı), kadın cinayetlerinde fail olarak ön plana çıksa da aile üyeleri, toplum ve yabancı kişilerce de kadınların öldürüldüğü bilinmektedir. Ekonomik, sosyo-kültürel, dini ve geleneksel unsurlar kadınların öldürülmesine gerekçe olabilmektedir.

Wolfgang, cinayetlerin suç mahallinin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Adam öldürmeler genellikle ev dışında gerçekleştirilmekte ve cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Erkekler daha çok sokakta öldürülmekte iken kadınlar ise yatak odasında ve banyoda öldürülmektedir (Wolfgang, 1967).

Fidan ve Aytaç'ın (2011) araştırmasında cinayetler çoğunlukla kadın ve erkeğin ortak evinde gerçekleşmiştir. İkinci sırada sokak yer almaktadır. Sokak, kadının yaşadığı evin bulunduğu yerdir. Yani kadınlar kendi mekanlarında ya da bildikleri mekanda öldürülmektedir.

Öğün'ün (1990) adam öldürme suçu ile ilgili yaptığı çalışma ise kadınlar cinayeti erkeklerden daha ileri yaşlarda işledikleri, kadınların cinayeti çoğunlukla evde ve ev çevresinde işledikleri, erkeklerin ise sokakta, açık arazide işledikleri görülmüştür. Örnekleme oluşturan hükümlülerin %26.8'inin daha önce de suç işlediği belirtilmiştir. Bu grubun %7.2'si kadın, %92.8'i erkektir. Kadınlarda, cinayet işlediği sırada evli olanların oranı (%70.4) erkeklere göre (%50.1) belirgin biçimde yüksek olduğu görülmüştür (Öğün, 1996).

Wilbanks (1983) ABD'nin Florida eyaletinde adam öldürme suçu işlemiş kadınların işledikleri cinayetlerin özelliklerine bakmış ve bunların erkeklere göre “hanede”, “aile içi”, “karşı cinse karşı” ve “kurban tarafından başlatılan” şekilde olma eğiliminin daha yüksek olduğu saptamıştır (Wilbanks, 1983).

Finlandiya'da yapılan bir çalışmada cinayet suçu işleyen kadın ve erkekler birçok değişken açısından karşılaştırılmış ve kadınların aile üyelerini daha sık hedef aldığı, çocuk cinayetlerinin neredeyse tamamının kadınlar tarafından gerçekleştirildiği ve saldırı niteliklerinin cinsiyetler arasında farklılaştığı saptanmıştır. Kadınlar cinayetten sonra daha sık pişmanlık göstermekte ve yardım istemektedir. Kadınlar ve erkekler tarafından işlenen cinayetler arasında görülen farklılıklar cinayet suçu işleyen kadınların psikolojik özelliklerinin ayrıca incelenmesi gerektiğini göstermektedir. Aynı şeyi çevresel etkenler için söylemek zordur (Hakkanen-Nyholm ve diğerleri, 2009).

Çocuklar, kadınlar ve yaşlılar en sık cinayete kurban gitmektedir. Kadınlara göre erkekler daha çok cinayet işlemektedirler. Kadın katillerin çocuklarının meşru olmayışı ve aile geçimsizlikleri ile cinayet işledikleri dikkat çeker. (Okur, 1972).

Boşanmış kadınların evli ve bekar kadınlara göre daha fazla suç işledikleri araştırmalarda gösterilmiştir. Bazı araştırmalar evlilik hayatının kadını suça iten faktörlerden koruduğunu ileri sürmüşse de bazıları bu görüşü kabul etmemişlerdir (İçli ve Ögün 2000; Sümer 2001; Sönmez 2008).

Türkiye’de adam öldüren kadınlar üzerinde yapılmış olan bir çalışmada elde edilen bulgulara göre evli kadınlar arasında adam öldürme sebebi, en yüksek oranda aile içi şiddete maruz kalmadır. Buna bağlı olarak evli kadınlar en çok eşlerini öldürmektedirler (İçli ve Ögün 2000). Bununla birlikte namus cinayeti işleyen kadınların da adam öldürmelerinin en yüksek orandaki sebebi cinsel şiddete maruz kalmış olmalarıdır. Aile içi şiddet sebebiyle adam öldüren kadınlar ilk hareketten sonra öldürmeyi tercih etmemektedirler. Kendilerinin veya bir yakınlarının namusunu korumak uğruna, cinsel şiddete maruz kaldıkları için adam öldüren kadınlar ise çok büyük oranda ilk hareketten sonra suç eylemini gerçekleştirmişlerdir ve tamamına yakını yaptıklarından pişmanlık duymamaktadırlar (Ortaköylü, 2004; Sümer, 2001).

Türkiye’de tipik kadın suçlu, 22-50 yaş grubunda, öğrenim düzeyi çok düşük, genel olarak okuma yazma bilmeyen veya ilkokul mezunu olanlardır. Evli kadınların ülkemizde daha çok suç işlemelerinin sebebi evlilik yaşının çok düşük olmasına evliliğin kadına yüklediği görev ve sorumlulukları yerine getirirken karşılaştıkları güçlülüklerin suça hazırlayıcı faktör olarak işlev görmesine bağlanmıştır (İçli ve Ögün, 2000).

Kadınların özellikle adam öldürme ve adam yaralama gibi suçları büyük çoğunlukla kendilerini korumak amacı ile işledikleri görülmektedir. Bu tür suçlar, çoğunlukla kötü muamele gören ya da dayak yiyen kadınlarda aniden görülen şiddetli bir tepki sonucu ortaya çıkmakta ve önceden planlanmış bir nitelik taşımamaktadır (İçli ve diğerleri, 1995). Kadının saldırgan davranışlara maruz kalmasına rağmen yaşadığı ilişkiyi devam ettirme eğiliminde olmasının nedeninin yaşadığı öfkeyi ve şiddeti inkar etmesi olabileceği ileri sürülmektedir (Wodarski,1987).

Kadın suçluluğu konusunda diğer önemli bir konu da kadına yönelik şiddettir. Yapılan bir araştırmada eşini ya da sevgilisini öldüren kadın suçlularla diğer suçlardan hüküm giymiş kadın suçlular eşi ya da sevgilisi tarafından şiddete maruz kalması açısından karşılaştırılmış ve eşini ya da sevgilisini öldüren kadın suçlu grubunun diğer gruba oranla daha yoğun şiddete maruz kaldığı bulunmuştur (O’Keefe, 1998). Ülkemizde yapılan bir çalışmada da suçlu kadınların % 45’inin çocukluğunda değişik şekillerde fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır (İçli ve diğerleri, 1995). Kadınların adam öldürme ve adam yaralama gibi suçları genelde uygulanan şiddet ve kötü muameleye karşı kendilerini korumak amacıyla işledikleri literatürde belirtilmektedir (Ortaköylü, 2004; İçli ve Ögün, 2000; Başpınar, 2008).

Kadınları cinayet suçuna sevk eden etkenler arasında yakın partner istismarı veya aile içi istismar olgusunun akla gelmemesi mümkün değildir. Bu olgu gerek gelişmiş gerekse de gelişmekte olan toplumlarda yaygın şekilde görülmektedir. İstismara karşı kendini korumaya ya da istismara son vermeye çalışan kadınların nefsi müdafaadan tasarlayarak adam öldürmeye kadar uzanan yelpazenin tamamına yayılacak fiillerde bulunması mümkündür. Yakın partner istismarı esas olarak sosyolojik bir olgu olarak kabul edilebilir. Ancak bilhassa mağdur kadınlar üzerinde derin psikolojik etkiler bırakmaktadır ve istismara uğrayan kadınların cinayet suçu işlemesini bu çerçevede değerlendirmek gerekir. Nitekim Campbell ve diğerleri (2007) ev içinde daha önceden şiddet yaşanmasının yakın partner cinayetleri için en önemli risk faktörü olduğunu belirtmektedir. Swat ve He (2006) önceden var olan bir yaranın (bıçak kullanımı ile birlikte) kadınlar tarafından işlenen yakın partner cinayetlerini erkekler tarafından işlenenlerden ayıran temel özellik olduğunu tespit ederek bu bulguyu desteklemektedir. Ayrıca günümüzde ciddi bir psikolojik rahatsızlık olarak kabul edilen şiddete uğrayan kadın sendromu (Battered woman syndrome) kendilerini istismar eden yakın partnerlerine karşı şiddet uygulayan kadınlar için önemli bir savunma iddiası oluşturmaktadır (Roth ve Coles, 1995).

Cinayet suçu işleyen kadınların psikolojik açıdan incelenmesinde ABD’de maritist veya filisitten mahkum 50 kadın üzerinde yapılan bir çalışmada kadınların şu durumlarda cinayete başvurduğu saptanmıştır: (1) Eş veya çocukla ilişkilerinin kendileri ve bir kadın olarak kimlikleri açısından doğrudan ve fazlasıyla yıkıcı olduğunu hissettikleri, (2) endişelerini paylaşma ve diğer yakınları ve toplumdan destek alma imkanlarının olmadığı, (3) diğer hareket yöntemlerine başvurma şanslarının olmadığı ve (4) olumsuz durumlarını yeniden tanımladıkları, daha önce mümkün olduğunu düşünmedikleri bir eyleme yönelmelerinin mümkün olduğu sonucuna vardıkları durumda (Totman, 1978).

Cinsiyet ve suç ilişkisine toplumsal perspektiften bakıldığında erkek ve kadın suçluların farklı özellikler taşıdıkları görülmektedir. Suçlu kadınlar suçlu erkeklere oranla daha problemler bir geçmişe sahiptirler. Ayrılma, boşanma ve bozuk aile ilişkileri kadın suçlularda daha sık görülür. Ayrıca suçlu kadınlar suçlu erkeklere oranla geçmişte daha yoğun toplumsal baskıya maruz kalmışlardır. Çalışmalar, suç işlerken şiddet kullanmanın daha çok kadın suçlularda görüldüğünü ortaya koymaktadırlar. Araştırmacılara göre bunun sebebi kadınların hayal kırıklıklarını uzun süre bastırmaya çalışmaları ve artık daha fazla dayanamayacaklarını hissettiklerinde şiddetli tepki göstermeleridir (İçli ve Öğün, 2000).

Roe-Sepowitz (2009) cinayet suçu işlemiş 136 erkek ve kız çocuklarını karşılaştırmakta ve kız çocuklarının erkeklere göre çocuk istismarına uğramış olma oranlarının daha yüksek olduğunu, daha ciddi madde kullanımı sorunları bulunduğu ve daha ağır psikolojik sorunları

olduğunu tespit etmektedir. Söz konusu psikolojik sorunlar arasında intihar eğilimi, depresyon, anksiyete, öfke bozukluğu ve irritabilite bulunmaktadır. Genel bulgularla uyumlu olarak kız çocukları daha ziyade tanıdıkları insanları öldürmektedir.

Cinayet suçu işlemiş kadınlarda mükerrer suçluluk olgusu, cinayet suçu işlemiş erkeklere göre farklılık göstermektedir. Broidy ve Cauffman (2006), kadınlarda mükerrer suçluluğun toplumsal sermaye ve bilişsel kabul etkenlerine daha duyarlı olduğunu belirtmektedir. Örneğin anne olmanın kadınlarda mükerrer suçluluk üzerinde negatif etkisi bulunmaktadır. ABD’de yapılan bir çalışmada şiddet suçlarından hüküm giyen kadınlarda aynı türden suçları tekrarlama eğiliminin çok düşük olduğu, cinayet suçunun hiç tekrarlanmadığı tespit edilmiştir (Deschenes ve Owen, 2007).

Finlandiya’da yapılan bir araştırmada ise cinayet suçu işleyen kadınlarda mükerrer suçluluk olgusunun psikotik ve kişilik bozukluğu olan vakalar ile kontrol grubu arasında istatistiksel açıdan farklılık göstermediği saptanmıştır. Araştırmacılara göre tekrar suç işleyen kadınlardan %81’inde bir kişilik bozukluğu, %10’unda psikoz bulunmaktadır. Mükerrer suçluluk çalışmalarının ortak bir bulgusu olarak tekrar suç işlenmesi ihtimali salıvermenin üzerinden geçen zamanla birlikte azalmaktadır (Putkonen ve diğerleri, 2003).

Erkeklerin, kadınlardan daha çok suç işledikleri gerçeğinden hareket eden Dönmezer (1994), suç oranlarındaki bu farklılıkların muhtemel nedenlerini ve suç türlerinde cinsiyete bağlı değişkenleri açıklamaya çalışmıştır. Yeni doğan çocuğu öldürme, zehirleyerek adam öldürme, hakaret gibi suçların tipik kadın suçları olduğunu ifade eden Dönmezer (1994), sosyal değişmeye paralel olarak bu tipoloji de farklılaşmalar ve suç sıklığında kadınlar aleyhine artışlar olduğunu da belirtmiştir. Başka birçok nedene ek olarak ona göre, hoşgörü toplumunun yaygınlaşması, aile içinde ebeveyn kontrolü ve otoritesinin zayıflaması, geleneklerin etkilerinin daha az hissedilmesi kadın suçluluğunu arttıran faktörlerdir.

Wolfgang (1967) adam öldürme ile yaş ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmasında tipik bir katilin 20 yaşlarında ve kendinden yaşlı birini öldüren kimse olduğunu tanımlamıştır. Wolfgang, adam öldürme oranının alt sınıfa mensup olanlarda diğer sınıflardan daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Bu sonucunu, adam öldürme nedenleri büyük ölçüde ekonomiktir şeklinde vurgulamıştır.

Suçluluk ve yaş ilişkisine bakıldığında kadınların ilk suçlarını erkeklere oranla daha ileri yaşta işledikleri ve doruk noktasına da daha geç ulaştıkları saptanmıştır (İçli ve Öğün, 2000; Ortaköylü, 2004).

İl’ in (1988) 155 kadın hükümlü üzerinde yaptığı çalışmada, yaş ortalamasının 35 olduğu, hükümlülerin çoğunun evliyken suç işledikleri ve şahsa yönelik suçların ön planda

olduğu saptanmıştır. Kadınların suça yönelmesinin temelinde bilinçsizlik, eğitimsizlik, ekonomik yoksulluk ve toplumsal değerlerin etkilerinin rol aldığı belirtilmiştir.

Suç oranı kentlerde kasaba ve köylere nazaran daha yüksektir (Sümer 2001;Sönmez 2008). Şehirlerde suç işleyenlerin büyük kısmı göç edenlerdir. Büyük şehir, küçük şehir ve köy suçluluğu nicelik ve nitelik olarak farklılıklar göstermektedir.

Pollak (1979), kadın suçluluğunun gerçek şekilde rapor edilmesini veya istatistiklere geçmesini engelleyen “maskelenmiş karakteri” olduğunu savunur. Kadına karşı koruyucu tutumlar, kadınların ihbar edilmesi, tutuklanması ve cezalandırılması konusunda suç mağdurlarını, polisleri ve savcılarını etkilemektedir. Bununla birlikte kadının evin ve çocukların bakımı gibi sosyal rolleri onların suçlu aktivitelerini gizlemelerini kolaylaştırmaktadır. Pollak, ayrıca kadın suçluluğunun psikolojik ve fizyolojik karakteristiklerle sınırlı olduğunu ileri sürmektedir.

Cinayet ve suç ilişkisini Türkiye açısından ele alan Yücel (1999), Pollak’a benzer bir şekilde, kadın suçluluğunun gerçek şekilde rapor edilmesini veya istatistiklere geçmesini engelleyen “maskelenmiş karakteri” olduğunu savunmakta ve cinsiyet farkını ileri süren görüşleri de istatistiki yanılma olarak değerlendirmektedir. Ona göre, profesyonel olmayan hırsızlıklar, iftira, çocuk terki, çocuk düşürme, şantaj, nizam bozma gibi suçlar genel olarak kadınların en çok işledikleri fakat rapor edilme yüzdeleri düşük olan suçlardır. Yücel’e göre (1999), erkeklerle aynı tür suçu işledikleri durumlarda dahi kadınların yakalanma oranı erkelere göre daha düşük olmaktadır. Bunda kadınların kullandıkları suç aletinin de önemi büyüktür. Örneğin, kadınlar adam öldürmede zehirleme yöntemine sık sık başvurumaktadırlar.

Kadın ve erkeklerin beyindeki farklılıklar suç davranışlarına yönelmede etkendir. Kadın beyni, geniş bir duygusal bilgi yelpazesini algılama, bilgiler arasında bağlantı kurma, kişisel ilişkileri ön plana çıkarma ve iletişim kurmada daha başarılıdır. Duyguların sağ yarım küreden, ifadenin sol yarım küreden yönetilmesi ve erkeklerde bu bağlantıların az olması nedeniyle erkekler duygularını iyi ifade etmekte zorlanabilmektedir (Oksay, 1999). Kadınlar ve erkekler arasındaki suç davranışı farkını, ailenin eşitlikçi ya da geleneksel yapıda oluşuna göre toplumun onları gelecekte üstlenecekler farklı rollere (kızlardan eş ve annelik rolleri beklenmekte, erkeklerden rekabet, girişimcilik, başarı ve saldırganlık özelliklerine sahip olmaları istenmekte) hazırlanmalarına ve çocuklukta kadınların erkeklere göre daha çok kontrol altına alınmalarına bağlamaktadır (Hagan ve ark., 1987).

Yapılan araştırmaların tümünde öldürme suçu, erkeklerin kadınlara nazaran daha çok işledikleri suç türüdür ve cinsiyete göre bu suç türünün farklılaşmakta olduğu anlaşılmaktadır.

2.2.4. Kasten Öldürme Suçunun Hukuki Boyutu

10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 3. maddesi “Yaşamak, hürriyet ve kişi emniyeti herkesin hakkıdır” şeklindedir.

4 Kasım 1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesinde; “Yaşama hakkı:

1. Herkesin yaşam hakkı yasanın koruması altındadır. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında hiç kimse kasten öldürülemez.

2. Öldürme, aşağıdaki durumlardan birinde kuvvete başvurma kesin zorunluluk haline gelmesi sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlali suretiyle yapılmış sayılmaz:

- a) Bir kimsenin yasadışı şiddete karşı korunması için;
- b) Usulüne uygun olarak yakalamak için veya usulüne uygun olarak tutuklu bulunan bir kişinin kaçmasını önlemek için;
- c) Ayaklanma veya isyanın, yasaya uygun olarak bastırılması için” denilmektedir.

T.C. 1982 Anayasası Md. 17’de yaşama hakkına “ Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz” şekliyle açıklık getirmiştir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda öldürme suçu “kişilere karşı suçlar” başlığının alt başlığı olan “hayata karşı suçlar” başlığında yer almaktadır.

Çalışmamızda yalnızca kasten öldürme suçu işlemiş hükümlüler incelenmiş olup bu bağlamda değerlendirmelere gidilmiştir.

TCK’ da kasten öldürme suçu: Kasten öldürme (Md. 81), Nitelikli haller (Md. 82), Kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi (Md. 83), İntihara yönlendirme (Md. 84) olarak toplam 4 madde altında düzenlenmiştir.

TCK’nin 81. maddesinde adam öldürme hali için: “Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır” düzenlemesi bulunmaktadır.

TCK’nin 82. maddesinde kasten öldürmenin nitelikli halleri sayılmış ve bu haller için kasten öldürme suçunun;

- a) Tasarlayarak,
- b) Canavarca hisle veya eziyet çektirerek,
- c) Yangın, su baskını, tahrip, batırma veya bombalama ya da nükleer, biyolojik veya kimyasal silâh kullanmak suretiyle,

- d) Üstsoy veya altsoydan birine ya da eş veya kardeşe karşı,
- e) Çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,
- f) Gebe olduğu bilinen kadına karşı,
- g) Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle,
- h) Bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak ya da yakalanmamak amacıyla,
- i) (Ek bend: 29.06.2005-5377 S.K./9. mad) Bir suçu işleyememekten dolayı duyduğu infialle,
- j) Kan gütme saikiyle,
- k) Töre saikiyle,

İşlenmesi halinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.” denilmektedir.

TCK'nın 83. maddesinde kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi halleri için;

(1) Kişinin yükümlü olduğu belli bir icrai davranışı gerçekleştirmemesi dolayısıyla meydana gelen ölüm neticesinden sorumlu tutulabilmesi için, bu neticenin oluşumuna sebebiyet veren yükümlülük ihmalinin icrai davranışa eşdeğer olması gerekir.

(2) İhmali ve icrai davranışın eşdeğer kabul edilebilmesi için, kişinin;

a) Belli bir icrai davranışta bulunmak hususunda kanuni düzenlemelerden veya sözleşmeden kaynaklanan bir yükümlülüğünün bulunması,

b) Önceden gerçekleştirdiği davranışın başkalarının hayatı ile ilgili olarak tehlikeli bir durum oluşturması gerekir.

(3) Belli bir yükümlülüğün ihmali ile ölüme neden olan kişi hakkında, temel ceza olarak, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine yirmi yıldan yirmi beş yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine on beş yıldan yirmi yıla kadar, diğer hallerde ise on yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunabileceği gibi, cezada indirim de yapılmayabilir.

TCK'nın 84. maddesinde intihara yönlendirme hali için aşağıdaki hususlar yer almaktadır:

(1) Başkasını intihara azmettiren, teşvik eden, başkasının intihar kararını kuvvetlendiren ya da başkasının intiharına herhangi bir şekilde yardım eden kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) İntiharın gerçekleşmesi durumunda, kişi dört yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Başkalarını intihara alenen teşvik eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (Metinden çıkartılan cümle: 29/06/2005- 5377 S.K./10.mad)

(4) İşlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan kişileri intihara sevk edenlerle cebir veya tehdit kullanmak suretiyle kişileri intihara mecbur edenler, kasten öldürme suçundan sorumlu tutulurlar.

Kasten öldürme (niteliksiz/basit) suçu; TCK'nın 81. maddesinde hukuk dili yerine rastgele bir dil kullanılmıştır. Tüzel kişi suçun faili olamayacağına göre; maddede yer alan “kişi” sözü yerine “kimse” sözünün kullanılması, dolayısıyla “kişi” sözcüğünden “kimse” nin anlaşılması gerekmektedir (Hafizoğulları ve Özen, 2010).

Kanunda geçen madde gerekçesinde kasten öldürme suçunun temel şekli tanımlanmış ancak kasten öldürmenin tanımı yapılmamıştır. Kasten öldürme, bir kimsenin hayatının başka bir kimse tarafından hukuka aykırı olarak yok edilmesidir. Suçun, temel şekli açısından müebbet hapis cezası öngörülmüştür. Bu düzenlemeyle, kişinin hayat hakkına verilen önem vurgulanmıştır (Meran, 2005).

Failin öldürmeyi yaralama kastı ile mi yoksa öldürme kastı ile mi işlediğinin tespiti kastı belirlemektedir. Öldürme sonrası failin kastın aşılması suretiyle öldürme veya kasten öldürme suçunu belirleyen yine kast unsurudur. Kast failin iç dünyasını ilgilendirir. Failin olay öncesi ve olay sonrası davranışları kastı belirlemektedir. Fail ile mağdur arasındaki husumetin sebebi, suçta kullanılan aracın cinsi, isabet bölgesi, kullanılan aletle atış uzaklığı, atış darbe sayısı ve şiddeti, eyleme devam etme hali veya fiilden sonraki davranışlar kastın belirlenmesindeki önemli ölçütlerdir (Meran, 2005).

Nitelikli Kasten Öldürme suçu; TCK' nin 82. Maddesinde yer almaktadır.

Suçun *tasarlanarak* işlendiğinin kabulü için; failin maktulü öldürme konusunda karar verip bir plan yapması, bu kararında sebat ve ısrar gösterip, makul bir süre geçmesine rağmen dönmemesi ve maktulü bu plan gereği öldürülmesi gereklidir (Tortamış, 2010).

Canavarca hisle adam öldürme; sırf öldürmüş olmak için öldürmek, ölenin acı çekmesinden zevk duymak için öldürme halidir. Öldürülenin çok kez yaralanmış bulunması, canavarca hissin kabulü için yeterli değildir. Canavarca hisle öldürme suçunun kabulü için; yaranın meydana gelme şekli, öldürmek kastını ve amacını aşan kastın açığa vurulması, ölüm sonucunu meydana getirmek bakımından zorunlu olmayan vahşice davranışlar gereklidir, örneğin; yakılarak, kulağına kızgın yağ dökülerek, iç organları dışarıya çıkarılarak, parçalayarak öldürme. *Eziyet çektirerek öldürme* ise; ölümü meydana getirmek bakımından zorunlu olmayan ve öncül vahşice hareketlerle öldürme halidir. Failin öldürme kastının yanında ayrıca işkence- azap çektirme kastı ile hareket etmesi gereklidir. Örneğin, kişinin gözleri

çıkarılarak, kulağı ve sair organları kesilerek öldürülmesi. Eziyet kabul edilen hareketin ölümden önce olması gereklidir (Tortamış, 2010).

İşkence ve eziyet çektirerek öldürme, faildeki aşırı tehlikelilik durumuyla bağlantılıdır. Ölüm neticesini gerçekleştirmek bakımından zorunlu olmayan ve sırf mağdura acı ve ıstırap vermek için yapılan hareketler eziyet çektirme sayılır. Mağdurun acı ve ıstırapı duymuş olması gerektiği için, ölmüş veya bilincini yitirmiş olan kişi üzerinde gerçekleştirilen hareketler eziyet çektirme sayılmaz. (Özgenç, 2006; Hakeri, 2006; Erol, 2006).

Şen (2006), “Canavarca hisle” öldürmeyi; vahşi bir yöntemle, acımasızca, öldürmekten zevk alarak ve bu zevki işlediği fiille ortaya koyarak, ürpertici bir şekilde adam öldürme olarak tanımlamakta, bu suça örnek olarak da kişinin kafasının kesilmesi, ikiye bölünerek öldürülmesi fiilini göstermektedir. “Eziyet çektirerek” öldürmeyi ise; öldürülen kişi üzerinde acı verici, işkence çektirici yöntemle yapılan öldürme olarak tanımlamakta, bu suça örnek olarak kişinin derhal ölümüne neden olmayacak şekilde organlarının kesilmesi, yakılması, vücudunun değişik yerlerine farklı zamanlarda acı çektirmek amacıyla ateş edilerek yaralanması fiillerini göstermektedir.

Yangın, su Baskını, tahrip, batırma veya bombalama ya da nükleer, biyolojik veya kimyasal silah kullanmak; bunun nitelikli hal sayılmasının ardında yatan fikir, toplumun genel bir tehlikeye maruz bırakılması ve mağdurun kendisini savunma olanağının ortadan kaldırılmış olmasıdır. Bu nitelikli halin uygulanabilmesi için, failin kastının ölüm neticesine yönelik olması gerekir (Hakeri, 2006).

Öldürme fiilinin *Üstsoy veya Altsoydan Birine ya da Eş veya Kardeşe Karşı* işlenmesi halinde, maddenin uygulamasında bilmek kaydıyla üstsoy veya alt soyun hukuki veya fiili olmasının önemi yoktur. Örneğin; evlilik dışı doğan çocuğun tabii (biyolojik) babasını, tabii babası olduğunu bilerek öldürmesi durumunda anılan madde uyarınca cezalandırılacaktır (Hafizoğulları ve Özen, 2010).

Eş kavramı Medeni Hukukla kurulan ilişkiyi vurguladığından imam nikahlı eş bu hal için söz konusu olmaz. Suçun işlendiği sırada evlilik ilişkisinin hukuken sürüyor olması nitelikli halin uygulanması için yeterlidir. Kardeşlerin ise anne ve babalarının bir olmasına gerek yoktur. Anne veya baba bir olan kardeşler bakımından da nitelikli hal uygulanır. Kardeşler bakımından nitelikli halin söz konusu olabilmesi için kardeşin tanıma veya babalığa hüküm yoluyla babası arasında düzgün soy bağı ilişkisinin kurulmasına gerek yoktur. Bu ilişkinin fiilen bulunması yeterlidir (Hakeri, 2005; Meran, 2005; Toroslu, 2005).

Çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenen öldürme suçları kapsamında şunları belirtebiliriz; çocuk, TCK 6/1-b

maddesinde, on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlanmaktadır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 3/1-a maddesine göre Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişidir. 18 yaşından küçük olan kişilerin evlenme veya mahkeme kararı ile kazandıkları ergin sayılma durumunun, TCK uygulamalarında etkisi bulunmamaktadır. Beden veya ruh bakımından kendisini savunamama hallerini yaşlılık, akli melekelerinde rahatsızlık (akıl hastalığı), hastalıklı (felçli) olma, uyku hali, bilinçsizlik hali, narkoz, alkol veya uyuşturucu gibi bir maddenin etkisi altında bulunma hali olarak açıklayabiliriz. Madde uygulamasında maktulün kendisini ihmali veya kasti olarak savunamayacak duruma sokmasının yani kusurlu olmasının önemi yoktur (Tortamış, 2010).

Suçun, *gebe olduğu bilinen kadına karşı işlenmesi*; maddenin gerekçesinde suçun gebe kadına karşı işlenmesi halinde iki hayata son verilmektedir. Bu nedenle, belirtilen durumda faile daha ağır ceza verilmesi öngörülmüştür. Failin söz konusu nitelikli unsur dolayısıyla sorumlu tutulabilmesi için, mağdurun gebe olduğunu bilmesi gerekir; yani suçun bu nitelikli unsuru açısından “failin doğrudan kastla hareket etmesi gerekir” denmektedir. (Meran, 2005; Hakeri, 2006; Toroslu, 2005; Öztürk ve Erdem, 2005). Gebelik hali fail tarafından bilinmiyorsa ve kişinin vücut yapısından da açıkça anlaşılıyorsa bu bent uygulanamayacaktır (Tortamış, 2010).

Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle kasten öldürme suçuna ceza verilebilmesi için, suçun sadece kamu görevlisine karşı işlenmesi bu bendin uygulanması için yeterli değildir. Maddedeki suçun oluşması için, öldürülen kimsenin yerine getirdiği “kamu görevi” nedeniyle öldürülmüş olması gereklidir (Hafizoğulları ve Özen, 2010).

Bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak amacıyla kişi öldürüldüğünde ya da yakalanmamak amacıyla suç işlendiğinde amaç suç, araç suç ilişkisi söz konusudur. Suçun bu nitelikli halinin oluşabilmesi için, maddede belirtilen amaçlarla bir kişinin öldürülmesi yeterlidir (Tortamış, 2010).

Bu nitelikli halin getirdiği iki adet suç mevcuttur ki kasten öldürme suçu asıl suçun işlenmesi için araç suç konumunda kalmıştır. Amaç-araç suç ilişkisinde bileşik suçu düzenleyen 5237 sayılı yasanın 42. maddesine başvurulmalıdır. Bu nitelikli halin uygulandığı durumlarda, bileşik suçtan söz edebilmek için aranan, bir araya gelen suçların kanunda açıkça gösterilmesi koşulu gerçekleşmediği için, failin, kasten adam öldürme yanında işlemek istediği diğer suçtan dolayı da ayrıca cezalandırılması gerekir. Bu nitelikli halin uygulanabilmesi için, amaç suçun niteliği ve bu suçtan dolayı failin cezalandırılabilir olması önem taşımaz. Ancak nitelikli halin uygulanması için amaç suçun icrai hareketlerine başlanmış olması gerekir. (Hakeri, 2006; Öztürk ve Erdem, 2005)

Failin, *bir suçu işleyememeden dolayı duyduğu infialle* öldürme fiilini gerçekleştirmesinde kastedilen, suçun icrası sırasında, karşılaştığı harici bir engelden dolayı eylemini gerçekleştirememekten duyduğu kızgınlık ve içerlenme ile suç işlemesi halidir. 5237 sayılı TCK'nın 82/1-i bendinde ağırlaştırıcı sebepler belirli bir suç için açıkça gösterilmediğinden, bu bent uyarınca fail birleşik suçtan değil, 5237 sayılı TCK'nın 82/1-h bendinde yazılı (bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak ya da yakalanmamak amacıyla işlenmesi halinde) olduğu gibi gerçek içtima kuralları uyarınca cezalandırılacaktır (Tortamış 2010).

Faili bu itibarla niteleyecek olursak “bir suçtan doğacak menfaati elinden kaçırmamak veya gayeye erişememenin hincını almak için kasten öldürmekten çekinmeyen kimsenin toplum bakımından taşıdığı tehlikelilik dairesinin yüksek oluşu” bu ağırlatıcı sebebi gerektirmiştir. (Erman ve Özek, 1994).

Son olarak, *kan gütme saikiyle ve töre saikiyle* öldürme suçu da öldürme suçunun nitelikli halidir.

Kan gütme, bir aile, kabile veya aşiretin üyelerine karşı, başka bir aile, kabile veya aşiret üyelerinin çeşitli nedenlerle duydukları kin dolayısıyla birbirlerinin hayatlarına son vermeleridir. (Tezcan, 1974). Kan davası genellikle haksızlığa uğrayan taraftan bir kişinin intikamını alma, onurunu kurtarma ya da misillemede bulunma biçiminde baslar (Akbulut, 2006). Öldürme suçunun ortaya çıkmasında fail bir yakını kaybetmenin verdiği acı ve elemnin etkisi altında suçu işlemiş ise yalnızca kan gütme saikinin varlığı kabul edilmez, çünkü acı ve elemnin yerini görev bilincine terk etmesi gerekmektedir (Gerçek & Bafra, 2005).

Failde kan gütme saikinin kabul edilebilmesi için, daha önce iki taraf arasında bir adam öldürme olayının var olması ve ayrıca ilk olayla ikinci olay arasında bir zaman fasılasının geçmiş bulunması aranmaktadır. (Dönmezer, 2001; Hakeri, 2006).

Toplum olarak, sosyolojik bir vaka olan kan gütme olayları ile mücadele etme düşüncesi kanun koyucuyu kan gütmeyi ağırlatıcı sebep olarak kabul etmeye itmiştir.

Mahkumlar üzerinde yapılan bir araştırmaya göre, adam öldürme suçlarının işlenmesinde birinci neden olarak “namus ve kıskançlık”, ikinci neden olarak “kan davaları” gelmektedir. Ayrıca mahkumların yarısından çoğu, adam öldürme sonrası kan davası başlayacağını belirtmişlerdir (İçli, 1992).

“Kan gütme, küçük ve yerleşik bir otoritenin bulunmadığı cemaatlerde görülür. Ölenin en yakın akrabası öç almak ile görevlendirilir. Genel olarak öldürenin akraba çevresi olaydan sorumlu tutulduğu için kan gütme aileler arasında sürdürülür. Kan davalarında görülen bazı ortak özellikler söz konusudur. Buna göre, ölenin öcü mutlaka alınmalıdır. Bu öç ölenin en

yakını tarafından alınmalıdır. Hedef olarak öldüren ya da onun en yakını seçilmelidir”. (İçli, 2007).

Kan gütme saiki ile adam öldürme suçları ekseriyetle başlık parası geleneğinin yaygın olduğu Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz Bölgesinde sık görülmektedir. Bu suça karışan ailelerdeki ortalama çocuk sayısı 7 dir. Kan gütmenin yaşlı kuşaklarca sürdürülen bir gelenek olduğu ve kan güdenlerin bunu sürdürmek istemedikleri anlaşılmaktadır. Kan gütme saikiyle öldürmede kadınların aktif rolü vardır. Ölenin kanlı gömleğini saklayan anne çocuğunu büyütme sürecinde zaman zaman bunu çocuğuna göstererek, ölenin intikamının alınması gerektiğine dair telkinde bulunarak, matemini gösteren siyah kıyafetler giyerek çocuğu üzerinde etkin olmaktadır. Şeref ve namus kavramının kültürel tanımı, eğitim düzeyinin düşüklüğü, silah taşıma geleneği suç üzerinde önemli etkiye sahiptir (İçli, 2007).

Töre ve namus uğruna işlenen cinayetler ülkemizde hala önemli bir oran oluşturmaktadırlar. Güçlü akrabalık ilişkilerinin sonucu olarak, aile meclisinin verdiği karar uyarınca, kendisinin ve ailenin namusunu kirleten kızın veya kadının öldürülmesi ile ailenin namusu temizlenmek istenmektedir (Şahin, 1999).

Namus; cinsel davranışa ilişkin gelenek ve göreneklerden kaynaklanır ve kural olarak cinsel sakınmayı gerektirir. Burada kadının evlilikten önce bekaretinin titizlikle korunması önemlidir (Emery, 2003).

Geleneksel toplumlarda ırzına geçilen, terk edilen, sarkıntılık edilen kadının ailesi bu davranışların intikamını alır. Devletin bu cinayetlere verdiği cezalar aileleri ilgilendirmez. Bu davranışları yapan bireylerin cezalandırılmış sayılabilmesi için taciz edilen kadının yakınları tarafından öldürülmesi gerekir. Tüm bu cinayetler aile yapısından kaynaklanır ve töreseldir (Ka-mer 2005, Tezcan 1999, Kardam 1999).

Töre, halk deyimiyile “namus” cinayetleri; aşiret yapısına sahip toplumlarda, ataerkil yapının gereği olarak ortaya çıkan namus anlayışına aykırı davranılması durumunda (özellikle kadının namusunu kurtarmak amacıyla) erkek ya da kadının hukuk dışı cezalandırılması hali olarak bilinmektedir. Bu suç genellikle aile meclisinin aldığı kararın yerine getirilmesi biçiminde işlenmektedir. Failin ait olduğu aile birliği ya da aşiret adına, töreye aykırı davranış nedeniyle öldürmeye tek başına karar vermesi ve bunu icra etmesi durumunda da yine töre saikiyle öldürme suçu oluşabilir. (Tortamış, 2010).

Töre cinayetleri, töre baskısı altında, öç alma duygusu, yanlış dinsel inanç ve toplumsal değer yargılarından kaynaklanan bir suç türüdür. Töre, namus cinayetleri ve kan davalarını nedeniyle işlenen cinayetlerde önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle törelerin güçlü olduğu

topluluklarda kırdan kente göç ile yaşanan değişiklikler ile erkeğin kadından beklediği davranışları olumsuz etkileyerek bu cinayetlere zemin hazırlamaktadır (Kardam, 1999).

Türkiye’de töre nedeniyle işlenen cinayetler en sık Güneydoğu Anadolu bölgesinde işlenmekte olup kurbanların yaşı 12-20 arasındadır. Öldürülenlerin çoğu bekarıdır. Cinayeti işleyenlerin çoğu 18 ve altı yaş grubundadır. Cinayet, genellikle namus nedeniyledir (Sarıhan, 1999).

Öldürmelerin büyük bir bölümünü namus cinayetleri oluşturur. Onur ve şeref adına toplum içerisindeki saygınlık ve itibar kazanımı olarak işlenmektedir. Toplum bu kişileri maddi ve manevi yönden ödüllendirmekte, teşvik etmektedir. Kan davasının yaygın olduğu bölgelerdeki cinayetlerin büyük bir bölümünü namus uğruna işlenen cinayetler oluşturmaktadır. (Köknel, 2000).

“Kadının saflığını koruması, kadına düşen bir sorumluluktur. Evlendikten sonra cinselliğini sadece kocasına sunması gerekmektedir. Bunun dışındaki herhangi bir cinsel eylem namussuzluk sayılmaktadır. Erkeğin sorumluluğu ise, kendine bağlı kadının (eşi, kızı, kız kardeşi, annesi) namusunu titizlikle koruması ve başka namusa göz dikmemesidir (Tezcan, 1999).

Kızın ailesinin isteği dışında birisi ile ilişki yaşaması, gayri meşru çocuk doğurması, kadının kocasını terk edip başkasıyla yaşaması, kızın bir gence sevdalanması, kızın evlilik öncesi hamile kalması, kızın sevdiği gençle evden kaçması, kızın kötü yola düşmesi, gibi nedenler başlıca cinayet sebepleridir (Tezcan,1999).

Namus ve töre cinayetleri arasındaki en önemli benzerlik, namus cinayetlerine etken sebebin töre inanışları olmasıdır. Ayrıca namus cinayetleri ani yaşanan şoklarla bireysel gerçekleştirilirken, töre cinayetlerinde feodal yapıdaki toplumun yani aşiretin etkisi daha fazladır (Faraç, 2002).

Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığınca 2000-2005 yılları arasında ülke genelinde ve polis sorumluluk bölgesinde meydana gelen 1091 kasten öldürme olayına ilişkin olarak yapılan araştırma raporunda; töre ve namus cinayetini işleyenlerin ve mağdurların yoğun olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi nüfusuna kayıtlı oldukları, öldürülen kişi sayısının 710 erkek ve 480 kadın olmak üzere toplam 1190 olduğu, öldürülen erkeklerin 146’sının (% 20) 46 yaş ve üstü, 132’sinin (% 18) 31- 35 yaş, 108’inin (% 15) 36-40 yaşında olduğu, öldürülen kadınların 99’unun (% 20) 19-25 yaş, 89’unun (% 19) 26-30 yaş, 71’inin (% 15) 31-35 yaşında olduğu, 1091 adet olaydan 322’sinin (% 29) namus sebebiyle işlendiği, olaylardan 212’ sinin (% 19) Marmara Bölgesinde, 209’ unun (% 19) Ege bölgesinde işlendiği, toplam 1593 şüpheliden 1413’ünün (% 89) erkek, 180’nin (% 11) kadın olduğu, şüpheli kadınlardan

49'unun (% 28) 19-25 yaş grubunda, 41'inin (% 23) 26- 30 yaş grubunda olduğu, şüpheli erkeklerden 318'inin (% 22) 19-25 yaş grubunda, 262'sinin (% 18) 26- 30 yaş grubunda, 122'sinin (% 9) 0-18 yaş grubunda, 222'sinin (% 16) 31-35 yaş grubunda oldukları, belirtilmiştir (asayis.pol.tr, 2010).

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun tahminlerine göre, her yıl dünyada 5000'den fazla kadın aileleri tarafından namus nedeni ile öldürülmektedir. Brezilya, Uganda, Bangladeş, Mısır, Ürdün, Suriye, Hindistan, İsrail, İtalya, Fas, Ekvator, Türkiye ve Yemen gibi ülkelerde sorun ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bu cinayetlerin yukarıda sözü edilen ülkelere daha geniş bir coğrafyayı kapsadığı düşünülmektedir. Sayılan ülkeler namus cinayetlerinin toplumsal bir sorun olarak görülmeye başladığı ve basında haber olarak yansıtılma özelliği kazandığı bölgelerdir. Özellikle Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Asya kıtasının bazı ülkelerinde kadınların namus adına öldürülmesinin cinayet olarak görülmemesi nedeni ile bu tür bilgilere ulaşmak mümkün olmamaktadır. Namus cinayetlerinin genelde Müslüman topluluklarda işlendiği görülmekle birlikte, asıl kökenin ataerkil toplumsal yapıya dayandığı düşünülmekte ve kökenleri İslamiyet öncesi dönemlere kadar uzanmaktadır (Honor Killings Culture and Society 2004, Emery 2003, Sever ve Yurdakul 2001, Amnesty International 1999).

Ülkemizde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Töre ve Namus Cinayetleri Araştırma Komisyonunun isteği üzerine Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 81 İlde işlenen cinayetler içinde namus ve töre cinayeti olarak değerlendirilen cinayetleri incelemiştir. 2000-2005 yılları arasını kapsayan bu incelemede töre ve namus nedeni ile 1091 cinayet olayının meydana geldiği görülmüştür. Cinayetlerin işlendiği bölgelere bakıldığında Marmara ve Ege Bölgelerinin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Şüpheli ve mağdurların doğum yerlerine bakıldığında Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinin ilk sırada yer aldıkları görülmektedir. Cinayetten şüpheli erkeklerin yaşları incelendiğinde %22'si 19-25 yaşlarında olup, 18 yaşından küçük çocukların oranının yüksekliği dikkat çekicidir (%9). Mağdur kadınlar incelendiğinde %20 oranıyla 19-25 yaş arasında yer aldıkları, bunu 26-30 yaş grubu kadınların (%19) izlediği tespit edilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonu 2005).

TCK. Md.29'da ceza sorumluluğunu azaltan bir neden olarak haksız tahrik hali düzenlenmiştir. Hiddet veya şiddetli elemin haksız bir fiil sonucu ortaya çıkması gerekir. Maddeye bu ibarenin eklenmesinin amacı, ülkemizde özellikle "töre veya namus cinayeti" olarak adlandırılan akraba içi öldürme suçlarında haksız tahrik indiriminin yanlış biçimde uygulanmasının önüne geçmek içindir (Başpınar, 2008).

"Töre saikiyle" öldürme suçları genellikle tasarlanarak işlenmektedir. Bu suç, saik suç olduğundan Yargıtay tarafından, kan gütme saiki ile öldürme suçunda olduğu gibi, töre saiki ile

öldürme suçlarında da tahrik hükümlerinin uygulanamayacağı kabul edilmektedir (Tortamış, 2010).

Töre saikiyle kasten öldürme nitelikli hal olduğundan haksız tahrik hükümleriyle uygulanmaz. Töre saikinden kaynaklanan öldürmelerde mağdurun haksız fiilinin bulunduğu düşünülemez (Soyaslan, 2006; Hakeri, 2006)

İhmali davranışla kasten öldürme; kasten öldürme suçu icrai bir davranışla işlenebileceği gibi ihmali bir davranışla da işlenebilir. Bu suçun faili, hukuken belli bir icrai davranışta bulunma yükümlülüğü olduğu halde bu yükümlülüğünün gereklerine uygun hareket etmeyen kişidir. Kişinin yükümlü olduğu belli bir icrai davranışı gerçekleştirmemesi dolayısıyla meydana gelen ölüm neticesinden sorumlu tutulabilmesi için, bu neticenin oluşumuna sebebiyet veren yükümlülük ihmalinin icrai davranışla eşdeğer olması gerekir.

Kanundan kaynaklanan yükümlülük halini bakmakla yükümlü olduğu kişinin yaşı veya hastalığı nedeniyle bakım ve gözetim yükümlülüğünü yerine getirmeyerek ölüme sebebiyet verilmesi olarak açıklayabiliriz. Örneğin; fiziksel ihtiyaçlarını gideremeyecek durumdaki yaşı küçük veya akıl hastası olan çocuğunu evde yalnız bırakarak onun açlıktan veya soğuktan ölmesine sebebiyet verilmesi hali. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi sonucunda bir kimse ölmüşse, 5237 sayılı TCK'nın 83. maddesi uyarınca kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesinden dolayı kişi cezalandırılır.

Müdahale etmekle yükümlü olan kişiler; müdahale edilmemesi durumunda mağdurun öleceğini öngörmelerine rağmen, neticeyi göze alarak veya kabullenerek hareketsiz kalır ve mağdurun ölmesine göz yumarlarsa ihmali hareketle kasten öldürme suçundan sorumlu tutulacaklardır (Tezcan ve diğerleri, 2006).

Yasal savunma durumunda olup da kendisine saldıran kişiyi yaralayanın, yaraladığı kişiye yardım etme yükümlülüğü herhangi bir kişinin yükümlülüğü kadardır. Failin, saldırgana zarar vermiş olması onu neticeyi önlemekle yükümlü kişi konumuna sokmaz (Centel ve diğerleri, 2005).

İntihara yönlendirme; başkasını intihara azmettiren, teşvik eden, başkasının intihar kararını kuvvetlendiren ya da başkasının intiharına herhangi bir şekilde yardım eden kişi TCK'nın 84/1. maddesi uyarınca cezalandırılmaktadır.

İntiharın gerçekleşmesi, başkalarını intihara alenen teşvik etme durumlarında faile, azmettirme veya teşvik veya intihar kararını kuvvetlendirme veya herhangi bir şekilde yardım etme durumlarına göre daha ağır ceza verilmektedir. Akıl hastalığı, yaş küçüklüğü, sağır ve

dilsizlik vb. nedenlerle işlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan kişileri intihara sevk etme, cebir veya tehdit kullanma suretiyle intihara mecbur kılma hallerinde ise fail TCK'nin 84.maddesine göre değil, kasten öldürme suçundan sorumlu tutulacak ve TCK'nın 81 ve 82. maddelerine göre cezalandırılacaktır. Aynı şekilde geçici bir nedenle yahut alkol-uyuşturucu maddenin etkisi ile işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılamayacak durumda bulunan kişileri intihara sevk etme, cebir veya tehdit kullanma suretiyle intihara mecbur kılma hallerinde de sanık kasten öldürme suçundan sorumlu tutulacaktır (Tortamış, 2010).

2.3 Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

2.3.1 Öfke ve Saldırganlık Kavramları

Bu bölümde öfke ve saldırganlığı açıklayan tanım ve kavramlar, aralarındaki ilişki, öfke ve saldırganlığın nedenleri ve çeşitleri, cinsiyetler arası farklılıklar, açıklayıcı kuramlar ile öfke ve saldırganlığın suçla ilişkileri üzerinde durulacaktır.

Psikoloji sözlüğünde, öfke kavramı, “Engellenme, saldırıya uğrama, tehdit edilme, yoksun bırakılma, kısıtlanma, vb. gibi durumlarda hissedilen ve genellikle neden olan şeye veya kişiye yönelik şu veya bu şekilde saldırgan davranışlarla sonuçlanabilen oldukça yoğun, negatif bir duygu” olarak tanımlanmaktadır (Burak, 2003). Öfke uygun ifade edildiğinde, sağlıklı ve doğal bir duygudur (Kökdemir, 2004). Sıklıkla istenmeyen bir duygusal durum olarak görülmesine rağmen, kendini korumak, amaca ulaşmak ya da engelleri aşmak için, bireyleri motive ettiği için öfke bazen uyumsal işlevleri de olan sağlıklı bir duygusal durumdur (Cornell ve diğerleri, 1999).

Evrensel bir duygu olan öfke günlük yaşamımızda önemli bir yere sahiptir. Korku gibi öfke de insanların varlıklarını sürdürmelerine yönelik temel duygularından birisidir. Öfke genellikle ulaşmaya çalıştığımız hedeflere varmamızın engellenmesiyle ya da korku duyulmayan dışsal bir kaynağın saldırganca ya da tehdit içerikli davranışlarından dolayı ortaya çıkmaktadır (Strickland, 2001).

Saldırganlık ise bireyin ve türün yaşamsal varlığını korumak ve sürdürmek amacı taşıyan bir temel içgüdü olan savunma içgüdüsünden kaynaklanan bir dürtü olarak tanımlanabilir. Saldırganlık dürtüleri özellikle sözel veya fiziksel şiddet içeren saldırganca davranışlarla dışa vurduğunda toplumsal sorunlara neden olur; bu davranışlar yasalarda belirtilmiş başkalarına zarar veren haksız eylemler olduğunda suç oluştururlar ve hukuk düzeninin ilgi alanına girerler (Uygur, 2000).

Schrumpf ve diğeri (2007) tarafından saldırganlık, öfkeyi göstermenin bir yolu olarak belirtilmiştir. Saldırgan olmak sözel ya da fiziksel olarak karşıdaki kişiye hücum etmek, kavga etmek, aşağılamak, isim takmak gibi davranışları içermektedir. Saldırgan davranmak, genel olarak karşıdaki kişinin saldırganlaşmasına ya da o kişiden uzaklaşmaya veya olayın daha da büyümesine neden olur.

Saldırganlığa ilişkin tanımlar üzerinde tartışmalar sürmekle birlikte çoğu bilim adamı tarafından kabul gören saldırganlık tanımı hem “zarar verme davranışını” hem de “zarar verme niyetini” içermektedir (Felson, 2000).

Saldırganlığa ilişkin birçok tanımlama ve tanımlama konusunda çok az uzlaşma bulunmaktadır. Kimileri saldırganlığı itme, vurma gibi fiziksel özellikler ile açıklarken, kimileri tehditkar konuşma, sözlü aşağılama gibi özellikleri de bu kavrama eklemektedirler. Bazıları kendi türüne zarar vermeyi saldırganlık olarak tanımlarken, bazıları canlı ya da cansız varlıklara zarar verme niyetiyle yapılan davranışları bu kapsamda değerlendirmektedir (Hogo ve Vaughan, 2006).

Bu tanımlardan ortaya çıkan, öfkenin kişinin engellenmesi, tehdit altında hissettiği durumlarda ortaya çıkan olumsuz, ancak motive edici oluşuyla da sağlıklı bir duygusal durum olduğudur. Ancak şiddeti ve ifade ediliş biçimi önemlidir ve uygun biçimde, uygun zamanda ifade edilmediğinde ruhsal ve toplumsal açıdan sorunlara da neden olabilen bir duygudur. Saldırganlık ise içgüdü, engellenme, aile, toplum gibi birçok faktörden kaynaklanan genellikle öfke, kin, nefret gibi duygular eşliğinde bir canlıya ya da nesneye zarar vermeye yönelik yıkıcı bir davranış biçimidir.

Öfke ve saldırganlığın ilişkisine baktığımızda, tanımlar doğrultusunda, öfke kavramının bir duyguyu, saldırganlık kavramının ise daha çok bir davranışı ifade ettiği görülmektedir. Freedmann (1998) öfke ve saldırganlık kavramlarının eş anlamlı kavramlar olmadığını belirtmektedir. Öfke duygusu ortaya çıktığı anda, bazı bireyler tepkilerini fiziksel ya da sözlü saldırıda bulunarak ortaya koyarlar. Bazı bireyler ise, öfkelenedikleri zamanlarda edilgen ve dolaylı saldırganlığı tercih ederler ya da geri çekilme davranışı gösterebilirler. Bu durum “Öfke duygusunun her zaman saldırgan davranışa yol açacağı” biçimindeki yargının doğru olmadığını ortaya koymaktadır. Kısaç’a göre de (1997), öfkelenen kişi, öfkesini içe atıp bastırarak; saldırgan davranışlar göstererek ya da kontrol ederek ifade edebilir.

Öfke kavramı, genellikle düşmanlık ve saldırganlıktan daha basit olarak, yoğunluğu hafif huzursuzluk ya da can sıkıntısından, kızgınlık ve şiddete kadar değişen duygulardan oluşan geçici bir durum olarak tanımlanır (Spielberger ve diğeri, 1988). Saldırganlık öfkenin dışa yönelik olarak ifade edilme şekillerinden birisidir. Öfke ve düşmanlık duyguları

saldırıcılığı doğurmaktadır; çünkü öfke, saldırganlığın arkasında yatan, dürtü ya da itici güçtür. Sonuçta, öfke ve düşmanlık duyguları tavırlarla ilgiliyken, saldırganlık kavramı genellikle başka kişilere ya da objelere yönelik, yıkıcı, cezalandırıcı davranışları içermektedir (Averill, 1983; Spielberger ve diğerleri, 1988).

Öfke, iki türlü ifade biçimi olan saldırganlığın, ifade biçimlerinden biridir. Saldırıcılığın iki tür ifade biçimi bulunmaktadır. İlki, motor davranışları içeren ve kişiye veya nesneye zarar verme amacı taşıyan fiziksel saldırganlıktır, ikinci ifade biçimi olan sözel saldırganlık, dışa yönlendirilmiş öfke olarak tanımlanabilmektedir (Kassinove ve Sukhodolsky, 1995).

Literatürde, engellenme (frustration) öfkeye neden olan etmenlerin başında gelmektedir (Berkowitz, 1990; Averill, 1983). Bireyin kasıtlı olarak kötü muamele gördüğüne ve bazı engellemelere maruz kaldığına inanması ya da durumu bu şekilde algılaması sonucunda öfke doğmaktadır. İstek, gereksinim, planlanmış ya da yapılmakta olan bir eylemin, bir kesintiye uğraması olarak tanımlanan engellenme, bireye benlik saygısında azalma ve kişisel arzularına karşı zorlama hissi yaşattığı için öfkenin önemli bir nedeni olarak kabul edilmektedir (Averill, 1983). Öfkeyi ortaya çıkaran durumlardan biri de kışkırtmadır. Kışkırtma genellikle karşıdaki kişiyi uyaran ve onu bir davranışı yapmaya yönelten uyarımları içerir (Kennedy, 1992).

Bireyin kasıtlı olarak hoş olmayan bir duruma maruz kalması, kişiliği tehdit eden dış kaynaklı saldırılar; bireyin düşünce yapısı, olayları ve kendini algılama şekli, mükemmeliyetçi kişilikte olması, kabul edilme ve onaylanma ihtiyacını yoğun olarak yaşaması gibi durumlar da öfkeye neden olabilmektedir (Aydın 2005).

Öfkenin bir diğer nedeni olarak Morgan (2006), öfke içeren davranışların cezalandırılmasını gösterir. Bu şekilde toplumun öfkeyi bastırırken aslında onu harekete geçirdiğini savunur. Sonuçta kişilere öfkelenmemeyi öğretmek yerine öfkelerini göstermemeleri öğretilmiş olur. Bunun sonucunda öfke açığa çıkmaz ama içten içe yanmaya devam eder.

Bireylerde öfkeye neden olan etmenlerden biri de, günlük yaşamlarında karşılaştıkları güçlüklerle baş etmek durumunda kalmaları olabilmektedir. Karşılaşılan durumlar bireyde hayal kırıklığı yaşanmasına neden olarak, öfke duygusunu ortaya çıkarabilmektedir. Öfkenin nedenleri arasında, ekonomik, sosyal veya kişiler arası problemler de yer almaktadır. Öfke ile baş etme yolları sağlıklı bir şekilde öğrenilemediğinde, fiziksel, psikolojik, sosyal veya hukuksal problemler ortaya çıkabilmektedir (Şahin, 2005).

Literatürde saldırgan davranışların altında yatan süreçler üzerinde önemle durulduğu görülmektedir. Saldırıcılığın temelinde; ailesel ölçütlerin benliğin bir parçası haline

gelmemesinin, vicdan gelişiminin eksikliğinin ve içsel kontrolün zayıflığının yattığı ortaya konulmaktadır. Ayrıca, saldırgan davranışların aile tarafından çocuklara uygulanan disiplin yöntemlerinin olumsuz etkileri, anne-baba tarafından verilen cezalar ve saldırgan davranışın aile tarafından pekiştirilmesine yönelik tutumlar ile desteklendiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte engellenme ve öfkenin de saldırganlığa yol açtığı ortaya konulmaktadır (Yıldırım,1998).

Güdülenme de, saldırganlığın oluşmasında önemli role sahiptir. Kazanç isteği ya da hedefi gerçekleştirmek için kişi her yola başvurabilir. Çocuklarda bir oyuncak için kavga ettikten sonra, galip gelenin oyuncağı ilgisizce bir kenara atması bu duruma örnektir. Çocuklar kavga ettiklerinde ya da çıkarları için birbirlerine vurduklarında, anne babaları tarafından cezalandırılır ya da korkutulurlar. Anne babaların büyük kısmı, tehdit, sert sözler, yasaklar ya da dayak ile çocukların saldırganlıklarını yok etmeye çalışmaktadırlar. Bu tür yaptırımlar çocuklarda hayal kırıklığı ve öfke durumu yaratır. Çocuk daha uysal olacağı yerde daha çok hırçınlaşır. Çocuklar saldırgan içerikli cezaları, taklide yönelebilirler. Ceza saldırganlığın bastırılmasına yol açar fakat uysallaştırmaz. Çocuk sadece otorite olarak algıladığı kişilerin yanında uysal, dışarıda diğer çocuklarla birlikteyken korkulan tehlikeli bir kişidir (Stein, 1997).

Araştırmalar, saldırganlık davranışının ödüllendirilmesiyle tekrar meydana çıkma olasılığının arttığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, belli bir durumda öğrenilmiş saldırganlık davranışı, başka durumlarda da genellenerek yayılabilir. Buna paralel olarak, eğer çocukların belli durumlarda gösterdikleri saldırgan davranış ana-babaları tarafından pekiştirilirse, onların bu saldırganlığı bir kişilik özelliği oluncaya değin genellenebilir (Morgan,1999).

Saldırganlığın oluşumunda etkili olan bir diğer faktörde duygusal yaşantılar, özellikle de öfke, kızgınlık ve engellenme duygusudur. Kızgınlık ve öfke uygun şekilde dışa vurulduğunda normal ve sağlıklı bir duygu olarak tanımlanmaktadır. Ancak kızgınlık ve öfkenin sağlıksız dışa vurumu, saldırganlık ve şiddet biçiminde olmaktadır. Saldırgan davranışlar öfke tarafından motive edileceği gibi, başka faktörler tarafından da motive edilebilmektedir (Baltaş &Baltaş, 1998).

Saldırganlığın nedenlerini içgüdü ile açıklayanların başında Freud gelmektedir. Freud, saldırganlığı doğuştan gelen bir içgüdü olarak kabul etmekte ve yaşam içgüdü olan libido kadar gerekli görmektedir (Akt: Köknel 2000). McDougall (1920), en yaygın içgüdüsel duyguların basit ilkel güdüler (korku, öfke) olduğunu, dolayısıyla bunların tüm insan topluluklarında en yaygın ortak duygular olduğunu düşünmektedir. Karmaşık duygular daha seyrek görülür ve daha az paylaşılmaktadır. Bu nedenle ilkel/basit duyguları açığa çıkaran uyaranlar güçlü tepkilere neden olurken, karmaşık duyguları açığa çıkaran uyaranlar böyle bir

sonuca neden olmamaktadır. İlkel duygular kalabalık içerisinde hızla yayılıp güçlenmektedir; çünkü her üyenin bu tür duyguları dışa vurması, diğerleri için fazladan bir uyaran işlevi görmektedir (Akt: Hogo ve Vaughan, 2006).

Bazı araştırmalarda ailenin gelir seviyesinin ve eğitim düzeyinin saldırganlık üzerinde etkisinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Gelir düzeyine göre bakıldığında, yüksek gelir grubuna sahip ergenlerin öfkelerini daha çok dışa vurdukları bulunmuştur. Ebeveyn eğitim durumuna göre bakıldığında, eğitim seviyesi yükseldikçe daha çok dışa vurdukları, düştükçe ergenlerin öfkelerini daha çok içte tuttukları sonucuna ulaşılmıştır (Baygöl, 1997). Bu konuyla ilgili yapılan bir çalışmada öğrencilerin gelir düzeyi yükseldikçe öfkelerini yine daha çok dışarıya yansıttıklarını bulunmuş olup ayrıca erkek öğrencilerin öfkelerini daha çok tutma eğiliminde oldukları saptanmıştır (Kısaç, 1997). Diğer bir çalışmada, alt ve orta sosyoekonomik düzeyde yetişen bireylerin, üst sosyoekonomik düzeyde yetişen bireylere oranla daha fazla saldırganlık eğilimleri gösterdiklerini saptamıştır (Hatunoğlu, 1994).

Taner ve Gökler (2004), fiziksel ve cinsel istismara uğrayan çocuklarda öfke ve saldırganlığın görülme olasılığının çok daha yüksek olduğunu belirtmektedirler. Fiziksel istismar ve ihmale uğramış çocuklarda sosyal işlevsellik alanında birçok eksiklik fark edilmektedir. Bu çocuklar yakın ilişki kurmakta güçlük çekmekte, daha çatışmalı, duygusal yoğunluğu az, yoğun öfke ve istismar davranışı içeren ilişkiler kurmaktadır. Saldırgan ve suça yönelik davranışlar fiziksel istismar ve ihmalle en sık birliktelik gösteren sorunlardır. Bu çocuklarda, diğerlerine göre daha yüksek oranda davranış bozukluğu görülmektedir.

Öfke ve saldırganlık cinsiyete göre de farklılıklar göstermektedir. Aslında öfkenin yaşanması ve yoğunluğu konusunda kadın ve erkek arasında pek farklılık olmadığı çoğu araştırmada ortaya konmuştur. Fakat öfkenin ifade edilmesinde kadın ve erkeğin toplumsal rolleri etkili olmaktadır. Toplumlar genel olarak, erkeklerin kendilerini ifade etmeleri desteklenirken, kadınların duygularını göstermeleri onaylanmaz. Kadınlara gerçek duygularını saklamaları öğretilirken, erkeklere çocukluktan başlayarak, özellikle güçsüz olduklarında duygularını bastırmaları öğretilir. Kadınların duygularını konuşmaya daha eğilimli oldukları varsayılsa da, öfke söz konusu olduğunda, kadınların bu duyguyu tanımlamak ve ifade etmekte rahat olmadıkları bilinmektedir. Bunun yanında, erkeklerin saldırgan tavırlarla haklarını aramaları pek çok toplumda onay görülür (Tavris,1982; Rosselini ve Worden, 1985; Kopper ve Epperson,1996).

Cinsiyetle ilgili özelliklerin idare etme ve duygusal paylaşım boyutlarıyla belirlendiği kabul edilmektedir. Erkekler idare eden kişi olarak kabul edilirken, kadınlar duygusal paylaşımcılar olarak görülürler. Erkekler duydukları öfkeyi açıkça ifade ederken, kadınların

öfkelerinin bilincine varmaları ve öfkelerini ifade etmeleri hep engellenmiştir. Erkeklerin öfkeleri hoşgörü ile karşılanırken, kadınların öfkelerini direkt olarak ifade etmeleri kadınlığa, hanımefendiliğe, anneliğe yakışmaz diye düşünülür (Lerner, 1996). Kültürel olarak kabul edilen öfke duygusunun erkeklere özgü olduğu görüşü, kadının yaşadığı öfke duygusunu ifade etmesini etkilemektedir. Kadınlarda depresyon eğiliminin yüksekliğinde bastırılmış öfkenin bir etken olduğu da yaygın olarak kabul edilmektedir (Thomas, 1989).

Birçok farklı kültürde ve değişik yaş grupları üzerinde yapılan araştırmalar cinsiyet farklılığının saldırganlık eğiliminde etkili olduğunu kanıtlamıştır (Scharf, 2000; Tok, 2001). Scharf'ın (2000), çalışmasında sözel saldırganlığın cinsiyete göre bir farklılık göstermediği, fiziksel saldırganlığın ise erkekler tarafından daha çok kullanıldığı bulunmuştur. Bir diğer çalışmada da erkekler, kadınlara göre daha çabuk saldırganlaşmakta ve fiziksel saldırganlığa daha fazla eğilim göstermektedirler (Coie ve Dodge, 1997). Bununla beraber saldırganlığın farklı biçimleri de göz önünde bulundurulduğunda her iki cinsin de aynı oranda saldırgan davranışlara eğilimli olduğu belirtilmektedir (Archer, 2004).

Erkeklerin doğal ve yaratılıştan gelen saldırganlığı iki cinsiyet arasındaki en temel davranışsal farklılıklardan biridir. Bu saldırganlığın erkeklik hormonu testosteronla ilişkili olduğu, öte yandan dişilik hormonu östrojenin testosteronun bu etkisini nötralize ettiği bilinmektedir. Erkekler fazladan testosteron verildiğinde saldırganlıkları artmakta, oysa kadınlarda bu etki görülmemektedir. Bu durum, erkek beyninin testosterona duyarlı biçimde programlanmış olması olarak açıklanabilir. Sözlü saldırganlıkta, iki cinsiyet arasında belirgin bir fark olmaması ise kadınların sözel konularda daha yetenekli olmalarına bağlanmaktadır. (Van Goozen, 1995).

Günümüz toplumlarında erkekler saldırganlığı içselleştirerek toplumsallaşmaktadırlar. Böylece saldırganlık, atılganlık, rekabet gibi bir takım özellikler erkeklere atfedilmekte ve erkekler saldırgan davranışlara daha yoğun bir biçimde yönlenmektedirler (Bandura ve diğerleri, 1961).

Cinsiyet ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya yönelik çalışmalar erkeklerin dış etkenlerden kadınlara nazaran daha fazla etkilendiklerini göstermiştir (Comstock ve diğerleri, 1978). Bu durum, saldırganlığın ifade edilmesinde erkeklerin tipik olarak daha doğrudan, kadınların da yine tipik olarak daha dolaylı olduğunu aktarmaktadır (Bjorkqvist, 1994). Bradburn (1963) yaptığı araştırmada, Türklerde erkek egemenliğinin baskın olduğunu ve ailedeki baskının çoğunlukla babadan geldiğini, babaların katı, daima baskı kuran, otoriter kişilik tiplerini yansıttığını ortaya koymaktadır. Babanın sert ve aşırı otoriter baskısı, çocukta uyumsuz davranışların gelişmesine yol açabilmektedir.

Tüm insanlar eşit derecede saldırgan değildirler. Yaşamın birinci gününden itibaren erkekler kızlardan daha saldırganlardır. Oyunları daha serttir, yetişkin suçları daha fazla ve daha şiddetlidir. Çeşitli kültürlerde erkek saldırganlığının daha fazla olduğu gösterilmiş ve birbirlerinden İsviçre ve Etiyopya kadar farklı olan topluluklarda bildirilmiştir. 1990'ların sonunda ABD'de erkeklerin cinayet işleme olasılığı kadınlardan 8-9 kat, silahlı soygun yapmaları olasılığı 9 kat daha fazla bulunmuştur. Erkeklerin şiddet içermeyen suç işleme olasılıkları da kadınlardan fazladır (Lewis, 2007).

Öfkenin türlerine baktığımızda sürekli ve durumluk öfke olarak ikiye ayrıldığını görmekteyiz. Spielberg'in de (1980) belirttiği gibi sürekli öfke, durumsal öfkenin, genellikle ne sıklıkta yaşandığını yansıtan bir kavramdır (Aktaran: Ozer, 1994b).

Lulofs ve Chan'a göre (2000) bireylerde, genel olarak, "öfkelenmeye eğilimli olma durumu" nu ifade eden sürekli öfke halidir. Sürekli öfke düzeyi yüksek olduğundan dolayı herhangi bir engellenmeyle karşı karşıya kalan bir bireyde, öfke çok çabuk ve kolayca ortaya çıkabilir. Bu öfke durumu bireyde çoğu zaman spontan bir tepki halini almıştır. Ortaya koymuş oldukları tepkilerinin doğruluğunda ısrar ederler. Sürekli öfke düzeyleri yüksek olan bazı bireyler, birçok durumda, kendilerini öfkeliendiren şeyin ne olduğunu bilmediklerini ifade etmektedirler. Bazı durumlarda bu bireyler öfkeli oldukları halde, öfkeli olmadıklarını dahi iddia ederler. Aslında bu bireylerin yaşadıkları sürekli öfke durumu onların dünyaya duyduğu genel bir öfkenin ifadesidir.

Durumsal öfkeyi ise Spielberg (1980), amaca yönelmiş davranışın engellenmesi ya da haksızlık karşısında, şiddetli gerginlik, sinirlilik, hiddet gibi bireye özgü duyumsamaların yaşandığını yansıtan bir duygu durumu olarak ifade etmiştir (Akt: Ozer, 1994b).

Lulofs ve Chan (2000) durumsal öfkeyi şu şekilde açıklamaktadır. Bu öfke türü, bireyde zamanla birlikte birikmiş ve ani bir biçimde ortaya çıkan öfkedir. Öfkenin bu çeşidi genellikle ikincil bir duygu olarak adlandırılır. Durumsal öfke, görünürde öfke biçiminde sergilenmesine ve öyle adlandırılmasına karşın, aslında, bu duygunun temelinde bireyin yaşadığı hayal kırıklığı, acı çekme, engellenme, incinme, karşılanmamış beklentiler vb. süreçler bulunmaktadır.

Saldırganlığın çeşitlerini incelediğimizde Erich Fromm (1993), bir başka insana, hayvana ya da cansız nesneye zarar veren ya da zarar vermeyi amaçlayan bütün hareketleri saldırganlık olarak tanımlamıştır ve saldırganlığı; biyolojik olarak uyarlanabilir, yaşam hizmet eden savunucu saldırganlık ile biyolojik olarak uyarlanamayan, yıkıcı saldırganlık olarak ikiye ayırmıştır. Biyolojik uyarlanabilir saldırganlık; yaşamsal çıkarlara yönelik tehditlere verilen bir karşılıktır, kalıtsal olarak programlanmıştır, bütün hayvanlarda ve insanlarda ortak olarak

bulunur. Biyolojik bakımdan uyarlanamayan, yıkıcı saldırganlık ise; tehde karşı bir savunma değildir, kalıtsal olarak programlanmamıştır, yalnızca insana özgüdür, toplumsal bakımdan yıkıcı olduğu için biyolojik yönden zarar vericidir.

Berkowitz ise saldırganlığı; düşmanca (hostile) ve araçsal (instrumental) saldırganlık olmak üzere ikiye ayırır. Düşmanca saldırganlık hedefin tahriklerince güdülenen, saldırgan kişinin karşısındaki kişiyi, durumu, nesneyi sevmemesi ya da nefret etmesinden kaynaklanan, içinde öfke ve düşmanlık duygularını da barındıran ve temel amacı, hedefe zarar vermeyi içeren saldırganlık türü olarak tanımlanır. Araçsal saldırganlık ise; hedefin tahriklerinden etkilenmeyen, içinde düşmanlık ve öfke barındırmayan, bir amaca ulaşmak ya da kişisel ihtiyaçları karşılamak için yapılan saldırganlık türüdür (Aronson ve diğerleri, 2005).

Öfkenin ifade biçimleri literatürde üç farklı şekilde ele alınmaktadır.

İçe Yönelik Öfke: Westermayer'e (2001) göre öfke duygusunun insan doğasında bir işlevi vardır. Öfke duygusunun işlevini yerine getirmesine engel olan şey onun içe atılması ya da bireyin kendine yönelmesidir. Öfkeleri içe yönelik bireylerin tepkileri genellikle, somurtma, surat asma, küsme biçiminde ortaya çıkar. Bu bireyler öfke yaratan bir durumla karşılaştıklarında önemini ve verecekleri tepkiyi uzun süre düşünürler. İçe yönelik öfke, ifade edilmek için güvenli bir yer arar (Lulofs ve Chan 2000).

Açığa vurulmayan öfke duygusu bireyin kendisini çaresiz hissetmesine ve bu durumun sonucunda ise bireyde depresif duyguların ortaya çıkmasına yol açabilmektedir. Bu nedenle öfkelerini açığa vurmayan bireyler için öncelikle öfkelerini tanılamaları (fark etmeleri) önemlidir. Daha sonrada kendilerine koymuş oldukları hangi engelin, onların öfkelerini ifade etmelerine izin vermediğini tanılamaları (fark etmeleri) gerekmektedir. Bu aşamadan sonra ise bu bireylerin, öfkelerini ifade edebilmeleri için uygun bir yolun bulunması gerekmektedir (Gentry, 2000, Westermayer 2001). İçe yönelik öfke çoğu zaman bireylerde, depresyonda olduğu gibi, kendine zarar verici davranışlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ergen intiharlarında öfkenin rol oynadığı şüphesizdir. Ayrıca öfke düzeyinin yüksek olması adam öldürmeye yatkınlığı da beraberinde getirmektedir (Gentry,2000).

Dışa Yönelik Öfke: Öfkeleri dışa yönelik bireyler öfkelerini sıkça sözel olarak ifade edebilen bireylerdir. Fakat bu bireylerin öfkelerini ifade edişleri bir volkanın patlamasını andırır. Öfkeleri dışa yönelik bireylerin, öfkelerini dışarıya kontrolsüz bir biçimde bırakmak yerine daha kontrollü ve faydalı bir biçimde ifade etmeyi öğrenmeye gereksinimleri vardır. Öfkeleri dışa yönelik bireyler çoğu zaman zorbaca davranışlar sergileyerek başkalarına zarar verici ve onları küçük düşürücü tarzda davranırlar. Ev işleri, temizlikle ilgili işler, sanat

uğraşları ve müzik, dışa yönelik öfkenin uygun yollarla ifade edilmesine yardımcı olabilir (Lulofs ve Chan 2000).

Öfkenin Kontrol Edilmesi: Öfke kontrol edilmesi en zor duygulardan birisidir. Çünkü bu duygunun ortaya çıkışı çok ani olmakta ve ortaya çıktıktan sonrada çok kısa bir sürede şiddeti artmaktadır (Westermayer, 2001). Lulofs ve Chann'a (2000) göre öfkenin kontrol edilmesi diğer iki öfke ifade biçiminden farklı olarak öfkenin sıklığının azaltılması ve daha az saldırganca ifade edilmesini içerir. Öfkenin kontrol edilmesi, öfkenin ifade edilemeyeceği anlamına gelmez. Bu durumda bireyin öfkenin ne olduğunu anlaması ve onu nasıl yöneteceğini bilmesi önemlidir. Öfkeyle başa çıkmada; öfke yaratan duruma karşı verilen tepkinin olumsuz olmasından çok olumlu olması önemlidir.

Saldırganlık biçimleri ise yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık ve atılganlık olmak üzere üç başlıkta incelenmektedir. Yıkıcı saldırganlık, bireylerin herhangi bir engellenme durumunda, üzüntü veya karmaşık duygu yoğunluğu içerisinde, kendisine zarar veren kaynağa karşı, zarar verme amacı taşıyan yıkıcı bir tutum izleyip, toplumun onaylamayacağı biçimde yıkıcı bir saldırganlık sergilemesidir. Bu tür saldırganlık düşmanlık içermektedir (Kiper, 1984; Tutkun ve diğerleri, 2010).

Edilgen saldırganlık ise, bireylerin karşısındaki kişiye açık bir edimde bulunmadan saldırganlık duygularının tatmin edilmesidir. Burada karşısındakini somut olarak incitme arzusu baskındır. Edilgen saldırganlık pasif bir davranış şekli olduğu için, burada sürekli mücadeleden kaçma söz konusudur (Bostan ve Kılıçgil, 2008). Edilgen saldırganlık, ileri derecede sözel olarak iğneleme ve alay etme biçiminde ortaya çıkabilmektedir (Yenel, 2004).

Atılganlık, kişiler arası iletişim ve etkileşimi kurmadaki sağlıklı davranış biçimlerinden birisi olarak belirtilmektedir. Atılganlık aynı zamanda bireyin haklarını korumada, düşüncelerini, duygularını ve inançlarını doğrudan, dürüst, uygun yollarla ve başkalarının haklarını gözeterek ortaya koyma biçimidir (Bostan ve Kılıçgil, 2008). Atılganlık saldırgan olma durumu değildir. Saldırganlık ile atılganlık farklı davranışlar olmasına karşın, Kiper'e (1984) göre atılganlık, yapıcı saldırganlık olarak nitelendirilmelidir. Atılgan bireyler kendilerine haksızlık ve saygısızlık yapılmasına izin vermemektedir (Tutkun ve diğerleri, 2010). Temelde atılganlık bireylerde olumlu görülen duygu, düşünce ve gereksinimleri ifade edebilme yeteneği olmasına karşın, bu gereksinimlerin kişinin yasal hakkı olması gerekmektedir (Yenel, 2004).

Farklı kuramlar öfkeyi çeşitli şekillerde açıklamaktadır. *Psikanalitik yaklaşım*, öfke davranışının altında yatan güçlerin bilinç dışında gizlenmiş olduğunu ve doğuştan getirildiğini belirtmekte ve saldırganlıkla öfke arasında bir ayrım yapmamaktadır. Freud, saldırgan

davranışın ifade edilmemesi durumunda belirli türden bir enerji olarak içimizde kalacağını savunmuş ve birçok davranış bozukluğunun, ifade edilememiş saldırganlık eğiliminden kaynaklandığını belirtmiştir (Cüceloğlu, 2000). Öfke, psikanalitik bakış açısıyla, içgüdüsel bir güçtür. Psikanalitik yaklaşımda öfke duygusunun ortaya konulması organizmaya ait bir katarsis aracı olarak görülmektedir (Lulofs ve Chan 2000).

Bilişsel davranışçı kuramcılar, öfkenin oluşumunda bilişsel süreçlerin önemini vurgulamaktadırlar. Buna göre bireyin algılamaları, değerlendirmeleri ve beklentileri öfke duygusunun ortaya çıkmasında belirleyici rol oynamaktadır (Edmondson ve Conger, 1996: 267). Akılcı Duygusal Yaklaşım kuramın da Albert Ellis, “Düşünceler duyguları, duygular da davranışları belirlemektedir” demektedir. İnsanların kendi kendilerine söyledikleri, aslında onların düşünce ve duygularıdır ya da duyguları ve düşünceleri haline gelmektedir. Ellis, bireyin bilişsel yapısının temelindeki akılcı olmayan düşünce yapısının öfke duygusunun yaşanmasında etkili olduğunu belirtmiştir (Nelson Jones, 1982).

Bu kurama göre, bireyler yaşamlarında karşılaştıkları olaylar karşısında farklı tepkiler ortaya koymaktadırlar. Dolayısıyla bireyler olaylara karşı duygularını da farklı şekillerde belirtmektedirler. Bireyin duyguları onların durumu nasıl algıladığına, olayın kendisi için önemine göre belirlenir. Tüm duygusal durumlarda bireyin sinir sistemi uyarılmakla beraber verecekleri duygusal tepkileri o anki koşulları tarafından oluşturulur (Morris, 2002). Berkowitz de (1990) öfke duygusunun bireyde nasıl ortaya çıkacağını, sahip olunan mantıklı ya da mantık dışı inanışlar, geçmiş yaşantılar ve olayla ilgili çağrışımlar tarafından düzenlendiğini belirtmektedir.

Sosyal öğrenme kuramına göre öfke, model alma, taklit, özdeşleşme ve pekiştirmeler ile öğrenilen tepkilerdir. Kişi, çocukluğundan itibaren anne ve babasını gözlemler, davranışlarıyla ilgili onlardan geribildirimler alır, toplum tarafından doğru bulunan ve onaylanan davranışlar çocuk tarafından tekrar edilir, benimsenir. Eğer çocuk, öfkesini sağlıklı bir biçimde ifade etmeyi başaramazsa, yoğun öfke duygularını hep taşır ve içsel çatışmalarını çözmek için saldırgan davranışlara yönelebilir (Köknel, 2000).

Sosyal kuramcılara göre öfkenin yaşanmasında sosyal yapılandırmaların etkisi büyüktür. Bu nedenle öfkenin ifade edilmesinde cinsiyet farklılıkları bulunmaktadır. Bu farklılık toplumdaki erkeklik ve kadınlık rol algılamalarından kaynaklanmaktadır. Erkekler duydukları öfkeyi açıkça ifade ederken, kadınların öfkelerinin bilincine varmaları ve öfkelerini ifade etmeleri engellenmiştir (Kenndy, 1992).

Biyolojik kurama göre, insanın biyokimyasal yapısı, saldırgan davranışları ve bunlarla ilişkili olan acı, kaygı, öfke, kin gibi duyguların oluşmasında rol oynamaktadır. Merkezi sinir

sistemi tarafından yönlendirilen ve hormonların etkinliğiyle işleyen bu yapı içerisinde, otonom sinir sistemini harekete geçirecek bir durum ortaya çıktığında öfke yaşantısı başlar (Berkowitz, 1990). Duyguları biyolojik yapı ile açıklayan James-Lange kuramı, bedenın çevrenin belirli özelliklerine tepkide bulunduğunu ve bedenın bu tepkilerin farkına varması sonucunda heyecan duyduğunu belirtmektedir (Cüceloğlu, 2000).

Son olarak *varoluşçu yaklaşım*, Schuerger'e (1979) göre, öfkeyi; insanın yok oluşa, işlenmemiş potansiyele ve yaşamın anlamsızlığına karşı tepkide bulunması olarak açıklanmaktadır. Bu görüşe göre her insan öfke duygusunu farklı yaşar. Kişinin öfkesi, yaşama karşı kendisini çaresiz ve güçsüz hissetmesiyle ilgilidir. Öfke kaçınılmazdır ve her insan öfke duygusunu farklı yaşar (Akt: Corey, 2005).

Varoluşçu yaklaşımın önde gelen isimlerinden olan Fritz Perls'e göre insan, çoğu kez başkalarına yansıttığı öfke gibi olumsuz duyguları da dahil, tüm duygularının sorumluluğunu üstlenmelidir. Birey, başkalarına yönelik öfke duygusunun eşlik ettiği, kendisine yönelik eleştirici tutumlarını kabul etme sorumluluğunu üstlenmediği için bu duygularını başkalarına yansıtır. Diğerlerinin öfkeli olduğuna inanır. Birey kendisinin değilmiş gibi yaşadığı öfke duygularını kendisine mal ettikçe zenginleşir (Akt: Geçtan, 1993).

Literatürde aynı kuramlarca faklı şekillerde saldırganlık da açıklanmıştır. *Psikanalitik kuram* denilince saldırganlıkla ilgili içgüdü kuramları akla gelmektedir. Bu kuramlar saldırganlığı açlık, susuzluk, cinsel uyarılma gibi doğuştan gelen bir saldırganlık içgüdüsu ya da dürtüsü ile açıklarlar. Bu kuramlara göre, insanlar, diğer hayvanlar gibi kendilerini saldırgan davranışlarda bulunmaya eğilimli kılan bir saldırganlık içgüdüsu ve/veya dürtüsü ile doğmaktadır. Saldırgan davranışların temelinde yatan bu içgüdü ya da dürtüdür (Baron ve Byrne, 2000).

Freud, içgüdüsel bir dürtüden dolayı, saldırgan davrandığımızı belirtmektedir. Freud'a göre, kişiye kendine zarar verici şekilde yönelen ölüm isteği (thanatos), daha sonra dışarıya yani diğer insanlara yönelmektedir. Dışarıya yönelen ölüm isteği, saldırganlığın kaynağını oluşturmaktadır. Ölüm isteği yıkıcı bir güç olarak kontrol edilebilmekte ancak ortadan kaldırılamamaktadır. Saldırganlığın dışı vurumu bir boşalım (katarsis) sağlamakta ve sonradan gösterilecek saldırganlığın olasılığını azaltmaktadır (Brewer & Crano, 1994). Freud, saldırgan davranışın ifade edilmediği takdirde belirli türden bir enerji olarak içimizde kalacağını savunmuş ve birçok davranış bozukluklarının, doğal ifadesini bulamamış saldırganlık eğiliminden kaynaklandığını ifade etmiştir (Cüceloğlu, 2000).

Bilişsel davranışçı kuramcılara göre, ağırlıklı olarak bireyin bir tahrik yaşantısını veya bir durumu nasıl algıladığı ve yorumladığı önemlidir (Bilgin, 2000)

Bilişsel şemalar kuramına göre tüm sosyal davranışlar gibi saldırganlık davranışları da sosyalleşme sürecinde oluşturulmuş şemalarca yönlendirilmektedir. Hayata bakış açısının temelini oluşturan şemalar gelişimsel süreçte yaşantılar ve gözlemler yoluyla edinilmektedir. Herhangi bir durumda olayların oluş sırasıyla ilgili bilgileri içeren şemaların oluşturulması için bireylerin dikkatini çeken bazı ipuçlarının gözlenmesi gerekmektedir. Bu sürecin başlangıcında, bireyin doğuştan getirdiği nörolojik ve fizyolojik özellikleri ve eğilimleri gözlenen saldırganlık davranışlarının fark edilip, şemalaştırılmasında belirleyici role sahiptir. Birey için önemli ve dikkat çekici ipuçlarıyla oluşturulan şemalar bilişsel sisteme yerleştirilmektedir. Yerleştirme aşamasında diğer şemalar da yeniden gözden geçirilmekte, daha önceden var olan şemalarla tutarlı olan şemalar sistemle daha çabuk bütünleşmektedir. Çünkü yeni oluşturulan şemalar, hafızada depolanmış, birbiriyle ilgili diğer olaylar, bu olaylarla ilgili duygu, düşünce ve davranışlarla ilişkilendirilmekte ve belli bir düzen içerisinde bir araya getirilerek yeni bir örüntü oluşturulmaktadır. Dolayısıyla şemaların hafızada depolanmasında, geri çağrılıp işe koşulmasında bireyin beklentileri, algıları, duygu ve düşünceleri de sürece etki etmektedir. Bu nedenle gözlenen her saldırganlık davranışı saldırganlık şemasına dönüştürülmemekte, var olan şemalarla ilişkilendirilmemektedir (Huesmann, 1988).

Saldırganlık, yaşamın ilk yıllarında çocukların, sayısız sosyal etkinlik arasında ayırım yaptığını gösteren bir davranış biçimidir. Büyümeye başladıkları ilk dönemlerden itibaren çocukların saldırganlığı kime ve ne zaman kabul edilebilir olduğunu belirleyen sosyal kuralların farkına varmaya başladıkları belirtilmektedir (Durkin, 1995).

Sosyal öğrenme kuramı, saldırganlığın bir içgüdü ya da engellenmenin yol açtığı bir dürtü olduğu biçimindeki anlayışı reddetmekte ve saldırganlığın diğer öğrenilmiş tepkilerden farklı olmadığını öne sürmektedir. Saldırganlık, gözlem ya da taklit yoluyla öğrenilebilir; ne kadar pekiştirilirse meydana gelme olasılığı da o kadar yüksek olur. Hedefine ulaşması engellenen ya da stresli bazı olaylar nedeniyle rahatsız olan bir kişi, hoş olmayan bir duygusal genel uyarılmışlık hali yaşar. Bu duygusal genel uyarılmışlık haline verilen tepki, bireyin stresli durumlarla başa çıkmayı öğrendiği davranım türlerine bağlı olarak değişecektir. Engellenmiş birey, başkalarından yardım isteyebilir, saldırganlık gösterebilir, geri çekilebilir, engeli aşmak için daha çok caba gösterebilir ya da kendini alkol veya uyuşturucularla uyuşturabilir. Davranım, geçmişte engellenmeyi en başarılı biçimde ortadan kaldıran davranım olacaktır. Bu görüşe göre engellenme, özellikle, itici olaylara saldırgan tutumlarla ve davranışla tepki vermeyi öğrenmiş insanlarda saldırganlığı kışkırtmaktadır (Bandura, 1977).

Saldırganlık diğer öğrenilmiş tepkilerde olduğu gibi pekiştirme olasılıklarına duyarlıdır. Birçok araştırma, çocuğun saldırgan modelleri izleyerek öğrendiği saldırgan tepkileri, eylemler

pekiştirildiği ya da çocuk bunları pekiştiren saldırgan modelleri izlediği zaman daha fazla gösterdiğini ortaya koymaktadır. Yapılan araştırmada araştırmacılar, çocukları 10 hafta kadar gözlemlemiş ve kişiler arası saldırganlık örneklerini ve hemen ardından gelen olumlu pekiştiricileri (saldırıya uğrayanın korkması ya da ağlaması) ya da nötr tepkileri (saldırıya uğrayanın saldıranı aldırması) kaydetmişlerdir. En yüksek saldırganlık düzeyi gösteren çocuklar için, kendi saldırgan eylemlerine en genel tepki olumlu pekiştiriciler, en az saldırganlık gösteren çocuklar için ceza genel tepki olmuştur. Sonuç olarak saldırganlık taklit yoluyla öğrenilebilen ve olumlu biçimde pekiştirildiği zaman sıklığı artan bir davranıştır. Çocuklar bu türden eylemleri pekiştirildikleri zaman bu eylemler nedeniyle cezalandırıldıkları zamana kıyasla daha çok saldırgan tepki göstermektedirler (Atkinson & Atkinson, 1999).

Son olarak *biyolojik temelli kuramlar*, saldırganlığın nedenlerini; merkezi sinir sistemi başta olmak üzere, endokrin sisteminin işleyişinde meydana gelen aksaklıklardan kaynaklandığını öne sürmektedir. Saldırganlık konusundan sorumlu beyin sahalarının incelenmesinde canlılarda hipotalamusun saldırganlığın hem kontrolünde, hem de aktivasyonunda önemli bir saha olduğu gösterilmiştir (Atkinson & Atkinson, 1999).

Saldırganlığı etkilediği düşünülen diğer bir faktör de erkeklik hormonu olan androjen hormonudur. Androjenin, beynin işleyişini, kas gelişimini ve fiziksel büyümeyi etkileyerek, dolaylı olarak saldırganlığa yol açtığı varsayılmaktadır. Bu görüş genetik ve hormonal bulgular üzerine yapılan çalışmalarla kanıtlanmıştır. Örneğin, bazı hayvanların çiftleşme dönemlerinde androjen hormon düzeyinin yükselmesi, erkekler arasında saldırgan ve kavgacı davranışlara yol açmaktadır. Ancak kültürler arası çalışmalarda görüldüğü gibi, insanlardaki cinsel tepkiler hormon düzeyinden çok sosyal çevre tarafından belirlenmektedir (Akt: Bandura, 1973).

2.3.1.1 Öfke ve Saldırganlık ile İlgili Araştırmalar

Çalışmanın bu bölümünde genel olarak öfke ve saldırganlıkta cinsiyet değişkeninin değerlendirildiği araştırmalara yer verilmiştir.

Boman' ın (2003), ergenlerle öfkelerinin duyuşsal, bilişsel, davranışsal boyutlarını, olumlu baş etme becerilerini, yıkıcı ifade tarzlarını ölçtüğü çalışmasında, erkek ve kız ergenler arasında öfkenin duyuşsal boyutları arasında fark olmadığı, kızların öfkelerini daha olumlu biçimde ifade ettikleri ve erkeklerin düşmanlık duygularının kızlardan daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca kızların daha yapıcı baş etme yollarını kullandıkları, erkeklerin öfkeyle başa çıkmada yıkıcı yolları kullanma eğiliminde oldukları belirlenmiştir.

Thomas ve Smith'in (2004) okulda kavga çıkarma, okula silah getirme gibi şiddet içeren davranışlarda bulunanlar ile bu davranışlarda bulunmayanlar olmak üzere iki grubun incelendiği çalışmalarında, öfke düzeyleri karşılaştırıldığında şiddet eğilimli grubun öfkelerini daha az bastırdıkları, daha fazla diğerlerine yönelttikleri, öfkelerini daha az sağlıklı yollarla tartıştıkları görülmüştür.

Lai ve Linden (1992), durumluk öfkenin içe atılması ve dışa yansıtılmasında cinsiyetin etkileri ve bireyler arası fizyolojik tepki farklılıklarını incelemişlerdir. Deneysel araştırmanın sonucunda, erkeklerin büyük ve küçük tansiyonları kadınlardan daha yüksek bulunmuştur. Erkekler ve kadınlar arasında kalp atışları bakımından fark olmadığı bulunmuştur. Durumluk öfke, öfkenin içe atılması ve dışarıya yansıtılması açısından da erkek ve kadınlar arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur.

Kısaç (1997), tarafından yapılan çalışmada, üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri ile öfkelerini kontrol etmeleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu gösterilmiştir. Erkeklerin öfkelerini daha fazla kontrol ettikleri belirtilmiş olup gelir düzeyinin artması ve otoriter anneye sahip olma ile öfkenin dışa yansıtılması arasında paralel bir ilişki görülmüştür. Öfkenin iç ya da dışa yönelik olmasının cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur.

Lopez ve Thurman (1993), üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada, sürekli öfke düzeyi ile aile ortamları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Buna göre sürekli öfke düzeyi yüksek olan üniversite öğrencilerinin ailelerinde duyguların ifadesine fazla yer verilmediği, aile içi bağların güçsüz ve ailelerin düzensiz olduğu ve aile içi çatışmaların daha fazla yaşandığı görülmektedir.

Avcı ve Güçray (2010), şiddet davranışı gösteren ergenlerin aileleri ile şiddet olaylarına karışmamış ergenlerin ailelerini, öfke düzeyleri ve öfke ifade biçimleri ile aile işlevleri açısından değerlendirmişlerdir. Çalışmanın sonucunda, şiddet davranışı gösteren ergenlerin ailelerinin, diğer grupta yer alan ergenlerin ailelerine oranla, sürekli öfke, içe yönlendirilmiş öfke ve dışa yönlendirilmiş öfke düzeylerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Şiddet davranışı göstermeyen ergenlerin ailelerinin öfke kontrolünde daha başarılı oldukları görülmüştür. Ayrıca şiddet davranışı gösteren ergenlerin ailelerinin özelliklerine bakıldığında; iletişim, duygusal tepki verme, problem çözme becerileri, davranış kontrolü ve ilgi gösterme konusunda daha yetersiz olduklarını belirtmektedirler.

Saldırganlık ile cinsiyet, yaş ve eğitim arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada erkeklerin kadınlara göre daha fazla saldırgan davranışlar sergilediği bulunmuştur. Yaş ve eğitim arttıkça saldırganlığın azaldığı anlaşılmıştır (Harris ve Knight, 1996).

Eagly ve Steffen' nın (1986) saldırganlık davranışlarında gözlenen cinsiyete ilişkin farklılıkları ele aldığı meta analiz çalışmasında erkeklerin genellikle kızlardan daha saldırgan olduğu ifade edilmiştir. Campbell ve muncer (1994) çalışmalarında kızların saldırganlığı kontrol kaybı sonucu ortaya çıkan olumsuz bir davranış olarak değerlendirirken, erkeklerin ise kendilerine güvenlerini güçlendirmek için bir araç olarak gördüğünü, olumlu bir değerlendirme yaptıklarını belirtmişlerdir.

Gladue (1991), üniversite öğrencileriyle yaptığı araştırmasında, erkeklerin kızlara oranla daha çok fiziksel ve sözel saldırganlığı kullandıkları ve bunun yanı sıra kızlara oranla daha düşük engellenme eşiği ve daha çok içgüdüsellığe sahip oldukları bulunmuştur. Ayrıca kızların da çatışmadan kaçma eğiliminde oldukları gözlenmiştir.

Maxwell ve Siu' e (2008) göre, kızgınlık duygusunun şiddeti, kinci anlayış eğilimi ve sıklığı nedeni ile bireylerin başa çıkma stratejisi olarak saldırgan davranışları muhtemel kılmaktadır. Yapılan bu çalışmada erkekler aktif başa çıkma stratejilerin kullanımında kadınlardan daha yetersiz görünmektedir. Fiziksel saldırganlık da erkeklerde daha fazla başvurulan bir strateji olduğu vurgulanmıştır.

Campbell ve Muncer (1998), saldırganlığın nedenlerinin ve türlerinin cinsiyet açısından ne gibi farklılıklar gösterdiğini araştırmışlardır. Araştırma bulgularına göre, kadınlar erkeklere oranla daha fazla dolaylı saldırganlığa başvurmaktadırlar. Saldırganlığı kadınlar sosyal açıdan temsil edilmenin etkileyici bir yolu olarak tanımlarken, erkekler ise başkalarını kontrol etmeyi amaçlayan yararlı bir davranış olarak tanımlamaktadırlar.

Balkaya ve Şahin (2003), ergen ve yetişkinleri kapsadığı çalışmalarında öfke belirtileri boyutunda cinsiyete göre fark olmadığı, öfke ile ilgili davranışlar boyutunda erkeklerin saldırganlık düzeylerinin kadınlara göre yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Orpinas ve diğerleri (1999), çocukların saldırgan davranışlarında ailenin etkilerini incelediği araştırmasında; erkeklerin kızlara göre saldırganlık düzeyinin daha yüksek olduğu ve ebeveynleri ile yaşayan çocukların yaşamayanlara göre daha düşük saldırganlık düzeyine sahip oldukları, aile ilişkilerine bakıldığında olumlu ilişkiler arttıkça, saldırganlık düzeyinin azaldığı gözlenmiştir. Masalcı (2001) da aile içi etkileşim ve saldırganlık davranışları arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Anne babasını öfkeli olarak algılayan bireylerin saldırganlık düzeyleri anne babasını öfkeli olarak algılamayanlarınkinden daha yüksek bulunmuştur.

Karataş (2002), anne-baba saldırganlığı ile lise öğrencilerinin saldırganlığı arasındaki ilişkisini incelediği araştırmasında, yüksek saldırganlık düzeyinde anne babası olanlara göre orta ve düşük saldırganlık düzeyine sahip anne-babası olanların saldırganlık düzeyi yüksek

bulunmuştur. Öğrencilerin sınıf düzeyi ve annenin saldırganlık düzeyi yükseldikçe öğrencilerin saldırganlık düzeyleri de yükselmektedir. Saldırganlığa çok az veya hiç maruz kalmayan öğrencilerin saldırgan tutum ve davranışları çok az sergiledikleri ya da hiç sergilemedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Ayan (2007), ergenlerle yaptığı çalışmada aile içinde şiddete uğramanın çocukların saldırganlık eğilimleri üzerindeki etkisini araştırdığı çalışmasında şiddete uğrayan öğrencilerin saldırganlık ölçeğinden aldıkları puanların yüksek olduğu saptanmıştır.

Bahçıvan ve Gençöz (2005) ergenler üzerinde yaptıkları araştırmada, aile bireylerinin problem çözme konusunda yetersiz kalmasının ergenin yıkıcı davranışlar göstermesinde önemli bir etken olduğunu göstermiştir. Ayrıca aile içinde davranış kontrolü konusunda yaşanan problemlerin ergenin saldırgan davranışlar göstermesinde ve sosyal sorunlar yaşaması üzerine etkisinin olduğu ve ailenin genel işlevlerinde yaşanan problemlerin ergenin suça yönelik davranış probleminin yordanmasında önemli pay sahibi olduğu saptanmıştır.

Burack ve diğerlerinin (2006), istismara maruz kalan ve istismar yaşantısı olmayan okul çağı çocukları ve ergenlerin arkadaşlık ilişkilerini karşılaştırdıkları çalışmalarında, istismara maruz kalan çocuk ve ergenlerin, arkadaşlarına öfke ve düşmanlık duyguları gösterdiklerini ve arkadaşlarıyla ilişkilerinin daha zayıf olduğunu gözlemlemişlerdir.

Korkut (2012), ergenlerde çocukluk örselenme yaşantıları ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucuna göre, çocukluk döneminde fiziksel, cinsel ve duygusal istismara uğrayan öğrencilerin, çocukluklarında istismara uğramayan öğrencilere göre, sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke ve dışa yönlendirilen öfke puanları yüksek, öfke kontrol puanları ise düşük bulunmuştur.

Springer ve diğerleri (2007), çocukluk döneminde fiziksel istismara uğramış, depresyon, anksiyete, öfke gibi psikolojik belirtileri ve çeşitli sağlık sorunları olan kadın ve erkeklerle bir çalışma yaparak, erişkin dönemdeki etkilerini incelemiştir ve çocukluklarında fiziksel istismara maruz kalmış bireylerin, yetişkinlikte depresyon, anksiyete ve öfke düzeylerinin yüksek olduğu belirtilmiştir.

Çocukluk ve ergenlik döneminde travma yaşantısına maruz kalan çocuklarda şiddet eğilimi yüksek olabilmektedir. Travma yaşantılarına maruz kalmış bireylerde, çevreye ve kendine karşı öfke ve intikam duygularının yüksek olması ve uzun bir süre içinde bulunduğu korku, nefret ve öfke atmosferinden hemen kurtulamamasının nedeni, insan kaynaklı bu yıkıcı problemlere mantıklı bir çözüm getirememesi olabilmektedir (Algül ve diğerleri, 2009).

Lutwak ve diğerleri (2001), utanç ve suçluluğun, olumlu beklentiler ve öfke ifadesiyle ilişkisini inceledikleri araştırmada, kız ve erkek ergenlerle çalışmışlardır. Araştırma sonucunda,

kızların suçluluk ile dışa yönlendirilen öfke puanları arasında negatif ilişki; öfke kontrol puanları ile suçluluk arasında ise pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca her iki cinsiyette, utanç ve içe yönlendirilen öfke arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur (Akt: Gülveren, 2008).

Akçan ve Balcıoğlu'nun (2002) ruhsatlı silah bulunduran veya taşıyan geniş bir örnekleme öfke düzeyini inceledikleri çalışmalarında %39.6' sının sürekli öfke içinde olduğu, %45.6' sının öfkesini içe yansıttığı, %31' inin öfkesini dışa yansıttığı, %18.6' sının öfkesini kontrol edemediği; sonuçta silah sahibi her üç kişiden birisinin öfke boyutuna bağlı olarak her an cinayet, yaralama veya intihar etme potansiyelini taşıdığı bulunmuştur.

Yıldız (2009) %35'i öldürme ve yaralama suçu, %35'i cinsel suç, %30'u hırsızlık suçu işlemiş erkek hükümlülerle yaptığı çalışmada, öldürme ve yaralama eylemini gerçekleştiren grubun, diğerlerine göre daha yüksek öfke kontrol puanına sahip olduğunu belirtmektedir.

Wood ve Newton (2003), İzlandalı erkek hükümlülerde, kişilik ve suça ilişkin tutumlarının öfke düzeylerinde rolünü inceledikleri çalışmalarında, şiddet suçu işlemiş hükümlüler ile şiddet suçu işlememiş hükümlüler arasında öfke puanları açısından anlamlı bir fark bulamamışlardır.

Milligan ve Andrews (2005) hükümlülerle yaptıkları çalışmada, intihar ve kendine zarar verici davranış, utanç, öfke ve çocukluk çağı kötüye kullanımını inceledikleri çalışmalarında, kendine zarar verme davranışı ile utanç, öfke ve istismar değişkenleri arasında anlamlı ilişkiler bulmuşlardır. Araştırma sonucunda, cinsel istismara maruz kalan katılımcılarda, sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke, dışa yönlendirilen öfke ve bedensel utanç arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Delikara (2000) ergenlerin akran ilişkileri ile onların suç kabul edilen davranışları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, kızların da erkekler kadar suç işlemeye eğilimli oldukları belirtilmiştir. Fiziksel saldırganlık davranışın da ise erkeklerin kızlardan daha çok fiziksel saldırganlıkta bulunduğu belirtilmiştir

Paglia (2003)'ın 1983 ve 2001 yılları arasında Kanada'nın Ontario eyaletinde ergen ve gençler arasında şiddete yönelik davranışları incelemiştir. Çalışmada erkekler arasında silah taşıma, kullanma ve ilgili suçların gözle görülür bir şekilde arttığı ama kızlar arasında ise bu tür olayların yaşanmadığını ortaya konmuştur.

Archer ve Haigh' in (1997) mahkumlarla yaptıkları araştırmasında dolaylı saldırganlığı kadınların daha fazla kullandığı ancak, araçsal saldırganlıkta cinsiyetin önemli bir farklılık göstermediği sonucu bulunmuştur.

2.3.2 Empati Kavramı

Bu bölümde empati ve empatik beceri tanım ve kavramları, aşamalı empati sınıflaması ve empatinin cinsiyet ile ilişki üzerinde durulacaktır.

Empati kavramının bugünkü kullanımının çerçevesi ise Carl Rogers'a aittir. Rogers (1983) empatiyi; bir kişinin kendisini, karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi süreci olarak tanımlamıştır. Bu tanım günümüzde geçerliliğini koruyan ve çoğunluğun üzerinde uzlaştığı bir tanımdır.

Dökmen (1988) empatinin özellikle bilişsel ve duygusal yönü üzerinde durmuştur. Empatinin bilişsel yönü, başkalarının duygularını, düşüncelerini, ihtiyaçlarını, beklentilerini anlamayı içermektedir. Empatinin benmerkezcilik olarak tanımlanmasında bilişsel yönü çok önemlidir. Yeni doğan bebeklerde ben merkezliyetçilik çok fazla iken, sosyalleşme ile birlikte çocuğun benmerkezciliğinde azalma görülmektedir. Yaşla birlikte empatik beceri artmaktadır. Empatinin duygusal yönü, empati kuran kişinin karşısındakinin hissettiklerini, duygularını hissetmesi olarak açıklanabilir. Dökmen'e göre empatinin bilişsel ve duygusal yönü birbiriyle ilişkilidir.

Empati durağan bir beceri değildir. İlişkisel olarak daima genişleyen bir süreçtir (Freedberg, 2007). Dökmen (2002) empatiyi, empatik eğilim ve empatik beceri olmak üzere iki yönlü olarak ele almıştır. Empatik eğilim, bireyin empati yapma potansiyeli olan duygusal boyutu ifade etmektedir. Empatik beceri ise bireyin empati kurabilme durumudur.

Karşıdaki kişinin duygularını paylaşmak ve onu anlama yeteneği olarak tanımlanan empatinin, iletişimi güçlendirdiği ve hayatımızda devam eden ilişkilerde başarılı bir çatışma yönetimine etken olduğu görülmüştür. Örneğin bir çatışma durumunda diğer kişinin bakış açısına odaklanmak, diğerinin durumunun daha iyi anlaşılmasına, yıkıcı tavır ve davranışlar sergilenmesinin önlenmesine etken olabilecektir (Davis, 1996; Hatfield ve diğerleri, 1995).

Empatinin, çatışma ve problem çözme becerileri ile anlamlı derecede ilişkisi olduğu bilinmektedir. Empatik beceriler ne kadar kuvvetli ise çatışma o kadar azalmakta, problem çözümleri de o kadar artmaktadır (Wied ve diğerleri, 2007).

Diğer insanların sözlü ya da sözsüz mesajlarla iletmediği duygu ve düşünceleri algılayabilmeyi olanaklı kılan sosyal beceriler ve iletişim becerileri diğer bireylere karşı duyarlı ve hassas olmayı kolaylaştırmaktadır. Empatik beceriler de bireylerin diğer bireylerle kendisi arasındaki farklılıkları hoş görüp, saygı duymasını ve onların haklarını çiğnememesini sağlayan iletişim becerilerinden birisidir. Empatik beceriler, diğer insanlara ve onların duygularına

kayıtsız kalmayı engellediği için saldırganlık davranışlarıyla olan ilişkisi ters orantılıdır. Empatik becerileri sayesinde herkesin kendisi gibi düşünüp, hissetmediğini fark eden, aynı zamanda onların duygularını da yaşayan bireyin saldırganca davranma olasılığı düşmektedir (Miller ve Eisenberg, 1988; Richardson ve diğerleri, 1994).

Empatik beceriler bireyin kendisini ve davranışlarını kontrol etmesini sağladığı için de (Scully, 1988), saldırganlıkla bağdaşmayan bir davranıştır. Bu nedenle, saldırganlık önleme çalışmalarının bazıları “zıt tepki hipotezi” ne (incompatible response hypothesis) dayandırılmıştır. Bu hipoteze göre, insanlar doğaları gereği iki zıt davranışı aynı anda gerçekleştirememektedirler (Baron, 1983; Baron ve Richardson, 1994). Örneğin insanlar aynı anda hem üzülüp hem sevinemezler. Saldırganlık davranışları ve empati iki zıt kutbu oluşturdukları için aynı anda sergilenememektedirler. Bu nedenle, saldırganlığı önleme çalışmalarında empatik davranışların gösterilmesi desteklenerek saldırganlık davranışlarına başvurulma olasılığı düşürülebilmektedir (Aronson ve diğerleri, 2005; Webster-Stratton ve diğerleri, 2003).

Keefe’ye göre (1976) karşımızdaki kişinin hissettiklerini yaşamada onu anlayabilmemiz mümkün olmasına rağmen, doğru empatik beceri duygusal bir tepkiyi de içerir. Empati profesyonel bir yardım sürecinde, teoride, uygulamada ve araştırmalarda ortaya çıkarılması gerekli önemli bir beceridir. Bu beceri öğrenilebilir mi? Öğretilebilir mi? Keefe (1976) araştırmasında empatik becerilerin tüm davranışlarda olduğu gibi ulaşılabilir bir beceri olduğunu ve bunun öğrenilebileceğini tespit etmiştir. Dökmen de (2005) kadın-erkek herkesin empatik becerisinin eğitim yoluyla geliştirilebileceğini, empati kurmanın öğrenilebilen bir beceri olduğunu belirtmektedir.

Dökmen’e (1998) Aşamalı Empati Sınıflamasında ortaya koyduğu üç temel empati basamağı vardır. Empatik tepki basamakları onlar basamağı, ben basamağı ve sen basamağıdır. Bu basamakların her biri kendi içinde “duygu” ve “düşünce” olarak ikiye ayrılmaktadır. Empatik tepki basamakları en kalitesizden, en kaliteliye doğru sıralanmaktadır.

Onlar Basamağı: Bu basamakta tepki veren bir kişi, karşısındaki kişinin kendisine anlattığı sorun üzerinde düşünmez; sorun sahibinin duygu ve düşüncelerine dikkat etmez; bu soruna ilişkin olarak kendi düşünce ve duygularından da söz etmez. Onlar basamağında tepki veren kişi sorunu anlatan kişiyi toplumun değer yargıları açısından eleştirir. Bu basamakta tepki veren kişi, birtakım genellemeler yapar, felsefi görüşlere başvurur ve atasözleri kullanır. Bu basamakta empatik tepki veren kişilerin kuracağı kişiler arası ilişkilerin çatışmalara yol açması beklenebilir (Dökmen,2005; Özbek,2002).

Ben Basamağı: Bu basamakta empatik tepki veren kişi, kendisine sorununu anlatan kişinin duygu ve düşüncelerine eğilmek yerine, sorun sahibini kendi görüşleri açısından eleştirir, yargılar, ona akıl verir, ne yapması gerektiğini söyler; bazen de kişiyi kendi sorunuyla baş başa bırakıp kendinden söz etmeye baslar. Bu basamakta tepki veren kişilerin dikkatleri dinlediklerinden çok kendi verecekleri cevap üzerinde yoğunlaşır (Dökmen,1998; Dökmen, 2005). Ben Basamağında empatik tepki veren kişi, karşısındaki insanı bir ölçüde rahatlatılabilir. Bu yüzden ben basamağındaki tepkiler onlar basamağındaki tepkilere oranla daha kaliteli sayılabilir (Dökmen,2005).

Sen Basamağı: Bu basamakta empatik tepki veren bir kişi, kendisine sorununu ileten kişinin rolüne girer, olaylara o kişinin bakış açısıyla bakar. Yani kendisine iletilen sorun karşısında, toplumun ya da kendisinin düşüncelerini dile getirmez, doğrudan doğruya karşısındaki kişinin duyguları ve düşünceleri üzerinde odaklaşarak, o kişinin ne düşündüğünü ve ne hissettiğini anlamaya çalışır. Sen basamağında, empatik tepki veren kişilere dertlerini ve sorunlarını anlatanlar genellikle bu kişilerin yanından rahatlamış olarak ayrılırlar. Çünkü bu basamakta empatik tepki veren kişi karşısındaki kişiyi yargılamadan ve dikkatle dinlemiştir. (Dökmen, 2005).

Cinsiyet ve empati ilişkisi ile ilgili genel olarak, her yaştaki kadının erkeklerden daha yüksek empatik beceriye sahip olduğu belirtilmektedir (Cotton, 2000). Lennon ve Eisenberg (1990) empatide cinsiyete göre farklılıklarını, kadınların empati hakkında kendini değerlendirme raporlarından hareketle incelemiştir. Empatide kadınlar lehine fark bulunmuştur. Sıcaklık ve vermeye kendini gösteren dişi kalıbında empatinin anne tarafından baskın bir şekilde oynanan bir rol, duygusal cevap verme ve başkaları hakkında endişelenme ve aileyi bir bütün olarak tutmayı sağladığı ifade edilmektedir.

Kadınların erkeklere oranla daha empatik olduğu hipotezinden hareketle yapılmış araştırmalarda da bu varsayımı destekleyen bulgular elde edilmiştir. Bu bulgular sosyolojik ve psikolojik kuramlarla tutarlılık göstermektedir. Sosyologlar bu durumu, kadın ve erkeklerin yükledikleri geleneksel rollerin farklılığına dikkat çekerek açıklamaktadır. Erkekler ailenin işleyişini sağlamakla yükümlüken, kadınlar, aile üyeleri arasındaki uyumu sağlamaktadır. (Lennon ve Eisenberg, 1990; Hoffman ve Levine, 1976).

Gilligan'a göre (1977), çocukluktan itibaren kadın ve erkekleri yaşamları boyunca birbirinden ayıran çok genel psikolojik bir cinsiyet farklılığı vardır. Bu farklılık kadın ve erkeklerin temel ahlaki yönelimlerinden kaynaklanmaktadır. Kadın yönelimleri başkalarına bağlanmaya ve birlikteliğe, erkek yönelimleri ise, bireyselleşme ve başkalarından ayrılma üzerine kurulmuştur. Kadınlar, bu yönelimlerinden dolayı insan ilişkileri ile ilgilenmekte ve

birebir dostça ilişkileri erkeklerden daha rahat kurmaktadır. Erkekler ise, kendi yönelimleri sonucu, daha çok bireysel başarı ile ilgilenmekte ve kişisel özellikleri meslek seçimleri üzerine kurulmaktadır (Akt: Colby ve Damon, 1983).

2.3.2.1 Empati ile ilgili Araştırmalar

Çalışmanın bu bölümünde ise empati becerisi ile cinsiyet değişkeninin değerlendirildiği araştırmalar incelenmiş olup, bu çalışmalarda empatinin boyutları, öfke, saldırganlık ve çatışma ile ilişkisi, empati ve toplumsal değerlerin etkileşimi gibi konuların yer aldığı görülmektedir.

Ercoşkun ve diğerlerinin (2008) empati becerilerini bireysel değişkenler açısından inceledikleri çalışmalarında katılımcıların cinsiyet değişkeni açısından empatik beceri puanları arasında önemli bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Alisinanoğlu ve Köksal (2000) çalışmalarında gençlerin ben durumları (ego state) ve empatik becerilerini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, cinsiyetin, empatik beceri, eleştirici ana-baba ben durumu, koruyucu ana-baba ben durumu, serbest çocuk ben durumu, üzerinde farklılığa neden olmadığı görülmüştür.

Çiftçi' nin (1997), ıslahevinde kalmakta olan ergenlerin empatik beceri düzeylerinin ıslahevinde kalmayan yaşlıları ile karşılaştırmalı olarak incelediği çalışmada karşılaştırma grubunda bulunan ergenlerin empatik beceri düzeylerinin, ıslahevinde kalmakta olan ergenlerden istatistiksel olarak anlamlı ölçüde yüksek olduğu bulunmuştur.

Richardson ve diğerleri (1994) empatinin bilişsel boyutu olan farklı açılardan bakabilme becerisinin, saldırganlık davranışlarıyla olan ilişkisini araştırmıştır. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada, olaylara farklı açılardan bakamama tüm saldırganlık ölçümleriyle ilişkili bulunurken, düşük empatik beceriler ise saldırganlık eğilimlerinden olan saldırı ve olumsuzlukla (negativizm) ilişkili bulunmuştur. Empatik eğilimin sözel saldırganlık üzerindeki etkisi de araştırılmış, olaylara farklı açılardan bakabilme eğiliminin saldırganlığı sadece orta düzeydeki tehdit durumlarında azalttığı ifade edilmiştir. Bu sonuç empatinin bilişsel boyutunun, duygusal uyarılma ve heyecan durumlarında saldırganlığı azaltmadığını göstermektedir.

Kieger ve Rezinkoff (1952), bilişsel ve duygusal farklılıkların empati ile ilişkilerini araştırdıkları çalışmalarında, kadınlarda duygusal empatiyi erkeklerden daha üst düzeyde bulmuşlardır. Erkekler de ise duygusal empati ile kavramaya yönelik empati arasında anlamlı bir farklılık elde etmişlerdir (Akt: Köseoğlu, 1994) .

Kahn ve Lawhorne (2003) empatinin çatışma çözümü ve kültürel nezakette oynadığı role ilişkin bir araştırma raporu hazırlamışlardır. Araştırma sonuçları okul çağındaki çocukların sosyal davranışları öğrenmesinde empati eğitiminin rolünün önemli olduğunu göstermektedir. Empati eğitimi geliştirilerek uygun seviyelerde verilmediği durumlarda çocukların şiddetli bir risk altında oldukları ve yetişkinlik dönemlerinde saldırgan davranışlar sergileme şeklinde kendini göstereceği tespit edilmiştir. Empatinin çatışma çözümü ve öfke kontrolünde çok önemli bir unsur olduğu, gerek okullarda gerekse de herkes için kültürel bir nezaket olarak ele alınmasının ve öğretilmesinin gerekliliği anlatılmıştır.

Üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen bir araştırmada ise Loudin ve diğerleri (2003) sosyal kaygı ve empatinin ilişkisel saldırganlık (relational aggression) üzerindeki etkileri ile cinsiyet ve sosyal kaygı, cinsiyet ve empati arasındaki etkileşimsel ilişkileri incelemiştir. Araştırma sonucunda, olumsuz olarak değerlendirilme korkusu ve başkalarının bakış açılarından bakabilmenin (perspective taking), ilişkisel saldırganlığın yordayıcıları olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyet ve empatik anlayış arasındaki etkileşimin ise sadece erkeklerde anlamlı sonuçlar verdiği, göreceli olarak daha düşük empatik anlayışa sahip olan erkeklerin ilişkisel saldırganlığa daha fazla başvurduğu gözlenmiştir.

Ari ve diğerleri (1999) sosyal zeka ve empati ile üç tip saldırganlık davranışı arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırma sonucunda empati ve sosyal zeka arasındaki ilişki, anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Doğrudan fiziksel ve sözel saldırganlık ile sosyal zeka arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, dolaylı saldırganlık ise sosyal zekayla her yaş düzeyinde anlamlı ve pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Empatinin ise tüm saldırganlık türleriyle ters yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır.

Strayer ve Roberts (2004) ise empatinin saldırganlık davranışlarıyla olan ilişkisini çocuklarda, oyun gruplarında gözlemiştir. Araştırmada, 24 çocuğun oyun oynarlarken çekilmiş video kayıtlarındaki fiziksel, sözel saldırganlık davranışları ve özgeci davranışları belirlenmiş, bunun sonucunda empati arttıkça öfke ve saldırganlığın azaldığı, özgeci davranışın ise arttığı gözlenmiştir. Hoffman ve Levine'nin (1977) yaptıkları çalışmada da kızların empati becerileri, erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (Akt: Aydın, 1996). Özbek'in (2002) empatiyi incelediği çalışmasında ise yaş ilerledikçe empati düzeyinde bir artma olur hipotezini doğrulayan bulgulara ulaşılmıştır.

Alver (1998), bireylerin uyum düzeyleri ile empatik beceri düzeyleri arasındaki ilişkileri cinsiyet ve öğrenim alanı değişkenleriyle birlikte incelemiştir. Sonuç olarak bireylerin uyum düzeyleri ile empatik beceri arasında önemli bir ilişkinin olmadığını ayrıca cinsiyet ve öğrenim

alanının empatik beceri ve genel uyum düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığını ortaya koymuştur.

Kalliopuska (1983), yaptığı araştırmada empati ve ahlaki yargı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, empati ile ahlaki yargı arasında olumlu yönde ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, kızların empati puanlarının erkeklerinkinden önemli oranda yüksek olduğu ve empatinin yaşın ilerlemesi ile geliştiği saptanmıştır. (Akt; Körükçü, 2004).

Jolliffe ve Farrington (2006) düşük empati seviyesi ile kabadayılık arasında ilişkiyi tespit etmişlerdir. Bireyler düşük empati seviyesine sahiplerse daha fazla kabadayılık(zorbalık) yöntemleri kullandıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca erkeklerin kadınlara göre daha fazla kabadayılık yöntemlerini kullandıkları görülmüştür. Yine Kandemir ve Özbay (2009) tarafından yapılan bir araştırmada algılanan empatik anlama düzeyi ile zorbalık düzeyi arasında ters yönlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Bulgulara göre empatik anlama düzeyinin artması zorbalık davranışlarını azaltmaktadır.

Ohbuchi ve Ohno (1993) araştırmalarında, empati ve kendini açma ile şiddetin ilişkisini incelemiştir. Bulgular, empatinin diğer kişilerin duygularını, ihtiyaçlarını, sorunlarını daha iyi anlamayı sağladığı için, olumsuz bir yüklemeye yanlılığının oluşmasını engellediğini ve saldırgan davranışlara ket vurduğunu ortaya çıkarmıştır.

Chlopan ve diğerlerinin (1985) çalışmasında, suç işlemiş kişilerin empatik bilgi ve becerilerinin, suç işlememiş kişilerininkine oranla daha düşük olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda empati kurmanın saldırganlığı azalttığına ilişkin araştırmalar söz konusudur (Ohbuchi ve diğerleri 1992).

Toplumsallaşma, sosyal duyarlılık ve topluma uyum ile empati arasında pozitif bir ilişki vardır. Duygu ve düşüncelerini iyi ifade edebilen, topluma uyumlu ve toplumsal duyarlılığı yüksek olan kişilerin, empati kurma becerisine de sahip olduğu ortaya konulmuştur. Çevresiyle uyumsuz veya suç işlemiş kişilerin empati kurma ihtimalleri ile buna yönelik ilgi ve becerileri de düşüktür (Dökmen, 2005).

Dökmen'in (1988) empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi sürecini yordamaya yönelik deneysel araştırmasında psikodrama uygulaması sonucunda deney grubundaki öğrencilerin empati becerilerinde artma olduğu fakat empatik eğilimlerinde bir artış olmadığı saptanmıştır.

Araştırmalara göre empatinin, kendini açma, toplumsallaşma, sosyal duyarlılık ve topluma uyum ile pozitif ilişkisi vardır (Chlopan ve diğerleri, 1985; Brems, 1988). Farklı çalışmalarda da düşük düzeyde empati, sosyal uyumsuzluk, antisosyal ve saldırganlık davranışlarıyla ilişkili bulunmuştur (Cohen ve Strayer, 1996; Kaukkaainen ve diğerleri, 1999;

Miller ve Eisenberg, 1988; Richardson ve diğerleri, 1994). Bu nedenle, önleme çalışmalarında bireyin empatik becerilerindeki sınırlılığı gidererek, sosyal çevresiyle daha uyumlu yaşamasını sağlamak için empatik beceriler de önleme çalışmalarının içeriğine dahil edilmelidir (Baron ve Richardson, 1994; Frey ve diğerleri, 2000).

2.3.3 Çatışma Kavramı

Bu bölümde çatışma ve kişilerarası çatışma tanımına, nedenlerine, kaynaklarına göre ve düzeyine göre çatışmanın türlerine, bireysel, bireyler arası, grup içi ve gruplar arası çatışmalara ve çatışma çözme yöntemlerine yer verilmiştir.

Çatışma, iletişim halinde olan insanlar arasında doğal ve kaçınılmaz bir sonuçtur. İnsanlar yaşamları boyunca, evde, işyerinde, sokakta, okulda çatışma durumları ile karşı karşıya kalırlar. Çatışmalar, kişi içi ve kişilerarası çatışmalar olarak ikiye ayrılabilir.

Bell ve Blakeney (1977) kişi içi çatışmayı, birbiriyle çatışan iki amaç veya güdünün aynı anda ortaya çıkması ile kişinin içinde yaşadığı çatışma olarak tanımlamışlardır. Kişilerarası çatışmayı ise, iki veya daha fazla birey arasında gerçekleşen, birbirine zıt ilgi, görüş ya da fikirleri ifade eden kişiler arasındaki etkileşim olarak tanımlamaktadırlar (Akt: Cahn, 1990).

Çatışmalar birbiriyle çelişen ihtiyaçlar, dürtüler veya isteklerden kaynaklanabilir. Kişinin kendi kendisiyle olan çatışması içsel çelişkileri içerir, kişilerarası çatışmalar taraflar arasındaki uyumsuzlukları, gruplar arası çatışmalar da grup içinde ya da iki grup arasında uyumsuzlukları içermektedir (Schumpf ve diğerleri, 2007).

Deutsch (1973)' e göre çatışma, bir davranışın diğer bir davranış ile karıştığı, davranışı durdurduğu, önlediği, bozduğu ya da bazı zaman davranışı etkisiz hale getirdiği bir uyumsuzluktur (Akt: Messman ve Mikesell, 2000). Çatışma, kişinin amaçları, hedefleri, davranışları ve değerlerinin bir başka kişi ile uyummadığı durumlarda ortaya çıkan insan ilişkilerinin doğal bir sonucudur. Bireysel algı farklılıkları çatışmaları doğurur (Rahim ve diğerleri, 2000). Kişinin ilgileri ile karşısındakinin ilgileri uyummadığında çatışma yaşanabilir. İlgilerin çatışmasında bir insanın amacına ulaşması engellenir, bloke edilir bunun sonucunda da çatışma meydana gelir (Johnson,1997).

Özetle çatışma birbirine uymayan amaçlar, kıt kaynaklar veya bunları elde etmek için gerekli güç kaynakları nedeniyle gruplar veya bireyler arasındaki rekabetten kaynaklanmaktadır. Bu aynı zamanda bireylerin amaç, kaynak ve güç ile ilgili farkındalıkları veya algıları ile tanımlanır ve bu bireyler ve kültürler arasında büyük farklılıklar meydana

getirir. Bu farkındalığın bir belirleyicisi de paylaşılarak öğrenilen ve sosyal olarak nesilden nesile geçen kültürdür (Avruch, 2004).

İlişki çatışmaları, yoğun duyguların yaşanmasına neden olur. Bu nedenle bazı insanlar, çatışmalarını görmezlikten gelmeyi yeğlerler. Böyle davranarak çatışma yaşamaktan kaçabileceklerini ya da çatışmaların kendiliğinden yok olabileceğini düşünürler. Oysa görmezlikten gelinen çatışmalar, kızgınlığa, kızgınlığın ifade edilememesine, etkisiz kavga, suçlama ve mesafe koyma gibi etkili olmayan yollarla ifade edilmesi veya bastırılması, beklenmedik patlamalara ve hatta şiddet içeren davranışların sergilenmesine yol açabilir. (Korkut, 2002).

Algılamalardaki farklılıklar çatışmalara ve uygun yöntemlerle çözülemeyen veya doğru biçimde ele alınamayan çatışma da şiddete dönüşmektedir. Çatışmaya nasıl tepkide bulunacağı da büyük ölçüde, bireylerin çatışmayı ele almada farkındalıklarına ve algılamalarına, geçmiş yaşantılarındaki öğrenmelerine, model almalarına, diğer insanların çatışmaya verdikleri tepkilere, çatışma çözümünde kullandıkları yöntemlere ve içinde yaşadıkları kültüre göre değişmektedir. Çatışma ile ilgili yapılan çalışmalarda kültürel farklılıkların çatışmayı ele alma biçimlerini ve stillerini önemli düzeyde etkilediği ve konuşma dilinin farklı olması sorunlarını daha iyi dile getirememesi, istek ve beklentilerin iyi ifade edilememesinden kaynaklanan çeşitli çatışmaların ortaya çıktığını ortaya konmuştur (Ömür, 1998). Örneğin, Aynı durumla karşılaşan iki bireyden biri tamamen onu görmezden gelerek yani kaçınma davranışı gösterirken diğeri tamamen baskıcı ve agresif olarak olayın üzerinde gidebilir. Bunu tamamıyla bu iki kişi arasındaki algı farklılığından meydana geldiği belirtilmektedir (Gross ve diğerleri, 2004).

Çatışmalar sınırlı kaynaklar nedeniyle de ortaya çıkabilir. Örneğin zaman, para, mal, bilgi ve statü kişiler arasında çatışma çıkmasına neden olan kıt kaynaklardır. Bir başka neden ise temel psikolojik ihtiyaçların karşılanma isteğidir. İnsanlar ilgileri ve istekleri doğrultusunda amaçlarını belirlerler. Örneğin birbirleriyle ilişkisi olan iki birey, ait olma gereksinimlerine nasıl doyum sağlayacakları konusunda farklı düşüncelere sahip olduklarında çatışma ortaya çıkabilir; ya da taraflardan biri ilişki kurma gereksinimini daha önemli görürken diğeri özgürlük duygusunu sürdürmeyi daha fazla önemiye aralarında çatışma ortaya çıkabilir (Öğülmüş, 2002).

İletişim engellerinden biri olan kişilerarası çatışma günümüzde sıkça rastlanılan bir durumdur. Genelde insanlara olumsuz tutum besleyen, çatışmaya uygun kişilik yapısına sahip kişilerin iletişim çatışmalarına girme eğilimlerinin daha yüksek olduğu, empati kurma düzeylerinin ise daha düşük olabileceği belirtilmektedir (Dökmen, 2005).

Empati ve çatışma çözme davranışları iletişimde birer zincir halka gibidir. Bu iki önemli becerinin geliştirilmesi, bireyin sosyalleşmeye başladığı, diğerlerinin varlığının farkına varıldığı çocukluk döneminden itibaren önem kazanmaktadır (Yörükoğlu,1996).

Çatışmaların nedenlerine incelediğimizde, Dökmen (2005) kişiler arası çatışmaların başlamasına neden olan 11 faktör olduğunu ifade etmektedir. Bunlar aşağıda kısaca açıklanmıştır.

1. *Biliş*: Biliş duyu organlarından organizmaya ulaşan uyarıcıların algılanması (anlamlandırılması) depolanması, hatırlanması ve kullanılması sürecine verilen addır. Bilişsel yaşantı hemen her alanda özellikle diğer insanlarla kurulan iletişimlerde vazgeçilmez bir role sahiptir. Gördüklerimiz, işittiklerimiz, zihnimize bunlara verdiğimiz anlamlar, unuttuklarımız, hatırladıklarımız, kendimize ve çevremize ilişkin geliştirdiğimiz kalıp düşünceler, şemalar, kuracağımız iletişimleri büyük ölçüde etkiler.

2. *Algı*: Algı, duyu organlarından beynimize ulaşan verilerin örgütlenmesi, yorumlanması, anlamlandırılması sürecidir. Algı sözlü iletişimde olduğu kadar, sözsüz iletişimde de önemli bir işleve sahiptir. İnsanların birbirlerine ve belli gruplara karşı oluşturacakları tutumlarda ve sergileyebilecekleri iletişim çatışmalarında kişi algısı önemli bir rol oynar.

3. *Duygu*: Kişiler arası çatışmalara yol açabilecek faktörlerden birisi de kişilerin duygularıdır. Duygular vücutta gözlenen değişiklikler olarak tanımlanır. Genellikle, “mutluluk”, “hayret”, “korku”, “üzüntü”, “öfke”, “tiksinme” ve “küçük görme” yedi temel duygu olarak kabul edilir.

4. *Bilinçdışı*: Psikanalitik yaklaşıma göre, insanların bilinçdışında bulunan birtakım duygular, çatışmalar, onların görünürdeki düşüncelerini duygularını ve davranışlarını yönlendirir. Ruhsal dengemizi sürdürebilmek, kaygımızı denetim altına alabilmek için zaman zaman birtakım savunma mekanizmaları kullanırız. Kullandığımız savunma mekanizmaları, birtakım iletişim çatışmalarına yol açabilir. Örneğin, yansıtma mekanizmasını kullanarak, bir kişi, kendine ait bir özelliği karşısındaki bir kişiye yansıtıyorsa, karşıdaki kişi hak etmediğine inandığı bu tavır karşısında yansıtma yapan kişi ile çatışmaya girebilir.

5. *İhtiyaçlar*: Psikolojide “güdü” istekleri, ihtiyaçları, dürtüleri kapsayan genel bir kavramdır. Gdüler çoğunlukla iki ana bölüme ayrılır. Açlık, susuzluk, cinsellik gibi fizyolojik kökenli güdülere “dürtü” veya “birincil güdüler” adı verilir. Merak, başarı gibi daha üst düzeyde sayılabilecek güdülere ise “sosyal güdüler” adı verilir. Gdüler organizmayı davranışta bulunmaya zorlar. Gdülerimiz, davranışlarımız yönlendirdiğine göre, insanlarla kuracağımız

iletişimlerin ve yaratacağımız çatışmaların niteliğini belirleyen faktörlerden birisi de güdülerimiz olacaktır.

6. *İletişim becerisi:* İletişim sırasında insanların yaptıkları bazı mekanik hatalar vardır. Bu hataların arkasında bazı derin psikolojik nedenler bulunuyor olabilir.

7. *Kişisel faktörler:* Araştırmalar, kadınların ve erkeklerin sergiledikleri iletişim biçimleri ve bu iletişimleri algılayışları arasında farklılık bulunduğunu göstermektedir (Roloff, 1987; akt: Dökmen, 2005). Bununla birlikte insanların birbirleriyle ne tür iletişim kuracaklarını belirleyen faktörlerden birisi de fiziksel görünümüdür. İlk defa karşılaştığımız insanlarla konuşmaya başlamadan önce, onların kıyafetlerini, boylarını, kilolarını algılayabiliriz. Kişiler arası iletişimi etkileyen bir başka önemli faktör ise kişilerin sahip olduğu tutumlardır. Örneğin bir ülkeye mensup kişilerin tümünün “kötü ve aptal” olduklarını düşünüyorsanız, bu kişilere karşı olumsuz bir tutum geliştirirsiniz. Bu tutumunuzdan ötürü de söz konusu insanlarla çatışma ihtimaliniz yüksek olacaktır.

8. *Kültürel faktörler:* İnsanlar içinde yaşadıkları kültürün ve kullandıkları dilin niteliğinden kaynaklanan birtakım çatışmalar yaşayabilirler. Araştırmalar, gerek çatışma biçimleri gerekse çatışmaları çözme stilleri açısından kültürler arasında farklılıklar bulunduğunu göstermektedir (Koan,1989; Avruch ve ark,1991; akt. Dökmen, 2005).

9. *Roller:* Kişilerarası çatışmaların önemli kaynaklarından birisi de kişilerin sahip oldukları rollerdir. Örneğin bir iş birlikte yapmak zorunda olan iki kişi, bu işin bazı bölümlerinin kendi işleri olmadığını, diğer kişi tarafından yapılması gerektiğinin ileri sürerler. Bu kişiler işyerinde iki memur ya da evde karı-koca olabilir. Bunun sonucunda ise çatışma ortaya çıkabilir. Bazen de kendi işlerine diğerlerini karıştırmamaya çalışmak da çatışma yaratabilir.

10. *Sosyal ve Fiziksel çevre:* Sosyal ve fiziki çevre insan davranışlarını etkileme gücüne sahiptir. Yapılan araştırmalar, aynı kişinin ya da belli bir grubun farklı çevrelerde farklı davranışlar sergilediğini ortaya çıkarmıştır (Barker ve Gump, 1964; akt: Dökmen, 2005).

11. *Mesajın niteliği:* Kişiler kendilerine ulaşan bir mesajın kapsamına karşı olduklarında sırf bu yüzden mesajı gönderenle çatışmaya başlayabilirler.

Karip (2003)'e göre çatışma bir ya da birden fazla kişi veya grupların şu durumlarda bir araya geldiğinde; birey veya grupların ilgi, ihtiyaç ve çıkarlarına uymayan şeyleri yapmaları istendiğinde, istek ve tercihlerinin yapmasını engelleyecek davranış ve tutumlarda, kısıtlı bir kaynağın var olması durumunda, çeşitli nedenler için paylaşılan ortak alanlarda tutum, değer, amaçları ve yeteneklerin uyuşmadığı durumlarda, ortak yapılan çalışmalarda farklı tutum ve

davranışlarda bulunulması, kişi veya grupların bir işi yapma veya tamamlamada diğerlerine bağlı olduğu durumlarda meydana gelebilir.

Bodine ve ark. (1994)'e göre “temel psikolojik ihtiyaçlar”, “sınırlı kaynaklar” ve “farklı değerler” çatışmaya neden olan üç faktördür (Akt. Crawford ve Bodine,1996). Bu faktörler aşağıda kısaca açıklanmıştır.

a. Temel Psikolojik İhtiyaçlar: Bütün bireyler ihtiyaçları tarafından güdülenir. Glasser (1984), dört temel psikolojik ihtiyaç tanımlamıştır (Akt. Crawford ve Bodine,1996). Bunlar;

- Ait olma: Bu diğer insanlarla sevgi, katılım ve işbirliği ihtiyacının karşılanmasıdır.
- Güç: Bu başarı, bir şeyin üstesinden gelebilmek, saygı ve takdir edilme ihtiyacının karşılanmasıdır.

- Özgürlük: Bu seçim yapabilme ihtiyacının karşılanmasıdır.

- Eğlenmek: Bu oyun oynamak ve gülmek ihtiyacının karşılanmasıdır.

İnsanlar, canlı varlıklarını sürdürebilme isteğinden kaynaklanan bu gereksinimlerini farklı yollarla karşılamaya çalışabilirler. Eğer insanların bu gereksinimlerini karşılama girişimleri engellenirse, kişiler arası bir sorun ortaya çıkabilir (Öğülmüş, 2001).

b. Sınırlı Kaynaklar: Kaynakların sınırlı olması çatışma ortaya çıkarabilir. Öğülmüş (2001)' e göre bu sınırlı kaynaklar para, mal, zaman, pozisyon miktarı, sahip olunan bilgi miktarı vb. olabilir.

c. Farklı Değerler: Çatışmalar, çözülmesi çok daha zor olan farklı değerleri içerebilir. Bu değerler; inançlar, öncelikler ve ilkelerdir (Crawford ve Bodine,1996). Farklı değerlere, inançlara, önceliklere ve ilkelere sahip olmak çatışma ortaya çıkartacaktır.

Çatışma türleri Rahim'in (1992) yapmış olduğu sınıflandırmaya göre kaynaklarına ve düzeylerine göre olmak üzere iki ana başlık altında toplanmıştır (Akt: Karip, 2003).

Kaynaklarına Göre Çatışma Türleri

Çatışmalar, çatışmaya neden olan, çatışma öncesi oluşan şartlara bağlı olarak gruplandırılabilir. Duygu, düşünce ve değerlerdeki farklılıklar çatışmaya neden olabilir. Çatışmanın daha iyi anlaşılabilmesi ve çözülmesi için kaynaklarına göre sınıflandırılabilir (Karip, 2003)

1. Duyuşsal Çatışma: Psikolojik çatışma olarak da bilinen bu çatışma türünde tarafların bir konuda çalışırken duygularında uyuşmazlık meydana gelir ve bu da duygulara bağlı bir çatışmaya neden olur.

2. Çıkar Çatışması: Kaynakların sınırlı olmasından kimin ne kadar pay alacağı, hangi yöntemin paylaşım ile ilgili problemin çözümünde kullanılacağı konusunda uyuşmazlık vardır ve bu da tarafların çatışmasına neden olur.

3. Değer Çatışması: İdeolojik çatışma olarak da bilinen bu çatışma türünde değerlerin uyuşmaması ve belli bir konuda farklı değer yargılarından dolayı ortak bir hareket noktası bulamamasında dolayı çatışırlar.

4. Bilişsel Çatışma: Düşünme, algılama ve yargılardaki farklılıklardan dolayı bilişsel çatışma ortaya çıkar. Bu durumda aynı bilgi taraflar tarafından farklı yorumlanmaktadır.

5. Amaç Çatışması: Tercih edilen amaçlar nedeniyle uyuşmazlık ortaya çıkar. Kısmi olabileceği gibi tamamen anlaşılmaması söz konusu olabilir.

6. Temel (Esas) Çatışma: Bir konuda temel olarak ortaya çıkan çatışmalardır. Görev veya iş konularında çıkan bu çatışmalarda bilgi üzerinde görüş farklılığı söz konusudur.

7. Gerçekçi ya da gerçekçi olmayan çatışma: Çatışmanın amaçlar, değerler, görev ve yöntemler açısından gerçekçi nedeni olan çatışmalar gerçekçi, gerilimi azaltmaktan, duyarsızlık, düşmanlığı ifade etmek gibi ihtiyaç veya hatadan kaynaklanır ve rasyonel bir nedene dayanmaz ve amaç gizlenir.

8. Kurumsallaşmış ya da kurumsallaşmamış çatışmalar: Kurumsallaşmış çatışmalarda kurallar önceden belirlenir ve açıkça ifade edilir ve davranışlar kestirilebilir. Kurumsallaşmamış çatışmalarda belirli kurallar yoktur ve ilişkilerin sürekliliği yoktur.

9. Cezalandırıcı Çatışma: Bu tür çatışmalarda amaç diğer tarafa mümkün olduğu kadar fazla zarar vermektir.

10. Yanlış Atfedilen Çatışma: Bilgi eksikliği veya yanlışlık sonucu çatışmaların nedenlerinin yanlış kişilere atfedilmesiyle ortaya çıkar.

11. Yanlış Yöneltilen Çatışma: Bu durumda taraflar öfke ve kötü duygularını çatışmanın dışında bir kişiye yönlendirir.

Çatışma Düzeylerine Göre Çatışma Türleri

Çatışma düzeylerine göre çatışma türleri; bireysel, bireyler arası, grup içi ve gruplar çatışma olarak dört başlıkta ele alınmıştır. (Karip, 2003).

a. Birey İçi Çatışma: Dökmen (2002) bireylerin kendi içlerinde yaşadığı çatışmaları iki grupta toplamıştır. Bunlardan birincisi psikanalitik kuramda ortaya konulan kişilerin bilinçdışında baskıda tutulan çatışmalardır; bu çatışmalar bazı gözlenen davranışlara yön verebilir. Bir insanın belli bir anda, farklı güdülere/ihtiyaçlara sahip olması da yavaş-yavaş, yavaş-kaçınma ya da kaçınma-kaçınma türünde çatışmalara yol açabilir. Bireylerin kendi içlerinde yaşadığı kişi içi çatışmaların ikinci türü ise kişilerin zihinlerindeki bilişsel yapılarla ilgilidir. Kişi birbiri ile çelişen bilişsel öğelere sahip ise veya mevcut bilişsel dengesi ile çelişen yeni uyarıcılarla karşılaştığında iç çatışma yaşanabilir.

b. Bireyler Arası Çatışma: Genellikle bireyler arası çatışmalar, kişilerin belli bir seçenek üzerinde anlaşamamaları ve uzlaşamamaları sonucunda ortaya çıkmaktadır ve iki veya daha fazla kişinin ihtilafa düştüğü durumlarda meydana gelir (Koçel, 1972:18). Bu tür çatışmalarda, çatışma yaşayan taraflardan biri karşı tarafı ikna ederek ya da güç kullanarak çatışmayı kazanmaya çalışabilir. Böyle bir durumda taraflardan biri diğeri üzerinde üstünlük kurmaktadır. Bazı durumlarda ise çatışmayı yaşayan taraflardan biri çatışmadan kaçabilir, kendi istek ve gereksinimlerinden vazgeçerek, karşı tarafın isteklerini kabul edebilir (Rahim ve diğeri 2001).

c. Grup İçi Çatışma: Grubun amaçları, görevleri, prosedürler gibi üzerinde uyuşmazlıklardan kaynaklanan çatışmalardır. Çatışmalar grup üyeleri, bireyler ve grup içindeki alt gruplar arasında meydana gelebilmektedir (Karip, 2003).

d. Gruplar Arası Çatışma: Gruplar arası çatışmalar birbirleriyle çelişen düşünce, amaç ve çıkarları bulunan iki veya daha fazla grup arasındaki çatışmalardır (Arslan, 2005).

Son olarak da literatürde yer alan çatışma çözme yöntemleri değerlendirilecektir. Çatışma çözme iki ya da ikiden fazla taraf arasındaki uyuşmazlık veya anlaşmazlık durumunun ortadan kaldırılmasıdır (Arslan, 2005).

Bireyin bilişsel özellikleri ve toplumsal özellikleri hem kişilerarası çatışmayı ortaya çıkarmada hem de bireyin kişilerarası çatışmaya yaklaşımlarında ve çözme biçiminde etkilidir (Arslan, 2005). Çatışma çözüme bazı araştırmacılar, kişilerin izleyebileceği problem çözme basamakları geliştirmişlerdir. Çatışma çözme sürecinde kullanılan bu basamaklar bireylerin olaya bakış açılarını etkilemekte ve sürecin sonunu belirleyebilmektedir.

Johnson ve Johnson (1997), dört adımda çatışma çözme sürecini tanımlamışlardır. *Ne istediğini tanımlama*; Johnson ve Johnson'a göre çatışma her iki insanın isteklerini gerçekleştirmek istediği zaman ortaya çıkar. Onlara göre çatışma çözme sürecinin ilk adımı bireylerin isteklerini tanımlamasıdır. *Duygularını tanımla*; bu basamakta bireylerin problem çözerken sadece isteklerini söylemelerinin yetmeyeceği duygularında ifade edilmesinin gerektiği belirtilmiştir. *Pozisyonlara göre değişen nedenleri anlatma*; bu adımda bireyler kişisel nedenlerini anlatır. *Diğerlerinin perspektifini anlama*; bu basamakta karşı tarafın gözüyle bakma vardır.

Weitzman ve Weitzman (2000) ise, çatışma çözme sürecinin içerisindeki problem çözme ve karar verme süreci üzerinde durmuş ve çatışma süreci için bir problem çözme ve karar verme modeli ortaya koymuştur. Bu model işbirliğine dayalı bir çatışma çözme modelidir. Bu modelin basamakları şöyledir: *Çatışmanın tanımlanması*: Bu çatışma çözme sürecinin ilk

basamağıdır. Çatışmanın tanımlanmasında ilk aşama ne tür bir çatışma içinde olduğunu belirlemedir. İkinci aşama ise problem ya da problemlerin tanımlanmasıdır.

Çözüm seçeneklerinin belirlenmesi: Burada her iki tarafın da, az da olsa kabul edebileceği amaçlar ortaya konularak çözüm için seçenekler üretilir. *Değerlendirme ve seçme:* Bu aşamada belirlenen çözüm seçenekleri taraflar arasında değerlendirilir ve bir çözüm seçeneği belirlenir.

Çözüm seçeneği için anlaşma: Bu aşamada ise kabul edilen çözüm üzerinde anlaşma sağlanır.

Çalışmamızda da kullanmış olduğumuz Goldstein (1999) tarafından geliştirilen, Arslan (2005) tarafından Türkçe 'ye uyarlanan Kişilerarası Çatışma Çözme Ölçeği “yüzleşme”, “özel/genel davranış”, “duygusal ifade”, ”yaklaşma/kaçınma” ve “kendini açma” olarak adlandırılan 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Çatışmalara bireylerin göstermiş olduğu farklı tepkilerin bilinmesi ve bireylerin göstermiş olduğu iletişim biçimleri çatışmanın çözümlenmesi açısından çok önemlidir. Bu anlamda belirtilen alt ölçeklerin içerikleri sırasıyla aşağıda açıklanmıştır.

a. Yüzleşme: Çatışma çözme sürecinde arabuluculuk hizmetleri kullanılmaktadır. Moore (1987) arabuluculuğu üçüncü kişilerin tarafsız, doğal ve kabul edici olarak, sorunu yaşayan bireylerin arasına girmesi olarak tanımlar. Bu üçüncü kişilerin herhangi bir otorite ya da karar verme gücü yoktur. Amaç sorunu olan tarafların ortak çözüme ulaşmalarına yardımcı olmaktır (Akt: Koruklu,1998). Bu arabuluculuk durumunda bireyler yüzleşirler. Ancak yüzleşmeyle ilgili olarak farklı kültürlerde farklı değerler olabilir. Bu farklı kültürel değerler bireylerin çatışmayla ve çatışma yaşadığı taraf ile yüzleşmesini etkileyebilir. Bu yüzden ölçeğin bu boyutu bireylerin yüzleşmeye verdikleri önem dereceleri ile ilgilidir.

b. Özel/genel davranış: Arabuluculuk hizmetleri biraz da özel davranışları genel davranışlar haline getirmektir. İnsanların özel davranışlarını genel davranış haline getirmesinde, bireyler ve kültürel gruplar arasında farklılıklar vardır. Gudykunst ve Tin-Toomey' e göre (1988) , yüksek bağlamlı kültürlerde açıkça görüş ayrılığı bildirmek veya biriyle halk arasında (tüzel olarak) yüzleşmek çok kötü bir davranıştır ve her iki taraf açısından da hakaret olarak nitelenebilir (Akt: Goldstein,1999). Leong, Wagner ve Tata (1995) ise aile içerisinde kişisel meseleleri saklamak değeri toplumculuğun (yüksek bağlamlı kültür) karakteristik özelliği olarak ifade etmektedirler. Bu yüzden ölçeğin özel/genel davranış boyutu özel ya da genel yerlerde bireylerin çatışma davranışları arasındaki farka odaklanmaktadır (Akt: Goldstein, 1999).

c. Duygusal ifade: Arabuluculuk yaklaşımlarının çoğu taraflar arasında duyguların ifade edilmesini teşvik eder. Bireyler duygularını ifade etmede kendilerini rahat hissetmeleri açısından farklıdır. Duyguları rahatça ifade etmede de kültürler arası farklılıklar vardır (Goldstein,1999). Gudykunst ve Ting-Toomey' e göre (1988), her ne kadar yüksek bağlamlı kültürlerde bireyler iç dünyalarında büyük gerilim yaşasalar da fikirlerini açıkça ifade etmezler ve onlar halk arasında rahat davranmadıklarını söylerler. Bu nedenle duygusal ifade boyutu bireylerin duygularını ifade etmede gösterdikleri bu farklılıkları ortaya koyar (Akt: Goldstein, 1999)

d. Çatışmaya yaklaşma/ kaçınma: Çatışmadan kaçma davranışını gösteren bireyler, kişiler arası çatışmaları belirginleştirme üzerine odaklanan arabulma durumlarında muhtemelen sıkıntılar yaşayacaklardır. Kişiler arası çatışmalara tahammül etme derecesi açısından kültürler arasında büyük ölçüde fark vardır (Goldstein, 1999). Gudykunst ve Ting-Toomey'in (1988) ifade ettiği gibi düşük bağlamlı kültürün bireyleri çatışma konusuyla yüzleşmek veya çatışma durumunun bazı yönlerini değiştirmek gibi, çatışmaya yönelik doğrudan bir aktif tutum içerisindeyken, yüksek bağlamlı kültürlerin üyeleri, çatışmaya yönelik kaçınma veya görmezlikten gelme gibi, çatışmaya yönelik dolaylı bir tutum içerisindedirler. Çatışmaya yaklaşma/ kaçma boyutu bireylerin kişiler arası çatışmaya karşı göstermiş oldukları yaklaşma ve kaçınma davranışlarını ölçmektedir (Akt: Goldstein, 1999).

e. Kendini Açma: Arabuluculuk genel olarak çatışmanın özelliğine, çatışma durumundaki kişinin kendi rolüne, geçmişte yaşananlara ve çatışma konularındaki geleceğe yönelik bireysel ihtiyaç ve arzulara göre yüksek derecede kendini açmayı içerir (Goldstein, 1999). Filley (1975) “korku ve savunma hisleri olmaksızın birbirimizin bilgisine, tutumuna ve davranışına dair detaylar hakkında bilgiyi paylaştığımız oranında problem çözme potansiyeline sahibiz.” diyerek çatışma çözmedeki kendini açmanın önemini vurgulamıştır (Akt: Goldstein, 1999).

Gudykunst ve Ting-Toomey (1988) e göre, düşük bağlamlı kültürlerde kendini açma çok büyük önem arz etmekteyken, yüksek bağlamlı kültürlerde kendini gizlemek hayati bir öneme sahiptir Bu yüzden kendini açma boyutu bireylerin çatışma durumunda kendilerini ifade etmekteki bu farklılıkları üzerinde durmaktadır (Akt: Goldstein, 1999).

Dökmen (2002), kişiler arası iletişim çatışmalarında, duyguların önemli olduğunu belirtmiştir. Dökmen' e göre duygular, çatışmanın doğal bir parçasıdır. Duygular çatışmayı başlatabileceği gibi, çatışmanın yoğunlaşmasında ve duygular çatışmanın çözümünde de önemli rol oynarlar. Birey, içinde bulunduğu duygu durumuna göre, iletişimi sağlıklı kurabilir ya da kuramaz. Bu nedenle, duyguların farkında olmak, yönetebilmek, karşımızdaki kişiyi

dikkatle dinlemek, duygularını anlayabilmek, gereksinimlerini gözetmek ve sorunun çözümüne odaklanmak ve herkesin de odaklanmasını sağlamak, çözüm için alternatifler sunmak önemlidir.

İnsan çatışmalar içerisinde kendini ve başkalarını tanıma olanağı bulur. Çatışmalarını çözerken diğer insanlarla iletişime girerek gelişir; çünkü insan kişiliği ilişkiler içerisinde oluşmakta ve gelişmektedir. Çatışma yaşamın ve toplumsal bir varlık olmanın doğal bir kaçınılmaz bir sonucu olduğuna göre; çatışmalara yapıcı bir biçimde tepki vererek, gelişme olanağını yakalamak gereklidir. Çatışmaların yapıcı bir biçimde çözmek ise, çatışmanın nedenlerine ve çatışma çözme ilkelerine ilişkin bir anlayışın geliştirilmesiyle olanaklıdır. Bu anlayış toplumsal yaşama aktarıldığında ise, barışçıl yollar kullanılarak, şiddetin üstünden gelinebilir (Taştan, 2006).

2.3.3.1 Çatışma ile ilgili Araştırmalar

Çalışmada bu bölümde çatışmanın, cinsiyet, saldırganlık ve empati becerileri ile ilişkisi, çatışma çözmenin problem çözme ile ilişkisi ve çatışma çözme yöntemleri üzerine araştırmalar ele alınmıştır.

Akkoca (1999) üniversite öğrencilerinin çatışma eğilimi ile kendini kabul düzeyleri üzerinde çeşitli değişkenlerin etkilerinin belirlemek için bir çalışma yapmıştır. Çalışmasında öğrencilerin kendini kabul puanları ile çatışma eğilimi arasındaki ilişkinin negatif olduğu yani çatışma eğilimi puanları arttıkça, kendilerini kabul ölçeği puanlarının düştüğü, kendini tanıyıp, olduğu gibi kabul eden katılımcıların daha az çatışma yaşadıkları buna karşın kendilerini iyi tanımayan katılımcıların daha çok çatışma yaşadıkları bulunmuştur.

Arslan (2005) yaptığı çalışmada kişilerarası çatışma çözme ve problem çözme yaklaşımlarının yüklenme karmaşıklığını incelemiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların yüzleşme, duygusal ifade ve kendini açma boyutlarında anlamlı bir fark bulunmuş, özel/genel davranış ve yaklaşma/kaçınma boyutlarında anlamlı bir fark bulunulmamıştır. Yüklenme karmaşıklık düzeyi yüksek olanların çatışmalarda daha çok duygusal ifadeler kullandıkları yaklaşma ve kaçınma, kendini açma davranışlarını daha sık gösterdikleri, problem çözmeye daha aceleci davrandıkları, olumlu problem çözme yaklaşımına sahip oldukları, daha az kaçınan yaklaşım davranışı sergiledikleri, değerlendirici yaklaşımlarının daha düşük olduğu, problem çözmeye daha az planlı oldukları bulunmuştur.

Sevim (2005)'in yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin çatışmalara yaklaşma biçimleri cinsiyet, cinsiyet rolleri ve çatışmayı ele alma biçimleri arasındaki ilişkiyi

belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucuna göre üniversite öğrencilerinin çatışmayı ele alma şekli cinsiyet ve cinsiyet rollerine göre farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir.

Duser (2002)'ın yükseköğretimde okuyan öğrenciler ile çatışma yönetim stillerini belirlemeye yönelik bir çalışma yapmıştır. Çalışmada, çatışma yönetimi stili ve cinsiyet, çatışma çözme stili ve yükseköğretimde geçirdiği yıllar ve çatışma çözme stili ve eğitim kurumun popülasyonu arasında hiçbir istatistiksel anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Cai ve Fink (2002) çatışma çözme stilleri ile ilgili kültürler arası inançları araştırmışlardır. Çalışmada kaçınma, hükmetme, bütünleştirme, uzlaşma ve uyma stilleri ele alınmıştır. Bütünleştirme stilinin en çok, daha sonra uyma ve kaçınma ve en az hükmetme ve uzlaşma stillerinin tercih edildiği görülmüştür. Kaçınma stilleri daha çok bireyci kültürlerde, toplumcu kültürlerden daha fazla tercih edildiği görülmüştür. Toplumcu kültürlerde ise uzlaşma ve bütünleştirme stillerinin daha çok tercih edildiği görülmüştür.

Wied ve diğerleri (2007) araştırmalarında empatinin ergenlerin çatışma çözümleme yöntemleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre kızların erkeklere göre daha fazla problem çözme stratejilerini kullandıkları empatinin anlamlı derecede pozitif yönde problem çözme stratejisi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Kız ve erkeklerde empati seviyesi yüksek ise daha az çatışma yaşandığı ve daha fazla pozitif problem çözme becerisi kullanıldığı ortaya çıkmıştır.

Atıcı (2007) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerinin çatışma çözme stratejileri incelenmiştir. Öğrencilerin çatışmalarını çözmeye problem çözme, kaçınma ve saldırgan stratejileri kullandıkları, en fazla kullanılan stratejinin problem çözme olduğu ve kızların bu stratejiyi erkeklere göre daha çok kullandığı ortaya çıkmıştır.

Johnson ve Johnson (1997) genel olarak öğrencilerin çatışma çözme biçimlerini bilmediklerini ifade etmektedirler. Onlara göre birçok okul çağındaki çocuk yıkıcı ve etkili olmayan çatışma çözme yöntemleri kullanmaktadır. Bazıları sözel sataşmayı kullanırken bazıları ise fiziksel şiddet kullanmaktadır. Bu durum öğrencilerin iletişim biçimlerini sağlıklı olarak kullanmadıklarının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Özellikle öğrencilerin karşısındakini anlama, kendini onun yerine koyabilme olarak tanımlanan empati kurma becerisine sahip olmamaları çatışma çözümlerinin yıkıcı biçimde sonuçlanmasına neden olabilir.

Rehber'in (2007) öğrencilerin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarının incelendiği araştırmasına katılan öğrencilerin çatışma çözme davranışı saldırganlık alt ölçeği puanları sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bununla birlikte öğrencilerin buldukları sınıf ile cinsiyet etkileşimi açısından puanlar arasında anlamlı bir farklılık olduğu, öğrencilerin cinsiyetleri açısından da çatışma çözme

davranışı saldırganlık puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre çatışma durumunda erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha çok saldırgan davranışta buldukları ortaya çıkmıştır (Rehber, 2007).

Xie ve diğerleri (2002), çocukların ve ergenlerin anlattığı çatışma öykülerini kullanarak, fiziksel ve sosyal saldırganlığın gelişimini araştırmışlardır. Araştırmanın bulguları, fiziksel saldırganlığın uyum problemleri ile ilişkili olduğunu ancak, ilişki becerilerindeki yetersizlikle ilişkili olmadığını ortaya koymuştur. Araştırmada sosyal saldırganlığın, uyum problemleri ile ilişkili olmadığı ve iyi ilişkili becerilerine sahip olanların, diğerlerinden daha fazla sosyal saldırganlığa eğilimli oldukları da saptanmıştır. Ayrıca, kızların kızlara, erkeklerin erkeklere karşı, fiziksel saldırganlığa eğilimli oldukları da saptanmıştır. Araştırmacılara göre, kişiler arası çatışmanın analizi, sosyal ve fiziksel saldırganlığın farklı kişiler arası fonksiyonları olduğunu, farklı bir yol izleyebileceğini, farklı sosyal süreçler içerebileceğini ve farklı gelişim gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla çocukların ve ergenlerin kişiler arası çatışma eğilimleri araştırılırken kişiler arası çatışmayla ilişkili olan/ olabilecek diğer değişkenlerinde “örneğin; duygusal zeka gibi” incelenmesinde yarar görülmektedir.

3.GEREÇ VE YÖNTEM

3.1.Çalışma Grubu

Çalışma, öldürme suçunu işlediği kesinleşmiş; bu suçtan hüküm almış kadın ve erkek hükümlülerden oluşan araştırma grubu ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırma grubu, Ocak- Mayıs 2012 tarihleri arasında öldürme suçu nedeniyle (“TCK 81. Kasten Öldürme” Ve “82. nitekli haller” Maddeleri) Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu (n=60) ve Kartal H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda (n=60) bulunan 60 kadın ve 60 erkek olmak üzere toplam 120 kişiden oluşmaktadır. Bu kurumların tercih edilme sebebi ulaşım bakımından kolay ve çoğu hüküm almış öldürme suçlusunun bu kurumlarda bulunmasıdır.

Çalışma grubundaki kadınların (n=60) yaş aralığı 21-67 yaş, yaş ortalaması 38.87 (SS:11,43) yaş, erkeklerin (n=60) yaş aralığı 20-74 yaş, yaş ortalaması 38.53 (SS: 10.78) yaş bulunmuştur.

3.2.Gereçler

3.2.1. Görüşme Formu

Çalışmacı tarafından hazırlanan görüşme formundaki sorular literatür değerlendirilerek oluşturulmuştur. Literatür değerlendirmesi sonucunda suçta etkili olduğu düşünülen faktörler görüşme formunun alt başlıklarını oluşturmuştur. Formda hükümlünün; sosyo-demografik özellikleri, kendisinin, ailesinin ve çevresinin suç geçmişi, çocukluk çağı şiddet yaşantıları, psikiyatrik geçmişi, suç ve adalete bakış açıları gibi suçta etkili olduğu düşünülen faktörlere yönelik sorular yer almaktadır (Ek-II).

3.2.2.Durumluk-Sürekli Öfke İfadesi Envanteri (DSÖİE):

Orjinal adı The State Trait Anger Scale (STAS) olan ölçek, Spielberger (1983) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, durumluluk ve süreklilik açısından öfke duygusu ve ifadesini ele almaktadır. Asıl formunda 44 maddelik bir ölçektir. Ancak Türkçeye Durumluk Öfke altesti çevrilmemiştir.

Sürekli Öfke Tarz Ölçeği, 4 alt testten oluşmaktadır. Bunlar; sürekli öfke, öfke içte, öfke dışta ve öfke kontrol alt testleridir. Sürekli öfke (ilk 10 madde), öfke oluşturacak bir durum olmadığı durumlardaki öfke yaşantıları ve öfke ifade stilini, öfke içte alt testi, (13,15,16,20,23,26,27 ve 31. madde), öfke yaratacak durumlarda öfkeyi bastırma buna karşın öfke dışta alt testi (12,17,19,22,24,29,32 ve 33 madde) de öfkeyi dışa yansıtma ve saldırgan davranışlar gösterme eğilimini, öfke kontrol alt testi (11,14,18,21,25,28,30, ve 34. madde), ne sıklıkla öfkeyi kontrol edebildiğini ölçmektedir.

Öfke ifade Tarzı Ölçeği' nin alt boyutlarından elde edilebilecek puan aralığı 8 ila 32 arasındadır. Sürekli öfke, içe yönelik öfke ve dışa yönelik öfke puanlarının düşük, öfke kontrolü puanlarının yüksek olması olumlu olarak değerlendirilmektedir.

Öfke Dışa ölçeğindeki yüksek puanlar, öfkenin kolayca ifade ediliyor olduğunu ve Öfke İçte Ölçeğindeki yüksek puanlar ise öfkenin bastırılmış olduğunu göstermektedir.

34 itemden oluşan ölçekte, ilk 10 item Sürekli Öfke boyutuna aittir. Öfke-içte, öfke-dışa ve öfke kontrol boyutlarının her biri de 8'er maddeyi kapsamaktadır. Ölçek 4'lü Likert tipinde geliştirilmiş olup, bireylerden ifadelerin kendilerini ne kadar tanımladığı sorusuna "Hiç Tanımlamıyor", "dan "Tümüyle Tanımlıyor" a kadar uygun seçenekten birini işaretlemeleri istenir. Böylece her alt testin kendi puanı olmaktadır. Yüksek puan, o alt test için yüksek öfke eğilimi anlamına gelmektedir.

Ölçeğin Türkçe uyarlaması, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Özer (1994) tarafından yapılmıştır. Çeviri iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye Sürekli Kaygı, Depresif Sıfatlar Listesi ve Öfke Envanteri ile korelasyonuna bakılmış, .01 ve .001 düzeyinde anlamlı ilişki elde edilmiştir. Yapı geçerliliğinde her bir boyut bir faktör olarak ele alınmış, alt testlerde gruplar arasındaki farklılık ANOVA ile sınanmış ve $p < .001$ düzeyine anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Her bir alt testin iç tutarlığı ayrı ayrı hesaplanmış olup, sürekli öfke için .79, öfke içte alt testi için .62, öfke dışta için .78 ve öfke kontrol alt testi için .84 değeri elde edilmiştir (Akt: Savaşır ve Şahin, 1997). (Ek-III).

3.2.3.Saldırganlık Envanteri (SE):

İ. İlder Kiper tarafından 1984 yılında geliştirilen ve geçerlilik, güvenilirlik çalışması yapılan ölçek 30 maddeden ve yıkıcı saldırganlık, atılğanlık ve edilgen saldırganlık olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. Yıkıcı saldırganlık istenmeyen davranışların gösterilmesi, atılğanlık istenen davranışın gösterilmesi, edilgen saldırganlık ise gösterilmesi gereken davranışın gösterilmemesi olarak tanımlanmaktadır.

Yıkıcı saldırganlık; saldırganlığın olumsuz yanı, başkasına temelde acı çektirmek veya yaralamak için temasta bulunmak, atılganlık ise saldırganlığın yapıcı türü olarak tanımlanmaktadır. Atılganlık bir ilişkiyi başlatmak için egeleri ortadan kaldırmayı, bir başkasıyla yaralamak için değil, bilincine girebilme amacıyla yüzleşmeyi, bütünlüğünü tehdit eden güçleri kovalamayı, düşman atmosferler içinde kendi benliğini ve kendi düşüncelerini gerçekleştirilmeyi, iyileşmeyi durduran veya yavaşlatan engelleri ortadan kaldırmayı içerir. Edilgen saldırganlık ise dolaylı ve maskeli olup, diğer insanın sezdirilmeden aşağılanmasını ifade eder (May,1972).

Her maddenin yanıtında “bana çok uyuyor”, “bana hiç uymuyor” arasında değişen 1’den 7’ye kadar değerlendirme puanı içermektedir.

Envanterin güvenilirliği, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı yöntemiyle değerlendirilmiş ve korelasyon katsayıları yıkıcı saldırganlık ölçeğinde r:.81; atılganlık alt ölçeğinde r:.93, edilgenlik alt ölçeğinde r:.88 değerinde saptanmıştır.

Yapı geçerliliği için üç alt ölçek arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Elde edilen Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları, “yıkıcı saldırganlık-atılganlık” alt ölçekleri arasında r:.30; “yıkıcı saldırganlık-edilgen saldırganlık” alt ölçekleri arasında r:.38; “edilgen saldırganlık-atılganlık” alt ölçekleri arasında ise r:.04 olarak bulunmuştur (İlter Kiper, 1984). (Ek-IV).

3.2.4. Empati Beceri Ölçeği (EBÖ):

Dökmen (1988) tarafından, “Aşamalı Empati Sınıflaması” adlı bir empati modeli geliştirilmiş ve bu empati modelinden hareketle “Empatik Beceri Ölçeği” adlı bir ölçek oluşturulmuştur. Aşamalı Empati Sınıflaması’nda “onlar”, “ben”, “sen” ve “biz” basamakları yer almaktadır. Onlar basamağında, empatik tepki veren kişi, kendisine iletilen bir sorun karşısında sorun sahibinin duygu ve düşünceleriyle ilgilenmez, soruna ilişkin kendi duygu ve düşüncelerini söylemez, toplumun genelinin görüşlerini ve değer yargılarını dile getirir. Ben basamağında, empatik tepki veren kişi, kendisine iletilen soruna eğilmek yerine o soruna ilişkin kişisel duygu ve düşüncelerinden söz eder. Sen basamağında, empatik tepki veren kişi, topluma ve kendine ait bakış açısından sıyrılarak, kendisini karşısındakinin yerine koyabilir, onun sorunu üzerine yoğunlaşabilir. Biz basamağına ulaşmış kişiler ise belirli olaylar karşısında birbirlerinin düşünce ve duyguları hakkında doğru tahminlerde bulunabilirler (Dökmen,1988).

Empati Beceri Ölçeği’nde, günlük yaşamla ilgili kısa paragraflarla ifade edilmiş 6 ayrı psikolojik sorun bulunmaktadır. Ölçeğin A ve B formları vardır. A formunda denekler bu 6

soruna ilişkin istedikleri empatik tepkileri verirler, verdikleri tepkiler öznel sayılabilecek bir yaklaşımla değerlendirilir. B formunda ise puanlama standart hale getirilmiştir. Her bir sorunun altında, böyle bir sorunu dile getiren kişiye verilebilecek on iki empatik tepki sıralanmıştır. Deneklerden bu tepkilerden beğendikleri 4 tanesini seçmeleri istenir (12 tepkiden bir tanesi tesadüfi cevapları belirlemek için konulmuş sorunla ilgisiz bir tepkidir). Ölçekteki 6 sorunla ilgili olarak 4'er tane, toplam 24 tane empatik tepki seçen deneklere, seçtikleri her bir tepkinin karşılığı olan puan ölçeğin cevap anahtarına bakılarak verilir (Dökmen,1988).

Ölçeğin cevap anahtarı oluşturulurken ölçekteki altı farklı soruna ait toplam 66 empatik tepkiden her biri, Aşamalı Empati Sınıflaması'nın 10 basamağından hangisine uygun olduğunu belirlemek yani ölçeğin puanlama anahtarını oluşturmak için, 30 kişilik bir uzmanlar grubuna verilmiş; uzmanların yargıları, Moiser'in (Turgut ve Baykul, 1992) "B Hali için Eksik Veri Matrisinden Grafik Çözüm" tekniği kullanılarak ölçeklenmiştir.

Ölçek, adından da anlaşılacağı gibi empati kurma becerisini ölçmeyi amaçlamaktadır. Yalnız bu ölçek kişileri zihinlerinde oluşan empatik anlayışı ölçmekten ziyade, sözel olarak ifade edilen tepkinin kalitesini ölçmeyi amaçlamaktadır. Bir başka deyişle, empatik anlayışı sözel olarak ifade etme becerisini ölçmektedir.

Ölçeğin Güvenirlilik ve Geçerlik çalışmaları Dökmen (1990) tarafından yapılmıştır. EBÖ- B Formu 60 deneğe iki hafta arayla uygulanmış (test-tekrar test) ve bu iki ölçüm arasındaki ilişkiye Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile bakıldığında ilişkinin $r = .83$ ($p < .001$) düzeyinde olduğu bulunmuştur. EBÖ- B Formu üniversite öğrencilerinden oluşan bir gruba ($n = 60$) ve bir grup psikoloğa ($n = 24$) uygulanmıştır. ki grubun ortalaması arasında psikologların lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($t = 8.15$, $s.d. = 46$, $p < .001$). (Dökmen,1990). (Ek-V).

3.2.5.Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği (KÇÇYÖ):

Kişilerarası Çatışma Çözme Ölçeği, Goldstein (1999) tarafından geliştirilmiştir. Goldstein ölçeğe "Conflict Communication Scale" adını vermiştir. Ancak ölçek, Arslan (2005) tarafından Türkçe'ye uyarlanırken, alt ölçeklerinin içeriklerinin incelenmesi ve uzman görüşleri doğrultusunda "Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği" olarak isimlendirmenin daha doğru olacağı düşünülmüştür.

Kişilerarası Çatışma Çözme Ölçeği "yüzleşme", "özel/genel davranış", "duygusal ifade", "yaklaşma/kaçınma" ve "kendini açma" olarak adlandırılan 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Her alt ölçekte 15 maddeden oluşmakta ve ölçek toplam 75 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten

alınan puanların yüksekliği daha yüksek düzeyde “yüzleşme davranışını”, “genel davranışı”, “duygusal ifade davranışını”, “çatışmaya yaklaşmayı” ve “kendini açmayı” gösterir. Ölçek 7’li likert tipi bir ölçektir.

Ölçeğin orjinal çalışmasında yapılan test tekrar test çalışmasında ölçek 51 öğrenci üzerinde 3,5 hafta arayla uygulanmış sonuçta ölçeklerin test tekrar test korelasyonları yüzleşme alt ölçeği için .90, özel/genel davranış alt ölçeği için .90. duygusal ifade alt ölçeği için .82, yaklaşma/kaçınma alt ölçeği için .95, kendini açma alt ölçeği için .81 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin Goldstein (1999) tarafından yapılan geçerlik çalışmasında birleşici geçerlik için Mcfall ve Lillesand (1971) tarafından geliştirilen “Çatışma Çözme Ölçeği” ve Jourard (1979) tarafından geliştirilen “ Kendini Açma Ölçeği” kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda yüzleşme alt ölçeğiyle Çatışma çözme Ölçeğinin “iddiacılık” alt ölçeği arasında pozitif bir ilişki ($r = .35, p < .005$), “iddiacılık yapmama” alt ölçeğiyle ise negatif bir ilişki ($r = -.39, p < .001$) olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak özel/genel davranış ve kendini açma alt ölçekleri ile “iddiacılık” alt ölçeği arasında ($r = .22, p < .05$) pozitif bir ilişki, “iddiacılık yapmama” alt ölçeğiyle ise negatif bir ilişki ($r = -.39, p < .005$ ve $r = .26, p < .05$) olduğu bulunmuştur. Yaklaşma/kaçınma alt ölçeği ile çatışma çözme ölçeğinin “iddiacılık” “iddiacılık yapmama” alt ölçekleri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeğinin “kendini açma” alt ölçeği ile Kendini açma ölçeği arasında yapılan analizlerde ise; Kendini Açma Ölçeğinin anneye ve kız arkadaşına açılma puanları arasında ($r = .34, p < .01$ ve $r = .31, p < .05$) anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kendini Açma Ölçeğinin babaya açılma puanları ile “kendini açma” alt ölçeği arasında ise ($r = .31, p < .05$) anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Ayırt edici geçerlik çalışması için çatışma yaklaşımı ölçeği ile Jackson (1974) tarafından geliştirilen Dayanıklılık Ölçeği kullanılmış, Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeğinin bütün boyutları ile Dayanıklılık Ölçeği arasında ilişki olmayacağı öngörülmesine rağmen, “yüzleşme”, “duygusal ifade” ve kendini açma” alt ölçekleri ile dayanıklılık ölçeği arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu nedenle Goldstein (1999), ayırt edici geçerlik için ileride çalışma yapılması gerektiğini vurgulamaktadır (Akt: Arslan, 2005)

Ölçeğin Türkçe’ ye uyarlaması Arslan (2005) tarafından yapılmıştır. Türkçe formu oluşturmak için Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İngilizce Eğitimi Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D ve Ölçme Değerlendirme A. B. D. ve alanlarındaki uzmanların görüşlerine başvurulmuştur. Ölçeğin alt boyutları ve cümle bazında uzman çevirileri ve uygulama alanındaki uzmanların önerileri doğrultusunda ölçeğin nihai formu ortaya konmuştur. Ortaya çıkan form Türk Dili ve Edebiyatı ve Türkçe Öğretmenliği bölümlerindeki

akademisyenlerce Türkçe söz dizini ve anlam yapısı açısından kontrol edilmiş ve düzeltilmiştir. Bu aşamada son olarak ölçek geliştirme uzmanlarınca alt boyut ve madde bazında tüm ifadeler incelenmiş ve ön deneme uygulamasının yapılmasına karar verilmiştir.

Bu şekilde uzman görüşlerine dayalı madde ve test geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır. Ölçeğin niceliksel standardizasyonu için araştırma örneklemine denk bir gruba deneme uygulaması yapılmıştır. Ölçeğin deneme grubu Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesinden 78 kişi ve Mesleki Eğitim Fakültesi öğrencilerinden 72 kişi olmak üzere toplam 150 kişiden oluşmuştur.

Ölçek beş alt boyuttan oluştuğu için her bir alt boyutta Cronbach α katsayısı, madde bazında ise madde-test korelasyonları hesaplanmıştır.

Yüzleşme alt ölçeğinde Cronbach α değerinin 0.70 ve madde-test korelasyonlarının ise .14 ile .51 arasında değişim gösterdiği bulunmuştur. yüzleşme alt ölçeği ile ilgili 12. maddenin .18, 43. maddenin .14 ve 53. maddenin .17 madde-test korelasyonuna sahip olduğu, yüzleşme alt ölçeğinin diğer maddelerinin .20'nin üzerinde madde-test korelasyonuna sahip olduğu bulunmuştur. Aiken'e göre (1976), .20 ve üzerindeki ayırt etme göstergeleri maddenin kabul edilebilir düzeyde işlevsel olduğu anlamını taşır. Özdamar (2002) ise, madde-test korelasyonunun .25 değerinden büyük olması gerektiğini ancak bunun kesin bir kural olmadığını, bir maddenin ölçekten çıkarılması için; madde silinirse alfa katsayısındaki ve ölçek ortalamasındaki değişime bakmak gerektiğini ifade etmektedir. Yüzleşme alt ölçeğinde en düşük madde-test korelasyonuna sahip maddeler silindiğinde alt ölçek ortalamasının 12. madde için, 75,17'den 69,37'ye düştüğü, alfa değerinin ise .7039'dan .7030'a düştüğü, 43. madde için ortalamanın 69,52'ye düştüğü, alfa değerinin ise .7039'dan .7053'e çıktığı, 53. madde için ise; ortalamanın 69,26'ya düştüğü, alfa değerinin ise .7026 olduğu bulunmuştur. Bu yüzden madde-test korelasyonu .20'den düşük çıkan maddeler silindiğinde yüzleşme alt ölçeğinin iç tutarlığına ilişkin önemli bir değişim olmadığı ve hatta çok düşükte olsa alfa değerinin 43. ve 53. maddeler için düştüğü bulunmuştur. Bu nedenle düşük madde-test korelasyonu gösteren maddeler ölçekten çıkarılmamıştır.

Özel/genel davranış alt ölçeğinde Cronbach α değerinin 0.83 ve madde- test korelasyonlarının ise .31 ile .62 arasında değişim gösterdiği bulunmuştur. Madde korelasyonlarında bu boyuttaki tüm maddelerin 0.20'nin üzerinde bir korelasyona sahip olduğu görülmüştür. Bütün bu analizler özel/genel davranış alt ölçeğindeki tüm maddelerin bütün olarak, her birinin diğer maddelerle tutarlı bir şekilde ortak bir amaca hizmet ettiği görülmektedir.

Duygusal ifade alt ölçeği için Cronbach α değerinin 0.75 ve madde-test

korelasyonlarının ise .13 ile .58 arasında değişim gösterdiği bulunmuştur. Duygusal ifade alt ölçeği ile ilgili 14. maddenin .13 madde-test korelasyonuna sahip olduğu, Duygusal ifade alt ölçeğinin diğer maddelerinin .20'nin üzerinde madde-test korelasyonuna sahip olduğu bulunmuştur. 13. madde ölçekten çıkarıldığında ölçeğin ortalamasının 69,73'den 65,57'ye düştüğü, alfa değerinin ise 0.77'ye çıktığı bulunmuştur. Bu yüzden madde-test korelasyonu .20'den düşük çıkan 13. madde silindiğinde duygusal ifade alt ölçeğinin iç tutarlığına ilişkin önemli bir değişme olmadığında düşük madde-test korelasyonu gösteren 13. madde ölçekten çıkarılmamıştır.

Yaklaşma/kaçınma alt ölçeğinde Cronbach α değerinin 0.83 ve madde-test korelasyonlarının ise .10 ile .68 arasında değişim gösterdiği bulunmuştur. Yaklaşma/kaçınma alt ölçeği ile ilgili 33. Maddenin .13 madde-test korelasyonuna sahip olduğu, alt ölçeğin diğer maddelerinin .20'nin üzerinde madde-test korelasyonuna sahip olduğu bulunmuştur. 33. madde ölçekten çıkarıldığında ölçeğin ortalamasının 53,73'den 48,99'a düştüğü, alfa değerinin ise 0.84'e çıktığı bulunmuştur. Bu yüzden madde-test korelasyonu .20'den düşük çıkan 33. madde silindiğinde duygusal ifade alt ölçeğinin iç tutarlığına ilişkin önemli bir değişme olmadığında düşük madde-test korelasyonu gösteren 33. madde ölçekten çıkarılmamıştır.

Kendini açma alt ölçeğinde Cronbach α değerinin 0.75 ve madde-test korelasyonlarının ise .22 ile .53 arasında değişim gösterdiği bulunmuştur. Bütün bu analiz sonucunda kendini açma alt ölçeğindeki tüm maddelerin bütün olarak, her birinin diğer maddelerle tutarlı bir şekilde ortak bir amaca hizmet ettiği görülmektedir.

Ölçeğin ölçüt yordama geçerliliğinin belirlenmesinde, Yüksel (1998) tarafından Türkçe'ye uyarlama çalışması yapılan "Sosyal Beceri Envanteri" kullanılmıştır. 111 kişiden oluşan üniversite öğrencilerine ölçekler uygulanmıştır. Ölçeklerden elde edilen puanlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçta, Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği'nin yüzleşme alt ölçeği ile SBE'nin "sosyal kontrol" alt ölçeği arasında -0.166 , $p < 0.05$ düzeyinde bir ilişki bulunmuştur. Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği'nin kendini açma alt ölçeği ile SBE'nin duyuşsal duyarlık alt ölçeği arasında (0.170 , $p < 0.05$), sosyal anlatımcılık alt ölçeği arasında (0.183 , $p < 0.05$) ve sosyal kontrol alt ölçeği arasında (-0.214 , $p < 0.01$) anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Diğer alt ölçekler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Güvenirlik çalışmasında aralıklı test-tekrar test yöntemi kullanılmıştır. Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık 2. sınıf ve İngilizce Öğretmenliği 1.sınıf öğrencilerinden oluşan 111 öğrenciye 25-30 gün aralıklarla iki defa uygulanmıştır. Sonuçta İki uygulama arasında her alt ölçek için $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuş ve korelasyon katsayıları; yüzleşme alt

ölçeği için .68, özel/genel davranış alt ölçeği için .82, duygusal ifade alt ölçeği için .77, yaklaşma/kaçınma alt ölçeği için .66 ve kendini açma alt ölçeği için .50 olarak bulunmuştur.

Uzman görüşleri ve elde edilen güvenirlik ve geçerlik katsayılarına dayanarak ölçeğin anlamlı düzeyde “yüzleşme”, “özel/genel davranış”, “duygusal ifade”, “yaklaşma/kaçınma”, “kendini açma” yı yordadığı söylenebilir (Arslan, 2005). (Ek-VI).

3.3.Düzen ve İşlemler

Katılımcıların gönüllü olarak çalışmaya katılmasını düzenleyen, araştırmanın hangi kurum tarafından hangi amaçla yapıldığı, bilgilerin gizliliği, herhangi bir soruyu reddetme ya da görüşmeyi sonlandırma haklarının yer aldığı izin formu katılımcılara imzalatılmıştır (Ek-I). Görüşme formu ve ölçekler katılımcılara yaklaşık iki saat süren yüz yüze görüşme tekniği ile uygulanmıştır. Okuma yazması ve yeterli eğitim düzeyi olmayan katılımcılara da tüm ölçekler görüşmeci tarafından okunmuştur. Ayrıca hükümlülerin suç bilgilerini karşılaştırmak amacıyla mahkeme dosyaları da incelenmiştir.

3.4. Analiz

Veriler SPSS 22.0 paket programı ile değerlendirilmiştir. Grubun tanımlayıcı bilgileri verilmiş olup, verilerin istatistiksel analizi kategorik ifadelerde ki-kare (X^2) testi, niceliksel ifadelerde independent t testi ile yapılmıştır. Ölçekler arası ilişkiler pearson korelasyon analizi kullanılarak incelenmiştir.

4.BULGULAR

Bu bölümde çalışmanın istatistiksel sonuçları yer almaktadır. Elde edilen veriler; demografik bilgiler, aile içi şiddet ve çocukluk istismarı yaşantıları, suç bilgileri, mağdur ile ilgili özellikler, suç geçmişi bilgileri, aile yaşantıları, psikiyatrik geçmiş ve alkol/uyuşturucu kullanımı, suç ve adalet duygusu ve ölçeklerin değerlendirilmesi başlıkları altında toplanmıştır.

4.1. Demografik Bilgiler

Çalışma, adam öldürme suçu işlemiş 60 kadın, 60 erkek hükümlü ile tamamlanmıştır. Öldürme suçu işlemiş kadınların yaş aralığı 21-67 yaş, yaş ortalaması 38.87 (SS:11,43) yaş, öldürme suçu işlemiş erkeklerin yaş aralığı 20-74 yaş, yaş ortalaması 38.53 (SS: 10.78) yaş bulunmuştur. İki grup arasında yaş değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır (t:0.16, df:118, p>0.05).

Tablo-1: Eğitim durumuna göre dağılım

Eğitim durumu	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Okuryazar değil	5	8,3	-	-
Okuryazar	3	5,0	2	3,4
İlkokul mezunu	25	41,7	29	49,2
Ortaokul mezunu	20	33,3	17	28,8
Lise mezunu	5	8,3	10	16,9
Üniversite ve lisansüstü mezunu	2	3,3	1	1,7
Toplam	60	100,0	59	100,0

χ^2 : 7.73, df: 5, p>0.05

İki grubun da yarıya yakını ilkokul mezunudur. Aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo-2: Doğum yerine göre dağılım

Doğum yeri	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Köy	15	25,0	20	33,3
Kasaba	15	25,0	14	23,3
Kent	30	50,0	24	40,0
Yurt dışı	-	-	2	3,3
Toplam	60	100,0	60	100,0

χ^2 : 3.42, df: 3, $p > 0.05$

Tablo-3: Yaşamının büyük bir kısmını geçirdiği yerleşim birimine göre dağılım

Yaşamını geçirdiği yerleşim birimi	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Köy	8	13,3	6	10,0
Kasaba	2	3,3	3	5,0
Kent	50	83,3	50	83,3
Yurt dışı	-	-	1	1,7
Toplam	60	100,0	60	100,0

χ^2 : 1.49, df: 3, $p > 0.05$

Kadın hükümlülerin yarısının, erkek hükümlülerin %40'ının kent doğumlu olduğu ve her iki grubun yarısının yaşamının büyük kısmını kentte geçirdiği bulunmuştur. Her iki değişkende de iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo-4: Medeni duruma göre dağılım

Medeni durumu	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Bekar	15	25.0	20	33.3
Evli	11	18.3	20	33.3
Boşanmış	14	23,3	9	15,0
Dul	18	30,0	7	11.7
Ayrı yaşıyor	2	3,3	4	6,7
Toplam	60	100,0	60	100,0

χ^2 : 9.91, df: 4, $p < 0.05$

Kadın hükümlülerin %30.0'unun dul, erkek hükümlülerin %33.3'ünün bekar, %33.3'ünün evli olduğu bulunmuştur ve iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo-5: Çocuk durumuna göre dağılım

Çocuğunuz var mı?	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Evet	41	71,9	39	65,0
Hayır	16	28,1	21	35,0
Toplam	57	100,0	60	100,0

χ^2 : 0.65, df: 1, $p > 0.05$

Her iki grubun çoğunluğunun çocuk sahibi oldukları belirlenmiş ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Çocuk sayısı incelendiğinde ise, adam öldürme suçu işlemiş kadınların en az 1 çocuk en fazla 7 çocuk, ortalama 2.51 (SS:1.31) çocuk sahibi oldukları, adam öldürme suçu işlemiş erkeklerin en az 1 çocuk, en fazla 6 çocuk, ortalama 2.72 (SS: 1.17) çocuk sahibi oldukları görülmektedir. İki grup arasında çocuk sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır (t :-0.74, df: 78, $p > 0.05$).

Tablo-6: Meslek durumuna göre dağılım

Meslek	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
İşçi	14	23.3	22	36.7
Esnaf	2	3.3	16	26.7
Çiftçi	1	1.7	4	6.7
Ev Hanımı	35	58.3	0	0
İşsiz	3	5.0	9	15.0
Diğer ^(*)	5	8.3	9	15.0
Toplam	60	100,0	60	100,0

(*)Diğer; diğer başlığı altında; şoför (n=4), müzisyen, koruma, güvenlik görevlisi, muhasebeci, öğrenci, emekli, teknik eleman, yazar, hayat kadını ve işletmeci yer almaktadır.

$\chi^2:53.61$, $df:5$, $p<0.0001$

Kadın hükümlülerin yarısından fazlasının ev hanımı olduğu, erkek hükümlülerin ise çoğunluğunun işçi ve esnaf olduğu bulunmuştur. İki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo-7: Hüküm giymeden önce çalışma durumuna göre dağılım

Hüküm giymeden önce çalışıyor muydunuz?	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Evet	10	17.2	44	81,5
Hayır	48	82.8	10	18,5
Toplam	58	100,0	54	100,0

$\chi^2: 46.22$, $df: 1$, $p<0.0001$

Kadın ve erkek hükümlülerin çoğunluğu hüküm giymeden önce çalıştıklarını belirtmiştir. İki grup arasında çalışma durumu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

4.2. Aile İçi Şiddet ve Çocukluk İstismarı Yaşantıları

Tablo-8: Aile içi şiddet öyküsüne göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Eşiniz sizi dövüyor muydu?				
Evet	41	91.1	1	2.5
Hayır	4	8.9	39	97.5
Toplam	45	100.0	40	100.0
$\chi^2: 66.52, df: 1, p<0.00001$				
Bu durum hiç fiziksel yaralanma ile sonuçlandı mı?				
Evet	26	63.4	1	100.0
Hayır	15	36.6	-	-
Toplam	41	100.0	1	100.0
Siz eşinizi dövüyor muydunuz?				
Evet	6	13.3	13	32.5
Hayır	39	86.7	27	67.5
Toplam	45	100.0	40	100.0
$\chi^2: 4.48, df: 1, p<0.05$				
Bu durum hiç fiziksel yaralanma ile sonuçlandı mı?				
Evet	2	33.3	3	23.1
Hayır	4	66.7	10	76.9
Toplam	6	100.0	13	100.0
Eşiniz çocuklarınızı dövüyor muydu?				
Evet	22	53.7	14	35.9
Hayır	19	46.3	25	64.1
Toplam	41	100.0	39	100.0
$\chi^2: 2.55, df: 1, p>0.05$				

Bu durum hiç fiziksel yaralanma ile sonuçlandı mı?				
Evet	16	72.7	1	7.1
Hayır	6	27.3	13	92.9
Toplam	22	100.0	14	100.0
$\chi^2: 14.77, df:1, p<0.00001$				
Siz çocuklarınızı dövüyor muydunuz?				
Evet	13	31.7	15	38.5
Hayır	28	68.3	24	61.5
Toplam	41	100.0	39	100.0
$\chi^2: 0.40, df: 1, p>0.05$				

Kadın hükümlülerin tamamına yakını eşlerinin kendilerini, yarısı eşlerinin çocuklarını dövdüğünü, erkek hükümlülerin ise %2.5'i eşlerinin kendilerini, %35'i eşlerinin çocuklarını dövdüğünü belirtmiştir. Kadınların %13.3'ü eşlerini, %31.7'si çocuklarını dövdüklerini, erkeklerin %32.5'i eşlerini, %38.5'i çocuklarını dövdüklerini belirtmiştir. Eşlerinin kendilerini dövdüğünü belirten kadınların yarısından fazlası bu durumun yaralanmaya sonuçlandığını belirtmiştir. Çocuklarını dövdüğünü ifade eden kadın ve erkek hükümlülerin tamamı bu durumun fiziksel yaralanmayla sonuçlanmadığını belirtmiştir.

Tablo-9: Çocukluk çağı şiddet öyküsüne göre dağılım

Çocukluk Çağı Şiddet Öyküsü	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Babanız annenizi dövüyor muydu?				
Evet	32	53.3	31	51.7
Hayır	28	46.7	29	48.3
Toplam	60	100.0	60	100.0
$\chi^2: 0.03, df: 1, p>0.05$				
Bu durum hiç fiziksel yaralanma ile sonuçlandı mı?				
Evet	15	46.9	9	29.0
Hayır	17	53.1	22	71.0
Toplam	32	100.0	31	100.0
$\chi^2: 2.13, df: 1, p>0.05$				
Çocukken size fiziksel saldırıda bulunuldu mu?				
Evet	33	55.9	27	45.8
Hayır	26	44.1	32	54.2
Toplam	59	100.0	59	100.0
$\chi^2: 1.22, df: 1, p>0.05$				
Kim tarafından fiziksel saldırıda bulunuldu?				
Baba (*)	17	51.5	20	74.1
Anne	6	18.2	1	3.7
Tüm aile	4	12.1	1	3.7
Akraba	5	15.2	5	18.5
Arkadaş	1	3.0	-	-
Toplam	33	100.0	27	100.0
(*) 1 kişi üvey baba olarak belirtmiştir.				
$\chi^2: 6.05, df:4, p>0.05$				

Çocukken size cinsel saldırıda bulunuldu mu?				
Evet	14	23.3	-	-
Hayır	46	76.7	59	100.0
Toplam	60	100.0	59	100.0
$\chi^2: 15.60, df: 1, p<0.00001$				
Çocukluk çağında ihmal edildiniz mi?				
Evet	10	16.7	4	6.7
Hayır	50	83.3	56	93.3
Toplam	60	100.0	60	100.0
$\chi^2: 2.91, df: 1, p>0.05$				
Çocukluk çağında duygusal istismara maruz kaldınız mı?				
Evet	29	48.3	17	28.3
Hayır	31	51.7	43	71.7
Toplam	60	100.0	60	100.0
$\chi^2: 5.08, df: 1, p<0.05$				

Kadın hükümlülerin %53.3'ü, erkek hükümlülerin %51.7'si babalarının annelerini dövdüklerini, kadınların %51.7'si, erkeklerin % 29.9'u bu durumun yaralanma ile sonuçlandığını belirtmiştir. Erkek hükümlülerin sadece üçü (%5) annesinin babasını dövdüğünü belirtmiş ve bir kişi de bu durumun yaralanma ile sonuçlandığını ifade etmiştir. Kadın hükümlülerin ise tamamı annelerinin babalarını dövmediğini ifade etmiştir.

Kadınların %55.9'u, erkeklerin % 45.8'i çocukken fiziksel istismara uğradığını, bunların çoğunluğu baba tarafından şiddet gördüğünü belirtmiştir. Kadınların %23.3'ü çocukken cinsel istismara uğramıştır. Çocukken cinsel saldırıya maruz kaldığını iddia eden kadın hükümlülerin 8'i saldırıyı taciz, 2'si tecavüz, 3'ü tecavüze teşebbüs olarak tarif etmiştir. 9'u bu saldırıların akraba tarafından, biri arkadaş, biri patron, üçü komşu tarafından gerçekleştiğini belirtmiştir. Erkeklerde ise cinsel istismara uğradığını belirten kimse yoktur. Çocukluk çağında ihmale uğrayanların oranı ise kadınlarda %16.7, erkeklerde % 6.7, duygusal istismara uğrayanların oranı kadınlarda %48.3, erkeklerde %28.3'dür.

4.3. Suç Bilgileri

Tablo-10: Suçun işlendiği yerleşim birimine göre dağılım

Suçu hangi yerleşim biriminde işlediniz?	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Köy	4	6.8	3	5.1
Kasaba	-	-	3	5,1
Şehir	21	35.6	20	33,3
Büyük şehir	34	57.6	33	55.9
Toplam	59	100,0	59	100,0

$\chi^2:3.18$, df: 3, $p>0.05$

Kadın ve erkek hükümlülerin tamamına yakını suçu şehir ve büyük şehirde işlemiştir. İki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo-11: Suçun işlendiği yere göre dağılım

Hükümlü olduğunuz suçu nerede işlediniz?	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Evimde	19	31,7	2	3,3
Mağdurun evinde	26	43,3	20	33,3
İşyerimde	-	-	7	11,7
Mağdurun işyerinde	1	1,7	8	13,3
Tanıdığım işyerinde	1	1,7	-	-
Kamuya açık alanda	9	15,0	21	35,0
İssız yerde	4	6,7	2	3,3
Toplam	60	100,0	60	100,0

$\chi^2: 33.46$, df: 6, $p<0.0001$

Kadınların çoğunluğu suçu mağdurun evinde, erkeklerin çoğunluğu kamuya açık alanda işlemiştir. İki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Suç saati incelendiğinde, kadın hükümlülerin suçu 1-24 saat aralığında ortalama saat 17.34 (SS: 6.85)'de, erkek hükümlülerin suçu 1-24 saat aralığında ortalama saat 16.32 (SS:7.05)'de işlediği görülmektedir. İstatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (t: 0.80, df: 117, p<0.05).

Tablo-12: Suçun işleniş şekline göre dağılım

Suçun işleniş şekli	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Planlanarak	40	66.7	39	67.2
Ani	20	33.3	19	32.8
Toplam	60	100,0	58	100,0

χ^2 : 0.04, df: 1, p>0.05

İki grubunda yarından fazlası suçu planlayarak işlemiştir. İki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo-13: Saldırgan sayısına göre dağılım

Saldırgan sayısı	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
1	35	60.3	47	83,9
2	16	27,6	5	8.9
3 -4	7	12.1	4	7.2
Toplam	58	100,0	56	100,0

χ^2 :8.30, df:2, p<0.05

Kadınların yarından fazlası, erkeklerin tamamına yakını suçu tek başlarına işlemiştir. İki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo-14: Suç esnasındaki alet kullanımına göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Suç işlerken bir alet kullandınız mı?				
Evet	54	90.0	56	93.3
Hayır	6	10.0	4	6.7
Toplam	60	100,0	60	100,0

χ^2 : 0.44, df: 1, $p > 0.05$

Tablo-15: Alet türüne göre dağılım

Alet türü	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Ateşli silah	8	14.8	26	46.4
Kesici delici alet	36	66.7	26	46.4
Diğer (*)	10	17.6	4	7.2
Toplam	54	100,0	56	100,0

(*)Diğer başlığı altında kablo, demir parçası, çekiç, sopa, göz yaşartıcı sprey ve birden fazla alet (K: 4, E:3) yer almaktadır.

χ^2 : 13.68, df: 2, $p < 0.001$

İki grubun tamamına yakını suç işlerken alet kullanmış ve kadınların çoğunluğu kesici delici alet, erkeklerin çoğunluğu kesici delici alet ve ateşli silah kullanmıştır. Kablo çekiç, sopa gibi farklı aletlerin kullanımını kadınlarda daha fazla bulunmuştur. Alet kullanımını açısından iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmazken alet türü açısından anlamlılık saptanmıştır.

Alet kullanmayanlar ise suçu işlerken farklı yöntemler kullanmıştır. Kadınların dördü ip, poşet, elle boğma, biri yüksekte atma, biri zehirlenme gibi yöntemler kullanırken, erkeklerin ikisi elle, iple boğma, biri kamyonla çarpma, biri zehirlenme gibi yöntemler kullanmıştır.

Tablo-16: Suç esnasında alınan yardıma göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Eylem için birinden yardım aldınız mı?				
Evet	24	41.4	11	18.6
Hayır	34	58.6	48	81.4
Toplam	58	100,0	59	100,0

$\chi^2:7.21$, df: 1, $p<0.01$

Kadınların %41.4'ü, erkeklerin %18.6'sı suçu işlerken birinden yardım aldığını belirtmiştir. İstatistiksel olarak da aralarında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo-17: Suç esnasında yardım alınan kişi sayısına göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Yardım aldığınız kişi sayısı				
1	16	69.6	7	63.6
2	3	13.0	3	27.3
3	4	17.4	1	9.1
Toplam	23	100,0	11	100,0

Tablo-18: Suç esnasında kimlerden yardım alındığına göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Suç işlerken kimden yardım aldınız?				
Arkadaş	6	26.1	7	63.6
Akraba	3	13.0	1	9.1
Eş/sevgili/nişanlı	12	52.2	1	9.1
Aileden biri (ağabey, kız kardeş, oğul)	4	17.4	2	18.2

Suç esnasında, kadınların çoğunlukla eş, nişanlı, sevgiliden, erkeklerin ise çoğunlukla arkadaştan yardım aldığı görülmektedir.

Tablo-19: Suçu işlerken alkol/ilaç kullanımına göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Saldırı sırasında alkol/ilaç kullandınız mı?				
Evet	5	8.8	11	18.6
Hayır	52	91.2	48	81.4
Toplam	57	100,0	59	100,0

χ^2 : 2.49 , df: 1, $p > 0.05$

Kadınların %8.8'i, erkeklerin %18.6'sı saldırı sırasında alkol/ilaç kullandığını belirtmiştir. İstatistiksel olarak anlamlılık bulunmamıştır.

Tablo-20: Suça eşlik eden başka suça göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Bu suça eşlik eden başka bir suç var mı?				
Evet	12	21.1	7	13.5
Hayır	45	78.9	45	86.5
Toplam	57	100,0	52	100,0

χ^2 : 1.18, df: 1, $p > 0.05$

Kadınların %21.1'ü, erkeklerin %13.5'i öldürme suçuna başka suçun da eşlik ettiğini belirtmiştir. İstatistiksel olarak anlamlılık bulunmamıştır. Kadınların beşi gasp, yedisi yağma, erkeklerin üçü gasp, dördü yağma suçunu işlemişlerdir.

Tablo-21: Suçu işledikten sonra kaçma/saklanma durumuna göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Suç işledikten sonra saklanmaya çalıştınız mı?				
Hiç kaçmadım	26	43.3	31	52.5
Kendiliğimden teslim oldum	10	16.7	7	11.9
Kaçmaya çalıştım ama yakalandım	24	40.0	21	35.6
Toplam	60	100,0	59	100,0

χ^2 : 1.16, df: 2, $p > 0.05$

Kadınların %43.3'ü, erkeklerin %52.5'i suçu işledikten sonra kaçmadığını belirtmiştir. İstatistiksel olarak anlamlılık bulunmamıştır.

Tablo-22: Suç işleme nedenlerine göre dağılım

Suçu işleme nedenleri	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Aile içi şiddet ⁽¹⁾	9	15.5	8	13.3
Aile içi şiddet ⁽²⁾	20	34.5	-	-
Para	11	19	34	56.7
Susturmak/ortada n kaldırmak	8	13.8	2	3.3
Toplumsal Baskı; namus/kan davası/infantisid	4	6.9	8	13.3
Diğer ⁽³⁾	6	10.3	8	10.3
Toplam	58	100,0	60	100,0

$\chi^2:37.01$, df:6, $p<0.0001$

⁽¹⁾Aile içi şiddet; boşanma isteği, aldatılma, kıskançlık, şiddetli geçimsizlik v.b

⁽²⁾Aile içi şiddet; dayak, işkence, taciz, tecavüz, v.b mağduriyet sonrası

⁽³⁾Diğer; hakaret ($K_n=1$), nefsi müdafa ($K_n=1$, $E_n=1$), intikam ($K_n=2$, $E_n=3$), kavga (trafikte $E_n=1$ /yıkım ekibiyle $E_n=3$), ben işlemedim ($K_n=1$), çözemedim ($K_n=1$)

Kadın hükümlülerin yaklaşık (1/3'i) öldürme suçunu, aile içi şiddet⁽²⁾ nedeniyle, erkek hükümlülerin ise yarısından fazlası parasal nedenlerle işlediklerini belirtmişlerdir. Para nedenlerinin içeriği ise; paraya ihtiyacın olması, çek-senet meselesi, ticari-iş tartışmaları, borcun bulunması, borç sebebiyle baskı altında olunması, ailesinin aynı sebeple tehdit ediliyor olması gibi yanıtlardır. Toplumsal baskı nedenlerinin içeriği ise; namus ve şeref için, kan davası, baskı gibi yanıtlardır. İki grup arasında öldürme suçu nedenleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo-23: Kendi kararıyla suç işleyip işlemediğine göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Bu suçu işlemek kendi kararınız mıydı?				
Evet	43	75.4	51	87.9
Hayır	14	24.6	7	12.1
Toplam	57	100,0	58	100,0

χ^2 : 3.01, df: 1, $p > 0.05$

Kadınların ve erkeklerin çoğunluğu suçu kendi karalarıyla işlediklerini belirtmiştir. İstatistiksel olarak anlamlılık bulunmamıştır.

Tablo-24: Suçu işlerken bu kararda etkili olan kişilere göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Kendi kararınız değilse etkili olan kişiler kimlerdi?				
Akraba ⁽¹⁾	2	15.4	1	25.0
Eş, sevgili, nişanlı	10	76.9	-	-
Arkadaş	1	7.7	2	50.0
Patron	-	-	1	25.0
Toplam	13	100,0	4	100,0

⁽¹⁾Ağabey, oğul, amca

Kendi kararı olmadığını belirten kadınların çoğunluğu eş, sevgili, nişanlıyı, erkeklerin çoğunluğu arkadaşı etkilendikleri kişi olarak belirtmişlerdir.

Tablo-25: Aynı durumda aynı suçu işleme durumuna göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Aynı durumla karşılaşırsanız yine aynı suçu işler misiniz?				
Evet	11	20.0	3	5.1
Hayır	44	80.0	56	94.9
Toplam	55	100,0	59	100,0

χ^2 : 5.72, df: 1, $p < 0.05$

Kadınlarda aynı durumla karşılaştıklarında aynı suçu yine işleyeceğini belirtenlerin oranı (%20.0) erkeklere göre (%5.1) daha yüksek bulunmuştur. İstatistiksel olarak da aralarında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Ceza süresi, kadın hükümlülerde 7-41 yıl aralığında, ortalama 25.87 (SS:10.88) yıl, erkek hükümlülerde 20-41 yıl aralığında, ortalama 32.32 (SS: 7.49) yıldır. İki grup arasında ceza süresi açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($t:-3.72$, $df:115$, $p<0.000001$).

Tablo-26: Verilen cezayı değerlendirme durumuna göre dağılım

Ceza değerlendirme	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Yerinde ceza	6	10	23	39,7
Çok fazla	29	48,3	23	39,7
Hukuki eleştirel yaklaşım	22	36,7	9	15,5
Diğer	3	5	3	5,2
Toplam	60	100,0	58	100,0

χ^2 : 16.08, df : 3, $p<0.01$

Kadın hükümlülerin yarısına yakını (%48.3) verilen cezayı çok fazla olarak değerlendirirken, erkek hükümlülerin %39.7 si verilen cezayı yerinde ceza, yine %39.7 si çok fazla olarak değerlendirmiştir. Kadınlarda hukuki eleştirel yaklaşım erkeklere göre daha yüksek oranda bulunmuştur. Hükümlülerin almış oldukları cezalara yönelik hukuki eleştirileri;

“Yasaların suçu tanımlamada yetersiz kaldığını düşünüyorum”.

“Benimle aynı suçu işleyenler daha az alıyor”.

“Tahrik hakkım verilmedi”.

“Adil yargılanmadım suçu bana yıktılar”.

“Ona ceza hiç verilmedi şimdiye kadar verilseydi ne o ölürdü ne ben burda olurum”.

şeklinde yanıtlardır. İki grup arasında verilen cezayı değerlendirme açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo-27: İşlenen suç hakkındaki hislere göre dağılım

Suç hakkındaki hisler	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Pişmanlık	26	44.1	42	71.2
Vicdan azabı	10	16.9	1	1.7
Vicdanım rahat	4	6.8	1	1.7
Olumsuz duygular ⁽¹⁾	12	20.3	9	15.3
Kendine yönelik öfke ⁽²⁾	2	3.4	5	8.5
Diğer ⁽³⁾	5	8.5	1	1,7
Toplam	59	100,0	59	100,0

χ^2 : 17.30, df: 5, $p < 0.01$

⁽¹⁾Olumsuz duygular; üzüntü, utanç, suçluluk, mutsuzluk, keder

⁽²⁾Kendine yönelik öfke; kendine öfke, kırgınlık, kendinden tiksime, nefret etme

⁽³⁾Diğer; boşluk, hiçlik, özgürlük, rahatlık, bir şey hissetmiyorum

Kadın hükümlülerin yarısına yakını (%44.1) suç işledikten sonra pişmanlık hissettiklerini belirtirken, ikinci sırada (%20.3) olumsuz duygular, üçüncü sırada ise vicdan azabı (16.9) belirtilmiştir. Erkek hükümlülerin ise çoğunluğu (%71.2) suç sonrası pişmanlık hissettiklerini belirtmişlerdir. İki grup arasında işlenen suç hakkındaki hisler açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo-28: Suç sırasındaki hislere göre dağılım

Suç işlemeden önceki hisler	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Hırs, coşku, intikam, nefret, kıskançlık, öfke	22	36.7	34	56.7
Anlık,istem dışı, panik	4	6.7	5	8.3
Korku, şaşkınlık	15	25	7	11.7
Depresif duygular, çaresizlik,umutsuzluk,acıdan kurtulma isteği vb.	12	20	11	18.3
Diğer ^(*)	7	11.7	3	5.0
Toplam	60	100,0	60	100,0

χ^2 : 7.254, df: 5, $p>0.05$

^(*)Diğer; adalet eşitlik duyguları, hiçlik, hiçbir şey hissetmedim, ben işlemedim, bilmiyorum

Kadın hükümlülerin yaklaşık 1/3'ü, erkek hükümlülerin yarısından fazlası, işledikleri suçun sırasında hırs, coşku, intikam, nefret, kıskançlık, öfke gibi duyguları hissettiklerini belirtmişlerdir. İki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo-29: Ailenin işlenen suçla ilgili ne düşündüğüne göre dağılım

Ailenin işlenen suçla ilgili düşünceleri	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Olumsuz	19	31.7	21	35
Olumlu	25	41.7	25	41.7
Olumsuz ama destekliyorlar	10	16.7	11	18.3
Diğer ^(*)	6	10	3	5
Toplam	60	100,0	60	100,0

χ^2 : 1.148, df: 3, $p > 0.05$

(*)Diğer; bilmiyorlar, ailem yok

Kadın ve erkek hükümlülerin yarısına yakını, ailelerinin suçlarıyla ilgili düşüncelerini olumlu, yaklaşık 1/3' ü ise olumsuz olarak belirtmişlerdir. İki grup arasında ailenin suçla ilgili düşünceleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo 30: Çevrenin işlenen suçla ilgili ne düşündüğüne göre dağılım

Çevrenin işlenen suçla ilgili düşünceleri	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Olumsuz	23	39	28	48.3
Olumlu	13	22	15	25.9
Olumsuz ama destekliyorlar	10	16.9	7	12.1
Bilmiyorum/ Bilmiyorlar	13	22	8	13.8
Toplam	59	100,0	58	100,0

χ^2 : 2.345, df: 3, $p > 0.05$

Kadın (%39) ve erkek (%48.3) hükümlülerin çoğunluğu, çevrelerinin suçlarıyla ilgili düşüncelerini olumsuz, yaklaşık ¼ 'ü ise olumlu olarak belirtmişlerdir. İki grup arasında çevrenin suçla ilgili düşünceleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

4.4. Mağdur ile İlgili Bilgiler

Kadın hükümlülerin %96.7 (n: 58)'si 1 mağdura, %3.3 (n:2)'ü 2 mağdura yönelik, erkek hükümlülerin %94.9 (n:56)'u 1 mağdura, %5.1 (n: 3)' i 2 mağdura yönelik eylemde bulunmuştur. İki grup arasında mağdur sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır (t:-1.03, df: 117, p>0.05).

Kadın hükümlülerin mağdurlarının yaş aralığı 0-78 yaş, yaş ortalaması 39.68 (SS: 17.45) yaş, erkek hükümlülerin mağdurlarının yaş aralığı 16-73 yaş, yaş ortalaması 38.62 (SS: 12.97) yaştır. İki grup arasında mağdur yaşı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır (t: -0.38, df: 120, p>0.05).

Tablo-31: Saldırgan mağdur arasındaki yakınlığa göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Saldırgan mağdur arasındaki yakınlık				
Aile üyesi (anne, baba, çocuk, kardeş)	8	12.9	4	6.3
Eş/eski eş/dini nikahlı eş	18	29.0	9	14.3
Sevgili/eski sevgili	9	14.5	4	6.3
Akraba ⁽¹⁾	9	14.5	4	6.3
Arkadaş/iş arkadaşı	3	4.8	10	15.9
Sosyal tanışıklık	6	9.7	17	27.0
Yabancı	5	8.1	11	17.5
Diğer ⁽²⁾	4	6.5	4	6.3
Toplam	62	100,0	63	100,0

(1)Akraba; amca, anneanne, kayınvalide, baldız, görümce, yeğen

(2)Diğer; polis, taksici, patron, emlakçı

χ^2 : 12.4, df: 7, p<0.01

Kadınların yarıya yakınının eş, eski eş, imam nikahlı eş, sevgili, eski sevgiliyi öldürdüğü, erkeklerin birinci sırada sosyal tanışıklığı olduğu kişileri, ikinci sırada yabancıları öldürdüğü görülmektedir. İstatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo-32: Mağdurun cinsiyetine göre dağılım

Mağdurun cinsiyeti	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Kadın	17	27.4	17	27.4
Erkek	45	72.6	45	72.6
Toplam	62	100,0	62	100,0

Mağdurun cinsiyeti açısından kadın ve erkek hükümlülerin eşit olduğu bulunmuştur. İki grubunda daha çok erkekleri öldürdüğü anlaşılmaktadır. Erkek hükümlülerden biri mağdurun cinsiyetini belirtmemiştir.

Tablo-33: Mağdurun direncine göre dağılım

Mağdurun direnci	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Sözel	6	9.7	15	24.6
Fiziksel	10	16.1	10	16.4
Sözel + fiziksel	46	74.2	36	59.0
Toplam	62	100,0	61	100,0

χ^2 : 5.07, df: 2, $p > 0.05$

Mağdurların daha çok aynı anda sözel ve fiziksel direnç gösterdikleri anlaşılmaktadır. Kadınlarda bu oran %74.2, erkeklerde %59.0'dır. İstatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo-34: Mağdurun saldırı sırasında alkol/ilaç kullanımına göre dağılım

Mağdurun saldırı sırasında alkol/ilaç kullanımı	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Var	17	27.4	7	11.9
Yok	40	64.5	41	69.5
Bilgi yok	5	8.1	11	18.6
Toplam	62	100,0	59	100,0

χ^2 : 6.36, df: 2, $p < 0.05$

Kadın hükümlülerin %27.4'ü, erkek hükümlülerin %11.9'u mağdurlarının saldırı esnasında alkol/ilaç kullandığını belirtmiştir. İstatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık bulunmuştur.

4.5. Geçmiş Suç Bilgileri

Tablo-35: Geçmiş suça göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Daha önce suç işlediniz mi?				
Evet	6	10.0	18	30.0
Hayır	54	90.0	42	70.0
Toplam	60	100,0	60	100,0

χ^2 : 7.50, df: 1, $p < 0.01$

Tablo-36: Suç sayısına göre dağılım

Kaç kez	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
1	2	33.3	11	61.1
2	2	33.3	7	38.9
3	2	33.3	-	-
Toplam	6	100,0	18	100,0

Tablo-37: Suç türüne göre dağılım

Suç türü	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Adam öldürme	-	-	1	5.6
Adam öldürmeye teşebbüs	-	-	-	-
Yaralama	1	16.7	8	44.4
Gasp/yağma	5	83.3	4	22.2
Müessir fiil	-	-	-	-
Dolandırıcılık	-	-	-	-
Hırsızlık	3	50.0	4	22.2
Adam kaçıрма	-	-	-	-
Cinsel suç	-	-	-	-
Uyuşturucu	-	-	-	-
Diğer ⁽¹⁾	1	16.7	2	11.1

⁽¹⁾Diğer; cezaevinden firar, ruhsatsız silah bulundurma

Erkeklerin kadınlara göre geçmişte daha fazla suç işledikleri anlaşılmaktadır. İstatistiksel olarak iki grup arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Erkeklerin çoğunluğunun geçmişte bir kez suç işlediği anlaşılmaktadır. İlk suç işleme yaşı kadınlarda 14-24 yaş, ortalama 20.33 (SS: 4.03) yaş, erkeklerde 16-40 yaş, ortalama 22.17 (SS: 6.81) yaştır.

4.6. Aile Yaşantıları ve Geçmişleri

Tablo-38: Ailenin kimlerden oluştuğuna göre dağılım

Aile kimlerden oluşuyordu?	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Anne, baba, kardeşler ve akrabalar	7	11.7	13	21.7
Anne, baba ve/veya kardeşler	41	68.3	43	71.7
Anne ve babadan birinin olmadığı üvey anne-baba veya akrabalar	10	16.7	4	6.7
Anneanne, dede, dayı vb akrabalar	2	3.3	-	-
Toplam	60	100,0	60	100,0

χ^2 : 6.42, df:3, $p>0.05$

Kadın ve erkek hükümlülerin çoğunluğunun çekirdek ailede yetiştiği, istatistiksel olarak da aralarında anlamlı farklılık olmadığı anlaşılmıştır.

Tablo-39: Yetiştiren/büyüten kişilerin kim olduğuna göre dağılım

Sizi büyüten kişiler kimlerdi?	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Anne ve baba	24	40.0	41	68.3
Anne	32	53.3	16	26.7
Baba	1	1.7	-	-
Anne ve akrabalar veya baba ve akrabalar	-	-	2	3.3
Anneanne	3	5.0	1	1.7
Toplam	60	100,0	60	100,0

χ^2 : 13.78, df:4, $p<0.01$

Kadınlarının yarısı anne tarafından, erkeklerin yarıdan fazlası anne ve baba tarafından yetiştirilmiştir. İstatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo-40: Anne ve babanın birlikteliğine göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Anne babanız boşandı mı yada uzun süre ayrı yaşadınız mı?				
Evet	26	44.1	13	21.7
Hayır	33	55.9	47	78.3
Toplam	59	100,0	60	100,0

$\chi^2:6.78$, df: 1, $p<0.01$

Tablo-41: Anne ve babanın ayrı olduğundaki yaş dönemine göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Cevabınız evet ise hangi yaş aralığındaydınız?				
0-6 yaş	12	46.2	8	61.5
7-12 yaş	10	38.5	3	23.1
12-18 yaş	3	11.5	-	-
18 yaş üstü	1	3.8	2	15.4
Toplam	26	100,0	13	100,0

Anne babalarının boşandığını ya da uzun süre ayrı yaşadığını bildirenlerin oranı kadınlarda daha fazladır. İstatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık bulunmuştur. İki grupta da çoğunlukla bu durumun ilk çocukluk döneminde olduğu belirlenmiştir.

Tablo-42: Babanın eğitime durumuna göre dağılım

Babanın eğitim durumu	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Okuryazar değil	7	11.7	2	3.3
Okuryazar	13	21.7	14	23.3
İlkokul mezunu	35	56.7	38	63.3
Ortaokul mezunu	5	8.3	6	10.0
Lise mezunu	1	1.7	-	-
Üniversite ve lisansüstü mezunu	-	-	-	-
Toplam	60	100,0	60	100,0

χ^2 : 4.13, df: 4, $p > 0.05$

Kadın ve erkeklerin yarısından fazlasının babaları ilkokul mezunudur. İstatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo-43: Annenin eğitim durumuna göre dağılım

Annenin eğitim durumu	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Okuryazar değil	15	25.0	13	21.7
Okuryazar	23	38.3	28	46.7
İlkokul mezunu	19	31.7	16	26.7
Ortaokul mezunu	2	3.3	2	3.3
Lise mezunu	1	1.7	1	1.7
Üniversite ve lisansüstü mezunu	-	-	-	-
Toplam	60	100,0	60	100,0

χ^2 :0.89, df:4, $p > 0.05$

Kadın ve erkekler birinci sırada annelerinin eğitim durumunu okuryazar, ikinci sırada ise ilkokul mezunu olarak belirtmiştir. İstatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo-44: Annenin mesleğine göre dağılım

Annenin mesleği	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Ev kadını	54	90.0	51	85.0
Çiftçi	4	6.7	8	13.3
Restoran işletmecisi	-	-	1	1.7
İşçi	2	3.4	-	-
Toplam	60	100,0	60	100,0

$\chi^2:4.42, df:3 p>0.05$

Kadın ve erkek hükümlülerin neredeyse tamamına yakını annelerinin ev hanımı olduğunu, küçük bir oranı ise mesleği olduğunu belirtmiştir. İstatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Annelerinin bir meslek sahibi olduğunu belirten kadın hükümlülerin 4'ü annelerinin sürekli bir işe sahip olduğunu, 2'si olmadığını, erkek hükümlülerin 7'si annelerinin sürekli bir işe sahip olduğunu, 2'si olmadığını ifade etmiştir. Annenin sürekli işe sahip olma değişkeni açısından gruplar arasında ki farklılık sayının yetersiz olması nedeniyle bakılamamıştır.

Tablo-45: Babanın mesleğine göre dağılım

Babanın mesleği	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
İşçi	19	31.7	11	18.3
Memur	4	6.7	2	3.3
Esnaf	12	20.0	11	18.3
Çiftçi	14	23.3	16	26.7
Serbest meslek	-	-	7	11.7
İşsiz	9	15.0	2	3.3
Diğer ^(*)	2	3.3	11	18.3
Toplam	60	100,0	60	100,0

(*)Diğer; şoför, nakliyecisi, imam, emekli
 $\chi^2:2.66, df:6, p<0.01$

Tablo-46: Babanın sürekli bir işe sahip olma durumuna göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Babanız sürekli bir işe sahip miydi?				
Evet	32	59.3	47	82,5
Hayır	22	40.7	10	17,5
Toplam	54	100,0	57	100,0

χ^2 : 7.27, df: 1, $p < 0.01$

Kadın hükümlülerin çoğunluğu babalarının işçi, erkek hükümlülerin çoğunluğu çiftçi olduğunu belirtmiştir. İstatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Erkeklerde babalarının sürekli bir işe sahip olduğunu bildirenlerin oranı kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur. Babanın sürekli işe sahip olma değişkeni açısından kadın ve erkek hükümlüler arasında istatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Kadın hükümlülerde kardeş sayısının aralığı 1-12, ortalama 3.98 (SS: 2.13), erkek hükümlülerde kardeş sayısının aralığı 1-12, ortalama 3.87 (SS: 2.09) kardeş bulunmuştur. İki grup arasında kardeş sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır (t : 0.30, df:118, $p > 0.05$).

Tablo-47: Çocukken aileden ayrı kalma durumuna göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Çocukluğunuzda herhangi bir nedenle ailenizden ayrıldınız mı?				
Evet	10	16.7	5	8,3
Hayır	50	83.3	55	91,7
Toplam	60	100,0	60	100,0

χ^2 :1.81, df: 1, $p > 0.05$

Tablo-48: Çocukken aileden ayrılmanın gerekçesine göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Ailenin yanından ayrılma gerekçesi				
Çalışmak için	1	10.0	2	40.0
Anne/babanın hastalığı, vefatı	3	30.0	1	20.0
Anne baba ayrılığı	2	20.0	1	20.0
Amcanın çocuğu olmaması nedeniyle ona verilmesi	-	-	1	20.0
Parasızlık	1	10.0	-	-
Evlenme	3	30.0	-	-
Toplam	10	100,0	5	100,0

Tablo-49: Çocukken aileden ayrı kalınan zamanın nerede geçirildiğine göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Ayrı kaldığı süreyi geçirdiği yer				
Farklı yerler	-	-	1	20.0
Akraba yanı (abla, anneanne, teyze, dayı)	7	70.0	3	60.0
Arkadaş ile	-	-	1	20.0
Eş ile	3	30.0	-	-
Toplam	10	100,0	5	100,0

Çocukluğunda ailenin yanından ayrılma oranı kadınlarda %16.7, erkeklerde %8.5 olarak bulunmuştur. İstatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ailenin yanından ayrılma yaşı, kadın hükümlülerde yaş aralığı 1-16 yaş, ortalama 10.30 (SS: 5.36), erkek hükümlülerde yaş aralığı 1-14 yaş, ortalama 7.60 (SS: 5.26) yaştır.

Anne babanın yanından ayrılma nedenleri kadınlarda sırasıyla; anne babanın vefatı veya hastalığı (n:3), küçük yaşta evlendirilme (n:3), anne babanın ayrılığı (n:2), çalışmak zorunda kalma (n:1), parasızlık (n:1), erkeklerde sırasıyla; çalışmak zorunda kalma (n:2), anne babanın

vefatı veya hastalığı (n:1),anne babanın ayrılığı (n:1), akraba yanına verilme (n:1) şeklinde belirtilmiştir.

Kadınların (n: 7) ve erkeklerin (n:3) çoğunluğu ayrı oldukları bu süreyi akraba yanında geçirdiklerini ifade ederken, kadınların üçü eşinin yanında, kadın hükümlüler ortalama 6.70 (SS: 8.12) yıl, erkek hükümlüler ortalama 4.0 (SS: 4.64) yıl süre ile ailelerinden ayrı kaldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo-50: Babanın geçmiş suçuna göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Babanız şimdiye kadar suç işledi mi?				
Evet	8	13.3	3	5.0
Hayır	52	86.7	57	95.0
Toplam	60	100,0	60	100,0

$\chi^2:2.50$, df: 1, $p>0.05$

Kadınlarda 8 kişi, erkeklerde üç kişi şimdiye kadar babalarının suç işlediğini belirtmiş ve aralarında istatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Kadın ve erkek hükümlülerin tamamı ise annelerinin bu güne kadar her hangi bir suç işlemediğini belirtmiştir.

Erkeklerin üçü de babalarının yaralama suçu işlediğini ifade etmiş, kadınların ise ikisi adam öldürme, biri adam öldürmeye teşebbüs, üçü yaralama, biri cinsel suç ve biri de yaralama ve uyuşturucu suçlarını işlediğini ifade etmiştir.

Tablo-51: Kardeşlerin geçmiş suçuna göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Kardeşiniz şimdiye kadar suç işledi mi?				
Evet	25	41.7	17	28.3
Hayır	35	58.3	43	71.7
Toplam	60	100,0	60	100,0

$\chi^2: 2.34$, df: 1, $p>0.05$

Tablo-52: Kardeşlerde suç türüne göre dağılım

Suç türü	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Adam öldürme	5	20.0	3	18.8
Adam öldürmeye teşebbüs	2	8.0	-	-
Yaralama	17	68.0	9	56.3
Gasp/yağma	-	-	1	6.3
Müessir fiil	-	-	-	-
Dolandırıcılık	-	-	-	-
Hırsızlık	3	12.0	1	6.3
Adam kaçıрма	2	8.0	-	-
Cinsel suç	2	8.0	-	-
Uyuşturucu	1	4.0	2	12.5
Diğer	-	-	-	-

Kadınlarda kardeşlerinin suç işleme oranı erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur ancak istatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Kadın ve erkek hükümlülerin çoğunluğunun kardeşleri yaralama suçu işlemiştir. İkinci sırada ise adam öldürme suçu görülmektedir.

Tablo-53: Arkadaşların geçmiş suçuna göre dağılım

Arkadaşlarınız şimdiye kadar suç işledi mi?	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Evet	13	22.0	27	45.0
Hayır	46	78.0	33	55.0
Toplam	59	100,0	60	100,0

$\chi^2:7.03$, df: 1, $p<0.05$

Tablo-54: Arkadaşlarda suç türüne göre dağılım

Suç türü	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Adam öldürme	4	30.8	3	11.1
Adam öldürmeye teşebbüs	1	7.7	1	3.7
Yaralama	6	46.2	15	55.6
Gasp/yağma	7	53.8	5	18.5
Müessir fiil	-	-	-	-
Dolandırıcılık	1	7.7	1	3.7
Hırsızlık	5	38.5	4	14.8
Adam kaçıрма	-	-	5	18.5
Cinsel suç	-	-	-	-
Uyuşturucu	-	-	5	18.5
Diğer	-	-	-	-

Erkeklerde arkadaş grubunda suç işleme oranı kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur. İstatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık saptanmıştır. Kadın hükümlülerin arkadaşlarının birinci sırada gasp/yağma, ikinci sırada hırsızlık, erkek hükümlülerin arkadaşlarının birinci sırada yaralama, ikinci sırada adam kaçıрма ve uyuşturucu suçlarını işledikleri anlaşılmaktadır.

Tablo-55: Babanın alkol kullanımına göre dağılım

Babanız alkol kullanıyor muydu?	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Evet	20	33.3	20	33.3
Hayır	40	66.7	40	66.7
Toplam	60	100,0	60	100,0

İki grupta da babanın alkol kullanım oranı eşit bulunmuştur. İki grupta da oran %33.3 olarak bulunmuştur.

Tablo-56: Babanın alkol kullanım şekline göre dağılım

Babanın alkol kullanım şekli	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Ara sıra alkol kullanımı	6	30.0	4	20.0
Sosyal içicilik	7	35.0	14	70.0
Alkol kötüye kullanımı	7	35.0	2	10.0
Alkol Bağımlılığı	-	-	-	-
Toplam	20	100,0	20	100,0

χ^2 : 5.51, df:2, $p>0.05$

Erkekler çoğunlukla babalarının sosyal içici olduğunu, kadınlar sosyal içici ve alkol kötüye kullanımı olduğunu ifade etmiştir. İstatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Kadın hükümlülerden iki kişi, erkek hükümlülerden iki kişi annelerinin alkol kullandığını, her iki grupta da iki kişiden biri alkol kullanım şeklini sosyal içicilik diğeri de alkol kötüye kullanımı olarak belirtilmiştir. Kadın hükümlülerden bir kişi babasının madde kullandığını onun da eroin olduğunu belirtirken, erkek hükümlülerden babasının madde kullandığını belirten kimse olmamıştır. Gerek kadın gerekse erkek hükümlülerden kimse annesinin madde kullandığını belirtmemiştir.

4.7. Psikiyatrik Geçmiş ve Alkol/Uyuşturucu Kullanımı

Tablo-57: Psikolojik sorun nedeniyle ayaktan tedaviye göre dağılım

Psikolojik bir sorun nedeniyle ayakta tedavi oldunuz mu?	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Evet	15	25.0	3	5.0
Hayır	45	75.0	57	95.0
Toplam	60	100,0	60	100,0

χ^2 :9.41, df: 1, $p<0.01$

Tablo-58: Psikolojik sorunun ne olduğuna göre dağılım

Sorunu tanımlar mısınız?	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Anksiyete bozukluğu	-	-	1	33.3
Depresyon	9	75.0	1	33.3
Panik atak	1	8.3	-	-
Sinir krizi	2	16.7	-	-
İntihar girişimi sonrası	-	-	1	33.3
Toplam	12	100,0	3	100,0

Kadınlarda psikolojik sebeplerle ayakta tedavi görenlerin oranı (%25) erkeklere göre (%5) daha yüksek bulunmuştur. Kadın ve erkek hükümlüler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Kadınlar sorunu en fazla depresyon olarak tanımlamışlardır.

Tablo-59: Psikolojik sorun nedeniyle hastanede yatışa göre dağılım

Psikolojik bir sorun nedeniyle hastanede yattınız mı?	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Evet	4	6.7	-	-
Hayır	56	93.3	60	100.0
Toplam	60	100,0	60	100,0

$\chi^2:4.14$, df: 1, $p<0.05$

Kadın hükümlülerin dördü psikolojik bir sorun nedeniyle hastanede yattığını belirtirmiş ve sorun olarak biri intihar girişimini, ikisi depresyonu belirtmiş, erkeklerde ise hastanede yatan olmamıştır. İstatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo-60: İntihar girişimine göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Hiç intihar girişiminde bulundunuz mu?				
Evet	21	35.0	4	6.7
Hayır	39	65.0	56	93.3
Toplam	60	100,0	60	100,0

$\chi^2:14.60$, df: 1, $p<0.0001$

Tablo-61: İntihara teşebbüs şekline göre dağılım

Teşebbüs şekli	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Ası	1	9.5	1	25.0
Yüksekten atlama	2	9.5	1	25.0
İlaç içme	13	61.9	1	25.0
Bilek ve boynunu kesme	3	14.3	1	25.0
Kendini bıçaklama	1	4.8	-	-
Toplam	21	100,0	4	100,0

Kadınlarda intihara teşebbüs daha yüksek bulunmuştur ve çoğunlukla ilaç içme şeklinde teşebbüs ettikleri anlaşılmaktadır. Kadın ve erkek hükümlüler arasında intihara teşebbüs açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo-62: Suç sonrası intihar girişimine göre dağılım

Bu suç sonrası intihar girişiminde bulundunuz mu?	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Evet	6	10.0	-	-
Hayır	54	90.0	60	100.0
Toplam	60	100,0	60	100,0

$\chi^2:6.32$, df: 1, $p<0.05$

Kadınlarda altı kişi suç sonrası intihar girişiminde bulunmuş, bunlardan bir kişi bileklerini keserek, iki kişi asarak ve üç kişide ilaç içerek intihar girişiminde bulunmuştur. Erkeklerde ise suç sonrası intihar girişiminde bulunan kimse saptanmamıştır.

Tablo-63: Kendilerine zarar verme davranışına göre dağılım

	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Kendinize zarar verme davranışında bulundunuz mu?				
Evet	6	10.0	9	15.0
Hayır	54	90.0	51	85.0
Toplam	60	100,0	60	100,0

$X^2:0.69$, df: 1, $p>0.05$

Tablo-64: Kendilerine zarar verme türüne göre dağılım

Zarar verme davranış türü	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Kendini ısırma	-	-	-	-
Saçlarını yolma	1	16.7	-	-
Alkol kötüye kullanımı	2	33.3	3	33.3
Madde kullanımı	1	16.7	2	22.2
Vücudun herhangi bir yerini kesme ya da çizme	2	33.3	7	77.8
Vücudun herhangi bir yerini sigara ya da başka yollarla yakma	-	-	1	11.1
Yeme bozuklukları	2	33.3	1	11.1
Baş, yumruk ya da bedenin diğer parçalarını şiddetle sert yerlere vurma	1	16.7	2	22.2
Diğer	-	-	-	-

Tablo-65: Suç sonrası kendilerine zarar verme davranışına göre dağılım

Bu suç sonrası kendinize zarar verme davranışında bulundunuz mu?	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Evet	10	16.7	12	20.3
Hayır	50	83.3	47	79.7
Toplam	60	100,0	59	100,0

$X^2:0.27$, df: 1, $p>0.05$

Tablo-66: Suç sonrası kendilerine zarar verme türüne göre dağılım

Zarar verme davranış türü	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Kendini ısırma	1	10.0	-	-
Saçlarını yolma	-	-	-	-
Alkol kötüye kullanımı	2	20.0	4	33.3
Madde kullanımı	1	10.0	1	8.3
Vücutun herhangi bir yerini kesme ya da çizme	3	30.0	5	41.7
Vücutun herhangi bir yerini sigara ya da başka yollarla yakma	-	-	-	-
Yeme bozuklukları	1	10.0	1	8.3
Baş, yumruk ya da bedenin diğer parçalarını şiddetle sert yerlere vurma	5	50.0	9	75.0
Diğer	-	-	-	-

Kendine zarar verme davranışı kadınlarda %10 erkeklerde %15 iken, suç sonrası kendine zarar verme davranışı biraz daha yükselmektedir. Kadınlarda bu oran %16.7, erkeklerde %20.3'dür. Her iki değişken açısından da iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Kadın hükümlüler çoğunlukla alkol kötüye kullanımı, yeme bozuklukları ve vücutun herhangi bir yerini kesme ya da çizme şeklinde, erkek hükümlüler çoğunlukla vücutun herhangi bir yerini kesme ya da çizme ve alkol kötüye kullanımı şeklinde kendilerine zarar verirken, suç sonrası her iki grup da çoğunlukla, baş, yumruk ya da bedenin diğer parçalarını şiddetle sert yerlere vurma şeklinde kendilerine zarar verdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo-67: Alkol kullanma durumuna göre dağılım

Alkol kullanıyor musunuz?	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Evet	15	25.0	35	58.3
Hayır	45	75.0	25	41.7
Toplam	60	100,0	60	100,0

χ^2 :13.71, df: 1, $p < 0.0001$

Tablo-68: Alkol kullanım şekline göre dağılım

Alkol kullanım şekli	Kadın		Erkek	
	N	%	N	%
Ara sıra alkol kullanımı	2	13.3	2	5.7
Sosyal içicilik	10	66.7	29	82.9
Alkol kötüye kullanımı	3	20.0	4	11.4
Alkol Bağımlılığı	-	-	-	-
Toplam	15	100,0	35	100,0

χ^2 : 15.67, df:2, $p>0.05$

Erkeklerin yarısından fazlası alkol kullandığını belirtirken, kadınların $\frac{1}{4}$ 'ü alkol kullandığını belirtmiştir. Aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Alkol kullandığını belirtenlerin çoğunluğu sosyal içici olduğunu ifade etmiştir. Kadınların alkolü kullanma süresi 3-7 yıl arasında ortalama 8.69 (SS:5.44) yıl, erkeklerin 4-30 yıl arasında ortalama 15.74 (SS: 7.03) yıldır.

Tablo-69: Madde kullanma durumuna göre dağılım

Madde kullanıyor musunuz?	Kadın		Erkek	
	n	%	N	%
Evet	5	8.5	8	13.3
Hayır	54	91.5	52	86.7
Toplam	59	100,0	60	100,0

χ^2 : 0.72, df:2, $p>0.05$

Madde kullandığını belirtenlerin oranı her iki grupta da düşük bulunmuştur. Aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Kadın hükümlülerin ikisi esrar, biri eroin, biri psikoaktif madde ve biri bali, erkek hükümlülerin yedisi esrar, biri psikoaktif madde kullandığını belirtmiştir. Kadınların madde kullanma süresi 2-12 yıl arasında ortalama 8.00 (SS: 4.32) yıl, erkeklerin 5-10 yıl arasında ortalama 7.80 (SS: 2.28) yıldır.

4.8. Suç ve Adalet Duygusu Değerlendirmesi

Tablo-70: Suç ve adalet ile ilgili düşüncelere göre dağılım

	Kadın				Erkek			
	Katılıyorum		Katılmıyorum		Katılıyorum		Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Herkes her suçu işleyebilir.	46	76.7	14	23.3	48	80.0	12	20.0
$X^2: 0.19, df:1, p>0.05$								
Namusunu temizlemek için işlenen suçların cezası daha hafif olmalıdır.	25	41.7	35	58.3	18	30.0	42	70.0
$X^2: 1.78, df: 1, p>0.05$								
Yoksulluk veya ihtiyaç durumlarında yapılan hırsızlık suç olarak değerlendirilmemelidir.	12	20.0	48	80.0	10	16.7	50	83.3
$X^2: 0.22, df: 1, p>0.05$								
Kan davası bazı kişilerin üstlendiği görev olduğu için cezası daha hafif olmalıdır.	15	25.4	44	74.6	16	26.7	44	73.3
$X^2: 0.02, df: 1, p>0.05$								
Kişi, adaletin yeteri kadar işlemediğini düşündüğü durumlarda adaleti kendisi sağlayabilir.	16	26.7	44	73.3	28	46.7	32	53.3
$X^2: 5.17, df: 1, p<0.05$								
Eğer gerekiyorsa kişinin borcunu tahsil etmek için karşı tarafın mallarına zorla el koyması suç olarak değerlendirilmemelidir.	13	21.7	47	78.3	12	20.0	48	80.0
$X^2: 0.05, df: 1, p>0.05$								
Namus, şeref ve töreler insan hayatından önce gelir.	14	23.3	46	76.7	12	20.0	48	80.0
$X^2: 0.19, df: 1, p>0.05$								
Kişi, karısı veya sevgilisi istememesine rağmen onunla zorla cinsel ilişkide bulunuyorsa bu, suç olarak değerlendirilmemelidir.	7	11.7	53	88.3	16	26.7	44	73.3
$X^2: 4.36, df: 1, p<0.05$								
Töreyi uygulayan kişilere verilecek ceza daha hafif olmalıdır.	14	23.3	46	76.7	15	25.0	45	75.0
$X^2: 0.05, df: 1, p>0.05$								
Namus, töre gibi sebeplerle işlenen adam öldürme eylemi toplum tarafından dışlanan bir suç olmamalıdır.	18	30.0	42	70.0	16	26.7	44	73.3
$X^2: 0.16, df: 1, p>0.05$								

Hükümlülerin suç ve adaletle ilgili düşünceleri incelendiğinde, aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık “Kişi, adaletin yeteri kadar işlemediğini düşündüğü durumlarda adaleti kendisi sağlayabilir.”, “Kişi, karısı veya sevgilisi istememesine rağmen onunla zorla cinsel ilişkide bulunuyorsa bu, suç olarak değerlendirilmemelidir.” ifadelerinde bulunmuştur. “Herkes her suçu işleyebilir.”, “Namusunu temizlemek için işlenen suçların cezası daha hafif olmalıdır.”, “Namus, töre gibi sebeplerle işlenen adam öldürme eylemi toplum tarafından dışlanan bir suç olmamalıdır.” İfadeleri iki grubunda en fazla katıldıkları ifadeler olarak dikkati çekmektedir. Namus ve töre ile ilgili ifadelere kadınların erkeklere göre daha yüksek oranda katılmaları diğer dikkat çekici noktadır.

4.9. Ölçeklerin değerlendirilmesi

Tablo-71: Ölçeklerin değerlendirilmesi

Ölçekler	Kadın			Erkek			ttesti
	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	
Saldırganlık Envanteri							
<i>Yıkıcılık</i>	60	30,80	10,37	60	24,13	8,321	1.80*, df:118
<i>Atılgnlık</i>	60	29.87	13.17	60	27,77	9,473	8.96** , df:98
<i>Edilgenlik</i>	60	49,63	17.02	60	38,97	13,182	6.41** , df:118
Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği							
<i>Yüzleşme alt ölçeği</i>	58	67,43	9,748	57	69,05	7,708	7.04** , df:113
<i>Özel/Genel Davranış alt ölçeği</i>	58	50,79	10,451	57	56,09	12,537	2.22*, df:113
<i>Duygusal İfade alt ölçeği</i>	54	64,61	17,192	58	58,55	15,814	0.45*, df:110
<i>Yaklaşma/Kaçınma alt ölçeği</i>	57	50,25	10,470	55	53,20	7,609	3.36*, df:110
<i>Kendini Açma alt ölçeği</i>	58	59,45	9,502	59	59,76	9,480	0.51*, df:115
Durumluk Sürekli Öfke İfadesi Envanteri							
<i>Sürekli Öfke alt ölçeği</i>	57	22,02	5,181	59	23,47	3,780	-1.73*, df:114
<i>Kontrol Altına Alınmış Öfke alt ölçeği</i>	59	18,85	3,823	60	17,40	2,141	2.55*** , df:117
<i>Dışa Vurulmuş Öfke alt ölçeği</i>	59	16,75	3,822	60	17,72	3,065	-1.53*, df:117
<i>İçte Tutulmuş Öfke alt ölçeği</i>	59	17,44	2,836	60	17,38	2,233	0.12*, df:117
Empatik Beceri Ölçeği	46	139,78	11,470	54	138,87	13,079	0.14*, df:98

*p>0.05; **p<0.01; ***p<0.02

Kadın ve erkek hükümlülerin durumluk sürekli öfke ölçeği, kişilerarası çatışma çözme yaklaşımı ölçeği, saldırganlık ölçeği ve empatik beceri ölçeği puanlarının gruplar arası farklılığına independent sample t testi ile bakılmıştır.

Saldırganlık ölçeğinin atılgnlık ve edilgenlik alt ölçeklerinde, kişilerarası çatışma çözme yaklaşımı ölçeğinin yüzleşme alt ölçeğinde, durumluk sürekli öfke ölçeğinin kontrol altına alınmış öfke alt ölçeğinde iki grup arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo-72 Ölçekler Arası Korelasyon

ÖLÇEKLER	DSÖİE ÖK	DSÖİE ÖD	DSÖİE Öİ	DSÖİE SÖ	SE E	SE A	SE Y	EBÖ	KÇÇYÖ Y	KÇÇYÖ ÖG	KÇÇYÖ Dİ	KÇÇYÖ YK	KÇÇYÖ KA
DSÖİE-ÖK	---	.49**	-.20*	-.47**	.50**	.07	.49**	.13	.14	-.35**	.21*	-.34**	.02
DSÖİE-ÖD		---	.58**	.79**	-.63**	-.18	-.71**	.07	.11	.34**	-.18	.47**	-.02
DSÖİE-Öİ			---	.57**	-.51**	.01	-.53**	.06	-.18	.26**	-.39**	.36**	.44**
DSÖİE-SÖ				---	-.66**	-.24**	-.71**	.04	.20*	.42**	-.30**	.46**	-.08
SE-E					---	.40**	.90**	-.06	.13	-.56**	.21*	-.62**	.12
SE-A						---	.39**	.02	-.09	-.48**	-.21*	-.39**	-.21*
SE-Y							---	-.10	.02	-.55**	.34**	-.63**	.20*
EBÖ								---	.03	-.21*	.13	-.55	.05
KÇÇYÖ-Y									---	-.15	.23*	-.19	.59**
KÇÇYÖ-ÖG										---	-.40**	.85**	-.15
KÇÇYÖ-Dİ											---	-.36**	.63**
KÇÇYÖ-YK												---	-.17
KÇÇYÖ-KA													---

*p<0.05

;

**p<0.01

DSÖİE: Durumluk-Sürekli Öfke İfadesi Envanteri; SE: Saldırganlık Envanteri; EBÖ: Empatik Beceri Ölçeği; KÇÇYÖ: Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği
DSÖİE-ÖK: Öfke kontrol alt ölçeği; DSÖİE-ÖD: Öfke dışta alt ölçeği; DSÖİE-Öİ: Öfke içte alt ölçeği; DSÖİE-SÖ: Sürekli öfke alt ölçeği; SE-E: Edilgenlik alt ölçeği; SE-A: Atılgenlik alt ölçeği; SE-Y: Yıkıcılık alt ölçeği; EBÖ: Empatik beceri ölçeği; KÇÇYÖ-Y: Yüzleşme alt ölçeği; KÇÇYÖ-ÖG: Özel/genel davranış alt ölçeği; KÇÇYÖ-Dİ: Duyusal ifade alt ölçeği; KÇÇYÖ-YK: Yaklaşma/kaçınma alt ölçeği; KÇÇYÖ-KA: Kendini açma alt ölçeği

DSÖİE, SE, EBÖ ve KÇÇYÖ arasındaki korelasyonlar;

Çalışmada kullandığımız ölçekler arasındaki ilişki pearson korelasyon analizi ile araştırılmıştır. DSÖİE ile SÖ, EBÖ ve KÇÇYÖ arasındaki ilişkiye baktığımızda; DSÖİE öfke kontrol alt ölçeği ile SE'nin edilgenlik, $r:.50$; $p<0.01$ ve yıkıcılık, $r:.49$; $p<0.01$ alt ölçekleri arasında pozitif korelasyon, KÇÇYÖ'nün duygusal ifade alt ölçeği, $r:.21$; $p<0.01$ arasında pozitif, özel/genel davranış, $r:-.35$; $p<0.01$ ve yaklaşma/ kaçınma, $r:-.34$; $p<0.01$ alt ölçekleri arasında negatif korelasyon belirlenmiştir.

DSÖİE öfke dışta alt ölçeği ile SE'nin edilgenlik, $r:-.63$; $p<0.01$ ve yıkıcılık, $r:-.71$; $p<0.01$ alt ölçekleri arasında negatif korelasyon, KÇÇYÖ'nün özel/genel davranış, $r:.34$; $p<0.01$ ve yaklaşma/ kaçınma, $r:.47$; $p<0.01$ alt ölçekleri arasında pozitif korelasyon belirlenmiştir.

DSÖİE'nin öfke içte alt ölçeği ile edilgenlik, $r:-.51$; $p<0.01$ ve yıkıcılık, $r:-.53$; $p<0.01$ alt ölçekleri arasında negatif korelasyon, KÇÇYÖ'nün özel/genel davranış, $r:.26$; $p<0.01$, yaklaşma/ kaçınma, $r:.36$; $p<0.01$ ve kendini açma, $r:.44$; $p<0.01$ alt ölçekleri arasında pozitif ve duygusal ifade alt ölçeği arasında, $r:-.39$; $p<0.01$ negatif korelasyon belirlenmiştir.

DSÖİE'nin sürekli öfke alt ölçeği ile SE'nin edilgenlik, $r:-.66$; $p<0.01$, atılganlık, $r:-.24$; $p<0.01$ ve yıkıcılık, $r:-.71$; $p<0.01$ alt ölçekleri arasında negatif korelasyon, KÇÇYÖ'nün yüzleşme, $r:.20$; $p<0.05$, özel/genel davranış, $r:.42$; $p<0.01$ ve yaklaşma/ kaçınma, $r:.46$; $p<0.01$ alt ölçekleri arasında pozitif korelasyon, duygusal ifade alt ölçeği arasında, $r:-.30$; $p<0.01$ negatif korelasyon belirlenmiştir.

EBÖ ile DSÖİE, SE ve KÇÇYÖ arasındaki ilişkiyi incelediğimizde sadece KÇÇYÖ'nün özel/genel davranış, $r:-.30$; $p<0.01$ alt ölçeği ile EBÖ arasında negatif korelasyon bulunmuştur.

SE ile KÇÇYÖ arasındaki ilişki incelendiğinde, SE'nin edilgenlik alt ölçeği ile KÇÇYÖ'nün özel/genel davranış, $r:-.56$; $p<0.01$ ve yaklaşma/ kaçınma, $r:-.62$; $p<0.01$ alt ölçekleri arasında negatif korelasyon, duygusal ifade alt ölçeği arasında, $r:.21$; $p<0.05$ pozitif korelasyon belirlenmiştir.

SE'nin atılganlık alt ölçeği ile KÇÇYÖ'nün özel/genel davranış, $r:-.48$; $p<0.01$, duygusal ifade, $r:-.21$; $p<0.05$, yaklaşma/ kaçınma, $r:-.39$; $p<0.01$ ve kendini açma, $r:-.21$; $p<0.05$ alt ölçekleri arasında negatif korelasyon bulunmuştur.

SE'nin yıkıcılık alt ölçeği ile KÇÇYÖ'nün özel/genel davranış, $r:-.55$; $p<0.01$ ve yaklaşma/ kaçınma, $r:-.63$; $p<0.01$ alt ölçeği arasında negatif korelasyon, duygusal ifade, $r:.34$; $p<0.01$ ve kendini açma, $r:.20$; $p<0.05$ alt ölçeği arasında pozitif korelasyon bulunmuştur.

Ölçeklerin kendi alt ölçekleri arasındaki korelasyona baktığımızda;

DSÖİE'nin öfke kontrol alt ölçeği ile öfke içte, $r: -.20; p < 0.05$, sürekli öfke $r: -.47; p < 0.01$ alt ölçekleri arasında negatif korelasyon, öfke dışta alt ölçeği arasında, $r: .49; p < 0.01$ negatif korelasyon belirlenmiştir. DSÖİE'nin öfke dışta alt ölçeği ile öfke içte, $r: .58; p < 0.01$ ve sürekli öfke, $r: .79; p < 0.01$ alt ölçekleri arasında pozitif korelasyon belirlenmiştir. DSÖİE'nin öfke içte alt ölçeği ile sürekli öfke alt ölçeği arasında, $r: .57; p < 0.01$ pozitif korelasyon belirlenmiştir.

SE'nin edilgenlik alt ölçeği ile edilgenlik, $r: .40; p < 0.01$ ve atılganlık, $r: .90; p < 0.01$ alt ölçekleri arasında pozitif korelasyon belirlenmiştir. SE'nin atılganlık alt ölçeği ile yıkıcılık alt ölçeği arasında, $r: .39; p < 0.01$ pozitif korelasyon belirlenmiştir.

KÇÇYÖ'nün yüzleşme alt ölçeği ile duygusal ifade, $r: .23; p < 0.01$ ve kendini açma, $r: .59; p < 0.01$ alt ölçekleri arasında pozitif korelasyon belirlenmiştir. KÇÇYÖ'nün özel/ genel davranış alt ölçeği ile duygusal ifade alt ölçeği arasında, $r: -.40; p < 0.01$ negatif korelasyon, yaklaşma/ kaçınma alt ölçeği arasında, $r: .85; p < 0.01$ pozitif korelasyon belirlenmiştir. KÇÇYÖ'nün duygusal ifade alt ölçeği ile yaklaşma/ kaçınma alt ölçeği arasında, $r: -.36; p < 0.01$ negatif korelasyon, kendini açma alt ölçeği arasında, $r: .63; p < 0.01$ pozitif korelasyon belirlenmiştir.

Kadın ve erkek hükümlü grubunun ölçekler arası korelasyonlarına baktığımızda; mağdur yaşı ile EBÖ arasındaki korelasyon dışında diğer tüm ölçekler arası korelasyonlar benzer bulunmuştur. Kadınlarda mağdur yaşı ile EBÖ arasında korelasyon saptanmazken, erkeklerde mağdur yaşı ile EBÖ arasında, $r: .38; p < 0.01$ pozitif yönde korelasyon belirlenmiştir.

Tablo-73: Suçun İşleniş Şekline Göre Ölçekler Arasındaki İlişki

Ölçekler	Planlı			Ani			ttesti
	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	
Saldırganlık Ölçeği							
<i>Yıkıcılık</i>	79	26,57	9,89	39	29,26	10,05	-1,38, df:116
<i>Atılgenlik</i>	79	28,61	11,86	39	29,33	11,07	-0,31, df:116
<i>Edilgenlik</i>	79	42,68	15,99	39	47,69	16,2	-1,59, df:116
Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği							
<i>Yüzleşme alt ölçeği</i>	75	67,43	8,76	38	70,21	8,77	-1,70, df:111
<i>Özel/Genel Davranış alt ölçeği</i>	76	54,63	11,64	37	50,49	11,87	1,76, df:111
<i>Duygusal İfade alt ölçeği</i>	72	58,35	16,45	38	68,00	15,61	-2,98*, df:108
<i>Yaklaşma/Kaçınma alt ölçeği</i>	73	53,38	8,75	37	48,35	9,67	2,75*, df:108
<i>Kendini Açma alt ölçeği</i>	77	58,62	8,74	39	61,49	10,69	-1,55, df:114
Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği							
<i>Sürekli Öfke alt ölçeği</i>	77	23,03	4,95	37	22,16	3,72	0,95, df:112
<i>Kontrol Altına Alınmış Öfke alt ölçeği</i>	78	18,07	3,30	39	18,25	2,97	-0,29, df:115
<i>Dışa Vurulmuş Öfke alt ölçeği</i>	78	17,44	3,59	39	16,84	3,23	0,88, df:115
<i>İçte Tutulmuş Öfke alt ölçeği</i>	78	17,66	2,56	39	16,97	2,41	1,41, df:115
Empatik Beceri Ölçeği	66	139,61	13,46	32	139,94	10,11	0,25, df:96

*p>0.01

Suçun işleniş şekli ile ölçekler arasındaki ilişkilere baktığımızda sadece kişilerarası çatışma çözme yaklaşımı ölçeğinin duygusal İfade ve yaklaşma/kaçınma alt ölçeklerinde iki grup arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Kadın ve erkek hükümlülerin suç sırasında ve sonrasında hissettikleri ve suç işleme nedenleri ile ölçekler arasındaki ilişki de araştırılmış, elde edilen sonuçların anlamsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır

5. TARTIŞMA

Öldürme suçları, kişiye yönelik en ciddi ve en ağır suçlardan biridir. Bu davranışla fail, kişinin en doğal hakkı olan “yaşam hakkı” nı elinden almaktadır (Eren ve Toroslu, 1994). Geçmişte olduğu gibi günümüzde de öldürme suçlarının büyük çoğunluğu erkekler tarafından işlenmektedir. Buna karşılık kadınlar tarafından işlenen öldürme suçları artış göstermektedir (Haynie ve Armstrong, 2006). Suçta cinsiyet farklılığı, evrensel bir nitelik taşıdığından, kadın suçluluğu ile erkek suçluluğu arasındaki farkların belirlenmesi önem taşımaktadır.

Literatürde adam öldürme suçunda etkili olan kişilik özellikleri ve nedenlerini konu alan çalışmalar olmakla birlikte, kadın ve erkek hükümlülerin adam öldürme suçunu işlemede etkili faktörler ve suçun motivasyonlarının incelenmesinde cinsiyetlerin karşılaştırılmasına ilişkin çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Bu noktadan hareketle; çalışmada, öldürme suçu işlemiş kadın ve erkek hükümlülerin suç motivasyonlarını; bu motivasyonların suça dönüşmesine neden olan faktörleri belirlemek amaçlanmıştır.

Bu eylemin oluşmasında, hükümlülerin demografik özellikleri, suçta etkili olabilecek diğer faktörler, suç ve adalete bakış açıları, empati ve çatışma çözme becerileri, öfke ve saldırganlık eğilimleri gibi özellikler karşılaştırılmıştır. Kadın ve erkek hükümlüler arasındaki farklılıklar değerlendirilmiştir ve bazı hipotezlerimiz desteklenmiştir. Bu bölümde bulgular ana başlıklar halinde ele alınarak tartışılacaktır.

Demografik Bilgiler

Çalışma, adam öldürme suçu işlemiş 60 kadın, 60 erkek hükümlü ile tamamlanmıştır. Öldürme suçu işlemiş kadınların yaş aralığı 21-67 yaş, yaş ortalaması 38.87 (SS:11,43) yaş, adam öldürme suçu işlemiş erkeklerin yaş aralığı 20-74 yaş, yaş ortalaması 38.53 (SS: 10.78) yaş bulunmuştur.

Türkiye’de TÜİK verilerine göre, 2008 yılında cezaevine giren hükümlülerin suç işledikleri andaki yaş gruplarına bakıldığında; "18-24" yaş arası 15.200 erkek, 436 kadın, "25-34" yaş arası 24.933 erkek, 921 kadın, 35-44 yaş arası 19.620 erkek, 737 kadın, 45-54 yaş arası 9.615 erkek, 387 kadın, 55-64 yaş arası 2.714 erkek, 129 kadın, 65+ ise 695 erkek, 32 kadın olduğu görülmektedir.

Yine TÜİK verilerine göre, 2008 yılında cezaevinden çıkan hükümlülerin suç işledikleri andaki yaş gruplarına bakıldığında; "18-24" yaş arası 14.820 erkek, 396 kadın, "25-34" yaş arası 22.937 erkek, 836 kadın, 35-44 yaş arası 18.874 erkek, 701 kadın, 45-54 yaş arası 9.317

erkek, 351 kadın, 55-64 yaş arası 2.642 erkek, 122 kadın, 65+ ise 668 erkek, 34 kadın bulunmaktadır. Cezaevine giren ve çıkan hükümlüler birlikte değerlendirildiğinde yığılmanın 25-34 yaş, 34-44 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Türkiye’de Cansunar ve diğerlerinin (1997) kişiye yönelik suçları inceledikleri çalışmalarında kadın ve erkeklerin suç işleme yaşları arasında bir fark bulunmamıştır.

Gottfredson ve Hirschi’ye göre (1988) suç yaşın ilerlemesi ile birlikte azalır, bunun nedeni ise insanların yaşla birlikte fiziki güçlerinde görülen azalma nedeniyle kişilerin suç davranışını daha az gerçekleştirebilmesinde yatmaktadır (Akt: Adler ve diğerleri, 1991). Suça katılımın yaş ile azaldığı görüşü kriminolojinin en eski ve en çok kabul edilen görüşüdür (İçli, 1993).

Başpınar’ın (2008) öldürme ve yaralama suçundan hüküm giyenlerin sosyal, kültürel, ekonomik özelliklerini incelediği araştırmasında, suç işleme yaşı incelendiğinde kadın ve erkeklerde 26-35 yaş grubu (%44) ilk sırada gelmektedir, bu hükümlülerin çoğunluğu (%50.6) il, sırasıyla ilçe (%24.2), ve köyde (20.4) yaşamışlardır.

İçli ve Öğün’ün (2000) yaptığı çalışmada Türkiye’de tipik kadın suçlu, 22-50 yaş grubunda olduğu belirlenmiştir. Ayrıca adam öldürmeler hakkında yapılan çalışmalarda da suçun en sık 21-30 yaş guruplarında işlendiğini fakat bu yaş grubu ile 30-40 yaş grubu oranlarında önemli bir farklılığın bulunmadığı da tespit edilmiştir.

Çeşitli araştırmalarda, öldürme suçu işlemiş suçluların yaş ortalaması genellikle suçun işlendiği yaş olarak değerlendirilse de çalışmamızda benzer sonuçlar bulunmuştur bununla beraber kadın erkek hükümlü grubunun yaş ortalaması neredeyse aynıdır.

Çalışmamızda iki grubun da yarıya yakını ilkokul mezunudur bunu ortaokul mezunu izlemektedir (Tablo 1). Eğitim seviyesi arttıkça oranlar azalmaktadır. Kadın hükümlülerin yarısının, erkek hükümlülerin yarısına yakınının kent doğumlu olduğu ve her iki grubun yarısının yaşamının büyük kısmını kentte geçirdiği bulunmuştur (Tablo 2,3).

İçli ve Öğün’ün (2000) yaptığı çalışmada Türkiye’de tipik kadın suçluların öğrenim düzeyi çok düşük, genel olarak okuma yazma bilmeyen veya ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir. Başpınar’ın (2008) araştırmasında bu suç grubunda, ilköğretim mezunlarını (%70) sırasıyla lise mezunlarının (%15), hiç okuma yazma bilmeyenlerin (%13) ve yüksekokul ya da üniversite mezunlarının (%2) takip ettiği görülmektedir. Erkunt’un (2011) çalışmasında öldürme suçundan hükümlü erkeklerin çoğunluğu (%31,9) ilkokul, %15,1’i ise ortaokul mezunudur, kadınların çoğunluğu (%34,7) ilkokul mezunu bulup bunu %1,6 oranla okula gitmemiş ve okuryazar olmayanlar izlemektedir.

Nazlıdır'ın (2010) kasten adam öldürme ve teşebbüs suçlarında psikososyal özellikleri incelediği çalışmada araştırma grubundaki erkek katılımcıların %35,5'nin ilköğretim, %24,3'ünün ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Kadınların ise %47'si ilköğretim, %30'u ortaokul mezunudur. Wolfgang (1967) çalışmada adam öldürme oranının alt sınıfa mensup olanlarda diğer sınıflardan daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır.

Bizim çalışmamız ve yapılan araştırmalardan da yola çıkarak ülkemizde, ilköğretim veya ortaöğretim mezunlarının yükseköğrenim görenlerden daha fazla sayıda öldürme suçunu işlediği görülmektedir.

Çalışmamızda iki grubun da çoğunluğu çocuk sahibidir. Kadın hükümlülerin medeni durum bakımından 1/3'ünün dul, ikinci sırada bekar, erkek hükümlülerin ise çoğunluğunun evli ve bekar olduğu bulunmuştur (Tablo 4, Tablo 5). Diğer çalışmalarla benzer sonuçlar görülmekle birlikte belirtmeliyiz ki; kadın hükümlülerin bir kısmının eşlerini öldürdüğü düşünüldüğünde dul sayısının fazla olması muhtemel bir sonuçtur.

Öğün'ün (1990) adam öldürme suçuyla ilgili yapmış olduğu çalışmada, hükümlülerin %52,2'si evli, %36,9'u bekar, %4,7'si boşanmış, %3,2'sinin dul olduğu görülmektedir. Başpınar'ın (2008) öldürme ve yaralama suçundan hüküm giyenlerle yaptığı araştırmasında, evli ve bekarların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Nazlıdır'ın (2010) kasten adam öldürme ve teşebbüs suçlarında psikososyal özellikleri incelediği çalışmada araştırma grubunun %40,8'evli, %27,1'i bekar, %4,7'si boşanmış, %3,2'sinin dul olduğu görülmektedir. Yıldız (2009)'ın çalışmada öldürme suçunu işleyenlerin %51,2'si çocuk sahibi olduklarını bildirmişlerdir.

Meslek durumlarını değerlendirdiğimizde de kadın hükümlülerin yarısından fazlası ev hanımı olduğunu, erkek hükümlülerin ise çoğunluğunun işçi ve esnaf olduğu bulunmuştur (Tablo 6). Mesleği olduğunu belirten kadın ve erkek hükümlülerin çoğunluğu hüküm giymeden önce çalıştıklarını belirtmiştir (Tablo 7).

Başpınar'ın (2008) ilgili araştırmasında hükümlülerin meslek dağılımları incelendiğinde esnaflık (%23.4), zanaatkarlık (%16.8), çiftçilik (%14.8) ilk sıralarda yer almaktadır. Yıldız (2009) 'ın çalışmada öldürme suçunu işleyenlerin %87.7' cezaevi yaşantısı öncesi bir işte çalıştıklarını ve %73.7'si bu işlerin düzenli işler olduklarını bildirmişlerdir. Nazlıdır'ın (2010) araştırmasına katılan kasten öldürme suçundan hükümlü ve hükmen tutukluların %51,8'inin düzenli bir işi olduğu, %24,3'nün çalışmadığı, %17,3'ünün ise düzensiz ve yarı zamanlı işlerde çalıştığı görülmektedir.

Hecker (1991) tarafından Almanya, Bulgaristan ve İtalya'da değişik meslek mensuplarının suçluluğunu karşılaştırmalı olarak inceleyen bir araştırmaya göre, en yüksek suçluluk oranı gündelik işçiler arasında görülmekte, bunları tüccar ve esnaf, hizmetçiler,

çiftçiler, sanayi erbabı, imalatçılar ve serbest meslek mensupları izlemektedir (Akt: Dönmezer, 1994).

Kawachi, Kennedy ve Wilkinson (1999) yaptıkları çalışmada belli bir eyaletteki gelir eşitsizliğinin öldürme, gasp, soygun ve hırsızlık ile anlamlı derecede ilişkili olduğunu bu değişkenle ilgili olmayan tek suçun tecavüz olduğunu bildirmişlerdir. Yoksulluk ve işsizlik oranlarının artması ile yüksek oranda cinayet suçu işlenmesi arasında da anlamlı ilişki bulunmuştur.

Steffensmeier ve Haynie (2000), şiddet suçlusu kadın ve erkekler üzerindeki yoksulluk, işsizlik, gelir dengesizliği gibi etkenleri karşılaştırdığında iki cinsiyet grubunun da yakın oranda etkilendiğini bulmuştur.

Yapılan diğer çalışmalarda öldürme suçu hükümlülerinin mesleki dağılımlarını incelediğimizde çalışmamızla benzer sonuçlar görülmüş, iki grubumuzun da meslek sahibi olan katılımcıları hüküm giymeden önce çalıştıklarını belirtmiş olup bu durum da literatürle benzerlik göstermiştir.

Çalışmamızda sosyodemografik özellikler açısından diğer çalışmalarla benzer sonuçlar elde edilse de kadın ve erkek hükümlü grubu arasında meslek ve medeni durumları dışında diğer özellikler açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır. Öldürme suçu işlemiş kadın ve erkek hükümlülerin cinsiyet açısından karşılaştırılmasında, sosyodemografik faktörler açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaması durumu, öldürme suçunda etkili olduğu düşünülen diğer faktörlerin sınanmasını kolaylaştırmaktadır.

Aile İçi Şiddet ve Çocukluk İstismarı Yaşantıları

Aile içi şiddet öyküsüne baktığımızda; kadın hükümlülerin tamamına yakını eşlerinin kendilerini, yarısı eşlerinin çocuklarını dövdüğünü, erkek hükümlülerin ise çok azı eşlerinin kendilerini, 1/3'i eşlerinin çocuklarını dövdüğünü belirtmiştir. Kadınların %13.3'ü eşlerini, 1/3'i çocuklarını dövdüklerini, erkeklerin 1/3'i eşlerini, %38.5'i çocuklarını dövdüklerini belirtmiştir. Eşlerinin kendilerini dövdüğünü belirten kadınların yarısından fazlası bu durumun yaralanmaya sonuçlandığını belirtmiştir. Çocuklarını dövdüğünü ifade eden kadın ve erkek hükümlülerin tamamı bu durumun fiziksel yaralanmayla sonuçlanmadığını belirtmiştir (Tablo 8).

Yıldız'ın (2009) çalışmasında öldürme suçu işlemiş erkek hükümlülerin %25.8'i eş/sevgiliye, %11.8'i çocuklarına, eş/sevgilinin %15.8'nin çocuklara, %6.5'nin ise kendilerine fiziksel şiddet uyguladıklarını belirtmişlerdir.

İngiltere’ de 2000 yılındaki suç anketinin verdiği bilgilere göre kadınların %45’i hayatlarında en az bir kez şiddete maruz kalmaktadırlar. Bu anketteki şiddet mağdurlarının %57’si tekrarlayan kerelerde şiddete maruz kalırken, aile içi cinayet kurbanlarının %65’inin daha önceden katilleri tarafından şiddete maruz kaldıkları belirlenmiştir (Campbell, 2004).

Başka bir araştırmada suçlu ve suçlu olmayan kadınları şiddete maruz kalma açısından karşılaştırılmıştır, suçlu kadınlarda bu oranın grubun yarısından fazlasını temsil ettiği (%63,9) görülmüştür. Şiddete maruz kalmanın, hükümlü kadınların suç işlemelerinde etkin olmakla birlikte sosyal olguların tabiatına uygun olarak tek değil fakat önemli bir faktör olduğunu vurgulanmaktadır. Aynı araştırmada, hükümlü kadınların çocukluğunda şiddete maruz kalanların oranı %45 olduğu, hükümlü kadınların %33,5’i eşiyle kavgalarının ardından kendilerinin de çocuklarını dövdükleri ortaya çıkmıştır (İçli ve diğerleri, 1995).

Nazlıdır’ın (2010) çoğunluğunu öldürme suçu hükümlülerin oluşturduğu çalışmasında erkek hükümlülerin %56.3’ünün eşlerine fiziksel şiddet uyguladıklarını belirtirken, kadın hükümlülerin %83.3’ü eşlerinin kendilerine fiziksel şiddet uyguladıklarını belirtmişlerdir.

Çalışmamızda çocukluk çağı şiddet öyküsüne baktığımızda ise; kadın hükümlülerin yarısından fazlası, erkek hükümlülerin yarısı babalarının annelerini dövdüklerini, kadınların yarısı, erkeklerin 1/3’ü bu durumun yaralanma ile sonuçlandığını belirtmiştir. Annesinin babasını dövdüğünü ise erkek hükümlülerden sadece üç kişi belirtmiş ve biri de bu durumun yaralanma ile sonuçlandığını ifade etmiştir (Tablo 9).

Kadınların yarısından fazlası, erkeklerin yarıya yakını çocukken fiziksel istismara uğradığını, bunların çoğunluğu baba tarafından şiddet gördüğünü belirtmiştir. Cinsel istismara maruz kaldığını belirten 14 kişinin tamamı kadındır, daha çok akraba tarafından istismara maruz kaldıklarını belirtmişler ve daha çok eylemi taciz olarak tanımlamışlardır. Çocukluk çağında ihmale uğrayanların oranı her iki cinsiyette de çok az bildirilirken duygusal istismara uğrayanların oranı kadınlarda %48.3, erkeklerde %28.3’ür (Tablo 9).

Yıldız’ın (2009) çalışmasında öldürme suçu işlemiş erkek hükümlülerin, çocukluklarında %27.5’i duygusal istismar, %46.2’si ihmal, %3’ü cinsel istismar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Aynı çalışmada erkek hükümlülerde çocukluk çağında aile içinde fiziksel şiddet yaşantısı babadan anneye %58.3, anneden babaya %8.6, babadan çocuklara %40, anneden çocuklara %58.8 oranlarında belirtilmiştir.

Yapılan bir araştırmada eşini ya da sevgilisini öldüren kadın suçlularla diğer suçlardan hüküm giymiş kadın suçlular eşi ya da sevgilisi tarafından şiddete maruz kalması açısından karşılaştırılmış ve eşini ya da sevgilisini öldüren kadın suçlu grubunun diğer gruba oranla daha yoğun şiddete maruz kaldığı bulunmuştur (O’keefe, 1998). Ülkemizde yapılan bir çalışmada da

suçlu kadınların % 45'inin çocukluğunda değişik şekillerde fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır (İçli ve diğerleri, 1995). Öldürme suçu üzerine yapılan diğer bir araştırmada, anne babadan şiddet görme durumuna bakıldığında erkeklerin %45,1'inin, kadınların ise %30,3' ünün, anne babasından şiddet gördüğü görülmektedir (Nazlıdır, 2010). Aynı çalışmada cinsel olarak kötüye kullanılma durumuna bakıldığında erkeklerin %1,3'ünün, kadınların ise %15'nin başkaları tarafından cinsel olarak kötüye kullanıldığı görülmektedir.

Boylamsal çalışmalar, çocukluk ya da gençlik döneminde şiddete maruz kalmanın, ileriki yaşlarda şiddete eğilimi artırdığını göstermektedir (Herrera ve McCloskey, 2001). Stewart ve arkadaşları (2002) tarafından ebeveynin şiddet kullanımı ve şiddet gösteren arkadaşlar bağlantılı bulunurken, çocuklukta şiddet ve fiziksel ceza görme arasında ilişki bulunmadığı, şiddet gösteren çocuğun şiddet göstermesinin şart olmadığı, çocuğun şiddete karşı duyarsızlaşmış olabileceği şeklindeki fikirler aktarılmaktadır.

Araştırmamızda, hükümlülerin belirttiği çocuklukta ve aile içinde maruz kalınan şiddetin oranı literatürdeki diğer çalışmalarla uyumludur. Ancak bizim çalışmamızda aile içi şiddet incelemesinde beklenildiği gibi eş tarafından görülen fiziksel şiddet karşılaştırmasında anlamlı fark varken diğer aile içi bulgularında kadın ve erkek hükümlülerimiz arasında anlamlı fark bulunmaması iki grup arasında öldürme suçu bakımından aile içi şiddetin etken faktör oluşunu zayıflatmaktadır. Bununla birlikte çocukluk çağı istismar incelemesinde iki grup arasında sadece cinsel istismar ve duygusal istismar karşılaştırılmalarında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Pek çok kişinin sezebileceği gibi çocukluk çağı istismarı mağdurları üzerinde negatif sonuçlar doğurabilmekte ve bu sonuçlar kendini yetişkin yaşamında da gösterebilmektedir. Şiddet döngüsü teorisine göre şiddet davranışını gözleyerek ya da buna maruz kalarak büyüyen çocuklar şiddet kullanmayı öğrenirler. Öte yandan çocuk istismarı öyküsü olan pek çok kişinin ciddi şiddet suçu işlemediği de bildirilmektedir. Bu noktada çocuklukta istismara uğramak ve yetişkin suçluluğu arasındaki ilişkiye başka faktörlerin karışabileceği düşünülmektedir (Langsworthy ve diğerleri, 1998).

Suç Bilgileri

Çalışmamızda kadın ve erkek hükümlülerin tamamına yakını suçu şehir ve büyük şehirde, kadınların çoğunluğu suçu mağdurun evinde ikinci sırada kendi evinde, erkeklerin çoğunluğu kamuya açık alanda ikinci sırada mağdurun evinde olmak üzere kadınların yarından

fazlası, erkeklerin tamamına yakını suçu tek başlarına işlemiştir. (Tablo 10, Tablo 11, Tablo 13). Çalışmamızla benzer sonuçları olan çalışmalar bulunmaktadır.

Öğün'ün (1990) adam öldürme suçu ile ilgili yaptığı çalışmada kadınların cinayeti çoğunlukla evde ve ev çevresinde işledikleri, erkeklerin ise sokakta, açık arazide işledikleri görülmüştür. Wolfgang (1967), cinayetlerin ev dışında daha sık cereyan ettiğini, suç mahallinin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Adam öldürmeler genellikle ev dışında gerçekleştirilmekte ve cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Erkekler daha çok sokakta öldürülmekte iken kadınlar ise yatak odasında ve banyoda öldürülmektedir. Kadın suçlularla yapılan diğer bir çalışmada olay yeri %80 (n:36) olguda ev, %11.1(n:5) olguda açık alan, %8.9 (n:4) olguda farklı yerler olarak bildirilmiştir (Saygılı ve Ustaoglu, 2009). Yourstone ve diğerlerinin (2008) çalışmasında da kadın suçluların çoğunun suçlarını kalıcı ikametlerinde işledikleri ifade edilmiştir. Finlandiya'da yapılan bir çalışmada kadınlar için, olay yeri değişkenleri eş ya da eski eş cinayetlerinde ortak ev olurken, erkeklerde olay yeri ortak ev ya da halka açık bir yerdir (Hakanken-Nyholm ve diğerleri, 2009).

Başpınar (2008) 'ın çalışmasında öldürme suçunu işleyen hükümlülerin çoğunluğu, bu suçu en fazla il merkezinde (%45), ikinci sırada ilçede ve köylerde, kadınların çoğunluğu evde, erkeklerin çoğunluğu sokakta işlenmiştir. Başka bir çalışmada şiddet içerikli suç işleyen kadınlar tarafından işlenen bu suçun %64.4'ü kent merkezlerinde, % 35.6'sı ilçelerde işlendiği belirtilmiştir (Saygılı ve Ustaoglu, 2009). Yapılan diğer çalışmalarda da görülmektedir ki suç oranı kentlerde, kasaba ve köylere nazaran daha yüksektir (Sümer 2001;Sönmez 2008).

Şehirleşme uzun zamandan beri suçun temel bir nedeni olarak kabul edilmiştir. Şehirler, nüfusun fazla olması ve yoğunluğu sebebiyle kontrolü azaltan anonim bir çevre yaratacağı ve suçlu kültürün filizlenmesine elverişli ortam hazırlayacağı savunulmuştur (Yücel, 1999). Büyük ve küçük şehirler ve köyler, kırsal bölgeler bakımından suçluluk farklarına bakıldığında, genellikle suçun köy ve küçük şehirlere göre büyük şehirlerde daha fazla işlenmekte olduğu sonucuna varılmaktadır. Amerika'da yapılan incelemeler ağır nitelikli suçlar sayısının şehirlerin nüfusu arttıkça çoğaldığını göstermektedir (Gider, 1961). Çalışmamızın verileri bu bulgular ve görüşlerle uyumludur.

Bu sonuçların aksini gösteren çalışmalar da mevcuttur. Bir çalışmada öldürme suçunda kent, kasaba ve köy farklılaşmasının görülmediği, her üç yerleşim biriminde de cinayetin çoğunlukla namus şeref uğruna işlendiği ortaya çıkarılmıştır (Öğün, 1996). Quinney, adam öldürmeyi ekonomik statü ve aile statüsü ile negatif, ırk ile pozitif ilişkili olarak bulmuştur. Kentleşme ve Endüstrinin yüksek olduğu yerlerde kırsal bölgelerin aksine ihtihar oranlarında

artış, adam öldürme olaylarında ise düşme görülmektedir. Kırsal ve endüstrileşmemiş bölgelerde adam öldürme yüksek oranda görülmektedir (Quinney, 1974; İçli, 2007).

Çalışmamızda hükümlülerin çoğunluğu suçu planlayarak ve alet kullanarak işlemişlerdir. Kadınların çoğunluğu kesici delici alet, erkeklerin çoğunluğu kesici delici alet ve ateşli silah kullanmıştır. Kablo, çekiç, sopa gibi farklı aletlerin kullanımı kadınlarda daha fazla bulunmuştur. Hükümlülerin çoğunluğu kendi kararlarıyla suçu işlediklerini, kadınların %41.4'ü, erkeklerin %18.6'sı birinden yardım aldıklarını belirtmiştir. Etkilendikleri ve yardım aldıkları kişi olarak kadınların çoğunluğu eş, sevgili, nişanlıyı, erkeklerin çoğunluğu arkadaşı belirtmişlerdir.(Tablo 12, Tablo 14, Tablo 15, Tablo 16, Tablo 18, Tablo 23, Tablo 24).

Başpınar'ın (2008) çalışmasında, suç işlerken teşvik veya yardım alanlar en yüksek oranda arkadaş çevresinden (%10,5) olduğunu belirtmiştir, aileden yardım alanlar %5, akrabalarından yardım alanlar ise %2 oranındadır. Gelişen toplumsal eşitlikle birlikte, kadınların artık zehirle adam öldürme gibi, doktrinde tipik kadın suçu olarak adlandırılan suçları işleme oranlarının düştüğü, bunun yerine bugüne kadar hep erkek suçlulara özgü olarak kabul edilmiş, ateşli silah ya da kesici aletler kullanımı gibi daha vahşi yöntemleri yeğledikleri görülmüştür (Messerschmidt, 1993).

Fidan ve Aytaç'ın (2011) Türkiye'deki kadın cinayetleri konulu çalışmasında eylemlerin çoğunluğunun planlanmış ve önceden kararlaştırılmış olduğu belirtilmiştir. Aynı çalışmada, ateşli silahların planlı cinayetlerde kullanılmakta, öfke ve tartışma sonucu meydana gelen olaylarda ise bıçak aletinin ön planda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ataseven'nin (2006) yarısına yakını öldürme suçu hükümlülerin oluşturduğu çalışmasında suç işlerken en çok kullanılan suç aleti ateşli silahtır (%34.7) ve yarısından fazlası suçu aniden işlediğini belirtirken %14.7'si planlayarak işlediğini belirtmiştir. Erkunt'un (2011) çalışmasında öldürme suçunda kullanılan alet %60.7 oranı ile en fazla ateşli silahtır, bunu %29.6 oranında kesici ve delici alet takip etmektedir, hükümlüler eylemin büyük oranda aniden ve kaza sonucu gerçekleştiği belirtirken %8.1 oranında oranında planlı olduğunu ifade etmişlerdir, ayrıca kadın ve erkek hükümlülerin planlı ya da planmadan işledikleri öldürme suçunda kullanılan alet ilk sırada ateşli silahtır. 2003 yılı istatistiklerine göre Amerika Birleşik Devletleri'nde adam öldürme olaylarının %70,9'unda ateşli silah, % 13,4'ünde kesici- delici alet kullanılmıştır (Douglas, Burgess, Burgess & Ressler, 2006).

Wolfgang'a göre (1967) ise orta ve üst sosyal sınıflarda işlenen öldürmeler planlı ve rasyonel bir davranış olarak görülmektedir. Güldoğan'nın (2010) araştırmasında kasten öldürme suçu işlemiş kadınların %28,7'inin (N=23) planlı/tasarlayarak olduğu, %71,3'ünün (N=57) plansız/tasarlamadan gerçekleştiği görülmüştür.

Çalışmamız saldırıda kullanılan suç aleti ve yardım alınan kişiler açısından diğer çalışmalarla paralellik göstermekle birlikte erkek hükümlülerin yardım aldıkları kişileri çoğunlukla arkadaş kadın hükümlülerin eş, nişanlı, sevgili olarak belirtmeleri cinsiyetler arası anlamlı fark yaratmıştır.

Çoğu araştırmada hükümlüler eylemin büyük oranda aniden ve kaza sonucu gerçekleştiğini belirtirken daha az oranda planlı olduğunu ifade etmişlerdir, bizim çalışmamızda ise hükümlülerin 2/3'si planlı 1/3'ü ani gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Çalışmamızda ani gerçekleştirilen öldürme eylemleri, dürtüsel, karmaşık olmayan özelliktedir, planlanarak gerçekleştirilen eylemler ise, zaman ve güç gerektiren, karmaşık nitelikte eylemlerdir. Bununla birlikte hükümlüler işlemiş oldukları suçun nedenlerini, suç hakkındaki hislerini, düşüncelerini açık uçlu olarak ifade etmelerinin sunmuş olduğu açıklıkla dosya bilgileriyle uyumlu olarak cevap vermişlerdir.

Özetle, çalışmamızda öldürme suçunun her iki cinsiyet için de çoğunlukla şehirde ve planlı olduğu saptanırken, kadın ve erkek hükümlüler suçun işlendiği yer, saldırgan sayısı, alınan yardım ve alet türü bakımından farklılaşmaktadır. Kadınlar evde, daha fazla sayıda saldırgan ile yardım alarak eylemi gerçekleştirirken, erkekler kamuya açık alanda ya da mağdurun evinde tek başına hareket etmektedirler. Kadınlar daha çok kesici delici alet ile saldırırken, erkekler ateşli silah ve kesici delici aleti aynı oranda kullanmaktadır, ayrıca kablo çekiç, sopa gibi farklı aletlerin kullanımı kadınlarda daha fazla bulunmuştur. Bunlar da öldürme suçu işleyen kadın ve erkeklerin farklılaştığı suç bilgilerinden bazıları olup, hipotezimizi destekler yönde bulgulardır.

Kadınların %8.8'i, erkeklerin %19'u saldırı sırasında alkol/ilaç kullandığını belirtmiştir.(Tablo 19). Bir deneysel çalışmada, alkol tüketiminin agresyonu arttırdığı görülmüştür (Hoaken ve Pihl, 2000). Olay sırasında kişilerin alkollü olmaları özellikle erkeklerin tanımadıkları kişilere karşı işledikleri, cinayet ve yaralama olaylarında belirleyici bir etkidir (Öğün, 1996).

Bir çalışmaya göre sıklıkla büyük miktarda alkol tüketenlerin şiddet veya hırsızlık suçu bildirme oranları 5.7-12.7 kat daha fazladır. Öte yandan diğer faktörler kontrol edildiğinde alkol-suç bağı azalmaktadır. Çalışmada alkol ve şiddet arasında doğrudan bir bağ olmayabileceği, görünen bağlantının artmış şiddet eğilimi ve artmış alkol tüketimi ile ilişkili sosyal, ailevi, bireysel, durumsal faktörler vb. gibi diğer faktörlerin etkisinden kaynaklanabileceği öne sürülmektedir (Lynskey, 2001).

McCord (1995), alkolizm ve suç davranışının bir arada meydana gelme eğiliminde olduğunu ancak alkolik suçluların alkolik olmayanlara göre daha fazla sayıda ve daha fazla şiddet içeren suçlar işlediklerini söyleyebilmek için yeterli delil olmadığını ileri sürmektedir.

Bir çalışmada olay esnasında alkol kullanma oranı öldürme suçunda % 14 olarak belirlenmiştir (Martin ve diğerleri, 1998). Başpınar'ın (2008) çalışmasında öldürme suçundan hüküm giyen bireylerin %26'sı suç anında alkol ya da uyuşturucudan en az birini kullandığını belirtmiştir. Roizen (1993) evlilik içi şiddetin % 6-57'sinde olay öncesine alkol kullanıldığı bildirmektedir. Mumola'nın (1997) çalışmasına göre eyalet hapisanesinde kalanların %52'si ve federal hapisanede kalanların % 34'ü suç işledikleri esnada alkol ya da uyuşturucu madde etkisi altındadırlar. Alkol konusundaki bulgumuz diğer çalışmalardan düşük oranlarda olmakla birlikte cinsiyetler arası anlamlı fark bulunmamıştır.

Çalışmamızda iki grubun öldürme suçunu işleme nedenlerini incelediğimizde; kadın hükümlülerin 1/3'ü aile içi şiddet⁽²⁾ (dayak, işkence, taciz, tecavüz, vb. mağduriyet sonrası) daha sonra ikinci sırada parasal nedenler ve aile içi şiddet⁽¹⁾ (boşanma isteği, aldatılma, kıskançlık, şiddetli geçimsizlik v.b) nedeniyle, erkek hükümlülerin ise yarısından fazlası parasal nedenlerle ikinci sırada aile içi şiddet⁽¹⁾, namus/kan davası nedeniyle işlediklerini belirtmiştir (Tablo 22). Çalışmamızda kadınların %21.4'ü, erkeklerin %13.5'i öldürme suçuna başka suçun da eşlik ettiğini belirtmiştir. Öldürme suçuna eşlik eden suç olarak kadınların beşi gasp, yedisi yağma, erkeklerin üçü gasp, dördü yağma suçunu işlemişlerdir (Tablo 20).

Block ve diğerleri (2000) çoğu cinayetin planlı faydacı (hırsızlık, sigortadan gelecek para sebebiyle vb.) ve spontan dürtüsel (şiddetli sözlü münakaşalar, karısının ihanetini öğrenen kocanın aşırı sinirlenip karısını öldürmesi..vb.) olarak gerçekleştiğini belirtmişlerdir.

Tortamış'ın (2010) çalışmasında. kasten öldürme suçunun yanında işlenen suçlar içinde gasp/hırsızlık diğer suçlara göre fazladır. Cansunar ve diğerleri (1997) tarafından kadının suça yöneliminin erkeklerinkinden farkını konu alan bir çalışmada kadın ve erkek öldürme hükümlülerin işlediği üçüncü suç çeşidi olarak "hırsızlık" suçu belirlenmiş olup; bu suçun sosyo-ekonomik düzeydeki bozukluk ve ülkedeki işsizlik oranı ile yakından ilişkili olduğu bildirilmektedir (Singh ve diğerleri, 1981; İçli, 1990).

Ercebe'nin (2007) araştırma grubundaki öldürme suçundan hüküm almış olanların %36'sı namus/şereflerini korumak için, %26'sı ekonomik sebep nedeniyle öldürdüklerini belirtmiştir. Diğer bir çalışmada, Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Şube Başkanlığı'nın "Töre ve Namus Cinayetleri Raporu'nda, cinayet olayları incelenmiştir. Buna göre, namus 322 adet olay ile (%29,4) en bastaki nedendir. Kan davası nedeniyle ise 109 olay (%9,99) söz konusudur. Nedenler olarak ayrıca; aile içi uyuşmazlık 318 olay (%29,15), yasak ilişki 159 olay

(%14,57), cinsel taciz 95 olay (%8,71), ve tecavüz 36 olay (%3,30) sıralanmıştır (asayis.pol.tr, 2010). Türkiye’de öldürme suçuyla ilgili olarak Öğün (1996) tarafından yapılan çalışmada cinayetin çoğunlukla namus şeref uğruna işlendiği ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de işlenen adam öldürme suçlarının tarandığı bir çalışmada, tüm adam öldürme suçları içerisinde namus saiki ile işlenenlerin oranının %8 olması yadsınamayacak derecede fiili bir olgu olduğunu da göstermektedir. Yaklaşık 12 adam öldürme suçundan biri namus saikiyle işlenmektedir (Çakır ve diğerleri, 2004).

Ellis ve Gullo’nun (1971) araştırmalarında adam öldürmenin genellikle aile kavgaları ve para konusunda işlendiği belirtilmiştir. Türkiye’de Cansunar ve diğerleri (1997) tarafından kadının suça yöneliminin erkeklerinkinden farkını konu alan bir çalışmada cinayet işleme nedenleri; kadınlarda sırasıyla kendilerini taciz edenlerden intikam almak (%35,71), eşleri dışındaki kişilerle ailevi anlaşmazlıklar (%27,38), eşler arası geçimsizlik, sürekli dayak ve hakarete maruz kalmadır (%22,02). Erkeklerin sırasıyla en çok komşu geçimsizliği, sokak ve mahalle kavgası (%29,56), eşleri dışındaki kişilerle ailevi anlaşmazlıkları (%19,13), arazi anlaşmazlıkları-miras kavgaları (%9,89) ve kıskançlık (%15,65) nedenleri gösterilmiştir.

Erkunt’ un (2001) çalışmasında öldürme suçu işleme nedenlerine bakıldığında öldürme suçlarında ekonomik nedenlerin (işsizlik, maddi sıkıntı, para alacağı vs.); geçmiş husumetin (arazi sorunları, düşmanlık vs.), anlık nedenlerin (hakaret, alkol) etkili olduğu görülmektedir.

İçli (2000) tarafından Türkiye’de adam öldüren kadınlar üzerinde yapılmış olan bir çalışmada elde edilen bulgulara göre evli kadınlar arasında adam öldürme sebebi, en yüksek oranda aile içi şiddete maruz kalmadır. Buna bağlı olarak evli kadınlar en çok eşlerini öldürmektedirler. Kadınların işlediği suçlardan adam öldürme suçunu kendilerini korumak amacıyla işledikleri, yine bu kadınların çoğunlukla kötü muamele gören, dayak yiyen kadınlar olduğu ve bu suçu şiddete karşı ani bir tepki olarak planlamadan işledikleri belirtilmiştir.

Çekin ve diğerleri (2000) tarafından öldürme eylemi ile yargılanıp, davaları karara bağlanmış 66 sanığın (%89,9’u erkek, % 10,61’i kadın) olduğu grupta %21,27’sinin namus olarak nitelenen gerekçe ile %38,29’unun çeşitli gerekçeler ile anlık tartışmalar sonucu gerçekleştiği görülmüştür.

Norveç’te yapılan bir çalışmada cinayetlerin %39’ unun sebebi kıskançlık ya da kadının ilişkiyi sonlandırmasını engellemek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kristoffersen ve diğerleri, 2014). İngiltere’ de eş şiddeti, cinayetlerden yaklaşık olarak beşte birinin nedenidir, aile içi şiddet her hafta iki kadının ölümüne sebep olmakta ve aile içi cinayetler tüm cinayetlerin %35’ini oluşturmaktadır (Richards, 2003).

Wilbanks (1983) ABD'nin Florida eyaletinde adam öldürme suçu işlemiş kadınların işledikleri cinayetlerin özelliklerine bakmış ve bunların erkeklere göre “hanede”, “aile içi”, “karşı cinse karşı” ve “kurban tarafından başlatılan” şekilde olma eğiliminin daha yüksek olduğu saptamıştır. Buna bağlı olarak evli kadınlar en çok eşlerini öldürmektedirler (İçli ve Ögün, 2000). Nitekim Campbell ve diğerleri (2007) ev içinde daha önceden şiddet yaşanmasının yakın partner cinayetleri için en önemli risk faktörü olduğunu belirtmektedir.

Wolfgang'a (1967) göre öldürme suçu kıskançlık, aile içi kavgalar, bireysel çatışmalar sonucunda işlenmektedir. Adam öldürme nedenleri büyük ölçüde ekonomiktir ve buna bağlı olarak alt sınıfa mensup olanlarda diğer sınıflara göre daha yüksek oranda görülmektedir.

Bir çok çalışmada aile cinayetlerinin eş cinayetlerine odaklandığı aşikardır. Bu tip cinayetlerde erkekler çoğunlukla saldırgan, kadınlar ise mağdurdur ve bu cinayetlerin geçmişte yaşanmış aile içi şiddet ya da kıskançlıktan kaynaklandığı belirtilmiştir. (Websdale, 1999). Katillerin genelde eş, sevgili, nişanlı, erkek akraba oldukları kadın cinayetlerde, “kaygılı erkek kimliği”, “reddedilme sanrısı” ya da “namus” olgusunun olduğu dikkati çekmektedir (Fidan ve Aytaç, 2011)

Araştırmalar kadınların daha çok kendi can güvenliklerinden korktukları için bu eylemi gerçekleştirdiklerini göstermektedir (Kruttschnitt ve diğerleri, 2002; Websdale 1999). Özellikle, eşleri tarafından şiddet görmüş, köşeye sıkışmış durumdalarsa ve çaresiz hissediyorlarsa bu şiddetli ilişkiye son vermek için gerçekleştirmektedirler. Diğer bir taraftan erkek katiller ise kıskançlıktan ve iktidarsızlıktan dolayı cinayeti gerçekleştirmektedirler (Daly ve Wilson 1988; Websdale 1999).

Yapılan bazı çalışmalara göre cinsiyet bakımından cinayet işleme sebepleri farklıdır. Araştırmalar, cinayet işleyen erkeklerin aileleri üzerindeki güçlerini göstermek için bu eylemi yaptıklarını, kadınların ise çaresizlikten, devamlı şiddet korkusundan, anne olarak başarısız olma korkusundan ya da psikiyatrik ataklardan dolayı böyle davrandıklarını ortaya koymuştur (Harris ve diğerleri, 2006; Schwartz ve Isser 2007).

Suç işleme nedenleri bakımından elde ettiğimiz bulgular literatürle paralellik göstermektedir. Çalışmamızda istatistiksel olarak cinsiyetler arası suçun nedenleri bakımından anlamlı farklılık bulunmuştur. Hipotezlerimiz arasında öldürme suçu işlemiş kadınların daha çok bir mağduriyet sonrası erkek hükümlülerin ise daha çok maddi kazanç için bu suçu işlemiş olduklarını beklemekteydik, elde ettiğimiz bu sonuçlar hipotezimi destekler niteliktedir. Erkek hükümlülerin öldürme suçundaki motivasyonu daha çok maddi kazanç iken, kadın hükümlülerin bu suçu işlemedeki motivasyonu daha çok kırgınlık, öfke gibi duygulardır.

Çalışmamızda kadın hükümlülerin ve erkek hükümlülerin yarısı verilen cezayı çok fazla olarak değerlendirirken, kadınların 1/3'ü, erkeklerin %15.5'i ise verilen ceza hakkında; *“Yasaların suçu tanımlamada yetersiz kaldığını düşünüyorum”*, *“Benimle aynı suçu işleyenler daha az alıyor”*, *“Ona ceza hiç verilmedi şimdiye kadar verilseydi ne o ölürdü ne ben burda olurdum”* v b gibi hukuksal eleştirilerde bulunmuşlardır (Tablo 26).

Ercebe'nin (2007) çalışmasında hükümlülerden aldıkları cezaları değerlendirmeleri istendiğinde büyük çoğunluğu (%83,1) karşılaştıkları yaptırımı çok ağır olarak nitelendirmişler bununla beraber aldıkları cezayı normal olarak değerlendirenlerin birçoğu da (%33,8) adam öldürme suçundan hüküm giymişlerdir. Ancak kişiye karşı suç işlemiş olan suçluların neredeyse tamamı kurbanlarını sorumlu tutmakta ve sorumluluğu üzerine almaktan kaçınmaktadır.

Presser (2003) de adam öldürme suçundan mahkum kişilerle ile yaptığı çalışmada *“mağduru suçlama”* eğilimi üzerinde durmuştur. Mağdurun rolü göz önünde tutulduğunda, kişiye karşı suç işleyenler de dahil olmak üzere, yaptıkları davranışın, karşılaştıkları yaptırımı gerektirecek bir mahiyette olmadığı düşünülmektedir (Ercebe, 2007).

Matza ve Sykes'a göre (1961), suçluların büyük bir bölümü, eylemlerinden dolayı suçluluk hissetmekte bu nedenle meşrulaştırmalara gitmektedir. Kişilerin genel olarak ifadeleri doğrultusunda *“mağduru suçlama”* eğiliminin varlığının ortaya konulduğu düşünülmektedir.

Matza ve Sykes (1957)'in da önemle üzerinde durdukları, farklı nedenlerle sorumluluğu yansıtmaya çabasına sıklıkla rastlanmıştır. Daha önceden tanıdıkları bir kişiyi veya yakın çevresinden birini öldüren hükümlülerde ise; suç olayında kişinin *“üzerine düşen görevi”* yaptığı düşüncesi ile karşılaşmıştır. Kişilerin daha önceden tanıdıkları kişilerle yaşadıkları problemler, hem kurbanlarının sorumlu tutulması ile hem de o anda gösterilmesi gereken tepkinin gösterildiği düşüncesi ile ilişkilidir. Ek olarak ceza adalet sisteminin kötü işleyişini ön plana çıkararak *“suçlayanları suçlama”* eğilimi göstermeleri bireylerin içinde buldukları durumun kötü sonuçlarını açıklama çabası ile ilgilidir. Bu görüşler çalışmamızdaki hükümlülerin verilen cezayı fazla bulmalarının ve hukuki anlamda haksızlık yapıldığını düşüncelerinin altında yatan sebepler olarak gösterilebilir.

Ercebe'nin (2007) çalışmasında adam öldürme suçu faillerinin ifadelerine bakıldığında bazı görüşmecilerin kendisini yargılayan mercileri suçladıklarına tanık olunmuştur. Bazıları ise, mağdurun suç olayındaki rolü nedeniyle kendilerine verilen cezayı fazla olarak değerlendirmektedirler. Emsal olayların dile getirilmesi, benzer suçlar işleyen kişilerin daha az ceza aldıklarının dile getirilmesi yine yargı mekanizmasına yöneltilen suçlamalardandır (Ercebe, 2007). Matza ve Sykes'a (1957) göre en tehlikelisi adaletsizliğin devletin

kurumlarından kaynaklandığı düşüncesidir. Yargıda görevli kişilerin kendisine haksızlık yaptığını, hatta asıl suçlanması gerekenin bu görevlerdeki kişiler olduğu düşüncesi ve toplumsal alandaki sapmaları dile getirmesi oldukça sık rastlanan meşrulaştırma çabalarındandır.

Yapılan çalışmalar bulgularımızda uyumludur, çalışmamızda hükümlülerin çoğunluğu verilen cezayı fazla olarak değerlendirmiş ya da hukuki eleştirilerde bulunmuşlardır. Ancak iki grup arasında verilen cezayı değerlendirme bakımından cinsiyetler arası anlamlı fark saptanmıştır. Kadınların çoğunluğunun aile içi şiddet⁽²⁾ (dayak, işkence, taciz, tecavüz, vb. mağduriyet sonrası) nedeniyle suç işlemesi, asıl mağdurun kendileri olduğunu düşünmeleri verilen cezayı fazla olarak belirtmeleri ya da hukuksal eleştirilerde bulunmaları beklenebilir bir sonuçtur. Bu kadınlar mağduru suçlama eğilimi içerisinde, kendi durumlarını aile içi şiddet olgusu kapsamında ikincil mağduriyet olarak tanımlamış olup, böylelikle bu yargılarda bulunmalarına gerekçe oluşturmuşlardır.

Kadın hükümlülerin yarısına yakını suç işledikten sonra pişmanlık hissettiklerini belirtirken, ikinci sırada olumsuz duygular (üzüntü, utanç, mutsuzluk, vb.) içinde olduklarını, üçüncü sırada ise vicdan azabı yaşadıklarını belirtilmiştir. Erkek hükümlülerin ise çoğunluğu suç sonrası pişmanlık hissettiklerini, ikinci sırada olumsuz duygular hissettiklerini belirtmişlerdir (Tablo 27).

Nazlıdır'ın (2010) ilgili suç grubuyla yaptığı çalışmasında hükümlülerin %67.5'i olaya ilişkin pişmanlık yaşadıklarını belirtirken, %29,8'i olaya ilişkin hiçbir zaman pişmanlık hissetmediklerini belirtmişlerdir. Ercebe'nin (2007) çalışmasında adam öldürme suçundan hükümlü 19 katılımcıdan 12'si (%63) "çok pişman" olduklarını dile getirmişlerdir. Finlandiya'da yapılan bir araştırmada cinayet suçu işleyen kadın ve erkekler birçok değişken açısından karşılaştırılmış ve kadınların cinayetten sonra daha sık pişmanlık göstermekte oldukları ve yardım istedikleri belirtilmiştir (Hakkanen-Nyholm ve diğerleri, 2009).

Bir çalışmada kişinin pişmanlığının nedenin, yaptığı davranışın olumsuz sonuçlarından değil, cezaevinde bulunmasından kaynaklanmaktadır (Ercebe, 2007). Bunun yanı sıra aynı çalışmada adam öldürme suçundan hükümlü birkaç görüşmeci dışında karşı tarafın zararını kabul eden ya da ciddiyetle dile getiren katılımcının olmadığı belirtilmektedir.

Kendilerinin veya bir yakınlarının namusunu korumak uğruna, cinsel şiddete maruz kaldıkları için adam öldüren kadınlar ise çok büyük oranda ilk hareketten sonra suç eylemini gerçekleştirmişlerdir ve tamamına yakını yaptıklarından pişmanlık duymamaktadırlar (Ortaköylü, 2004; Sümer, 2001). Ayrıca erkek hükümlüler için namusun ya da şerefın zedelenmesine yol açan olay, kişinin içinde yaşadığı topluluk ya da yakın çevresi önünde sosyal değerini düşürmektedir. Kişi, namusunu temizleyerek diğerlerinin gözünde saygınlığını

yeniden kazanmak durumundadır (Öğün, 1996). Başka bir çalışmada adam öldürme suçü hükümlülerinde, pişmanlık duygusunun diğeri suç gruplarına göre daha az (%44,0) dır. Bu görüşler ve çalışmalardan yola çıkarak, sebeplerin aile içi şiddet mağduru olma ya da namus/şerefi koruma gerekçesine dayandırılması öldürme sonrasında, pişmanlık duygusunun yaşanma durumunu ortadan kaldırabildiğini ya da azalttığını söyleyebiliriz.

Çalışmamızda iki grup arasında işlenen suç hakkındaki hisler açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Kadınlar, erkeklere göre işledikleri suçtan daha az oranda pişman olduklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte bu suçla uyumlu olarak, kadınlarda aynı durumla karşılaştıklarında aynı suçu yine işleyeceğini belirtenlerin oranı (%20.0) erkeklere göre (%5.1) daha yüksek bulunmuştur (Tablo 25), bu oranların aile içi şiddet⁽²⁾ (dayak, işkence, taciz, tecavüz, vb. mağduriyet sonrası) nedeniyle suç işleyen kadınlardan ileri geldiğini ve aile içi şiddet mağduriyetinin ikincil sonuçlarından biri olduğunu söyleyebiliriz. Matza ve Sykes'a (1961) göre de özellikle kişiye karşı suçlarda mağdurun hak eden olarak değerlendirilmesi, suçluların benzer koşullarda yine aynı davranışları sergilemeleri açısından olanak sağlamaktadır.

Çalışmamızda kadın hükümlülerin yaklaşık 1/3'ü, erkek hükümlülerin yarısından fazlası, işledikleri suçun sırasında hırs, coşku, intikam, nefret, kıskançlık, öfke duygularını hissettiklerini belirtmişlerdir (Tablo 28).

Ercebe'nin (2007) çalışmasında adam öldürme suçundan hükümlülerin çoğunluğu (%57) öldürme eyleminin bir anlık sinir, öfke sonucu ortaya çıktığı belirtmişlerdir. Çalışmamızda iki grup arasında suç işlemeden önceki hisler açısından anlamlı fark bulunmamıştır. Yapılan çalışmalar ve bizim çalışmamız, suç öncesinde geçmişte yaşanan olayların beraberinde getirdiği olumsuz duygularla ve kimi zaman da impulsif olarak eyleme geçildiğini göstermektedir.

Çalışmamızda kadın ve erkek hükümlülerin yarısına yakını, ailelerinin suçlarıyla ilgili düşüncelerini olumlu, yaklaşık 1/3' ü ise olumsuz olarak belirtmişlerdir. Kadın ve erkek hükümlülerin çoğunluğu, çevrelerinin suçlarıyla ilgili düşüncelerini olumsuz, yaklaşık ¼'ü ise olumlu olarak belirtmişlerdir (Tablo 29, Tablo 30).

Başpınar'ın (2008) öldürme ve yaralama suçundan hüküm giyenlerin sosyal, kültürel, ekonomik özelliklerini incelediği araştırmasında, işlemiş oldukları suça ailelerinin tavrı incelendiğinde, onaylamayanlar %61, anlayışla karşılayanlar %28'dir, çevrelerinin tavrı incelendiğinde onaylamayanlar %46, kayıtsız kalanlar %33 oranında bulunmuştur.

Yasal olan ve olmayan araçlar arasındaki mesafe, birey tarafından sosyalleşme sürecinde öğrenilen bir süreci kapsamaktadır. Sosyalleşme sürecinde ailenin rolüne yapılan

vurgunun önemi düşünüldüğünde, ailenin suçlu davranışa bakış açısı önemli gözükmektedir. Bunun yanı sıra Matza ve Sykes, suç işleyen kişilerin aile bağlarının aslında kuvvetli olduğu ve böylece kişilerin genellikle normlara uyumlu davranış sergileme eğiliminde oldukları üzerinde durmaktadırlar (Matza ve Sykes, 1961).

İki grup arasında ailenin ve çevrenin suçla ilgili düşünceleri açısından cinsiyetler arası istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Ailenin çevreye göre daha olumlu olması beklediğimiz bir sonuçtur, daha önce bahsedildiği gibi, aile içi şiddet mağduru olma ve namus/şeref gerekçesi ile öldürme olaylarında aile, diğer sebeplerle öldürenlere göre daha olumlu olabilmektedir. Kan davası, töre ve namus cinayetlerinde de toplumsal bakış açısı geleneklere özgü olabilmektedir, olumlu karşılanabilmektedir. Dönmezer'e (1994) göre örf ve adetlerin bazı şekilleri suçların işlenmesine yöneltebilmektedir. Toplumun belirli bir kısmında geçerli örf ve adetler, tüm toplum kültürüne dahil normlarla çelişki halinde bulunmakta ve bireyler bu normlara göre sosyalleştikleri için şiddete dayalı eylemlerini suç olarak kabul etmemektedirler.

Mağdur ile İlgili Bilgiler

Kadın hükümlülerin mağdurlarının yaş aralığı 0-78 yaş, yaş ortalaması 39.68 (SS: 17.45) yaş, erkek hükümlülerin mağdurlarının yaş aralığı 16-73 yaş, yaş ortalaması 38.62 (SS: 12.97) yaştır. İki grubunda daha çok erkekleri öldürdüğü ve çoğunlukla 1 mağdura yönelik eylemde bulunduğu anlaşılmaktadır (Tablo 32).

Bir çalışmada mağdur kadınsa failin genellikle erkek olduğu, ancak mağdur erkekse failin kadın veya erkek olma ihtimalinin eşit olduğu görülmüştür (Douglas, Burgess, Burgess & Ressler, 2006). Diğer bir çalışmada failin erkek olduğu olayların çoğunda mağdur bir erkektir, failin kadın olduğu durumlarda da yine erkeklerin daha fazla mağdur edildiği görülmektedir (Erkunt, 2011). Başka bir çalışmaya da göre de cinayetlerin büyük çoğunluğunda (70%) erkekler erkekleri öldürmektedir (Fox ve diğerleri, 2012). Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Şube Başkanlığı'nca yapılan araştırmada 2000-2005 yıllarında cinayet olaylarında öldürülen kadın (%40) ve erkek (%60) mağdur cinsiyeti yakın olmakla beraber erkeklerin oranı fazladır. Aynı araştırmada mağdur kadın ve erkeklerde yaş grupları oranları birbirine yakındır.

Çalışmamızda iki grup arasında erkek mağdurların sayısı daha fazla olsa da mağdur sayısı, yaşı ve cinsiyeti açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır, kadın ve erkek mağdurlarda yaş aralıkları yakındır, özetle her yaştan her cinsiyetten kimse bu suçun mağduru olabilmektedir.

Kadınların yarıya yakınının eş, eski eş, imam nikahlı eş, sevgili, eski sevgiliyi öldürdüğü, erkeklerin birinci sırada sosyal tanışıklığı (%27) olduğu kişileri, ikinci sırada yabancıları (%17.5) öldürdüğü görülmektedir (Tablo 31). Beklediğimiz sonuçlardan biri olarak kadın ve erkek hükümlüler arasında mağdurla yakınlık bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuş ve diğer çalışmamalarla benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Mağdur ve katil arasındaki yakınlıkta, ters bir orantı söz konusudur. Örneğin, aynı yerde yaşayan insanlar arasında cinayet, birbiriyle ilişkisi olanlara göre ilişkisi olmayanlar arasında daha yaygındır ve öldürme eyleminde işbirliği yapanların, mağdur ve suçlu olanlara göre akraba olma olasılıkları daha fazladır. İşlevsel bakış açısına göre ise, anne-baba-evlat çatışması cinsel güdüler içermek yerine, çoğunlukla ailenin mali kaynaklarının paylaşılması konusunda ortaya çıkmaktadır (Ozan, 2003).

Kadınlardaki öldürme eylemleri büyük ölçüde yakın kişisel ilişkisi bulunduğu ve çatışması olduğu bireylere karşı gerçekleşmektedir. Kadın suçlularda aile üyeleri, özellikle erkek arkadaşlar sıklıkla kurban olmaktadır. Kadınlar yabancı kişileri daha nadir olarak öldürmektedirler (İçli, 2007; Weizmann-Henelius ve diğerleri, 2003).

Birçok maktulün araştırmalar sonucu kendilerini öldürenleri tanıdıkları ortaya çıkmıştır. Bir çalışmada kadınlara yönelik öldürme eylemi araştırılmış, %28'i kocaları veya erkek arkadaşları tarafından, %40'ı az ilişki kurulanlar, %13'ü yabancılar %3'ü kız arkadaşları tarafından gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır (Reid, 1997). Kadının, hiç tanımayan ya da tanısa da bir bağı olmayan erkekler tarafından öldürülmesi hırsızlık ya da tecavüz sonucunda gerçekleşebilmektedir (Fidan ve Aytaç, 2011).

Finlandiya'da yapılan bir araştırmada cinayet suçu işleyen kadın ve erkekler birçok değişken açısından karşılaştırılmış ve kadınların aile üyelerini daha sık hedef aldığı, çocuk cinayetlerinin neredeyse tamamının kadınlar tarafından gerçekleştirildiği ve saldırı niteliklerinin cinsiyetler arasında farklılaştığı saptanmıştır (Hakkanen-Nyholm ve diğerleri, 2009).

Adam öldürme suçu işleyen kadınların % 31,8'i kurbanın eşi olup, kadın olgularda suçlu kurban ilişkisinde kadın suçluların %56'sının birlikte oldukları erkekleri ya da eski erkek arkadaşlarını öldürdükleri saptanmıştır (Yourstone ve diğerleri, 2008). Hakkanen ve diğerlerinin (2009) çalışmasına göre de kadın suçlular erkek suçlulardan daha fazla oranda kurbanlarını aile üyelerinden seçmektedirler.

2003 yılı istatistiklerine göre Amerika Birleşik Devletleri'nde adam öldürme olaylarının % 77,6'sı tanıdık cinayettir; faillerin % 70,9'unun mağdurla bir tanışıklığı söz konusu iken, olayların %32,3'ünde fail eş ya da erkek arkadaştır. (Douglas, Burgess, Burgess & Ressler,

2006). Anlık gelişen kavga, küfürleşme, hakaret ve alkolle ortaya çıkan tartışmalarda, gereken tepkinin gösterilmesinin bir anlamda erkekliği kanıtlamayı ifade ettiği ve bu tür cinayetlerde kurbanın çoğu kez yakın çevreden biri olmadığı yönündedir (Öğün, 1996).

Geçmiş Suç Bilgileri

Çalışmada erkeklerin (%30) kadınlara (%10) göre geçmişte daha fazla suç işledikleri anlaşılmaktadır. Kadınlar (n:5'i) en fazla gasp/yağma suçunu işlemişken, erkekler (n:8'i) yaralama suçunu işlemişlerdir ve iki grup arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 35, Tablo 37).

Adam öldürme suçlarıyla yapılan araştırmada, adli geçmişlerine bakıldığında %37,8'inin daha öncesinde en az bir kez başının yasalarla derde girdiği görülmektedir (Nazlıdır, 2010). Bir diğerinde öldürme hükümlülerin %16'sının daha önceden de suç işlediği görülmektedir (Özdemir, 2009). Erkunt'un (2011) çalışmasında öldürme suçu işlemiş kadın ve erkek hükümlülerin yarısından fazlası (%52,8) ekonomik suçlar, yaralama, silah kanununa muhalefet vb. suçları, ¼ ü ise yine öldürme suçunu önceki suç olarak belirtmişlerdir. Bu bulgular çalışmamızla benzerlik göstermektedir

Aile Yaşantıları ve Geçmişleri

Çalışmamızda kadın ve erkek hükümlülerin çoğunluğu çekirdek ailede yetiştiğini belirtmiştir (Tablo 38). Yıldız (2009)'ın çalışmasında öldürme suçu işleyenlerin %80,5 çekirdek ailede yetiştiğini, Nazlıdır'ın (2010) çalışmasında kasten adam öldürme ve öldürmeye teşebbüs suçu işleyenlerin %83,5'i anne babasının birlikte olduğunu belirtmiştir. Çalışmamızda farklı olarak saptanan bulgu, kadınlarının yarısı anne tarafından, erkeklerin yarısından fazlası anne ve baba tarafından yetiştirilmiş olup ve anlamlı fark saptanmıştır. (Tablo 39).

Çalışmamızda kadın ve erkek hükümlüler birinci sırada babalarının ilkökul mezunu, ikinci sırada okuryazar olduğunu, birinci sırada annelerinin okuryazar, ikinci sırada ise ilkökul mezunu olduğunu belirtmiştir (Tablo 42, Tablo 43). Öldürme suçu işleyenlerle yapılan diğer çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiş anne ve babalarının eğitim düzeylerinin oldukça düşük olduğu saptanmıştır (Yıldız, 2009; Başpınar, 2008).

Eğitim durumu ile suçluluk ilişkisi incelenirken, sadece suç işleyenlerin öğrenim durumu değil ebeveynlerin de öğrenim durumu göz önünde bulundurulmalıdır. Kadın ve erkek hükümlü grubunun yarıya yakını ilkökul mezundur bunu ortaokul mezunu izlemektedir (Tablo

1). Hem hükümlü grubunda hem ebeveynlerinde eğitim seviyesi benzer olmakla birlikte, ebeveynlerin eğitim durumları daha düşüktür. İçli'nin (1993) 2934 hükümlü üzerinde yaptığı çalışmasında da aynı sonuca ulaşılmıştır. Ögün'ün (1996) Türkiye'de adam öldürme suçu ile ilgili çalışmasında, gerek hükümlülerin gerekse anne ve babalarının öğrenim düzeyinin oldukça düşük olduğu ortaya çıkmıştır.

Kadın ve erkek hükümlülerin neredeyse tamamına yakını annelerinin ev hanımı olduğunu, küçük bir oranı ise mesleği olduğunu belirtmiştir. Kadın hükümlülerin çoğunluğu babalarının işçi, erkek hükümlülerin çoğunluğu çiftçi olduğunu belirtmiştir. İstatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 44, Tablo 45). Babanın sürekli işe sahip olma değişkeni açısından da kadın (59.3) ve erkek (82.5) hükümlüler arasında istatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 46). Öldürme ve yaralama suçundan hüküm giyenlerin incelediği bir araştırmada, sadece babası çalışanlar %56, anne ve babası çalışanlar ise %26'dır (Başpınar, 2008).

Anne babalarının boşandığını ya da uzun süre ayrı yaşadığını bildirenlerin oranı kadınlarda (%44.1) erkeklerden (%21.7) daha fazladır, cinsiyetler arası anlamlı farklılık bulunmuş olup iki grupta da çoğunlukla bu durumun ilk çocukluk döneminde olduğu belirlenmiştir (Tablo 40, Tablo 41)..

Çocukluğunda ailenin yanından ayrılma oranı kadınlarda (%16.7), erkelere (%8.5) göre yüksek bulunmuştur. Ailenin yanından ayrılma yaşı, kadın hükümlülerde yaş aralığı 1-16 yaş, ortalama 10.30 (SS: 5.36), erkek hükümlülerde yaş aralığı 1-14 yaş, ortalama 7.60 (SS: 5.26) yaştır. Anne babanın yanından ayrılma nedenleri kadınlarda sırasıyla; anne babanın vefatı veya hastalığı (n:3), küçük yaşta evlendirilme (n:3), anne babanın ayrılığı (n:2), çalışmak zorunda kalma (n:1), parasızlık (n:1) tır. Erkeklerde sırasıyla; çalışmak zorunda kalma (n:2), anne babanın vefatı veya hastalığı (n:1),anne babanın ayrılığı (n:1), akraba yanına verilme (n:1) şeklinde belirtilmiştir. Kadınların (n: 7) ve erkeklerin (n:3) çoğunluğu ayrı oldukları bu süreyi akraba yanında geçirdiklerini ifade etmişlerdir (Tablo 47, Tablo 48, Tablo 49).

10 yaş öncesi ebeveynden ayrılmanın suçta etkili bir yordayıcı olabileceği bildirilmektedir (Hawkins ve diğerleri 2000). McCord ve Esminger (1995) evden erken ayrılmak ve şiddet davranışının artması arasında ilişki bulmuştur. Glueck ve Guleck'in (1965) araştırmalarına göre 2000 suçludan 2/3'ünün parçalanmış ailelere mensup bulduklarını açıklanmaktadır (Akt: Dönmezer, 1994). Burada parçalanmış aile ile kastedilen ölüm, boşanma veya terk nedeniyle ebeveynden birinin olmayışıdır.

Kenny ve Lennings'in (2007) suç işleme davranışını araştırdıkları çalışmada katılımcıların % 54'ünün ebeveyninin ayrıldığı/boşandığı, %10'unun ebeveyninin vefat ettiği

veya ne olduğunun bilinmediği, % 35.7'sinin birlikte yaşadığı bulunmuştur. Başka bir çalışmada öldürme suçu işleyenlerin %22'si parçalanmış aile yapısında yetişmiştir, %46.3 çocukluğunda aileden ayrı geçirdikleri bir dönem olduğunu, %80.5 ise 18 yaşından önce bir işte çalıştıklarını belirtmişlerdir (Yıldız, 2009). Erkan'ın (1995) yapmış olduğu araştırmada, suç işleyen çocukların %34'ü çeşitli nedenlerle evlerinden bir süre (bir aydan fazla) ayrı kaldıkları ve bu durumun suç üzerinde etkili olduğu gösterilmiştir.

Konuyla ilgili farklı görüşleri içeren çalışmalar da vardır. Nye'in (1958) çalışma sonuçları, parçalanmış aile ile suçluluk arasında düşük bir korelasyon olduğunu göstermiştir. Buna karşılık, ailenin psikolojik yapısı, anne ve babanın çocuk ile olan ilişkisinin niteliği, annenin çalışması ve ailenin çok sık yer değiştirmesi sapsmiş davranışta daha fazla etkili bulunmuştur. Rebellon (2002) ve Loeber ve Stouthamer-Loeber (1986) parçalanmış aileden gelmiş olanların çocuğunun suç işlemediğini, bu faktörün suç işleme davranışını zayıf biçimde yordadığını ifade etmişlerdir. Landau (1988) 14 farklı ülkede yaptığı çalışmasıyla enflasyon oranlarının artması ve aile bağlarının zayıflamasına paralel olarak, şiddet suçlarında (özellikle cinayet, soygun ve genel suçlu davranışlar) artış olduğunu ortaya koymuştur.

Kadın hükümlülerde kardeş sayısının aralığı 1-12, ortalama 3.98 (SS: 2.13), erkek hükümlülerde kardeş sayısının aralığı 1-12, ortalama 3.87 (SS: 2.09) kardeş olarak birbirine yakın değerlerde bulunmuştur.

Erkan'ın (1995) yapmış olduğu araştırmada, araştırmada çok çocuklu ailelerde, suç oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Nye'in (1958) çalışma sonuçları, parçalanmış aile ile suçluluk arasında düşük bir korelasyon olduğunu göstermektedir aynı çalışmada çalışma yapılan gruptakilerin çoğunun geniş ailelerden geldikleri tespit edilmiştir.

Nazlıdır'ın (2010) kasten adam öldürme ve teşebbüs suçluları ile yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre araştırma ve kontrol grupları arasında kardeş sayısına bağlı olarak alınan puanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır. Ayrıca araştırma grubundakilerin % 69,8'inin en az beş kişilik aileye sahip olduğu görülmektedir. Bir diğer çalışmada öldürme suçu hükümlülerin kardeş sayıları incelendiğinde %43 oranı ile 4-6 kardeşe sahip olma ilk sıradadır, 2. sırada %25'lik oranla 1-3 kardeş gelmektedir. 7-9 kardeş oranı %24'tür (Başpınar, 2008). Yapılan çalışmalarda da hükümlülerin büyük bir çoğunluğunun kalabalık aileden geldikleri görülmüştür (İçli, 1993; Öğün, 1996).

Ailenin kalabalık olması ya da parçalanmış aileye sahip olmanın aile içi ilişkileri etkileyebileceği gibi suça da etki edebileceği düşünülebilir, ancak yapılan çalışmalar kalabalık aileye sahip olmanın daha belirleyici bir faktör olduğunu göstermektedir. Ancak bu iki faktörün tek başına yeterli risk faktörü olmadığı görülmektedir bununla beraber ailenin kalabalık

oluşunun beraberinde maddi sıkıntıları getirme olasılığı yüksektir, ebeveynlerin çocuklar üzerinde sorumluluk ve disiplin anlayışını olumsuz yönde etkileyebilir fakat aile yapısı işlevsel, aile içi ilişkiler sağlıklı olduğu sürece parçalanmış ve kalabalık aileden gelme suç üzerinde etkisini yitirebilir.

Kadınlarda 8 kişi, erkeklerde üç kişi şimdiye kadar babalarının suç işlediğini belirtmiş ve aralarında istatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık bulunmamıştır (Tablo 50). Kadın ve erkek hükümlülerin tamamı ise annelerinin bu güne kadar her hangi bir suç işlemediğini belirtmiştir. Erkeklerin üçü de babalarının yaralama suçu işlediğini ifade etmiş, kadınların ise ikisi adam öldürme, biri adam öldürmeye teşebbüs, üçü yaralama, biri cinsel suç ve biri de yaralama ve uyuşturucu suçlarını işlediğini ifade etmiştir.

Kasten adam öldürme ve teşebbüs suçlarında anne, baba ve diğer aile üyelerinin suç geçmişlerine bakıldığı bir çalışmada, %2,4'ünün annelerinin, %13,7'sinin babalarının, %27,8'inin de aile üyelerinden en az birinin, daha önce en az bir kez yasalarla başlarının derde girdiği görülmektedir (Nazlıdır 2010).

Kadınlarda kardeşlerinin suç işleme oranı erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Kadın ve erkek hükümlülerin çoğunluğunun kardeşleri yaralama suçu işlemiştir. İkinci sırada ise adam öldürme suçu görülmektedir (Tablo 51, Tablo 52).

Erkeklerin yarısına yakını, kadınların ¼'ü arkadaş grubunda suç işlenmiş olduğunu belirtmiştir. İstatistiksel olarak aralarında anlamlı farklılık saptanmıştır. Kadın hükümlülerin arkadaşlarının birinci sırada gasp/yağma, ikinci sırada hırsızlık, erkek hükümlülerin arkadaşlarının birinci sırada yaralama, ikinci sırada adam kaçırma ve uyuşturucu suçlarını işledikleri anlaşılmaktadır (Tablo 53, Tablo 54).

Bir çalışmada öldürme hükümlülerinin arkadaş çevrelerinde daha önceden suç işleyenlerin oranı % 41,6'dır (Başpınar, 2008). Diğer bir çalışmada öldürme/yaralama suçu işleyenlerin %70,3'ü (n=26) arkadaşlarının suç işlemiş olduğunu bildirmişlerdir (Yıldız, 2009).

Başka bir çalışmada özellikle kişiye karşı işlenen suçlardan hükümlülerin arkadaş çevrelerinde suç işleyenlerin oranı yüksektir. Bu arkadaş çevresinin ne tür suçlar işledikleri sorulduğunda yığılmanın yaralama, öldürmeye teşebbüs suçunda olduğu görülmüştür. Onun ardından, arkadaş çevresinde bulunan kişilerin çok çeşitli suçlar işledikleri cevabı alınmıştır. Bu çalışmada kişiye karşı suçlarda, kişilerin yakın arkadaş çevrelerinde benzer davranışlar sergileyenlerin oranı; adam öldürme suçunda %55,56 oranındadır (Ercebe 2007).

Aileyle ilgili faktörler ve suç işleyen arkadaşlara sahip olmanın birlikte etkisini araştıran çalışmalar, aileyle ilgili değişkenlerin çok az etkili olduğunu ya da hiç etkili olmadığını göstermiştir. Öte yandan ergenlerin, ebeveyn kontrolü veya bağlanması zayıf olduğunda

arkadaşlara daha çok bağlandığı öne sürülmektedir (Petrocelli ve Petrocelli, 2005). Elliott ve Voss (1974) suç işleme noktasında en iyi yordayıcının arkadaş grubuna bağlılık olduğunu belirtmiştir. Aynı araştırmada, suç işleme davranışında, arkadaş ortamının ev ortamından daha önemli olduğu, suç işleyen arkadaşlarla ilişki içinde olmanın ancak, yabancılaşma ve kuralsızlık ile beraber gerçekleştiğinde suçla ilişkili olduğu bildirilmiştir. Arkadaş çevresinde suç işleyenlerin varlığı Matza ve Sykes (1961)'a göre kişinin sosyalleşmesinde sapkın davranışların içselleştirilmesinde etkili bir faktördür.

Çalışmamızda ebeveynin suç işleme oranı ile arkadaş grubunda suç oranlarına baktığımızda arkadaş grubunun çok daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 50, Tablo 53). Bu sonuçlar bize, arkadaş grubunun, ebeveynlerden suç işleme davranışında daha etkili bir faktör olduğunu, hem de erkeklerin kadın hükümlülere göre arkadaş çevresinden daha çok etkilendiklerini göstermektedir. Ancak "suça eğilimli" arkadaşların olması ya da tercih edilmesi, bu durumun ebeveyn-çocuk ilişkilerinin sağlıklı olmamasıyla ilişkili olabileceği unutulmamalıdır.

Çalışmamızda hükümlü gruplarının aile yaşantıları ve geçmişleri incelemesinde buraya kadar gelinen sonucu değerlendirdiğimizde genel olarak literatürle uyumlu olmakla birlikte; kadın hükümlü grubunun aile yaşantıları ve geçmiş hayatları bakımından daha fazla olumsuz öğelere sahip olduğu görülmektedir; anne babalarının boşandığını ya da uzun süre ayrı yaşadığını bildirenlerin oranı kadınlarda anlamlı olarak daha yüksek ve ebeveynlerin her ikisi tarafından yetiştirilme oranı ile babanın düzenli bir işe sahip olma oranı yine kadınlarda anlamlı olarak daha düşük bulunmuştur. Erkeklerde sadece arkadaş grubunda suç işleme oranı kadınlara göre anlamlı olarak daha yüksek bulunmuş, erkek hükümlülerde geçmiş yaşantıları ile ilgili en dikkat çekici fark budur.

Ebeveynlerin alkol ve madde kullanımı değerlendirmesinde; iki grubun da 1/3'ü babalarının alkol kullandığını belirtmiştir. Erkekler çoğunlukla babalarının sosyal içici olduğunu, kadınlar sosyal içici ve alkol kötüye kullanımı olduğunu ifade etmiştir. (Tablo 55, Tablo 56).

Kadın hükümlülerden iki kişi, erkek hükümlülerden iki kişi annelerinin alkol kullandığını, her iki grupta da iki kişiden biri alkol kullanım şeklini sosyal içicilik diğeri de alkol kötüye kullanımı olarak belirtilmiştir

Kadın hükümlülerden bir kişi babasının madde kullandığını onun da eroin olduğunu belirtirken, erkek hükümlülerden babasının madde kullandığını belirten kimse olmamıştır. Gerek kadın gerekse erkek hükümlülerden kimse annesinin madde kullandığını belirtmemiştir.

McCord (1979) babanın alkolik olması, suç işlemiş olması ile erkek çocuklarının yetişkinlikte şiddet göstermesi arasında ilişki bulamamıştır. Ancak diğer çalışmalara göre babanın alkolikliği gerek karısına, gerekse çocuklarına karşı şiddet kullanmasını kolaylaştırmaktadır (Tezcan, 1995). Kuşkusuz, olumsuz bir davranışta bulunan çocuğa şiddet uygulayarak verilen cezalar, çocukta görülen olumsuzluğu gidermek yerine genellikle kuvvetlendirmektedir (Yücel, 1999).

Psikiyatrik Geçmiş ve Alkol/Uyuşturucu Kullanımı

Kadınlarda psikolojik sebeplerle ayakta tedavi görenlerin oranı (%25) erkeklere göre (%5) daha yüksek bulunmuştur. Kadınların çoğunluğu sorunu depresyon olarak tanımlamışlardır. Yapılan diğer çalışmalarda da depresyonun en çok belirtilen ruhsal durum olduğunu görmekteyiz. Kadın hükümlülerin dördü psikolojik bir sorun nedeniyle hastanede yattığını belirtmiş ve sorun olarak biri intihar girişimini, ikisi depresyonu belirtmiş, erkeklerde ise hastanede yatan olmamıştır. (Tablo 57, Tablo 58, Tablo 59).

Zamble ve Quinsey'in (1997) çalışmasında katılımcıların suçtan önceki 1 ay içinde depresyon ve anksiyeteden şikayetçi oldukları görülmüştür. Yıldız'ın (2009) çalışmasında öldürme/yaralama suçu işlemiş olanların % 66.7'si (n=24) ceza infaz kurumunda buldukları süre içinde en az bir defa psikolojik olarak sıkıntılı bir dönem geçirdiklerini ifade etmektedirler. Bu psikolojik problem nedeni ile tedavi aldığını söyleyen kişilerin oranı % 30 (n=6)'dur. Aynı araştırmada psikolojik tedavi alımı nedeni olarak ilk sırada uyku problemleri, ikinci sırada depresif şikayetler yer almaktadır.

Ülkemizde Özdemir' in (1999) 150 hükümlü ve tutuklu üzerinde yaptığı çalışmada, hükümlü ve tutuklularda anksiyete ve depresyon arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre anksiyete ve depresyon puanları arasında pozitif yönde yüksek bir korelasyon olduğu gözlenmiştir, ayrıca, depresif hastaların üçte ikisi intihar etmeyi düşünürken, %15' i ise intihar girişiminde bulunmaktadır.

Cezaevi sistemi içerisinde kişinin özgürlüğünün kısıtlanması stresin artmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, ceza infaz kurumlarında kalanlarda depresif bozukluklar ve depresif semptomlar yaygındır. Sosyal anlamda dezavantajda olma ya da bazı spesifik olaylar mahpusları depresyona hazırlamakta ve hapsedilmiş olmanın verdiği stresle de depresif semptomları şiddetlenmektedir (Palmer ve Connelly, 2005).

Kadınlarda depresif bozukluklar, depresyonda kronikleşme ve yaşam boyu depresyon prevalansları erkeklere göre daha yüksek oranlarda bulunmaktadır (Kessler ve diğerleri, 1993;

Güleç, 2006). Hormonal etmenler, çocukluğundan itibaren şiddete maruz kalma, girişken olma yönünden baskılanma, boyun eğen, pasif ve bağımlı olmayı öğrenme, toplumsal roller (ev işleri, çocuk bakımı, eşe karşı sorumluluklar) düşük eğitim ve gelir olanakları, işsizlik, düşük sosyoekonomik düzey, ayrımcılığa maruz kalma gibi riskler, ruhsal bozuklukların kadınlarda daha sık görülme nedenleri arasındadır (Noble, 2005; Lee ve diğerleri, 2005; Ross ve diğerleri, 2005, Mc Farland & Thomas 1991).

Aile içi şiddete maruz kalan kadınların psikolojik bozukluklar geliştirme açısından daha büyük tehlike altında oldukları bilinmektedir. Aile içi şiddete uğrayan kadınların ilk şok ve inkar dönemini atlattıktan sonra, şiddete şiddet ile karşılık verme ve daha sonra da depresyon ve kendini suçlama tutumu takındıkları gözlenmektedir. Şiddete maruz kalan kadınlarda; travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete, depresyon, intihar girişimleri, alkol ve ilaç kötüye kullanımı yaygındır (WHO 2005). Ruhsal şikayetlerin kadınlarda erkeklerden daha yaygın oluşu ile ilgili bu bulgular ve görüşler çalışmamızın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Çalışmamızda kadınların 1/3'ünde intihara teşebbüs belirlenmiştir ve çoğunlukla ilaç içme şeklinde teşebbüs ettikleri anlaşılmaktadır. Kadınlarda altı kişi suç sonrası intihar girişiminde bulunmuş, bunlardan bir kişi bileklerini keserek, iki kişi asarak ve üç kişide ilaç içerek intihar girişiminde bulunmuştur. Erkeklerde ise suç sonrası intihar girişiminde bulunan kimse saptanmamıştır. (Tablo 60, Tablo 61, Tablo 62).

Hayes ve Rowan (1988) infaz kurumunda kalmakta olanların, genel popülasyona göre 9 kat daha fazla intihar etme riski taşıdıklarını bildirmektedirler. Tolou-Shams ve arkadaşlarının (2007) yapmış oldukları çalışmada daha öne tutuklanmış olanların psikiyatri hastanesinde kalma ve intihar teşebbüsü oranları anlamlı derecede daha yüksektir. Başka bir çalışmada hayat boyu intihar düşüncesine sahip olma oranı erkek mahkumlarda % 40 iken toplum örnekleminde % 14; hayat boyu intihar girişimi oranı mahkumlarda % 25'in üzerinde, araştırmadan önceki yıl içerisinde ise % 30 civarında iken toplum örnekleminde bu oran % 1 olarak belirlenmiştir (Jenkins ve diğerleri, 2005). Erkek suçlularla yapılan diğer bir çalışmada intihar düşüncesine sahip olma (% 60.9/24.5), intihar teşebbüsü (% 42.3/7.2)' dir. Daniel ve Fleming (2005), herhangi bir biçimde kendine zarar vermeye çalışmış 99'u erkek 112 mahkumla yapmış oldukları çalışmada depresyonun alınan en yaygın tanı olduğunu, ölümcül biçimde intihar teşebbüsünde bulunanların % 64'ü ve tamamlanmış intihar gösterenlerin % 67.6'sı suçlarını kişilere karşı işlemişlerdir. Tamamlanmış intihar gösterenlerde en yaygın olarak kullanılan yöntem ası, teşebbüs halinde kalanlarda ise ilaç aşırı doz kullanımındır.

Çalışmamızda kadın ve erkek hükümlüler arasında tüm intihar bulguları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuş ancak yapılan çalışmalardan farklı olarak öldürme suçu işlemiş erkek hükümlülerde suç sonrası hiç intihar girişimi belirlenmemiştir.

Kendine zarar verme davranışı kadınlarda (%10) erkeklere (%15) göre daha az görülmektedir, suç sonrası kendine zarar verme davranışı her iki grupta da kadınlarda yine daha az olmakla birlikte biraz daha yükselmektedir. Ancak her iki değişken açısından da iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Kadın hükümlüler çoğunlukla alkol kötüye kullanımı, yeme bozuklukları ve vücudun herhangi bir yerini kesme ya da çizme şeklinde, erkek hükümlüler çoğunlukla vücudun herhangi bir yerini kesme ya da çizme ve alkol kötüye kullanımı şeklinde kendilerine zarar vermektedir. Suç sonrası her iki grup da çoğunlukla, baş, yumruk ya da bedenin diğer parçalarını şiddetle sert yerlere vurma şeklinde kendilerine zarar verdikleri anlaşılmaktadır (Tablo 63, Tablo 64, Tablo 65, Tablo 66).

Nazlıdır' ın (2010) çalışmasında öldürme hükümlülerin %37,3' ü daha öncesinde en az bir kez kendisine ya da çevresine zarar verici davranışları olduğunu belirtmişlerdir. Kenny ve Lennings (2007) suçluların % 13.5' inin kendine zarar verme davranışında bulunduğu ve %22.1'inin intihar girişiminde bulunduğu bildirilmiştir. Matsumoto ve arkadaşları (2005) 796 erkek suçlu ile yapmış oldukları çalışmada, katılımcıların % 14.7'sinin en az bir defa kendini kesme davranışı gösterdiği bulunmuştur, bu kişilerin %23.1'i nesnelere karşı şiddet gösterme eğilimdedir. Kasten öldürme hükümlüleriyle yapılan bir çalışmada %22'si kendine zarar verdiğini belirtmiştir (Özdemir, 2009).

Çalışmamızda kadın hükümlülerde intihara teşebbüs, erkek hükümlülerde ise kendine zarar verme davranışı hem suç öncesi hem suç sonrası daha yüksektir. Ancak intihara teşebbüste cinsiyet bakımından anlamlı fark bulunmuş, kendine zarar verme davranışında bulunmamıştır.

Türkiye'de yapılan intihar çalışmalarında, intihar girişimiyle ilgili risk etkenleri olarak, genç yaşta olma ve kadın cinsiyeti verilmektedir (Devrimci & Sayıl, 2003; Sayıl & Devrimci, 2002). Araştırmalara göre ölümle sonuçlanmayan intihar girişimlerinde kadınlar erkeklere göre yaklaşık iki kat daha fazla girişimde bulunmaktadır (Miller & Glinski, 2000; Zhang ve diğerleri, 2005). "İntihar düşüncesi/niyeti" konusunda cinsiyet farklılığına ilişkin olarak kadınların erkeklerden daha fazla intihar düşüncesine sahip oldukları belirtilmektedir (Uçar, 1999; Molina & Duarte, 2006; Whetstone ve diğerleri, 2007).

Umutsuzluğun, intihara niyet ile güçlü bir bağlantısının olduğu bildirilmektedir (Beck ve Weishaar, 1990). Cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında, hem ergenlik hem de yetişkinlik dönemindeki kadınlarda umutsuzluk puanlarının daha yüksek olduğu dikkatleri çekmektedir (Costa ve diğerleri, 2001; Duberstein ve diğerleri, 2000). Ayrıca yapılan çalışmalarda şiddete

maruz kalan kadınlarda intihar eğiliminin daha yüksek olduğu da bulunmuştur (Yang ve diğerleri, 2006, Tadegge, 2008).

Kendine zarar verme davranışının ise yapılan bazı araştırmalarda kadınlarda daha çok görüldüğünün saptanmasıyla birlikte, bazı araştırmacılar bu davranışın erkekler tarafından çok fazla rapor edilmediği gerekçesiyle bu sonuca katılmamaktadırlar (Favazza, 1998). Erkeklerde de yaygın bir şekilde görüldüğüne yönelik görüşler öne sürülmektedir (Skegg, 2005). Son yıllarda yapılan bazı araştırma sonuçlarına göre ise kendine zarar verme davranışının yaygınlığı açısından kadın ve erkekler arasında fark yoktur (Gratz ve diğerleri, 2002; Klonsky ve diğerleri, 2003; Muehlenkamp ve Gutierrez, 2004).

Zoroğlu ve arkadaşları çalışmalarında (2001) Çocukluk dönemi travmaları (istismar ve ihmal) ile kendine zarar verme arasında çok güçlü bir ilişki olduğunu bildirmektedir. Geçmişte kendilerine karşı yapılan fiziksel, zihinsel, duygusal ya da cinsel istismar nedeniyle bu kişilerin kendilerini daha çok kestikleri belirtilmiştir (Herman, 1992).

Bazı kendine zarar verme davranışları ise, kişinin kendisini yaralaması sonucu elde edeceği ikincil kazançlar için olabilmektedir. İkincil kazançlar için kendine zarar verme davranışı, daha sık olarak mahkumlar ve askerler gibi belirli popülasyonda bulunur. Bu gruplarda kendine zarar verme davranışı sorumluluktan kaçma, fiziksel tehlikelerden korunma ve daha az kısıtlayıcı ortamlara nakil olmayı sağlama amacını taşır (Briere & Gil, 1998; Van der Kolk ve diğerleri, 1991). Daha çok tekrarlayıcı, ritüel tarzında davranışların ise zeka geriliği olanlarda; otistiklerde, antisosyal kişilik bozukluğu olanlarda ve erkek mahkumlar arasında daha sık olduğunu bildirilmiştir (Langbehn & Pfohl, 1991). İntihara teşebbüsün kadınlarda, kendine zarar verme davranışının erkeklerde daha fazla oluşu ile ilgili bulgular ve görüşler çalışmamızın sonuçlarıyla uyumludur.

Erkeklerin yarıdan fazlası, kadınların $\frac{1}{4}$ 'ü alkol kullandığını belirtmiştir (Tablo 67). Alkol kullanımı cinsiyetler arası anlamlıyken, kullanım sıklığı bakımından anlamlı fark saptanmamıştır. Kullanım ve kullanım sıklığı erkeklerde daha yüksek oranlara ulaşılmıştır. Alkol kullandığını belirtenlerin çoğunluğu sosyal içici olduğunu ifade etmiştir, kadınların %20'si (n=4), erkeklerin %11.4'ü (n=3) alkol kötüye kullanımı olduğunu belirtmiştir (Tablo 68).

Çalışmamızda madde kullandığını belirtenlerin oranı erkeklerde daha fazla olup, her iki grupta da düşük bulunmuştur. Madde kullananların çoğunlukla esrar kullandığını belirtmiştir (Tablo 69).

Güldoğan' nın (2010) çalışmasında kasten öldürme suçu işlemiş kadınların %10'nun sık sık alkol tüketmiş oldukları görülmektedir. Akcan ve diğerlerinin (2000) kadın suçlulara

yönelik çalışmalarında cezaevi öncesi alkol ve madde kullanım sıklığı ve özelliklerini incelemiştir. Çalışmalarında incelenen olguların %39,02'sinin hayatlarının herhangi bir döneminde alkol ve/veya madde kullandığını, %18,29'unun ise suç anında alkol ve/veya madde etkisi altında olduklarını bulgulamışlardır. Diğer bir çalışmada öldürme hükümlülerin alkol kullanma durumu incelendiğinde, ara sıra alkol kullananlar % 42'dir. Her akşam alkol kullananlar ise %14'dür (Başpınar, 2008). Özdemir'in (2009) çalışmasında öldürme suçu hükümlülerinin %14'ü alkol, %6'sı madde kullanmış olduğunu belirtmiştir (Özdemir, 2009). Bir çalışmada bizim çalışmamızda olduğu gibi hem alkol hem de madde kullanma sıklığı açısından erkeklerin kadınlara göre daha sık daha fazla oranda alkol ve madde kullandığı belirtilmiştir (Nazlıdır, 2010).

Zamble ve Quinsey'in (1997) çalışmasında da mahkumların ilk sırada esrar, ikinci sırada kokain kullandıkları bildirilmiştir. Mahkumlarla yapılan diğer bir çalışmada erkek grubunda esrarın en sık olarak tespit edilen madde olduğu görülmüştür (NIJ, 2000). Yapılan çalışmalarda, öldürme hükümlülerin alkol/madde kullanma sıklıklarıyla benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir.

Ek olarak suçlularla yapılan çalışmalar bu kişilerin suç işlememiş olanlara göre daha ağır içiciler olduklarını göstermektedir. Alkol dikkati, soyutlama becerisini, mantık yürütmeyi, problem çözme/planlama, kendini düzenleme becerilerini bozarak agresyon riskini arttırmaktadır (McMurrin, 2003).

Özetle çalışmamızda kadın hükümlülerde erkek hükümlülere göre psikolojik sebeplerle ayaktan tedavi görme, yatış öyküsünün olması ile suç öncesi ve sonrası intihar oranları, intihar şekilleri anlamlı olarak yüksektir. Ancak dikkat çekici olarak erkek hükümlülerin suç öncesi ve sonrası sadece kendine zarar verme davranışı oranları anlamlı fark olmasa da kadınlara göre daha yüksektir, ancak zarar verme davranış şekilleri benzerdir.

Suç ve Adalet Duygusu Değerlendirmesi

Kadın ve erkek hükümlülerin suç ve adaletle ilgili düşünceleri incelendiğinde, "Herkes her suçu işleyebilir.", "Namusunu temizlemek için işlenen suçların cezası daha hafif olmalıdır.", "Namus, töre gibi sebeplerle işlenen adam öldürme eylemi toplum tarafından dışlanan bir suç olmamalıdır." ifadeleri iki grubunda en fazla katıldıkları ifadeler olarak dikkati çekmektedir. Sadece "Kişi, adaletin yeteri kadar işlemediğini düşündüğü durumlarda adaleti kendisi sağlayabilir.", "Kişi, karısı veya sevgilisi istememesine rağmen onunla zorla cinsel ilişkide bulunuyorsa bu, suç olarak değerlendirilmemelidir." ifadelerinde erkeklerden kaynaklanan istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Namus ve töre ile ilgili ifadelere

kadınların erkeklere göre daha yüksek oranda katılmaları ise diğer dikkat çekici noktadır (Tablo 70). Erkeklerin namus ve töre ile ilgileri ifadelerine kadınlara nazaran daha fazla katılmaları gerektiği yönündeki hipotezimiz desteklenmemiştir. En çok kendilerini vuran namus ve töre gibi kavramlara kadınların katılımının daha fazla olması ilginç bir bulgudur.

Bu sonuç bize kadınların zihinlerindeki namus algısının ne kadar baskın olduğunu göstermektedir. Kadınlara toplum tarafından dayatılan baskının sonucu ortaya çıkan bu durum onları hem mağdur hem suç gruplarına itebilmektedir. Sistemin ve ataerkil yapının sadece erkeği değil kadını da hedef aldığı namus ile ilgili dayatmaların her iki cinsiyete de empoze edildiği, sistemin devamı için kadının da verilen bu mesajları benimsemesi gerektiği ve sonucun da bunu gösterdiği düşünülmektedir.

Toplumumuzun büyük bir kesimi namus cinayetlerini onaylamamasına rağmen; bu cinayetleri özendiren, destekleyen ve bu cinayetleri işleyenleri koruyan sosyo-kültürel bir yapı vardır (Tezcan 2006, Tezcan 1999). Kültürel ve sosyo-ekonomik nedenlerin belirlediği cinsiyetçi sistem sonucu erkeklerin kadınlar üzerinde tahakküm kurmasına neden olan anlayış, kadın cinayetlerinde tek olmasa da en önemli belirleyicidir (Fidan ve Aytaç, 2011). Cinayetlere “namus” gerekçesi ile bakmak erkek ve kadın bakımından bu değerlerin sorun çözmek için değil, yığınları etkilemek için kullanmanın bir aracıdır. Bu yolla hem kendi besledikleri bireysel ve toplumsal olumsuzlukları görünmez kılmak, hem de cinayetin sorumlusu olarak (kadını) göstermek gibi bir yol izlenmektedir (Fidan ve Aytaç, 2011).

Çelik’ in (2008), Denizli Açık Cezaevi’nde yaptığı çalışmada ulaştığı sonuç Türkiye’de kadın suçluluğu için namus, aile içi şiddet ve ataerkillik gibi kavramların önemli olduğu yönündedir.

Kendilerinin veya bir yakınlarının namusunu korumak uğruna, cinsel şiddete maruz kaldıkları için adam öldüren kadınlar ise çok büyük oranda ilk hareketten sonra suç eylemini gerçekleştirmişlerdir ve tamamına yakını yaptıklarından pişmanlık duymamaktadırlar (Ortaköylü, 2004; Sümer, 2001). Ayrıca erkek hükümlüler için namusun ya da şerefin zedelenmesine yol açan olay, kişinin içinde yaşadığı topluluk ya da yakın çevresi önünde sosyal değerini düşürmektedir. Kişi, namusunu temizleyerek diğerlerinin gözünde saygınlığını yeniden kazanmak durumundadır (Öğün, 1996).

Kadın, başta kocası olmak üzere baba, oğul ve erkek kardeşin namusunu, adını ve onurunu korumak zorunda olan, onlara ait bir nesne konumundadır. Kadının bu gerekleri yerine getirmediği durumlarda ahlaki değerler namusun kanla temizlenmesini öngörmektedir (İsen, 1995). Ataerkil toplumlarda kadının iffeti, erkeğin namus ve şerefi sayılır. Böylece kadın cinselliğine aşırı derecede bir değer atfedilmiştir (Faraç 2002).

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun tahminlerine göre, her yıl dünyada 5000'den fazla kadın, aileleri tarafından namus nedeni ile öldürülmektedir. Brezilya, Uganda, Bangladeş, Mısır, Ürdün, Suriye, Hindistan, İsrail, İtalya, Fas, Ekvator, Türkiye ve Yemen gibi ülkelerde sorun ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bu cinayetlerin yukarıda sözü edilen ülkelere daha geniş bir coğrafyayı kapsadığı düşünülmektedir. Sayılan ülkeler namus cinayetlerinin toplumsal bir sorun olarak görülmeye başladığı ve basında haber olarak yansıtılma özelliği kazandığı bölgelerdir. Özellikle Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Asya kıtasının bazı ülkelerinde kadınların namus adına öldürülmesinin cinayet olarak görülmemesi nedeni ile bu tür bilgilere ulaşmak mümkün olmamaktadır. Namus cinayetlerinin genelde müslüman topluluklarda işlendiği görülmekle birlikte, asıl kökenin ataerkil toplumsal yapıya dayandığı düşünülmekte ve kökenleri islamiyet öncesi dönemlere kadar uzanmaktadır (Honor Killings Culture and Society 2004, Emery 2003, Sever ve Yurdakul 2001, Amnesty International 1999).

Kadın ve erkeklerin büyük bir bölümü ,“Herkes her suçu işleyebilir.”düşüncesine katılmaktadır. Bu düşünce, katılımcıların suç türleri içerisinde en ağır suçlardan biri olan öldürme suçunu işleyerek, birini öldürebiliyorsan her suç işlenebilir düşüncesi ile ilişkili olabileceği gibi rasyonalize ederek; koşullar gerektirdiği için bu suçun oluşmuş olması ve başka bir suçu işlemek için de koşullar oluştuğunda her suç işlenebilir düşüncesi ile de ilişkili olarak değerlendirilebilir.

Erkeklerin yarıya yakını, kadınları ¼ ü adaletin yeteri kadar işlemediğini düşündüğü durumlarda adaleti kendisinin sağlayabileceğini düşünmektedir, bu düşünce suç işlemeyi kolaylaştıran bir faktör olarak değerlendirilebilir.

Namusunu temizlemek için işlenen suçların cezası daha hafif olmalıdır.”, “Namus, töre gibi sebeplerle işlenen adam öldürme eylemi toplum tarafından dışlanan bir suç olmamalıdır.” ifadelerine katılım yüksekken, “Yoksulluk veya ihtiyaç durumlarında yapılan hırsızlık suç olarak değerlendirilmemelidir.” ifadesine katılım her iki cinsiyette de düşük bulunmuştur. Bu durum namus ve törenin katılımcılar için önemli bir değer olduğunu ortaya koyan diğer bulgudur ve kişinin hayatta kalma mücadelesinden daha önemli olarak algılandığı görülmektedir.

Ölçeklerin Değerlendirilmesi

Yapılan çoğu araştırmada da, öfkenin yaşanması ve yoğunluğu konusunda kadın ve erkek arasında pek farklılık olmadığı ortaya konmuştur. Fakat öfkenin ifade edilmesinde kadın ve erkeğin toplumsal rolleri etkili olmaktadır, sosyal yapılandırmaların etkisi ile öfkenin ifade edilmesinde cinsiyet farklılıkları bulunmaktadır. Bu farklılık toplumdaki erkeklik ve kadınlık rol algılamalarından kaynaklanmaktadır. Erkekler duydukları öfkeyi açıkça ifade ederken, kadınların öfkelerinin bilincine varmaları ve öfkelerini ifade etmeleri engellenmiştir. Ayrıca erkeklerin düşmanlık duygularının kadınlardan daha fazla olduğu, kadınların daha yapıcı baş etme yollarını kullandıkları ve erkeklerin öfkeyle başa çıkmada yıkıcı yolları kullanma eğiliminde oldukları belirtilmiştir (Tavris,1982; Rosselini ve Worden, 1985; Kopper ve Epperson, 1996; Kenndy, 1992). Bizim çalışmamızda da durumluk sürekli öfke ölçeğinin öfke kontrol alt ölçeği puanı kadınlarda erkeklere göre anlamlı olarak yüksek bulunmuş ve literatürle uyumlu bir sonuç elde edilmiştir (Tablo 71).

Birçok farklı kültürde de ve değişik yaş grupları üzerinde yapılan araştırmalar cinsiyet farklılığının saldırganlık eğiliminde etkili olduğunu kanıtlamıştır (Scharf, 2000; Tok, 2001). Araştırmalarda, sözel saldırganlığın cinsiyete göre bir farklılık göstermediği, fiziksel saldırganlığın ise erkekler tarafından daha çok kullanıldığı bulunmuştur (Maxwell ve Siu, 2008; Scharf, 2000; Coie ve Dodge, 1997, Harris ve Knight, 1996). Bununla beraber saldırganlığın farklı biçimleri de göz önünde bulundurulduğunda her iki cinsin de aynı oranda saldırgan davranışlara eğilimli olduğu da belirtilmektedir (Archer, 2004). Archer ve Haigh' ın (1997) mahkumlarla yaptıkları araştırmasında dolaylı saldırganlığı kadınların daha fazla kullandığı ancak, araçsal saldırganlıkta cinsiyetin önemli bir farklılık göstermediği sonucu bulunmuştur. Campbell ve Muncer'in araştırmasına göre de (1994); kadınlar, aşırı stres ve benlik kontrolü kaybı karşısında saldırgan davranışlara yönelirler, erkekler sıklıkla diğerlerinin kontrolünü elde etmek, kendilerine güven sağlamak için saldırgan davranırlar. Erkekler daha çok pozitif (araçsal saldırganlık) gösterirken, kadınlar ise daha çok dolaylı saldırganlık gösterirler. Çalışmamızda literatürle uyumlu bir sonuç elde edilmiş ve saldırganlık ölçeğinin atılganlık ve edilgenlik alt ölçeği puanları kadınlarda erkeklere göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur (Tablo 71).

Günümüzde öfkenin şiddetle olan ilişkisini inceleyen çalışmaların çoğu yüksek düzeydeki öfkenin yönetimi ve düşük öfke kontrolü konularına odaklanmaktadır. Klinik gözlemler ve vaka çalışmalarında ise bunun aksine, yüksek seviyede şiddet içeren vaka öykülerinde bastırılmış ya da ifade edilmemiş öfkenin bazı şiddet türlerinin öncülü olduğu

vurgulanmaktadır (Davey, Day ve Howells, 2005). Bizim çalışmamızda ise kontrol altına alınmış ve içte tutulmuş öfke puanları arasında büyük farklar bulunmamaktadır ancak kontrol altına alınmış öfke puanları kadınlarda anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur (Tablo 71).

Cinsiyet ve empati ilişkisi ile ilgili genel olarak, her yaştaki kadının erkeklerden daha yüksek empatik beceriye sahip olduğu belirtilmektedir (Cotton, 2000). Kadınların erkeklere oranla daha empatik olduğu hipotezinden hareketle yapılmış araştırmalarda da bu varsayımı destekleyen bulgular elde edilmiştir. Bu bulgular sosyolojik ve psikolojik kuramlarla tutarlılık göstermektedir. Sosyologlar bu durumu, kadın ve erkeklerin yüklendikleri geleneksel rollerin farklılığına dikkat çekerek açıklamaktadır. Erkekler ailenin işleyişini sağlamakla yükümlüken, kadınlar, aile üyeleri arasındaki uyumu sağlamaktadır. (Lennon ve Eisenberg, 1990; Hoffman ve Levine, 1976). Ercoşkun ve diğerlerinin (2008) empati becerilerini bireysel değişkenler açısından inceledikleri çalışmalarında ise katılımcıların cinsiyet değişkeni açısından empatik beceri puanları arasında önemli bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Chlopan ve diğerlerinin (1985) çalışmasında, suç işlemiş kişilerin empatik bilgi ve becerilerinin, suç işlememiş kişilerininkine oranla daha düşük olduğu belirtilmiştir. Dökmen' e göre (2005), toplumsallaşma, sosyal duyarlılık ve topluma uyum ile empati arasında pozitif bir ilişki vardır. Duygu ve düşüncelerini iyi ifade edebilen, topluma uyumlu ve toplumsal duyarlılığı yüksek olan kişilerin, empati kurma becerisine de sahip olduğu ortaya konulmuştur. Çevresiyle uyumsuz veya suç işlemiş kişilerin empati kurma ihtimalleri ile buna yönelik ilgi ve becerileri de düşüktür.

Bizim çalışmamızın suçlu grup içerisinde yapılan bir çalışma olması yukarıda yer alan ilgili diğer çalışmalarla karşılaştırmaya imkan vermemektedir. Bizim çalışmamızda empati beceri ölçeğinde cinsiyete göre anlamlı farklılık saptanmamıştır. İlgili yazında yer alan çalışmalarda çoğunlukla kadınların empati düzeylerinin daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır. Ancak bizim çalışmamızda cinsiyete göre karşılaştırmanın öldürme suçu işlemiş grup içerisinde yapılmış olması empati düzeyi açısından cinsiyetlerarası farklılık çıkmamasında etkili olabilir.

Farklı çalışmalarda da düşük düzeyde empati, sosyal uyumsuzluk, antisosyal ve saldırganlık davranışlarıyla ilişkili bulunmuştur (Cohen ve Strayer, 1996; Kaukkaainen ve diğerleri, 1999; Miller ve Eisenberg, 1988; Richardson ve diğerleri, 1994). Saldırganlık davranışları ve empati iki zıt kutbu oluşturdukları için aynı anda sergilenememektedirler. Eğer öfke sağlıklı bir biçimde ifade edilemezse, kişi, yoğun öfke duyguları ile içsel çatışmalarını çözmek için saldırgan davranışlara yönelebilir. Yapılan çalışmalarla, empati arttıkça öfke ve saldırganlığın azaldığı, olumlu davranışların ise arttığı ortaya koyulmuş, empatinin çatışma çözümlemesi ve öfke kontrolünde çok önemli bir unsur olduğu ifade edilmiştir (Köknel, 2000,

Strayer ve Roberts 2004, Kahn ve Lawhorne 2003).

Kadın ve erkek hükümlü grubunun ölçekler arası korelasyonlarına baktığımızda; mağdur yaşı ile ölçekler arasındaki korelasyon dışında diğer tüm ölçekler arası korelasyonlar benzer bulunmuştur. Kadınlarda mağdur yaşı ile empatik beceri ölçeği arasında korelasyon saptanmazken, erkeklerde mağdur yaşı empatik beceri ölçeği arasında pozitif yönde korelasyon belirlenmiştir; erkek hükümlülerin mağdurlarının yaşı arttıkça empati beceresinde artmaktadır.

Empatinin, çatışma çözme becerileri ile anlamlı derecede ilişkisi olduğu bilinmektedir. Empatik beceriler ne kadar kuvvetli ise çatışma o kadar azalmakta, problem çözümleri de o kadar artmaktadır. Yapılan bir araştırmada, kişilerin empati seviyesi yüksek ise daha az çatışma yaşandığı ve daha fazla pozitif problem çözme becerisi kullanıldığı ortaya çıkmıştır (Wied ve diğerleri, 2007).

Genelde insanlara olumsuz tutum besleyen, çatışmaya yatkın kişilik yapısına sahip kişilerin iletişim çatışmalarına girme eğilimlerinin daha yüksek olduğu, empati kurma düzeylerinin ise daha düşük olabileceği belirtilmektedir. Empati ve çatışma çözme davranışları iletişimde birer zincir halka gibidir. Bu iki önemli becerinin geliştirilmesi, bireyin sosyalleşmeye başladığı, diğerlerinin varlığının farkına varıldığı çocukluk döneminden itibaren önem kazanmaktadır (Dökmen, 2005, Yörükoğlu,1996). Bizim çalışmamızda kişilerarası çatışma çözme yaklaşımı ölçeğinin, özel/genel davranış alt ölçeği ile empatik beceri ölçeği arasında negatif yönde korelasyon bulunmuştur; kişilerin empati becerisi azalıyorsa bireyin genel ortamlarda, özel ortamlarda gösterdiği kadar rahat ve çözüme yönelik çatışma davranışını sergileyemedikleri sonucuna ulaşılabilir.

Bu çalışmayla değişkenler arası ilişkiler ortaya koyularak öldürme suçunun cinsiyetler bakımından anlaşılabilirliğine katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak öncelikli olan faillerin belirlenmesinden ziyade, kasten öldürme suçunu işlemeye yönelten etkenler tespit edilip, bu etkenlerin kaldırılması ile suç işlenmesinin önüne geçilebilmesidir. Sonraki çalışmalarda da elde edilen sonuçların, kriminolojik değişkenlere yönelik ileri analizlerin yapılmasının gerekli olduğu ve bilimsel çalışmaların zenginleşeceği düşünülmektedir.

6.SONUÇ

Çalışma sonucunda elde edilen bilgiler literatürle uyumlu bulunmuş olup, kadın ve erkek hükümlüler arasındaki bazı demografik özellikler ve suçta etkili olabilecek diğer faktörler ile öldürme motivasyonlarının farklılaştığı orta çıkmıştır.

Çalışmada sosyodemografik özellikler açısından kadın ve erkek hükümlü grubu arasında meslek ve medeni durumları dışında diğer özellikler bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Aile içi şiddet ve çocukluk istismarı incelemesinde beklenildiği gibi eş tarafından görülen fiziksel şiddet karşılaştırmasında anlamlı fark varken diğer aile içi bulgularında kadın ve erkek hükümlüler arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Bununla birlikte iki grup arasında cinsel istismar ve duygusal istismar karşılaştırılmalarında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Öldürme suçunun her iki cinsiyet için de çoğunlukla şehirde gerçekleştirildiği ve planlı olduğu saptanırken, kadın ve erkek hükümlüler suçun işlendiği yer, saldırgan sayısı, alınan yardım ve alet türü bakımından farklılaşmaktadır. Kadınlar evde, daha fazla sayıda saldırgan ile yardım alarak eylemi gerçekleştirirken, erkekler kamuya açık alanda ya da mağdurun evinde tek başına hareket etmektedirler. Kadınlar daha çok kesici delici alet ile saldırırken, erkekler ateşli silah ve kesici delici aleti aynı oranda kullanmaktadır, ayrıca kablo çekiç, sopa gibi farklı aletlerin kullanımı kadınlarda daha fazla bulunmuştur.

Öldürme eylemini kadın hükümlülerin çoğunluğu aile içi şiddet⁽²⁾ (dayak, işkence, taciz, tecavüz, vb. mağduriyet sonrası) nedeniyle, erkek hükümlülerin ise yarısından fazlası parasal nedenlerle gerçekleştirmişlerdir. Cinsiyetler arasında suçun nedenleri bakımından anlamlı farklılık bulunmuştur. Kadın ve erkek hükümlülerin bu suçu farklı motivasyonlarla da işlemiş oldukları ortaya çıkmıştır. Erkek hükümlülerin öldürme suçundaki motivasyonu daha çok maddi kazanç iken, kadın hükümlülerin motivasyonu daha çok kızgınlık, öfke gibi duygulardır.

Çalışmamızda kadın hükümlülerin yarısı verilen cezayı çok fazla olarak değerlendirirken, erkek hükümlülerin yarısı çok fazla ve yerinde ceza olarak değerlendirmiştir. Kadınlar, erkeklere göre daha yüksek oranda hukuksal eleştirilerde bulunmuşlardır.

Kadınlar, erkeklere göre işledikleri suçtan daha az oranda pişman olduklarını ifade ederken, kadınların yaklaşık 1/3'i, erkek hükümlülerin yarısından fazlası, işledikleri suçun sırasında hırs, coşku, intikam, nefret, kıskançlık, öfke duygularını hissettiklerini belirtmişlerdir.

Kadın ve erkek hükümlülerin yarısına yakını, ailelerinin suçlarıyla ilgili düşüncelerini olumlu, yaklaşık 1/3' ü ise olumsuz olarak belirtirken, kadın ve erkek hükümlülerin çoğunluğu,

çevrelerinin suçlarıyla ilgili düşüncelerini olumsuz, yaklaşık $\frac{1}{4}$ 'ü ise olumlu olarak belirtmişlerdir.

İki grubunda daha çok erkekleri öldürdüğü saptanmış olup, kadın ve erkek mağdurlarda yaş aralıkları yakın bulunmuştur. Bununla birlikte kadın ve erkek hükümlüler mağdurla yakınlık bakımından farklılaşmaktadır.

Hükümlü gruplarının aile yaşantıları ve geçmişlerinin incelemesinde anne babalarının boşandığını ya da uzun süre ayrı yaşadığını bildirenlerin oranı kadınlarda daha yüksektir. Ebeveynlerin her ikisi tarafından yetiştirilme oranı ile babanın düzenli bir işe sahip olma oranı kadın hükümlü grubunda daha düşük bulunmuştur. Tüm bu değişkenler açısından anlamlı farklılık bulunmuştur. Kadın hükümlü grubunun aile yaşantıları ve geçmiş hayatları bakımından erkek hükümlü grubuna göre olumsuz ögelere sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca ailenin yanından ayrılma oranı, babalarının ve kardeşlerinin suç işleme oranı yine kadınlarda daha yüksek bulunmuştur. Erkeklerde ise sadece arkadaş grubunda suç işleme oranı kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Kadınlarda psikolojik sebeplerle ayakta tedavi görenlerin oranı erkeklere göre daha yüksektir. Kadınların çoğunluğu sorunu depresyon olarak tanımlamışlardır. Kadınların $\frac{1}{3}$ 'ünde intihara teşebbüs belirlenmiştir ve çoğunlukla ilaç içme şeklinde teşebbüs ettikleri anlaşılmaktadır. Kendine zarar verme davranışı kadınlarda erkeklere göre daha az görülmektedir, suç sonrası kendine zarar verme davranışı her iki grupta da kadınlarda yine daha az olmakla birlikte biraz daha yükselmektedir. Erkeklerin yarısından fazlası, kadınların ise $\frac{1}{4}$ 'ü alkol kullandığını belirtmiştir. Madde kullandığını belirtenlerin oranı erkeklerde daha fazla olup, yine de her iki grupta da düşük bulunmuştur. Madde kullananlar çoğunlukla esrar kullandığını belirtmiştir.

Kadın ve erkek hükümlülerin suç ve adaletle ilgili düşünceleri incelendiğinde, “Herkes her suçu işleyebilir.”, “Namusunu temizlemek için işlenen suçların cezası daha hafif olmalıdır.”, “Namus, töre gibi sebeplerle işlenen adam öldürme eylemi toplum tarafından dışlanan bir suç olmamalıdır.” ifadeleri iki grubunda en fazla katıldıkları ifadeler olarak dikkati çekmektedir. Sadece “Kişi, adaletin yeteri kadar işlemediğini düşündüğü durumlarda adaleti kendisi sağlayabilir.”, “Kişi, karısı veya sevgilisi istememesine rağmen onunla zorla cinsel ilişkide bulunuyorsa bu, suç olarak değerlendirilmemelidir.” ifadelerinde erkeklerden kaynaklanan istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Namus ve töre ile ilgili ifadelere kadınların erkeklere göre daha yüksek oranda katılmaları diğer dikkat çekici noktadır. Erkeklerin yarıya yakını, kadınları $\frac{1}{4}$ ü adaletin yeteri kadar işlemediğini düşündüğü durumlarda adaleti kendisinin sağlayabileceğini düşünmektedir.

Saldırganlık ölçeğinin atılganlık ve edilgenlik alt ölçeği puanları ile durumluk sürekli öfke ölçeğinin öfke kontrol alt ölçeği puanı kadınlarda erkeklere göre anlamlı olarak yüksek yüksek bulunmuş ve literatürle uyumlu bir sonuç elde edilmiştir.

Yapılan çalışmalarda çoğunlukla kadınların empati düzeylerinin daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır. Bizim örnekimizin öldürme suçu işlemiş hükümlülerden oluşması cinsiyetlerarası farklılık çıkmamasında etkili olabilir ancak suç ve saldırganlık ile empati arasında negatif bir korelasyon vardır. Empati ile çatışma çözme becerilerinin özel/genel alt ölçeği arasında negatif korelasyon bulunmuştur.

Kadın ve erkek hükümlü grubunun ölçekler arası korelasyonlarına baktığımızda; mağdur yaşı ile ölçekler arasındaki korelasyon dışında diğer tüm ölçekler arası korelasyonlar benzer bulunmuştur. Ancak, kadınlarda mağdur yaşı ile empati ölçeği arasında korelasyon saptanmazken, erkeklerde mağdur yaşı empati ölçeği arasında pozitif yönde korelasyon belirlenmiştir.

7.ÖZETLER

Bu çalışma ile öldürme suçu işlemiş kadın ve erkek hükümlülerin suç motivasyonlarını; bu motivasyonların suça dönüşmesine neden olan faktörleri belirlemek amaçlanmıştır. Katılımcılara çalışmacı tarafından hazırlanan görüşme formu, Durumluk-Sürekli Öfke İfadesi Envanteri, Saldırganlık Envanteri, Empati Beceri Ölçeği ve Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımı Ölçeği uygulanmıştır.

Çalışma grubu, Ocak 2012- Mayıs 2012 tarihleri arasında öldürme suçu işlediği kesinleşmiş (“TCK 81. Kasten Öldürme” Ve “82. nitekli haller” Maddeleri) Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu (n=60) ve Kartal H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu (n=60) olmak üzere 120 kişiden (60 kadın, 60 erkek) oluşmaktadır.

Öldürme suçunu her iki cinsiyetin de çoğunlukla şehirde gerçekleştirdiği ve planlı olduğu saptanmış olup kadınlar evlerinde, erkekler kamuya açık alanda ya da mağdurun evinde gerçekleştirirken, kadınlarda kablo, çekiç, sopa gibi farklı aletlerin kullanımı daha fazla bulunmuştur. Öldürme eylemini kadın hükümlülerin çoğunluğu aile içi şiddet (dayak, işkence, taciz, tecavüz, vb. mağduriyet sonrası) nedeniyle, erkek hükümlülerin ise yarısından fazlası parasal nedenlerle gerçekleştirmişlerdir. Erkek hükümlülerin öldürme suçundaki motivasyonu daha çok maddi kazanç iken, kadın hükümlülerin motivasyonu daha çok kızgınlık, öfke gibi duygulardır.

Kadınlar, erkeklere göre işledikleri suçtan daha az oranda pişman olduklarını ifade ederken, mağdurla yakınlık bakımından farklılaşmaktadırlar. Kadın hükümlülerin aile yaşantıları ve geçmiş hayatları bakımından erkek hükümlü grubuna göre olumsuz ögelere sahip oldukları belirlenmiştir. Erkeklerde ise sadece arkadaş grubunda suç işleme oranı kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Namus ve töre ile ilgili ifadelere kadınların erkeklere göre daha yüksek oranda katılmaları dikkat çekici noktadır. Erkeklerin yarıya yakını, kadınları ¼ ü adaletin yeteri kadar işlemediğini düşündüğü durumlarda adaleti kendisinin sağlayabileceğini düşünmektedir.

Saldırganlık ölçeğinin atılganlık ve edilgenlik alt ölçeği puanları ile durumluk sürekli öfke ölçeğinin öfke kontrol alt ölçeği puanı kadınlarda erkeklere göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Suç ve saldırganlık ile empati arasında negatif bir korelasyon vardır. Empati ile çatışma çözme becerilerinin özel/genel alt ölçeği arasında negatif korelasyon bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Suç, kasten öldürme suçu, suç motivasyonu, adalet algısı

SUMMARY

This study aims to determine the crime motivations of men and women prisoners who committed homicide; and the factors that caused these motivations turn into committing crimes. The interview form prepared by the researcher, State-Trait anger expression inventory, aggression inventory, empathy ability scale and interpersonal conflict solving approach scale was performed by the participants.

The study group consists of 120 persons (60 men and 60 women) who certainly committed homicide crime (turkish penal code 81.wilfull murder and 82.qualified states) between january 2012-may 2012 in Bakırköy Woman closed prison(n=60) and kartal closed prison(n=60).

Committing murder by both two genders mostly occurred in cities and planned as women committed murders frequently at home, men committed homicides in public areas or at the victims houses. It is determined that women used different tools such as wire, hammer, stick more than men. Most of the women committed homicide because of domestic violence (beating, torture, harassment, rape, vs.) ,and most of men committed homicide because of financial reasons. While the motivations of men were commonly financial gain, the motivations of women were emotions such as anger.

Women regret less than men about committing homicide, but they become different about the closeness with the victim. Women prisoners have more negative components in their families and their past when they are compared to men prisoners. Only the ratio of committing crimes in friend groups in men is found bigger than women.

The expressions about honour and moral laws were used by women more than men. Half of the men and ¼ of women think that they secure the justice in the situations that justice doesn't process well enough.

The assertiveness and passiveness subscale scores of aggression scale and anger control subscale scores of state-trait anger expression scale were found meaningly higher at women than men. There is a negative correlation between empathy and crime-aggression. It is found that there is a negative correlation between empathy and private/common subscale of conflict solving abilities.

Key words: crime, wilfull murder crime, crime motivation, justice perception

8. KAYNAKLAR

Adler F.M., G. Mualler, Laufer W.S (1991), *Criminology*, Mcgraw Hill Company, New York.

Adler, F.M., Gerhard O.W., Laufer, W.S. (2004), *Criminology and The Criminal Justice System*, Fifth Edition, Mc Graw Hill, China.

Agha, S. (2009) "Structural Correlates of Female Homicide: A Cross-national Analysis". *Journal of Criminal Justice* 37 (6): 576-585.

AKBULUT, İ. (2006), *Yeni Türk Ceza Kanunumuza Göre Kan Gütme_Saikiyle Adam Öldürme*, Kazancı Hukuk Yayınevi, Birinci Basım, İstanbul.

Akcan, A., & Balcıoğlu, İ. (2000) *Ruhsatlı Silah Bulunduran Veya Taşıyan 1650 Kişide Öfke Düzeyi*, 9. Ulusal Sosyal Psikiyatri Kongresi Kitabı, Malatya, s.455-460.

Akcan, A., Bıkım, E., Akcan, Z.F.E., Samancı, Y.A., Balcıoğlu, İ. (2000) *İstanbul'da Suç Zanlısı Kadınlarda Cezaevi Öncesi Alkol ve Madde Kullanım Sıklığı ve Özellikleri*", *Bağımlılık Dergisi* 1(1):9-13.

Akduman, G.G., Ruban, C., Akduman, B., Korkusuz, İ. (2005) *Çocuk ve cinsel istismar. Adli Psikiyatri Dergisi*, 3(1): 9–14.

Akgün, N. (1987) *Adli Psikiyatri*, Tas Kitapçılık Yayıncılık: Ankara.

Akkoca, B. O. (1999) *Üniversite Öğrencilerinin Kendini Kabul Düzeylerinin Çatışma Eğilimlerinin Üzerinde Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Aktürk, A.G. (2008) *Ceza Davalarına Yansımış Kadın Kaynaklı Şiddetin Hukuksal Ve Adli Tıbbi Boyutu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

Aldridge, M. L., & Browne, K. D. (2003) *Perpetrators of spousal homicide: A review*, *Trauma, Violence & Abuse*, 4, 265–276.

Algül, A., Ateş, M.A., Gülsün, M., Doruk, A., Semiz, Ü.B., Başoğlu, C., Ebrinç, S. & Çetin, M. (2009). *Antisosyal kişilik bozukluğu olgularında kendini yaralama davranışının saldırganlık, çocukluk çağı travmaları ve dissosiyasyon ile ilişkisi*, *Anatolian Journal of Psychiatry*, 10:278-285.

Alisinanoğlu, F., & Köksal, A. (2000) *Gençlerin Ben Durumları (Ego State) ve Empatik Becerilerinin İncelenmesi*. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18:11-16.

Alver, B. (1998), Bireylerin Uyum Düzeyleri İle Empatik Becerileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Amnesty International (1999) Pakistan Honour killings of girls and women, web.amnesty.org/library/Index/engASA330181999-70k (erişim: 02.07.2014).

Archer J, Haigh A.M. (1997) Beliefs about aggression among male and female Prisoners, *Aggress Behav.*, 23: 605–415.

Archer, J. (1991) “Human Sociobiology: Basic Concepts and Limitations” *Journal Social Issues*, 47(3):11-26.

Archer, J. (2004), "Sex differences in aggression in real-world settings: A meta-analytic review" *Review of General Psychology*, Vol. 8, No. 4, 291-322.

Ari, K., Björkqvist, K., Lagerspetz, K., Österman, K., Salmivalli, C., Rothberg, S., Ahlbom, S. (1999) “The Relationship between Social Intelligence, Empathy and Three Types of Aggression”, *Aggressive Behavior*, 25: 81-89.

Aronson, E., Wilson, T.D., Akert, R.B. (2005) *Social Psychology*, Pearson Education International, Fifth Edition.

Arslan, C. (2005) Kişilerarası Çatışma Çözme ve Problem Çözme Yaklaşımlarının Yükleme Karmaşıklığı Açısından İncelenmesi, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Ataseven, C. (2006). Suça Etki Eden Sosyal Faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Atıcı, M. (2007) Primary School Students, Conflict Resolution Strategies in Turkey, *International Journal for the Advancement of Counseling*, 29, 2, 83-98.

Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., Nolen-Hoeksema, S. (1999) *Psikolojiye Giriş* (Y. Alogan, Çev.) Arkadaş Kitabevi, Ankara.

Avcı, R. & Güçray, S.S. (2010) An investigation of violent and nonviolent adolescents family functioning, problems concerning family members, anger and anger expression. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 10(1), 65-76.

Averill, J.R. (1983) Studies on anger and aggression: Implications for theories of emotion. *Am Psychol.*, 38:1145-1160.

Avruch, K. (2004) *Cross-Cultural Conflict in Conflict Resolution*, (Ed. Keith William Hipel), in *Encyclopedia of Life Support Systems (EOLSS)*, Under UNESCO. UK, Oxford: Eolss Publishers, <http://www.eolss.net> (20.06.2014).

Ayan, S. (2007) Aile içinde siddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8, 206–214.

Aycan, N. (1991) Suçun Sosyolojik Açından Temellendirilmesi Üzerine Bir Deneme, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Aydın, A. (1996), Empatik Becerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Aydın, B. (2005) *Öfke İle Basa Çıkma Grup Çalışması*, (Ed. Betül Aydın), *Ergenlikten yetiskinliğe grup çalışmaları (1-29)*, Nobel Yayınevi, Ankara.

Bahçıvan Saydam, R., & Gençöz, T. (2005) Aile İlişkileri, Ebeveyn Çocuk Yetiştirme Tutumu Ve Kendilik Değerinin Gençler Tarafından Belirtilen Davranış Problemleri İle Olan İlişkisi, *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 61-74.

Bal, H. (2003) , Hukuk-Hukuk Sosyolojisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Yayın No: 32, Isparta.

Balkaya, F., & Şahin, N. H. (2003) Çok Boyutlu Öfke Ölçeği, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 14(3):192-202.

Baltaş, A., & Baltas, Z. (1998) Stres ve Basa Çıkma Yolları, Evrim Yayınevi, İstanbul.

Bandura, A. (1973) Social learning theory of aggression, *Journal of Communication*, 28 (3), 12-29.

Bandura, A. (1977) *Social learning theory*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.

Bandura, A., Ross, D., Ross, S. A. (1961) Transmission of aggression through imitation of aggressive models. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, ss. 575-582. (Classics in the History of Psychology, York University Toronto, Ontario: Christopher D. Green)

Baron, R.A. & Byrne, D. (2000) *Social Psychology (Fourth Edition)*, USA: Allyn&Bacon.

Baron, R.A. & Richardson, D.R. (1994) *Human Aggression. Second Edition.*_New York: Plenum Press.

Başpınar, T. (2008) Türkiye’de Öldürme ve Yaralama Suçundan Hüküm Giyenlerin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, Güvenlik bilimleri enstitüsü, Ankara.

Baygöl, E. (1997) Ergenin Öfke Tepkilerinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Beck, A. T. & Weishaar, M. E. (1990) Suicide risk assessment and prediction, *Crisis*, 11 (2), 22-30.

Berkowitz, L. (1990) "On the Information and Regulation of Anger and Aggression: A Cognitive Neoassociationistic Analysis." *American Psychologist*, 45, ss. 494–503.

Bilgin, N. (2000) Sosyal Psikolojiye Giriş, 3. Baskı, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.

Biro, M., Vuckovic, N., Djuric V. (1992), "Towards a typology of homicide on basis of personality". *The British Journal of Criminology*, Vol.32, No.3, pp. 361-371.

Bjorkqvist, K. (1994) Sex differences in physical, verbal and indirect aggression: A review of recent research. *Sex Roles*, 30(3/4), 177-188.

Blackburn, R. (2005). *The Psychology of Criminal Conduct: Theory, Research and Practice*. John Wiley and Sons Ltd, England.

Block, C. R., Devitt, C. O., Donoghue, E. R., Dames, R. J., & Block, R. L. (2000) Are there types of intimate partner homicide? The diversity of homicide: Proceedings of the 2000 Homicide Research Working Group, Chicago, IL: U.S. Department of Justice.

Boman, P. (2003) Gender Differences in School Anger, *International Education Journal*, Vol.4, No.02, 71-77

Bostan, G., & Kılıçgil, E. (2008) Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencisi Olan ve Olmayan Ankara Üniversitesi Öğrencilerinin Saldırganlık Boyutları, *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6 (3):133–140.

Bradburn, B. N. (1963) Achievement and father dominance in Turkey, *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 67, 464-468.

Brems, C. (1988) Dimensionality of Empathy and its Correlates, *The Journal of Psychology*, 123 (4).

Brewer, M.B., Crano, W.D. (1994) *Social Psychology*. New York: West Publishing Company.

Briere, J. & Gil, E. (1998) Self-mutilation in clinical and general population samples: prevalence, correlates and functions, *Am J Orthopsychiatry*, 68:609-620.

Broidy, L. M. ve Cauffman, E. E. (2006) "Understanding the Female Offender", *National Criminal Justice Reference Service*, www.ncjrs.gov. (Erisim Tarihi: 15.06.2014).

Budak S. (2003) Psikoloji Sözlüğü, 2. Baskı, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Burack, J. A., Flanagan, T., Peled, T., Sutton, H. Z., Zygmuntowicz, C., & Manly, J.T. (2006) Social perspective-taking skills in maltreated children and adolescents, *Developmental Psychology*, 42, 207–217.

Burke, D.M. (2001). Empathy in sexually offending and nonoffending in adolescent males. *Journal of Interpersonal Violence*, 16: 222–233.

Cahn, D. D. (1990) *Intimates In Conflict: A Research Review*, Editör: Cahn, D.D. Intimates In Conflict: A Communication Perspective. Hillsdale, New Jersey.

Cai, D. A. & Fink, E. L. (2002) Conflict Style Differences Between Individualists and Collectivists, *Communication Monographs, National Communication Association*, 69,1.

Campbell, A. & Muncer, S. (1998) Female criminal assault: an avolutionary perspective, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 35 (4), 413-428.

Campbell, A., & Muncer S. (1994) Sex Differences in Aggression: Social Representation and Social Roles, *British Journal of Social Psychology*, Vol. 33 (2), pp. 233–240.

Campbell, A., Muncer, S., Coyle, E. (1992) Social representation of aggression as an explanation of gender differences: A preliminary study. *Aggressive Behavior*, v.18, 95-108.

Campbell, J. C., Glass, N., Sharps, P.W., Laughon, K., Bloom, T. (2007) Intimate partner homicide: Review and implications of research and policy, *Trauma, Violence & Abuse*, 8, 246–269.

Campbell, J.C. (2004) Helping women understand their risk in situations of intimate partner violence, *Journal of Interpersonal Violence*, 19(12): 1464–1477.

Campbell, M. ve S. Muncer. (1994) Sex differences in aggression: social representation and social roles, *British Journal of Social Psychology*, (33), 233-240.

Cansunar, F.N., Asirdizer, M., Aycan, N., Balcioglu, İ., Batuk, G. (1997) “Kadının Suça Yönelimi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma” İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 55(3): 341-51.

Casey, L. G. (2002) Cluster Analysis of Female-perpetrated Homicides: Beyond Filicide and the Battered Women's Syndrome. Yayınlanmamış Doktora Tezi. <http://app.cul.columbia.edu:8080/ac/handle/10022/AC:P:7109> (Erisim Tarihi: 16.02.2014).

Chlopan, B.E., Mccain M.L., Carbonell, J.L., Hagen, R.L. (1985) Empathy: The Review of Available Measures, *The Journal of Personality and Social Psychology*, 48(3).

Cohen, D., & Strayer, J. (1996) “Empathy in Conduct-Disordered and Comparison Youth”, *Developmental Psychology*, 32, 6: 988-998.

Coie, J. D. & Dodge, K. A. (1997) *Aggression and antisocial behavior*, In W. Damon & N. Eisenberg (Eds). *Handbook of Child Psychology*, Vol. 3: Social, Emotional And Personality Development.

Colby, A., & Damon, W. (1983) Listening to a Different Voice: A Review of Gilligan’s in a Different Voice, *Merrill-Palmer Quarterly*, 29(4).

Comstock, G., Chaffee, S., Katzman, N., McCombs, M., Roberts, D. (1978) *Television and human behavior*. New York: Columbia University Press.

Corey, M. S. (2005) Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları, Mentis Yayıncılık, Ankara.

Cornell, D.G., Peterson, C.S., Richards, H. (1999) Anger as a Predictor of Aggression among Incarcerated Adolescents, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 67 (1).

Costa, P. T., Terracciano, A., McCrae, R. R. (2001) Gender differences in personality traits across cultures: Robust and surprising findings, *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 322-331.

Cotton, K. (2001) Developing Empathy in Children and Youth, School Improvement Research Series, <http://www.nwrel.org/spcd> (Erişim Tarihi: 15.06.14).

Crawford, D. & Bodine, R. (1996) Conflict Resolution Education: A Guide to Implementing Programs in Schools, Youth-Serving Organizations, and Community and Juvenile Justice Setting. Program Report. US Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention. Washington, DC.

Cüceloğlu, D. (2000) İnsan ve Davranışı, s.314, Remzi Kitapevi, İstanbul.

Çakır, R., Yavuz, M.F., Demircan, T. (2004) Türkiyede Namus Saikiyle İşlenen Adam Öldürme Suçlarının Değerlendirilmesi, *Adli Tıp Dergisi*, 18(3-4): 27-33.

Çekin, N., Hilal, A, Gülmen, M.K, Behnan A., Sarıca D., Savran B. ve Bilgin N. (2000) “Cinayet Olgularında Sanıklarca Sunulan Gerekçelerin İrdelenmesi” *Adli Tıp Bülteni* 5(3): 233-235.

Çelebican, Ö. (2003), Roma Hukuku, 8. bası, s. 163-164, Yetkin Yayınları, Ankara.

Çiftçibaş, H. (1997) İslahevinde Kalmakta Olan Ergenlerin Empatik Beceri Düzeylerinin İslahevinde Kalmayan Yaşlıları İle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çopuroğlu, C. & Kızmaz, Z. (2002) Doğu Anadolu Bölgesi Cezaevlerindeki Adli Hükümlüler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, Fırat Üniversitesi Yayınları, Cilt:1, Sayı:1, ss:15–31.

Daly, M., & Wilson, M. (1988). Homicide. New York: A. de Gruyter.

Daniel, A. E., Fleming, J. (2005) Serious suicide attempts in a state correctional system and strategies to prevent suicide, *The Journal of Psychiatry and Law*, 33, 227-247.

Davis, M.H. (1996). Empathy: A Social Psychological Approach. Social Psychology Series, Blouder, US: Westview Pres. Akt: Wied, M., Branje, J.T.S. ve Meeus, H.J.W (2007).

Empathy and Conflict Resolution Ğn Friendship Relations Among Adolescent. *Aggressive Behavior*, v.33, 48-55.

Delikara, İ. E. (2000) Ergenlerin Akran İlişkileri İle Suç Kabul Edilen Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Delisi, M., & Conis,P.J. (2007) *Violent Offenders: Theory, Research, Public Policy, And Practice*. 1.Baskı. Jones & Bartlett Publishers Inc., Sudbury, Massachusetts, p.: 120- 248.

Demirbaş, T. (2001) *Kriminoloji*, s: 126-138, Seçkin Yayınevi, Ankara

Deschenes, E. P. & Owen, B. (2007) "Recidivism Among Female Prisoners: Secondary Analysis of the 1994 BJS Recidivism Data Set". National Criminal Justice Reference Service. www.ncjrs.gov (Erişim: 15.02.2014).

Devrimci Özgüven, H. & Sayıl, I. (2003) Suicide attempts in Turkey: results of the WHO-EURO Multicentre Study on Suicidal behaviour, *Can J Psychiatry*, 48:324-329.

Doherty, M. (2000) *Criminology*, s:87, Old Bailey Pres, 2. Ed. London.

Douglas, J. E., Burgess, A. W., Burgess, A. G., Ressler, R. K. (2006) *Crime Classification Manual. A standard system for investigating and classifying violent_crimes (2nd ed.)*. New York: John Wiley & Sons.

Dökmen, Ü. (1988) "Empatinin Yeni Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi Ve Psikodrama İle Geliştirilmesi", *A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(1-2): 155-190.

Dökmen, Ü. (1990) Yeni bir empati modeli ve empatik becerinin iki farklı yaklaşımla ölçülmesi, *Psikoloji Dergisi*, 7 (24), 42-50.

Dökmen, Ü. (2002) İletişim Çatışmaları ve Empati, 20. Baskı, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Dökmen, Ü. (2005) Sanatta Ve Günlük Yşamda İletişim Çatışmaları ve Empati, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. 8. Baskı, s: 75-126, Beta Basım Yayın, İstanbul.

Dönmezer, S. (2001), *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, Beta Basım Yayım, İstanbul.

Duberstein, P. R., Conwell, Y., Seidlitz, L., Denning, D. G., Cox, C., Caine, E. D (2000) Personality traits and suicidal behavior and ideation in depressed inpatients 50 years of age and older, *J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci*, 55, 18-26.

Durkin, K. (1995) *Developmental Social Psychology: From Infancy to Old Age*, Cambridge: Blackwell Publishers Inc.

Duser, T. L. D. (2002). *Chief Student Affairs in 4-Year Public Institutions of Higher Education: An Exploratory Investigation into Their Conflict Management Styles and Praxis*. Educational Doctorate Disseratation. USA: University of North Texas.

Eagly, A. H., & Steffen, V. J. (1986) Gender and aggressive behavior: A meta-analytic review of the social psychological literatüre, *Psychological Bulletin*, Vol 100(3), 309-330.

Edmonson B.C & Conger, J.C. (1996) A Review of Treatment Efficacy for Individuals With Anger Problems: Conceptual, Assessment and Methodological Issues, *Clinical Psychology Review*, 16, 3: 251-275.

Elliot, D. S., & Voss, H. L. (1974) Delinquency and dropout. Lexington, MA: D.C. Heath, sy. 204-207.

Ellis, A., & Gullo, J. (1971) *Murder and assasination*, New York: Lyle Stuart Comp. 84-86.

Emery, J. (2003). Reputation Is Everything Honor Killings Among the Palestinian. Redrived 10 June 2005, from:
<http://www.worldandi.com/newhome/public/2003/may/clpub.asp>. (erişim: 04.03.2013).

Ercebe, C. (2007) Sosyo-Kültürel Açından Suçu Meşrulaştırma Eğilimleri Üzerine Ankara Cezaevinde Bir Çalışma, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ercoskun, M. H., & Nalçacı, A. (2008) Sınıf öğretmeni adaylarının empatik beceri ve demokratik tutumlarının incelenmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, 180, 204-215.

Erdoğan, A., Balcıoğlu, İ. (2003) Çocuk ve Ergenlerde Adli Psikiyatri, *Türkiye Klinikleri Psikiyatri Dergisi*, 4(2): 101-107.

Erem, F., Toroslu, N. (1987) Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 5.Baskı, s:390, Savaş Yayınları, Ankara.

Erkal, M. E. (1993) Sosyoloji (Toplum Bilimi), İlaveli 5. Baskı, s.98, Der Yayınları, İstanbul.

Erkan, R. (1995) İstanbul Çocuk Mahkemelerine Sevk Edilen Çocukların Sosyo-Kültürel Çevresi Üzerine Bir İnceleme, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Erkunt, A.Ç. (2011) Öldürme Ve Cinsel İçerikli Suç İşlemiş Erkek, Kadın Ve Çocuk Hükümlülerde Fail, Olay Yeri Ve Mağdur İlişkisi, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

Erman S., & Özek, Ç. (1994), Kişilere Karşı İşlenen Suçlar (TCK.448-490), İstanbul.

Erol, H. (2006), Adli Yargı İlk Derece Mahkemelerinde Ceza_Yargılaması ve Uygulaması, Yayın Matbaacılık, Ankara.

Faraç, M. (2002) *Töre Kiskacında Kadın*, Günizi Yayıncılık, İstanbul.

Faraç, Mehmet, (2002), *Töre Kiskacında Kadın*, s. 147-148, Günizi Yayıncılık, İstanbul.

Erdentuğ, A., (1982), "Suç Kavramının Kültür Farklılığı Açısından Değerlendirilmesi", Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, *Antropoloji Dergisi*, Sayı 10-11.

Favazza, A.R. & Rosenthal, R.J. (1993) Diagnostic Issues in Self-Mutilation, Hospital and Community Psychiatry, 44:134-140.

Felson, R. B. (2000) "*A Social Psychological Approach to Interpersonal Aggression*". Aggression and Violence: An Introductory Text. Editör: Vincent B. Van Hasselt & Michel Hersen, USA, Allyn & Bacon, 2000, pp.9-23.

Fidan, F., Aytaç, S (2011).Kadın cinayetleri sevgi mi, namus mu?, Suç Önleme Sempozyumu ,Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Fox, J. A., Levin, J., Quinet, K. (2012) *The will to kill: Making sense of senseless murder* (4th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson.

Freedberg, S(2007) Re-examining Empathy: A Relational Feminist Point of View. *Social Work*, v.52, n.3, 258.

Freedmann, J.L., Sears, D.O., Carlsmith, J.M. (1998) *Sosyal psikoloji*, (Çev:A. Dönmez), İmge Kitabevi, Ankara.

Frey, K.S., Hirschstein, K. M., Guzzo, B. A. (2000) "Second Step: Preventing Aggression by Promoting Social Competence", *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 8, 2: 102-112.

Fromm, E. (1993) *İnsanda Yıkıcılığı Kökenleri* (Ş.Alpagut, Çev.), Payel Yayınları, İstanbul.

Galen, B.R., & Underwood, M.K. (1997) A Developmental Investigation Of Social Aggression Among Children. *Developmental Psychology*, 22, 589-600.

Gentry, W.D. (2000). Anger free, Ten basic steps to maneging your anger, New York: Harper Collins Publisher inc.

Gerçek, L. Ç., & Bafra, J. (2005) Kan gütmeye saiki ile işlenen adam öldürme suçu. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 1-29.

Gider, H. (1961) Genel Kriminoloji Ve Adalet Psikolojisi, Ankara.

Gillies, H. (1976) Homicide in west of Scotland. *British Journal of Psychiatry*, 128, 105-127.

Goldstein, P J., Brownstein, H. H. and Ryan, P J. (1992) “Drug-related homicide in New York: 1984 and 1988.”, *Crime & Delinquency*, Vol. 38 No.4, pp.459-476.

Goldstein, S.B. (1999) Construction and Validation of a Conflict Communication Scale. *Journal of Applied Social Psychology*. Volume 29, Issue 9, p.1803-1832.

Gottlieb, P., & Gabrielson, G. (1990). The future of homicide offenders. *International Journal of Law and Psychiatry*, 13,191-205.

Gottlieb, P., Gabrielson, G. ve Kramp, P. (1987) “Psychotic homicide in Copenhagen from 1959 to 1983”. *Acta Psychiatrica Scandinavica*. 76 (3): 285-292.

Görgülü, T. (2009) Tutuklu Ve Hükümlü Erkek Bireylerin Depresyon Düzeyleri Boyun Eğici Davranışları Ve İntihar Olasılıklarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gratz, K., Conrad, S.D., Roemer, L. (2002) Risk Factors for Deliberate Self- Harm Among College Students, *American Journal of Orthopsychiatry*, 72(1):128-140.

Gross, M. A., Guerrero, L. K., Alberts, J. K., (2004) Perceptions of Conflict Strategies and Communication Competence in Task-Oriented Dyads. *Journal of Applied communication Research*, 32 (3), 249-170.

Güldoğan, E. (2010) Kadınları Suça İten Psikolojik Nedenler: Adam Öldürme Suçu İşlemiş Kadınlar Örneğinde Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü, İstanbul.

Güleç, C. (2006) Toplum Ruh Sağlığı Açısından Psikiyatrik Epidemiyoloji (Ed: M. Bertan, L. Akın) Halk Sağlığı Temel Bilgiler, Hacettepe Üniversite Vakfı Yayını, Ankara.

Hakeri, H. (2005), Yeni Türk Ceza Hukukunun Temel Kavramları, 2.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara.

Hakeri, H. (2006), Ceza Hukuku Temel Bilgiler, Son Değişiklikleriyle 1.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Hakeri, H. (2006), Kasten Öldürme Suçları TCK 81-82-83, Seçkin Kitabevi, 1. Baskı, Ankara.

Hakkanen-Nyholm, H., Putkonen, H., Lindberg, N., Holi, M., Rovamo, T., Weizmann-Henelius, G. (2009) “Gender Differences in Finnish Homicide Offence Characteristics”, *Forensic Science International*, 186 (1): 75-80.

Harpur, T.J., Hakstian, A.R., Hare, R.D. (1988). Factor structure of the psychopathy checklist. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56: 741–747.

Harris, B.M. & Knight-Bohnhoff, K. (1996) Gender and aggression II: Personal aggressiveness, Sex Roles, 35(1-2): 27-42.

Harris, G. T., Hilton, Z., Rice, M. E., Eke, A. K. (2006). Children killed by genetic parents versus stepparents. *Evolution and Human Behavior*, 28(2), 85–95.

Hatfield W. D. & Hatfield D. J. (1995) Relationships Among Conflict Management Styles, Levels of Conflict, and Reactions to Work. *The Journal of Social Psychology*, 135(6), 687-698.

Hatunoglu, A. (1994) Ana Baba Tutumları ile Saldırganlık Arasındaki ilişkiler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Hawkins, J. D., Herrenkohl, T. I., Farrington, D. P., Brewer, D., Catalano, F. F., Harachi, T. W., Cothorn, L. (2000) Predictors of youth violence. *OJJDP Juvenile Justice Bulletin*. <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/ojjdp/179065.pdf>

Haynie, D. L. & Armstrong, D. P. (2006) “Race and Gender- Disaggregated_Homicide Offending Rates: Differences and Similarities by Victim-Offender Relations Across Cities”, *Homicide Studies*, 10 (1): 3-32.

Herman, J.L. (1992) *Trauma and Recovery: The aftermath of violence from domestic abuse to political terror*, New York, Basic Books.

Herrera, V., McCloskey, L. A. (2001) Gender differences in the risk for delinquency among youth exposed to family violence. *Child Abuse and Neglect: the International Journal*, 25: 1037–1051.

Hırpat, K. H. (2003) *Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm: Kırsal Göç, Gecekondulaşma ve Kentleşme*, “Karşılaştırmalı Bakış Açısından Gecekondulaşma” (çev: Abdülkerim Sönmez), İmge Kitabevi, Ankara.

Hoaken, P. N. S., & Pihl, R. O. (2000) The effects of alcohol intoxication on aggressive response in men and women, *Alcohol and Alcoholism*, 35, 471-477.

Hoffman, M.L., & Levine, L.E. (1976) Early Sex Differences in Empathy, *Developmental Psychology*, 12 (6).

Hogo, M. A., & Vaughan, G. M. (2006). *Sosyal psikoloji*. (Çev. İbrahim Yıldız, Aydın Gelmez) Ütopya Yayınları, Ankara.

Honor Killings Culture and Society (2004), Honor Killings, [www.eruditiononline.com/01.04/honor killings.htm](http://www.eruditiononline.com/01.04/honor%20killings.htm) (erişim: 14.04.2014).

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/cikanhukumluapp/cikanhukumlu.zul> erişim: 11.02.2013

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/girenhukumluapp/girenhukumlu.zul> erişim: 11.02.2013

Huesmann, L. R. (1988) “An Information Processing Model for the Development of Aggression”, *Aggressive Behavior*, 14: 13-24.

Hurtwitz, S., Christiansen, K.O. (1983), *Criminology*. London: Allen & Unwin.

İçli, T.G (2007) *Kriminoloji*, s: 16-56, 77-78, 143-159, 7.Baskı, Seçkin yayınları, Ankara.

İçli, T.G. (1990) *Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu*, Bizim Büro Basımevi, Ankara.

İçli, T.G. & Ögün, A. (2000) *Türkiye’de Kadın Suçluluğunun Bazı Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Belirleyicileri*. T.C Adalet Bakanlığı, Yarıaçık Cezaevi Matbaası, Ankara.

İçli, T.G. (1992), *Türkiye’de Suçlular*. Bizim Büro, Ankara.

İçli, T.G. (1993) *Türkiye’ De Suçlular: Sosyal Kültürel Ve Ekonomik Özellikleri*, s:16, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, *Atatürk Kültür Merkezi Yayını*, 71.

İçli, T.G., Ogün, A., Özcan, N. (1995) *Ailede Kadına Karşı Şiddet Ve Kadın Suçluluğu*, Ankara: Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

İl, S. (1989) “Türkiye’deki Kadın Suçlarının Genel Özellikleri Ve İnfaz Sürecindeki Sorunları Üzerine Bir Araştırma” , *H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, Cilt:7, S: 1-3, s.19-23.

İl, S. (1990). *Türkiye’de kadın suçluların genel özellikleri ve infaz sürecindeki sorunları üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

İsen, G.B. (1995) *Saldırganlık Kuramları ve Basında Cinayet Haberleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Jenkins, R., Bhugra, D., Meltzer,H., Singleton, N., Bebbington, P., Brugha, T., Coid, J., Farrell, M., Lewis, G., Paton, J. (2005) *Psychiatric and social aspects of suicidal behaviors in prisons*, *Psychological Medicine*, 35, 257-269.

Johnson E.H. (1974) *Crime, Correction and Society*, s: 129, The Dorsey Pres, Homewood, Illinois.

Johnson E.H. (1974) *Crime, Correction and Society*, s: 129, The Dorsey Pres, Homewood, Illinois.

Johnson, D. W. & Johnson R. (1997) *The impact of Conflict resolution training in middle school*, *Journal of Social Psychology*, 137, 11-22.

Johnson, D. W. (1997) *Reaching out (Interpersonel effectiveness and selfactualization)*, *Allyn and Bacon needham Height*, 225-287.

Johnson, D. W. (1997) *Reaching out (Interpersonel effectiveness and selfactualization)*, *Allyn and Bacon needham Height*, 225-287.

Johnson, D. W., & Johnson R. (1997) *The impact of Conflict resolution training in middle school*, *Journal of Social Psychology*, 137, 11-22.

Jokinen, J. K., Forslund, A. L., Nordström, P., Liddqvist ve Nordström, P. (2009) "Suicide Risk After Homicide in Sweden". *Archives of Suicide Research* 13 (3): 297-301.

Jolliffe, D. & Farrington, P.D. (2006). Examining The Relationship Between Low Empathy and Bulling. *Aggressive Behavior*, v.32, 540-550.

Jurik, N. K. & Winn, R. (1990) "Gender and Homicide: A Comparison of Men and Women Who Kill" *Violence and Victims*, 5 (4): 227-242.

Kahn, J.W., & Lawhorne, C.W. (2003) Empathy: The Critical Factor İn Conflict-Resolution and a Culture of Civility. *Information Analysess*,2003.

Ka-mer (2005) Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nde "namus" kisvesi altında işlenen cinayetler ile mücadelede kalıcı yöntemler geliştirme projesi 2005 raporu. <http://www.kamer.org>.

Karataş, Z. (2002) Anne Baba Saldırganlığı İle Lise Öğrencilerinin Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Kardam, Filiz. (1999) "Töre Cinayetleri Üzerine Bazı Düşünceler", Töre Cinayetleri, s.87-96, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Karip, E. (2003) Çatışma Yönetimi, s. 25-28, Pegem Yayıncılık, Ankara.

Kassinove, H., & Sukhodoldky, D.G. (1995) Anger Disorders: Basic Science and Practice Issues. H. Kassinove Anger Disorders: Definition, Disgnosis and Treatment. Washington: Taylor and Francis.

Kawachi, I., Kennedy, B. P., Wilkinson, R. G. (1999) Crime: social disorganization and relative deprivation, *Social Science and Medicine*, 48, 719-731.

Keefe, T. (1976) Empathy: The Critical Skill, *Social Work*, January, 10-14.

Kellermann, A. & Mercy, J. A. (1992) "Men, Women, and Murder: Gender- Specific Differences in Rates of Fatal Violence and Victimization". *The Journal of Trauma* 33 (1): 1-5.

Kenndy, H.G. (1992) Anger and Irritability, *British Journal of Psychiatry*, 161:145-153.

Kenny, D. T., & Lennings, C. J. (2007) Cultural group differences in social disadvantage, offence characteristics, and experience of childhood trauma and psychopathology in incarcerated juvenile offenders in NSW, Australia: Implications for service delivery, *Psychiatry, Psychology and Law*, 14, 294-305.

Kessler, R.C., McGonagle K.A., Swartz, M. (1993) Sex and depression in the National Comorbidity Survey, 1: lifetime prevalence, chronicity and recurrence, *J Affect Disord*, 29: 85-96.

Kısaç, İ. (1997) Üniversite Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Sürekli Öfke İfade Düzeyleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Klonsky, E.D., Oltmanns, T.F., Turkheimer, E. (2003) Deliberate self-harm in a nonclinical population: Prevalance and psychological correlates, *The American Journal of Psychiatry*, 160(8):1501-1508.

Kopper, B. A., & Epperson, D. L. (1996) The Experience and Expression of Anger: Relationship with Gender, Gender Role Socialization Depression and Mental Health Functioning, *Journal of Counseling Psychology*, Vol.2 No.43:158-165.

Kopper, B.A. & Epperson, D.L. (1996) The experience and expression of anger: Relationships with gender, gender role socialization, depression, and mental health function. *Journal of Counseling Psychology*, (43), 158-165.

Korkut, Ş. (2012) Lise Öğrencilerinde Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ve Öfke İfade Biçimleri İle Benlik Saygısı Ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Kökdemir, H. (2004) Öfke ve öfke kontrolü. *Pivolka*, 3(12): 7-10.

Köknel, Ö. (2000) Bireysel ve Toplumsal Siddet, 2. Basım, s:20-33, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

Köknel, Ö. (2000) Şiddet, 2.Bası, s. 13-27, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

Körükçü, Sarıyüce Ö. (2004) Altı yaş grubundaki çocukların özsaygı düzeyleri ile anne empatik becerilerinin incelenmesi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Köseoğlu, S. (1994) Psikolojik Danışmanların Empatik Becerilerinin ve Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kristoffersen S., Lilleng P.K., Mæhle B.O., Morild I. (2014) Homicides in Western Norway, 1985–2009, time trends, age and gender differences Department of Pathology, Haukeland University Hospital, 5021 Bergen, Norway.

Kruttschnitt, C., Gartner, R., Ferraro, K. (2002) Womens involvement in serious interpersonal violence., *Aggression and Violent Behavior*, 7(6), 529–565.

Kulak, H. (1996), Kasten Adam Öldürme Suçu Faillerinin Kişilik Yapıları Ve Sosyo Demografik Özellikleri, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kuyu, C. (1998) Adli Psikiyatri, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Landau, S. F. (1988) Violent crime and its relation to subjective social stress indicators: The case of Israel. *Aggressive Behavior*, 14, 337-362.

Langbehn, D. & Pfohl, B. (1993) Clinical correlates of selfmutilation among psychiatric inpatients, *Ann Clin Psychiatry*, 5:45-53.

Langsworthy, R. H., Crum, P., Barres, A. R., Curtis, R. W. (1998) Incidence of child abuse and the relationship to criminality: Literature review. Report to Alaska Department of Corrections.

Lee, L., Casanueva, C., Martin, S.L. (2005) Depression among female family planning patients: prevalence, risk factors, and use of mental health services, *Journal of Women's Health*, 2005; 14: 225-232.

Lennon, R., & Eisenberg, N. (1990) *Gender and Age Differences in Empathy and Sympathy*, N.Eisenberg, J. Stayer (Ed.), Empathy and Its Development, Cambridge University Press, Newyork.

Lerner, H. (1996) *Öfke Dansı*, Çev. S. GÜL, Varlık Yayınları, İstanbul.

Lewis, O. D. (2007) Erişkin Antisosyal Davranışı, Suç ve Şiddet, Sadock J. B. and Sadock V. K., Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry, Güneş Kitabevi, Ankara.

Lindqvist, P., Leifman, A., Eriksson, A. (2007) "Mortality Among Homicide Offenders: A Retrospective Population-Based Long-Term Follow-up". *Criminal Behaviour and Mental Health*, 17 (2): 107-112.

Lopez, F. G, & Thurman C. V. (1993) High Trait and Low Trait Angry College Students: A Comparison of Family Environments. *Journal of Counseling and Development*, Vol.71, No.3: 524-527.

Loudin, J. L., Loukas, A., Robinson, S. (2003) "Relational Aggression in College Students: Examining the Roles of Social Anxiety and Empathy", *Aggressive Behavior*, 29: 430-439.

Lulofs, R. S., & Cahn, D. D. (2000) Conflict from theory to action. United States of America: Aperson Education Company.

Lutwak, N., Panish, J. B., Ferrari, J. R., Razzino, B. E. (2001) Shame and guilt and their relationship to positive expectations and anger expressiveness. *Adolescence*, Vol 36(144), 641-653.

Lynskey, M. T. (2001) Alcohol use and violent behaviour among youth: Results from a longitudinal study, AIC research and public policy series (s.163-181). <http://www.aic.gov.au/publications/rpp/35/paper8.pdf>

Malkoç, İ. (2002), Açıklamalı – İctihatlı Türk Ceza Kanunu, Turhan Kitabevi, Ankara.

Malone, K. M., Oquendo, M. A., Haas, G. L. (2000) Protective factors against suicidal acts in major depression: Reasons for Living, *American journal of Psychiatry*, 157, 1084-1088.

Martin, S. E., Bryant, K., Fitzgerald, N. (1998) Self-reported alcohol use and abuse by arrestees in the 1998 arrestee drug abuse monitoring program, *Alcohol Research and Health*, 72-79.

Masalıcı, A.D. (2001) Aile İçi Etkileşimlerle Çocuğun Saldırganlık Düzeyi ve Uyg. Davranışlarının Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Matza, D., & Gresham, S. (1957) Sykes: “*Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency*”, *American Sociological Review*, Vol: 22, 664-670.

Matza, D., & Gresham, S. (1961) Sykes: *Juvenile delinquency and subterranean beliefs*, *American Sociological Review*, Vol: 26, 713-719.

Maxwell, J. P. & Siu, O. L. (2008). The Chinese coping strategies scale: Relationships with aggression, anger, and rumination in a diverse sample of Hong Kong Chinese adults, *Personality and Individual Differences*, 44 (5), 1049-1059.

Mazefsky, C.A., Farrell, A.D. (2005). The role of witnessing violence, peer provocation, family support, and parenting practices in the aggressive behavior of rural adolescents. *Journal of Child and Family Studies*, 14 (1): 71-85.

McFarland, G.K., Thomas, M.D. (1991) *Psychiatric Mental Health Nursing Application of The Nursing Process*, London: Lippincott Company, 841-857.

McCord, J. (1995) *Relationship between alcohol and crime over life course*, Editör: H. B. Kaplan. *Drugs, crime and other deviant adaptations: Longitudinal studies* (sy.129-141). New York: Plenum Press.

McCord, J., & Esminger, M. (1995) Pathways from aggressive childhood to criminality. *The American Society of Criminology*, November 1995, Boston, MA.

Mclaughlin, E., Muncie J., Hughes, G. (2003) “Of the Development of the Propensity to Crime”, s: 56-57, A. Quetelet, *Criminological Perspectives Essential Readings*, Sage yayınları, London.

McMurrin, M. (2003) Alcohol and crime, *Criminal Behaviour and Mental Health*, 13:1-4, 228-282.

Meran, N. (2005) Yeni Türk Ceza Kanununda Kişilere Karşı Suçlar, *Seçkin Yayıncılık, Ankara*.

Messerschmidt, J.W. (1993) *Masculinities and Crime*. Rowman & Littlefield Publishers, Inc, Lanham, Maryland.

Messman, S.J. ve Mikesell, R.L. (2000) Competition and Interpersonal Conflict in Dating Relationships. *Communication Reports*. Volume 13, Issue 1, p. 21-35.

Miller, A. L. ve Glinski, J. (2000). Youth suicidal behavior: Assessment and intervention, *Journal of Clinical Psychology*, 56 (9), 1131-1152.

Miller, Paul A. ve Nancy Eisenberg. (1988) "The relation of empathy to aggressive and externalizing/antisocial behavior", *Psychological Bulletin*. 103, 3: 324-344,

Milligan, J.R. & Andrews, B. (2005) Suicidal and other self-harming behaviour in offender women: The role of shame, anger and childhood abuse, *Legal and Criminological Psychology*, 10, 13-25.

Mize, K. D., Shackelford, T. D., Weekes-Shackelford, V. A. (2011) Younger women incur excess risk of uxoricide by stabbing and other hands-on killing methods, *Personality and Individual Differences*, 50, 1120–1125.

Molina, J. A. & Duarte, R. (2006) Risk determinants of suicide attempts among adolescents *American Journal of Economics and Sociology*, 65 (2), 407-434.

Morgan, C. T. (2006) *Psikolojiye giriş*, Çev: H. Arıcı ve Ark., 17. Baskı, Meteksan Yayınları, Ankara.

Morris, C. G. (2002) *Psikolojiyi Anlamak*, (Çeviren H. Belgin Ayvaşık, Melike Sayıl). Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.

Muehlenkamp, J.J. & Gutierrez, P.M. (2004) An Investigation of Differences Between Self-Injurious Behavior and Suicide Attempts in a sample of adolescents, *Suicide and Life Threatening Behavior*, 34(1):12-23.

Mumola, C. J. (1997) Substance abuse and treatment, state and federal prisoners, 1997. Bureau of Justice Statistics Special Report. U.S. Department of Justice Office of Justice Programs, <http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/pub/pdf/satsfp97.pdf>

National Institute of Justice. (2000) 1999 annual report on drug use among adult and juvenile arrestees, <http://www.ncjrs.org/pdffiles1/nij/181526>

Nazlıdır, M. (2010) Kasten Adam Öldürme ve Teşebbüs Suçlarında Psikososyal Özelliklerin İncelenmesi: Suç Analizi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Nelson-Jones, R. (1982) *Danışma Psikolojisi Kuramları*, Editör: Füsün Akkoyun, Cassell Educational Limited, 48-50.

Noble, R.E. (2005) Depression in women, *Metabolism*; 54 (5 Suppl1):49-52.

Nye, I. F. (1958) *Family Relationship And Delinquent Behavior*, John Wiley And Sons, s.23-59, New York.

O'keefe M. (1998) Posttraumatic stress disorder among incarcerated battered women. A comparison of battered women who killed their abusers and those incarcerated for other offences. *Journal of Traumatic Stress*, 11(1), 71-85.

Ogle, R. S. & Jacobs, S. (2002) *Self-Defense and Battered Women Who Kill: A New Framework*. USA: Praeger Publishers.

Oksay, R. (1999) Erkek ve Kadın Beyinleri Arasında Büyük Farklılıklar Var, *Cumhuriyet Bilim ve Teknik*, 639;9-10.

Okur, Vural, (1972), *Psiko-Sosyal İnceleme ve Deneme "Neden Öldürüyorlar"*, s.68-80, Eskin Matbaası, İstanbul.

Orpinas, P., Murray, N., Kelder, S. (1999) "Parentel Influences on Students." *Aggressive Behaviors and Weapon Carrying*, 26, 6. p. 774-787.

Ortaköylü, L., Taktak, S., Balcıoğlu, İ. (2004), *Kadın ve Suç*, Yeni Symposium, 42(1): 13-19.

Osofsky, J.D. (1995) *Children Who Witness Domestic Violence: The Invisible Victims*, *Social Policy Report Society for Research in Child Development*, 9(3).

Ozan, G. (2003). *Cinayet ve cinayet suçluları*, *Adli Bilimler Dergisi*, 2(1): 27-33.

Öğülmüş, S. (2001) *Kişilerarası sorun çözme becerileri ve eğitimi*, Nobel, Ankara.

Öğülmüş, S. (2002), *Ailede Çatışma Çözme Eğitimi, 2001 Yılı Aile Raporu* (Yayına Hazırlayan: İrfan Çayboylu), T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 120, 193-207.

Öğün, A. (1990). *Kadın suçluluğunun sosyo-kültürel konumla ve bu konumdaki değişmelerle ilişkisi: Sivas yarı açık cezaevinde bir uygulama*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Öğün, A. (1996), *Türkiyede Adam Öldürme Suçunda Etkili Olan Bazı Sosyal Faktörlere İlişkin Uygulamalı Bir Çalışma*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora tezi, Ankara

Ömür, S. (1998) *Çatışma Yönetiminde Uluslararası Kültürel farklılıkların Etkisi ve Bir Anket Çalışması*, Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Özbek, F.M. (2002) *Çalışma Hayatında Empati ve Bir Uygulama*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

Özdemir, E. (2009) *Muş E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda Kasten Adam Öldürmek Suçundan Gelen Hükümlü Erkeklerde Öfke Ve Öfke İfade Tarzları İle Saldırganlık İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.

Özer, A. K. (1994) Sürekli Öfke (SL- Ofke) Ve Öfke İfade Tarzı (Öfke-Tarz) Ölcekleri Ön Çalışması, *Türk Psikoloji Dergisi*, Haziran, 9 (31). 26–35.

Özgenç, İ. (1996), Suça İştirakin Hukuki Esası ve Faillik, İstanbul.

Özkul, M. (1997) Çalışma Sosyolojisi: İşgücünün Sosyolojik Özellikleri, Isparta.

Öztürk, B. & Erdem M.R. (2005), Ceza Hukuku (Genel Hükümler ve Özel Hükümler) Kişilere ve Mala Karşı Suçlar, Temel Bilgiler, Turhan Kitabevi, Değişiklikler İşlenmiş, 4.Bası, Ankara.

Paglia, A. & Adlaf, E. M. (2003) Secular Trends in Self-reported Violent Activity Among Ontario Students, 1983-2001. *Canadian Journal of Public Health (ProQuest Health and Medical Complete)*, 94,3.

Palmer, E. J., & Connelly, R. (2005) Depression, hopelessness and suicide ideation among vulnerable prisoner, *Criminal Behaviour nad Mental Health*. 15(3), 164-170

Parker, R.N., Auerhahn, K. (1998) Alcohol, drugs and violence. *Annual Review of Sociology*, 24: 291-311.

Polat, O., (2004), Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Pollak, O. (1979) “The masked charecter of famale crime” The Criminology Of Deurant Women (F. Adler And R.J. Simon Eds.) Houghtan Mifflin Comp. Boston.

Presser, L. (2003) *Remorse and Neutralization Among Violent Male Offenders”*, *Justice Quarterly*, Vol: 20:4, 801-825.

Putkonen, H. (2001) “Female Homicide Offenders Have Greatly Increased Mortality from Unnatural Deaths”, *Forensic Science International*, 119 (2): 221-224.

Putkonen, H., Komulainen, E.J., Virkkunen, M., Eronen, M. ve Lönnqvist, J. (2003) “Risk of Repeat Offending Among Violent Female Offenders with Psychotic and Personality Disorders”, *American Journal of Psychiatry* 160: 947-951.

Quinney, R. (1974) Critique of the Legal Order: Crime Control in Capitalist Society, Boston.

Rahim, M. A., Antonnioni, D., Psenicka, C. (2001) A Structural Equations Model of Leader Power, Subordinates’ Styles of Handling Conflict, and Job Performance. *The International Journal of Conflict Management*, 12 (3), 191-211.

Rahim, M. A., Magner R. N., Shapiro, L. D. (2000) Do Justice Perceptions Influence Styles of Handling Conflict with Supervisors?: What Justice Perceptions, Precisely?, *The International Journal of Conflict Management*, Vol. II, No.1, 9-31.

Rebellion, C. J. (2002) Reconsidering the broken homes/delinquency relationship and exploring its mediating mechanisms. *Criminology*, 40, 1.

Rehber, E. (2007) İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışlarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Reid, T. S. (1997) *Crime And Criminology*, Brown and Benchmark Publishers, Eight Edition, U.S.A.

Richards, L. (2003) Findings from the multi-agency domestic violence murder reviews in London. London: Metropolitan Police Service.

Richardson, D.R., Georgina S. H., Stephen M. S., Wendi G., Manuel S. (1994) "Empathy as a Cognitive Inhibitor of Interpersonal Aggression", *Aggressive Behavior*, 20: 275-289.

Roe-Sepowitz, D. E. (2009). Comparing male and female juveniles charged with homicide child maltreatment, substance abuse, and crime details. *Journal of interpersonal violence*, 24(4), 601-617.

Rogers, C. (1983) *Empatik olmak, değeri anlaşılmamış bir varoluş seklidir*, (Çeviren: Füsün Akkoyun), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 16, 103-124.

Roizen, J. (1993) *Issues in the epidemiology of alcohol and violence*, Editör: S. E. Martin. Alcohol and interpersonal violence: fostering multidisciplinary perspectives. Bethesda (MD): National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism, sy. 3-36. NIAAA research monograph No.24.

Ross, E., Burström, B., Saastamoinen, P. (2005) A comparative study of the patterning of women's health by family status and employment status in Finland and Sweden, *Social Science Medicine*, 60: 2443-2451.

Rossellini, G., & Worden, M. (1985) *Of Course You are Angry*, NY,USA: Hazelden Book Harper Collins Comp.

Roth, D. L. & Coles, E. M. (1995) "Battered Woman Syndrome: a Conceptual Analysis of Its Status Vis-à-vis DSM IV Mental Disorders". *Medicine and Law* 14 (7-8): 641-658.

Rupp, D.E., Vodanovich, S.J. (1997) The role boredom proneness self-reported anger and aggression, *Journal of Social Behavior and Personality*, 12: 925-936.

Samra, J. (2002) *Criminal Profiling*,
http://www.psych.ubc.ca/~jsamra/November14_19.ppt. Erişim Tarihi (10.12.2012).

Sarihan, Ş. (1999) “Namus Cinayetlerinde Avukatların Sorumluluğu”, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Töre Cinayetleri Genel Bildirileri, Beyda Basımevi, Ankara.

Savaşır, I. & Şahin, N.H. (Ed.) (1997), Bilişsel davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan ölçekler, *Türk Psikologlar Derneği Yayınları*, 71-78, Ankara.

Savcı, Bahri, (1977) “Öldürmede Cevaz Sorunu” SBF Dergisi, C. 32, S.1-4, Aralık, Ankara.

Saygılı, S., Aliustaoğlu, F.S. (2009) Şiddet İçerikli Suç İşleyen Kadın Olguların Değerlendirilmesi, *Adli Tıp Dergisi*, 23(1): 24-29.

Sayıl, I. & Devrimci Özgüven, H. (2002) Suicide and suicide attempts in Ankara in 1998: results of the WHO-EURO Multicentre Study on Suicidal behaviour, *Crisis*; 23: 11-16.

Scharf, C.S. (2000) Gender differences in adolescent aggression: An analysis of instrumentally us., Central Michigan University.

Scharf, S.C. (2000) Gender differences in adolescent aggression: an analysis of instrumentality vs. expressiveness, Michigan University Department of Clinical Psychology, Michigan.

Schmallegger, F. (2006) *Criminology Today*, s: 196, Pearson Prentice Hall, 4. baskı, New Jersey.

Schrumpf, F., Crwford, D. K., Bodine R. J. (2007) Okulda Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk (Öğrenci El Kitabı), İmge Kitabevi, Ankara.

Schrumpf, Fred. Crawford, Donna K., Bodine, Richard. J. (2007). *Okulda çatışma çözme ve akran arabuluculuk*, (Cev: F. Gul. Akbalık, B. Dilek Karaduman), İmge Kitabevi, Ankara.

Schwartz, L. L., & Isser, N. K. (2007) *Child homicide: Parents who kill*. Florida: Taylor & Francis Group.

Selçuk, S. (2004) Suçlar ve Cezalar Hakkında, s: 44, İmge Kitabevi, Ankara.

Sever, A, Yurdakul, G. (2001). Culture of honor, culture of change a feminist analysis of honor killings in rural Turkey, *Violence Against Women* 7 (9): 964- 998.

Sevim, S. A. (2005) Üniversite Öğrencilerinin Çatışmalara Yaklaşım Biçimleri, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5, 223 - 233.

Singh, M.K. (1981) Women and Crime Phenomenon, *The Indian Journal of Social Work*, 42(3): 281 -292.

Skegg, K. (2005) Self-harm, *Lancet*, 366(9495):1471-1483.

Smith C., Thornberry, T.P. (1995). The relationship between childhood maltreatment and adolescent involvement in delinquency. *Criminology*, 33(4): 451–481.

Sokullu Akıncı, F. (2004) *Kriminoloji*, 4. Baskı, Beta Basım, İstanbul.

Sorenson, S. B. (2006) *Firearm use in intimate partner homicide: A brief overview*. Evaluation Review, 30, 229–236.

Soyaslan, D. (2006), *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Gözden Geçirilmiş 6.Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara.

Soyaslan, D., (1998) *Kriminoloji*, s: 55-56 Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 512, Ankara.

Sönmez, S. (2008) *Suç İşleyenlerin İşledikleri Suçlar İle Eğitim Durumları Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Spielberger, C.D., Johnson, E.H., Russel FS ve ark. (1983) Assessment of anger: The state trait anger scala, *Advances in Personality Assessment*, Cilt II, Butcher JN, p. 159-187. Spielberger CD (Eds), LEA, Hillsdade NJ.

Spielberger, C.D., Krasner, S.S., Solomon, E.P. (1988) *The Experience, Expression and Control of Anger*, In M.P. Janisse (Ed.) *Health Psychology: Individual Differences and Stres*. New York: Springer Verlag, Publishers.

Springer, K.W., Sheridan, J., Kuo, D. & Carnes, M. (2007) Long-term physical and mental health consequences of childhood physical abuse: Results from a large population based sample of men and women. *Child Abuse Negl*, 31, 517-530.

Steffensmeier, D, Allan, E, Streifel, C. (1989) Development and female crime: Acrossnational test of alternative explanations, *Social Forces*, 68(1):262-283.

Steffensmeier, D., & Haynie, D. (2000) Gender, structural disadvantage, and urban crime: Do macrosocial variables also explain female offending rates? *Criminology*, 38, 403-438.

Steffensmeier, D., Allan, E. (1996) “Gender and Crime: Toward a Gendered Theory of Female Offending, *Annual Rewiev of Sociology*, Vol. 22, Annual Review, 459-487.

Stein, A. (1997) *Saldırgan Çocuk* (Polat, N., Çev.), Papirus Yayınevi, İstanbul.

Stewart, E. A., Simons, R. L., Conger, R. D. (2002) Assessing neighborhood and social psychological influences on childhood violence in an African- American sample. *Criminology*, 40, 801-829.

Strayer, J. & Roberts, W. (2004), Childrens anger emotional expressiveness and empathy: relations with parents empathy emational expressiveness, and parenting practices, *Social Development*, 13; 229-255.

Strickland, B. R. (2001) (Editör). *The Gale Encyclopedia of Psychology*, 2. Baskı, p.35, United States: Gale Group.

Sümer, N. (2001) Kadın Katilleri Cinayet İşlemeye İten Sosyokültürel Faktörlerin İncelenmesi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Swat, M. L., & He, N. P. (2006) "Exploring the Difference Between Male and Female Intimate Partner Homicides: Revisiting the Concept of Situated Transactions", *Homicide Studies*, 10 (4): 279-292.

Şahin, C. (1999), Törelere etkisiyle işlenen Adam Öldürme Suçlarının Ceza Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, Töre Cinayetleri Panel Bildirileri, Basbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara.

Şahin, H. (2005). Öfke ve öfke denetiminin kuramsal temelleri, Süleyman Demirel Üniversitesi, *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (10): 1-22.

Tadegge, A.D. (2008) The mental health consequences of intimate partner violence against women in Agaro Town, southwest Ethiopia Tropical Doctor, 38:228-229.

Taner, Y. & Gökler, B. (2004) Çocuk İstismarı Ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri, *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82-86.

Taştan, N. (2006) Çatışma Çözme Eğitimi ve Akran Arabuluculuğu. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları, Ankara.

Tavris, C. (1982) Anger: The Misunderstood Emotion, New York, Simon and Schuster Press.

Tezcan, M. (1974), Türkiye’de Kan Davası ve Önlenmesi Çareleri, *Adalet Dergisi*, Sayı: 8.

Tezcan, M. (1995) Sosyolojiye Giriş (Temel Kavramlar), 4. Baskı, s.136, Ankara.

Tezcan, M. (1995) Toplumsal Değişme, Feryal Matbaası, Ankara.

Tezcan, M. (1999) Ülkemizde Aile içi, Töre ya da Namus Cinayetleri, TC Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, 21-27, Ankara.

Tezcan, M. (1999). Ülkemizde Aile İçi Töre ya da Namus Cinayetleri, Töre Cinayetleri- Panel Bildiri Kitabı, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Tezcan, M. (2005) Namus Cinayetleri, http://www.1001kitap.com/Bilim/Mahmut_Tezcan/turk_ailesi_antropolojisi/aile19_namus.html. (Erişim Tarihi: 04.03.2012).

Tezcan, M., Durmuş, E., Ruhan, M., Önok, R.M. (2006), 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’na Göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 4.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Thomas, S. P., & Smith, H. (2004) School connectedness, anger behaviors, and relationships of violent and nonviolent American youth. *Perspectives In Psychiatric Care*, 40(4), 135-147.

Thomas, S.P. (1989) "Gender Diffences in Anger Expression: Health Implications", *Research in Nursing and Health*, 12.

Titterington, V. B., & Reyes, N. C. (2010) Elder homicide in urban America: An exploratory analysis of Chicago, Houston and Miami. *Southwest Journal of Criminal Justice*, 6, 228-249.

Tolou-Shams, M., Brown, L. K., Gordon, G., Fernandez, I. (2007) Arrest history as an indicator of adolescent/young adult substance abuse and HIV risk, *Drug and Alcohol Dependence*, 88, 87-90

Toroslu, N. (2005), *Ceza Hukuku, Seçkin Yayınevi*, 7.Baskı, Ankara.

Totman, J. (1978) *Murderess – A Psychosocial Study of Criminal Homicide*. Palo Alto, California: R and E Research Associates, Inc.

<http://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=52668> (Erisim Tarihi: 12.02.2014).

Turgut, F., & Baykul, Y. (1992) Ölçekleme Teknikleri, Meteksan Yayınları, Ankara.

Tutkun, E., Güner, B., Ağaoğlu, S., Soslu, R. (2010) Takım Sporları ve Bireysel Sporlar Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi, *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 23- 29.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonu (2005) Töre ve Namus Cinayetleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyon Raporu, http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tbmm_basin_aciklamalari (Erişim Tarihi, 24.01.2014).

Uçar, N. (1999) Correlates of suicide ideation and relation to ego identity status among adolescents, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Uygun, N. (2000) Adli psikiyatride kişilik ve saldırganlık, 9. Anadolu Psikiyatri Günleri Tam Metin Kitabı, 424-425.

Vahip, İ. (2002) Evdeki Şiddet ve Gelişimsel boyutu: Farklı bir açıdan bakış, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13 (4): 312-319.

Van der Kolk, B., Perry, J.C., Herman, J.L. (1991) Childhood origins of self-destructive behavior, *Am J Psychiatry*, 148:1665-1671.

Van Goozen, S.H. (1995) Gender Differences In Behaviour Activating Effects Of Cross-Sex Hormons, *Psychoneuroendocrinology*, 20 (4): 343 - 363.

Vold, G., Bernard, T., Snipes, J. (2002) Thoeretical Criminology, s: 158, 5. Baskı,

Oxford Üniversitesi Yayınları, New York.

Walklate, S. (1988) *Understanding Criminology*, OpenUniversity Press, USA.

Websdale, N. (1999) *Domestic homicide*. Boston: Northeastern University Press.

Webster-Stratton, C. & Reid, M. J. (2003) "Treating Conduct Problems and Strengthening Social and Emotional Competence in Young Children: The Dina Dinosaur Treatment Program", *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*. 11, 3: 130-143.

Weitzman, E.A & Weitzman P.F. (2000) "*Problem Solving and Decision Making in Conflict Resolution*". *The Handbook of Conflict Resolution: Theory and Practice*. Editörler: Deutsch, M. ve Coleman, P.T. Jossey-Bass Publisher, San Francisco.

Weizman, H. G., Viemerö V., Eronen M. (2003) *The Violent Female Perpetrator and her Victim*, *Forensic Science International*, 133;197-203 .

Westermayer, R. W. (2001) [http://www.habitsmart.com/ anger.html](http://www.habitsmart.com/anger.html). (Erişim Tarihi: 04.13.2013).

Whetstone, L. M., Morrissey, S. L., Cummings, D. M. (2007) *Children at risk: The association between perceived weight status and suicidal thoughts and attempts in middle school youth*, *Journal of School Health*, 77 (2), 59-66.

Wied, M., Branje, J.T.S. ve Meeus, H.J.W (2007) *Empathy and Conflict Resolution in Friendship Relations Among Adolescent*, *Aggressive Behavior*, v.33, 48-55.

Wilbanks, W. (1983) "The Female Homicide Offender in Dade County, Florida" *Criminal Justice Review*, 8 (2): 9-14.

Wilkinson, K.P. (1984) "Rurality And Patterns Of Social Disruption." *Rural Sociology*, Vol. 49, pp.23-36.

Wolfgang, Marvin E. (1967); *Studies in Homicide*, New York: Harper and Row.

Wood, J. & Newton, A. K. (2003) *The role of personality and blame attribution in prisoners experiences of anger*. *Personality and individual Differences*, 34, 1453-1465.

World Health Organization (2005) *Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women: Initial results on prevalence, health outcomes and women's responses*, Geneva.

Yang, M.S., Yang, M.J., Chang, S.J. (2006) *Intimate Partner Violence and Minor Psychiatric Morbidity of Aboriginal Taiwanese Women*, *Public Health Rep*, 121: 453-459.

Yavuzer, H. (1982) *Çocuk ve Suç*, s:11-12, 2.baskı, Altın kitaplar Yayınevi, İstanbul.

Yavuzer, H. (2004) *Ana-baba ve çocuk*, Remzi Kitabevi, s: 181, İstanbul.

Yenel, F. (2004) *Futbol Atrenörlerinin Saldırganlık Türleri ve Şiddet Olaylarına Bakış Açıları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yıldırım, F. (1998) Saldırganlık ve Cinsiyet İlişkisi, *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, 22 (210-212), 15-32.

Yıldız, S. (2009) Hükümlülerde Tehlikelilik Ve Tekrar Suç İşlemeye Etki Eden Faktörler, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

Yourstone, J., Lindholm, T., Kristiansson, M. (2008) Women who kill: A comparison of the psychosocial background of female and male perpetrators, *International Journal of Law and Psychiatry*, 31: 374-383.

Yörükoğlu, A. (1996) Çocuk Ruh Sağlığı, s. 421, Özgür Yayınları, İstanbul.

Yücel, M.T. (1999) Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi, Geliştirilmiş 3. Baskı, Ankara.

Yücel, Mustafa T. (1969) "Kadın Suçluluğu", *Adalet Dergisi*, Sayı.11, s.701.

Zamble, E. & Quinsey, V. L. (1997) The criminal recidivism process, Cambridge University Press, UK.

Zhang, J., McKown, R. E., Hussey, J. R., Thompson, S. J., Woods, J. R. (2005) Gender differences in risk factors for attempted suicide among young adults: Findings from the Third National Health and Nutrition Examination Survey, *Annals of Epidemiology*, 15, 167-174.

Zoroğlu, S.S., Tüzün, Ü., Sar, V., Öztürk, M., Eröcal Kora, M., Alyanak, B. (2001). "Çocukluk Dönemi İstismar ve İhmalinin Olası Sonuçları", *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2): 69-78.

EKLER**EK I****T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ****KADIN VE ERKEK HÜKÜMLÜLERDE SUÇ MOTİVASYONU VE SUÇA İTEN
FAKTÖRLER KONUSU ARAŞTIRMANIN
AYDINLATILMIŞ RIZA FORMU**

İ.Ü Adli Tıp Enstitüsü tarafından oluşturulan bu çalışma, bireyin suç sebeplerini ve suça iten faktörleri belirlemeyi hedeflemektedir. Çalışmada bireyin işlediği suça ait bilgiler, suç geçmişi, işlediği suçu değerlendirmesi, aile yaşantısı ve çocukluğuna ilişkin bilgiler, psikiyatrik öyküsü, alkol-madde kullanımı, suç ve adalet duyguları değerlendirilecektir.

Elde edilecek bilgiler doktora tezi kapsamında suçun önlenmesine ilişkin stratejiler oluşturmak üzere kullanılacaktır.

Uygulama yüzyüze görüşme yöntemi ile yaklaşık bir saat süren tek oturumda gerçekleştirilecektir. Bu uygulamada vermiş olduğunuz cevaplar kesinlikle gizli tutulacak sizin hangi cevabı verdiğinizi kimse bilmeyecektir. Çalışma kitapçığı üzerinde cevaplar dışında, size ait kimlik bilgisi, sayı, numara v.b işaretler yazılmayacağından cevaplardan yola çıkarak sizin kim olduğunuzu anlamak mümkün olmayacaktır.

Uygulamayı istediğiniz zaman bitirebilir veya istediğiniz soruyu yanıtlamayabilirsiniz.

Bilimsel bir çalışmaya katılarak yardımcı olduğunuz için çok teşekkür ederiz.

Ankete katılmayı kabul ediyorum.

Adı ve Soyadı:

İmza

EK II**GÖRÜŞME FORMU****A)Demografik Bilgiler**

1. Cinsiyet: a.kadın b.erkek
2. Yaş:.....
3. Eğitim durumu:
 - a. Okur yazar değil
 - b. Okur yazar
 - c. İlkokul mezunu
 - d. Ortaokul mezunu
 - e. Lise mezunu
 - f. Üniversite ve lisans üstü
4. Doğum yeri: a. Köy b. Kasaba c. Kent d. Yurt dışı
5. Yaşamınızın büyük bir kısmını geçirdiğiniz yerleşim birimi:
 - a. Köy b. Kasaba c. Kent d. Yurtdışı
6. Medeni durum: a. Bekar b. Evli c. Boşanmış d. Dul e. Ayrı yaşıyor
7. Çocuğunuz var mı? a.evet b.hayır
8. Cevabınız evet ise çocuk sayısı:.....
9. Meslek:.....
10. Hüküm giymeden önce çalışıyor muydunuz? a) Evet b) Hayır
11. Cevabınız hayır ise, ne kadar süredir işsizsiniz?.....

B)Aile içi şiddet-çocukluk istismarı bilgileri

1. Eşiniz sizi dövüyor muydu? a) evet b)hayır
2. Bu durum hiç fiziksel yaralanma ile sonuçlandı mı? a) evet b) hayır
3. Siz eşinizi dövüyor muydunuz? a) evet b)hayır
4. Bu durum hiç fiziksel yaralanma ile sonuçlandı mı? a) evet b) hayır
5. Eşiniz çocuklarınızı dövüyor muydu? a) evet b)hayır
6. Bu durum hiç fiziksel yaralanma ile sonuçlandı mı? a) evet b) hayır
7. Siz çocuklarınızı dövüyor muydunuz? a) evet b)hayır
8. Bu durum hiç fiziksel yaralanma ile sonuçlandı mı? a) evet b) hayır
9. Babanız annenizi hiç dövüyor muydu? a) evet b) hayır
10. Bu durum hiç fiziksel yaralanma ile sonuçlandı mı? a) evet b) hayır
11. Anneniz babanızı hiç dövüyor muydu? a)evet b)hayır

12. Bu durum hiç fiziksel yaralanma ile sonuçlandı mı? a) evet b) hayır
13. Çocukluğunuzda size başkaları tarafından fiziksel saldırıda bulunuldu mu?
a) evet b) hayır
14. Kim tarafından fiziksel saldırıda bulunuldu?.....
15. Çocukluğunuzda size cinsel istismarda bulunuldu mu? a) evet b) hayır
16. Ne tür bir saldırıda bulunuldu?.....
17. Kim tarafından cinsel saldırıda bulunuldu?.....
18. Çocukluğunuzda ebeveynleriniz tarafından beslenme, eğitim, sağlık ya da bakımınızın sağlanamaması gibi bir durum yaşıyormuydunuz? a)evet b)hayır
19. Çocukluğunuzda ebeveynleriniz tarafından sevgi, destek, ilgi görememe, aşağılama ya da küçük görme gibi bir durum yaşıyormuydunuz? a)evet b)hayır

C)Suç Bilgileri

1. Suçu hangi yerleşim yerinde işlediniz?
a. Büyük şehir b. Şehir c. Kasaba d. Köy e.Diğer.....
2. Hükümlü olduğunuz suçu nerede işlediniz?
a. evimde
b. mağdurun evinde
c. iş yerimde
d. mağdurun iş yerinde
e. tanıdığın evinde
f. tanıdığın iş yerinde
g. kamuya açık alanda (.....)
h. تنها/ıssız bir yerde (.....)
i. diğer.....
3. Suçun işlendiği saat:.....
4. Suçun işleniş şekli a) planlanarak b) ani
5. Saldırgan sayısı:
6. Bu suçu işlerken bir alet kullandınız mı? a)evet b)hayır
7. Kullandıysanız ne tür bir aletti?
a. ateşli silah (tabanca, tüfek vb.)
b. kesici ve delici (bıçak, kama, şiş vb)
c. diğer.....
8. Kullanmadıysanız suçu nasıl işlediniz? Belirtiniz.....
9. Eylem için birinden yardım aldınız mı? a) evet b)hayır

10. Cevabınız evet sayısını ve kim/kimler olduğunu belirtiniz.....
11. Saldırı sırasında saldırganın alkol/ilâç kullanımı a) var b) yok
12. Bu suça eşlik eden suç var mı? a) evet b) hayır
13. Cevabınız evetse suç türü:.....
14. Suçu işledikten sonra saklanmaya ya da kaçmaya çalıştınız mı?
- a. Hiç kaçmadım
- b. Kendiliğimden teslim oldum
- c. Kaçmaya çalıştım ama yakalandım
- d. Diğer.....
15. Kendinizce bu suçu işleme nedeniniz neydi?.....
.....
.....
16. Bu suçu işlemek kendi kararınız mıydı? a) evet b)hayır
17. Kendi kararınız değilse bu suçu işlemenizde etkili olan kişi/kişiler kimlerdi?.....
.....
18. Aynı durumla karşılaştığınız yine aynı suçu işler misiniz? a)evet b)hayır
19. Bu suç dolayısıyla size verilen cezayı nasıl değerlendiriyorsunuz?.....
20. İşlediğiniz suç hakkında ne hissediyorsunuz?.....
.....
21. Suçu işlemeden önce hissettiğiniz duygu neydi?
.....
22. Aileniz işlediğiniz suçla ilgili ne düşünüyor?
.....
23. Yakın çevreniz işlediğiniz suçla ilgili ne düşünüyor?.....
.....
24. Ne kadar süre ceza adınız?.....

D)Mağdur ile ilgili bilgiler

1. Mağdur sayısı:.....
2. Mağdurun yaşı:.....,

3. Suçu işlediğiniz kişiyle yakınlık dereceniz neydi?

- anne
- baba
- eş
- sevgili
- dini nikahlı eş
- yakın akraba.....
- uzak akraba
- arkadaş
- iş arkadaşı
- sosyal tanışıklık (komşu, esnaf....vb.)
- yabancı
- diğer.....

4. Mağdurun cinsiyeti a) Kadın b) Erkek

5. Mağdurun direnci : a) Sözel b) Fiziksel c)sözel+fiziksel

6. Mağdurun saldırı sırasında alkol/ ilaç kullanımı: a) var b) yok c) bilgi yok

E)Suç geçmişi bilgileri

1. Daha önce suç işlediniz mi? a) evet b) hayır

2. İşlediğiniz suç türü:

suç türü:	Sayısı:
adam öldürme	
adam öldürmeye teşebbüs	
Yaralama	
gasp /yağma	
Müessir fiil	
Dolandırcılık	
Hırsızlık	
adam kaçırma	
cinsel suç	
Uyuşturucu	
diğer.....	

3. İlk suç işlediğinizde kaç yaşındaydınız?

F)Aile yaşantıları

1. Çocukluğunuzda aileniz kimlerden oluşuyordu?.....
2. Sizi büyüten kişiler kimlerdi?
3. Anne babanız boşandı mı ya da uzun süre ayrı yaşadı mı? a) evet b)hayır
4. Cevabınız evetse o dönemde siz hangi yaş aralığındaydınız?
a.0-6 yaş b.7-12 yaş c.12-18 yaş d.18 yaş üstü
5. Babanızın eğitim durumu:
a. Okur yazar değil b. Okur yazar c. İlkokul mezunu
d. Ortaokul mezunu e. Lise mezunu f. Üniversite ve lisans üstü
6. Babanızın mesleği:.....
7. Sürekli bir işe sahip miydi? a) Evet b) Hayır
8. Annenizin eğitim durumu:
a. Okur yazar değil b. Okur yazar c. İlkokul mezunu
d. Ortaokul mezunu e. Lise mezunu f. Üniversite ve lisans üstü
9. Annenizin mesleği:.....
10. Sürekli bir işe sahip miydi? a) evet b) hayır
11. Kaç kardeşiniz?.....
12. Çocukluğunuzda herhangi bir nedenle ailenizden ayrıldınız mı? a) evet b)
hayır
13. Cevabınız evet ise kaç yaşındaydınız?.....
14. Ayrılma gerekçeniz ne idi?.....
15. Ne kadar süre ile ayrı kaldınız?.....
16. Ayrı kaldığınız süreyi nerede geçirdiniz?
17. Babanız şimdiye kadar suç işledi mi? a) evet b) hayır

18. İşlediyse ne tür bir suç işledi?

suç türü:	Sayı:
adam öldürme	
adam öldürmeye teşebbüs	
Yaralama	
gasp /yağma	
Müessir fiil	
Dolandırıcılık	
Hırsızlık	
adam kaçıрма	
cinsel suç	
Uyuşturucu	
diğer.....	

19. Anneniz şimdiye kadar suç işledi mi? a) evet b) hayır

20. İşlediyse ne tür bir suç işledi?

suç türü:	Sayı:
adam öldürme	
adam öldürmeye teşebbüs	
Yaralama	
gasp /yağma	
Müessir fiil	
Dolandırıcılık	
Hırsızlık	
adam kaçıрма	
cinsel suç	
Uyuşturucu	
diğer.....	

22. Kardeşiniz/kardeşleriniz şimdiye kadar suç işledi mi? a) evet b) hayır

23. İşlediyse ne tür bir suç işledi?

suç türü:	Sayısı:
adam öldürme	
adam öldürmeye teşebbüs	
Yaralama	
gasp /yağma	
Müessir fiil	
Dolandırıcılık	
Hırsızlık	
adam kaçırma	
cinsel suç	
Uyuşturucu	
diğer.....	

24. Arkadaş grubunuzda suç işleyen kimse/kimseler var mıydı? a) evet b) hayır

25. İşlediyse ne tür bir suç işledi?

suç türü:	Sayısı:
adam öldürme	
adam öldürmeye teşebbüs	
Yaralama	
gasp /yağma	
Müessir fiil	
Dolandırıcılık	
Hırsızlık	
adam kaçırma	
cinsel suç	
Uyuşturucu	
diğer.....	

25. Babanız alkol kullanıyormuydu? a) evet b) hayır
26. Cevabınız evet ise:
- a. Arasıra alkol kullanımı
 - b. Sosyal içicilik
 - c. Alkol kötüye kullanımı
 - d. Alkol bağımlılığı
27. Babanız madde kullanıyormuydu? a) Evet b) Hayır
28. Ne tür madde kullanıyordu?
- a)Esrar b) Eroin c) Kokain d) Psikoaktif ilaç e) Diğer.....
29. Anneniz alkol kullanıyormuydu? a) evet b) hayır
30. Cevabınız evet ise:
- a. Arasıra alkol kullanımı
 - b. Sosyal içicilik
 - c. Alkol kötüye kullanımı
 - d. Alkol bağımlılığı
31. Anneniz madde kullanıyormuydu? a) evet b) hayır
32. Ne tür madde kullanıyordu?
- a) Esrar b) Eroin c) Kokain d) Psikoaktif ilaç e) Diğer.....

G)Psikiyatrik geçmiş ve alkol/uyuşturucu kullanımı

1. Psikolojik bir sorun nedeniyle ayakta tedavi oldunuz mu?
a) evet b) hayır
2. Cevabınız evet ise sorunu tanımlarmısınız?.....
.....
3. Psikolojik bir sorun nedeniyle hastanede yattınız mı?
a) evet b) hayır
4. Cevabınız evet ise sorunu tanımlarmısınız.....
.....
5. Hiç intihar girişiminde bulundunuz mu? a) evet b) hayır
6. İntihara teşebbüs şekli.....
7. Bu suç sonrasında intihar girişiminde bulundunuz mu? a)evet b)hayır
8. Cevabınız evetse suç sonrası intihara teşebbüs şekli.....

9. Hiç kendinize zarar verme davranışında bulundunuz mu?

- a) evet b) hayır

10. Cevabınız evet ise ne tür bir davranışta bulunuyorsunuz?

- kendini ısırma
- saçlarını yolma
- alkol kötüye kullanımı
- madde kullanımı
- vücudun herhangi bir yerini kesme yada çizme
- vücudun herhangi bir yerini sigara yada başka yollarla yakma
- yeme bozuklukları (aşırı yemek yeme, çok az yemek yeme, yemek sonrası kusma v.b)
- baş, yumruk yada bedenin diğer parçalarını şiddetle sert yerlere vurma
- diğer

11. Bu suçu işledikten sonra kendinize zarar verme davranışında bulundunuz mu?

- a) evet b) hayır

12. Cevabınız evet ise ne tür bir davranışta bulunuyorsunuz?

- kendini ısırma
- saçlarını yolma
- alkol kötüye kullanımı
- madde kullanımı
- vücudun herhangi bir yerini kesme yada çizme
- vücudun herhangi bir yerini sigara yada başka yollarla yakma
- yeme bozuklukları (aşırı yemek yeme, çok az yemek yeme, yemek sonrası kusma v.b)
- baş, yumruk yada bedenin diğer parçalarını şiddetle sert yerlere vurma
- diğer

13. Alkol kullanıyor muydunuz? a) evet b) hayır

14. Cevabınız evet ise:

- Arasıra alkol kullanımı
- Sosyal içicilik
- Alkol kötüye kullanımı
- Alkol bağımlılığı

15. Ne kadar zamandır kullanıyordunuz?

16. Madde Kullanıyor musunuz? a) evet b) hayır

17. Ne tür madde kullanıyorsunuz?

- a)esrar b)kokain c)kokain d)psikoaktif ilaç e)diğer

18. Ne kadar zamandır kullanıyordunuz?.....

H)Suç ve Adalet Duygusu

Aşağıda suç ve adalet ile ilgili birtakım ifadeler yer almaktadır. Sizin düşüncenizi en iyi tanımlayan şıkları işaretleyiniz.

1. Herkes her suçu işleyebilir

a) Katılıyorum b)Katılmıyorum

2. Namusunu temizlemek için işlenen suçların cezası daha hafif olmalıdır

a) Katılıyorum b)Katılmıyorum

3. Yoksulluk veya ihtiyaç durumlarında yapılan hırsızlık suç olarak değerlendirilmemelidir.

a) Katılıyorum b)Katılmıyorum

4. Kan davası bazı kişilerin üstlendiği görev olduğu için cezası daha hafif olmalıdır.

a) Katılıyorum b)Katılmıyorum

5. Kişi, adaletin yeteri kadar işlemediğini düşündüğü durumlarda adaleti kendisi sağlayabilir.

a) Katılıyorum b)Katılmıyorum

6. Eğer gerekiyorsa kişinin borcunu tahsil etmek için karşı tarafın mallarına zorla el koyması suç olarak değerlendirilmemelidir.

a) Katılıyorum b)Katılmıyorum

7.Namus, şeref ve töreler insan hayatından önce gelir.

a) Katılıyorum b)Katılmıyorum

8. Kişi, karısı ya da sevgilisi istememesine rağmen onunla zorla cinsel ilişkide bulunuyorsa bu, suç olarak değerlendirilmemelidir.

a) Katılıyorum b)Katılmıyorum

9. Töreyi uygulayan kişilere verilecek ceza daha hafif olmalıdır

a) Katılıyorum b)Katılmıyorum

10. Namus, töre gibi sebeplerle işlenen adam öldürme eylemi toplum tarafından dışlanan bir suç olmamalıdır.

a) Katılıyorum b)Katılmıyorum

EK III**DURUMLUK VE SÜREKLİ ÖFKE ÖLÇEĞİ****1.BÖLÜM**

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatırken kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da **genel olarak** nasıl hissettiğinizi düşünün ve ifadelerin sağ tarafındaki sayılar arasında sizi en iyi tanımlayanı seçerek üzerine (X) işareti koyun. Doğru yada yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin, **genel olarak** nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA**Sizi Ne Kadar Tanımlıyor?**

1.Hiç 2.Biraz 3.Oldukça 4.Tümüyle	1.Hiç	2.Biraz	3.Oldukça	4.Tümüyle
1.Çabuk parlarım.				
2.Kızgın mizaçlıyım.				
3.Öfkesi burnunda bir insanım.				
4.Başkalarının hataları, yaptığım işi yavaşlatınca kızarım.				
5.Yaptığım iyi bir işten sonra takdir edilmemek canımı sıkır.				
6.Öfkelenince kontrolümü kaybederim.				
7.Öfkelenirken ağzıma geleni söylerim.				
8.Başkalarının önünde eleştirilmek beni çok hiddetlendirir.				
9.Engellendiğimde içimden birilerine vurmaya gelir.				
10.Yaptığım iyi bir iş kötü değerlendirildiğinde çılgına dönerim.				

2.BÖLÜM

YÖNERGE:Herkes zaman zaman kızgınlık veya öfke duyabilir. Ancak kişilerin öfke duygularıyla ilgili tepkileri farklıdır. Aşağıda kişilerin öfke ve kızgınlık tepkilerini tanımlarken kullandıkları ifadeleri göreceksiniz. Her bir ifadeyi okuyun ve öfke ve kızgınlık duyduğunuzda genelde ne yaptığınızı düşünerek o ifadenin yanında sizi en iyi tanımlayan sayının üzerine (X) işareti koyarak belirtin. Doğru veya yanlış cevap yoktur. Herhengi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeyin.

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA

Sizi Ne Kadar Tanımlıyor?

1.Hiç	3.Oldukça				
2.Biraz	4.Tümüyle	1.Hiç	2.Biraz	3.Oldukça	4.Tümüyle
11.Öfkemi kontrol ederim.					
12.Kızgınlığımı gösteririm.					
13.Öfkemi içime atarım.					
14.Başkalarına karşı sabırlıyım.					
15.Somurtur ya da surat asarım.					
16.İnsanlardan uzak dururum.					
17.Başkalarına iğneli sözler söylerim.					
18.Soğukkanlılığımı korurum.					
19.Kapıları çarpmak gibi şeyler yaparım.					
20.İçin için köpürürüm ama gösteremem.					
21.Davranışlarımı kontrol ederim.					
22.Başkalarıyla tartışırım.					
23.İçimde kimseye söyleyemediğim kinler beslerim.					
24.Beni çileden çıkaran her neyse saldırırım.					
25.Öfkem kontrolden çıkmadan kendimi durdurabilirim.					
26.Gizliden gizliye insanları epeyce eleştiririm.					
27.Belli ettiğimden daha öfkeliyimdir.					
28.Çoğu kimseye kıyasla daha çabuk sakinleşirim.					
29.Kötü şeyler söylerim.					
30.Hoşgörülü ve anlayışlı olmaya çalışırım.					
31.İçimden insanların fark ettiğinden daha fazla sinirlenirim.					
32.Sinirlerime hakim olamam.					
33.Beni sinirlendirene, ne hissettiğimi söylerim.					
34.Kızgınlık duygularımı kontrol ederim.					

EK IV**SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ**

Elinizdeki bu ölçek, bazı konularda görüşlerinizi öğrenmek üzere geliştirilmiştir. Araştırmanın nesnelliği ve gerçek sonuçlar elde edilebilmesi için ölçeğin doğru yanıtlanması çok önemlidir.

Lütfen ölçekte tanımlanan her durumu dikkatle okuyarak yanıt kağıdı üzerinde, bu konuda görüşleriniz hangi uca daha yakınsa o uca uygun gördüğünüz boşluğa (x) işareti koyunuz.

ÖRNEK;

- Bana çok uyuyor (1)
 oldukça uyuyor (2)
 uyuyor (3)
 görüşüm yok (4)
 uymuyor (5)
 oldukça uymuyor (6)
 Bana hiç uymuyor (7)

1. Başkalarının önünde birisine sert ve kırıcı davranan kişi haklı olarak çevreden saygı görür.
 1 2 3 4 5 6 7
2. Beni öfkeliendiren kişiye genellikle küfredirim.
 1 2 3 4 5 6 7
3. Haksızlık karşısında kişinin hakkını araması kendi bilek ve dil gücüne kalmıştır.
 1 2 3 4 5 6 7
4. Rahatsızlığımı içimde tutmaktansa bu duygumu beni rahatsız eden kişiye açabilirim, sigara dumanından rahatsız oluyorsam yanımda içene rahatsız olduğumu söylerim.
 1 2 3 4 5 6 7
5. Başarısızlık karşısında kolay kolay ümitsizliğe kapılmam.
 1 2 3 4 5 6 7
6. Satın aldığım, ama sonradan içime sinmeyen bir malı değiştirmeye götürebilirim.
 1 2 3 4 5 6 7
7. Bir kişi eğer beni küçük düşürmüşse içimden onunla alay eder ve ona küfredirim.
 1 2 3 4 5 6 7
8. Bir şeyi çok istiyorsam, isteğimi açıkça belirtmem imada bulunurum.
 1 2 3 4 5 6 7

ÖRNEK;

- Bana çok uyuyor (1)
 oldukça uyuyor (2)
 uyuyor (3)
 görüşüm yok (4)
 uymuyor (5)
 oldukça uymuyor (6)
 Bana hiç uymuyor (7)

9. Bana haksızlık ettiğine inandığım kişilerin başına kötü işler geldiğini, mahvolduklarını hayal ederek avunurum.
 () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7
10. Eğer bir düşüncenin doğruluğuna inanıyorsam, bu düşünceyi savunan tek kişi ben olsam bile yine fikrimi savunurum.
 () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7
11. Yeni tanıştığım kişilerle rahatça konuşabilirim.
 () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7
12. Karşımdakilere gerek olumlu, gerek olumsuz duygularımı rahatça açabilirim.
 () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7
13. Eğer bir insan beni çok sinirlendirmişse üzerine yürüyebilirim.
 () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7
14. Sinirlendiğimde bazen öyle kendimden geçerim ki ağızımdan çıkan sözlerin farkında olmam.
 () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7
15. Bu dünyada yaşayabilmeleri için insanların acımasız olmaları gerekiyor.
 () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7
16. Bir dükkan, bir butik veya markette, satıcının benimle ilgilenmediğine inanırsam, onun sonradan çok fazla vaktini alarak intikamımı alırım.
 () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7
17. Bana emretmeye hakkı olmadığına inandığım bir kişinin buyruğuna ses çıkartmasamda, ya verdiği işi yapmam ya da yapsam da bir şeye benzemez.
 () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7
18. Bir kişi beni kırsa fakat sonradan özür dilese, beni ne kadar kırmış olduğunu en az bir kaç kez üstü kapalı da olsa hatırlatmadan rahat edemem.
 () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7
19. Bir kimse görevini yapmadığında her kim olursa olsun bunu kendisine söylerim.
 () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7

ÖRNEK;

Bana çok uyuyor (1)

oldukça uyuyor (2)

uyuyor (3)

görüşüm yok (4)

uymuyor (5)

oldukça uymuyor (6)

Bana hiç uymuyor (7)

20. Çok saygı duyduğum bir kişi benimkinin tersi bir düşüncüyü savunuyor diye kendi düşüncemi savunmaktan vazgeçmem.

() 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7

21. Topluluk karşısında konuşmaktan çekinmem.

() 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7

22. Benimkinin tersi olan görüş ve düşünceleri altetmek bana keyif verir.

() 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7

23. Sinirlenirsem, tanımadığım kişilerle ağız dalaşına hatta tokatlaşmaya veya yumruk kavgasına girişebilirim.

() 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7

24. Kişinin hakkını yedirmemek amacıyla başkalarının hakkını yemesi ters bir davranış değildir.

() 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7

25. Çevremdekiler istediklerimi yapana dek, imalar iğnelemelerle onları tedirgin ederim.

() 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7

26. İstemediğim bir şey yapmam istendiğinde ya o işi yapmayı geciktiririm ya da gayet baştan savma yaparım.

() 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7

27. Bir arkadaşım bir isteğimi yapmamakta direnirse ona, vaktiyle onun için yapmış olduğum iyilikleri hatırlatırım.

() 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7

28. Bir kimseden bir istekte bulunacaksam araya bir aracı koymaktansa gider yüzyüze görüşürüm.

() 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7

29. Birisi bende bir hata bulursa, ben de onun hatalarını bulur ve ortaya dökerim.

() 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7

30. İstemediğim bir yer veya toplantıya gitme vakti gelince hastalanıveririm.

() 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7

EK V**EMPATİK BECERİ ÖLÇEĞİ**

Açıklama: Formda altı ayrı kişiye ait birer sorun dile getirilmiştir. Her sorunun altında, bu sorunu dile getiren kişiye söylenebilecek 12 tepki yer almaktadır. 12 Tepki arasından, bu soruna verilebilecek en uygun 4 cevabı işaretleyiniz.

1.Kişi (ev hanımı):

‘Yemek, çamaşır, temizlik, dikiş, alış-veriş, çocuklar... Bütün gün tek başıma koşturuyorum; yine de yetişemiyorum. Kendime ayıracak beş dakikam yok. Kendimi mutfakla banyo arasına hapsolmuş hissediyorum.’

- 1.Ev işlerine yardım edecek bir yardımcı tutmayı düşündün mü?
- 2.Bütün bu işler günde kaç saatini alıyor?
- 3.Eşin hiç yardım etmiyor mu?
- 4.Anladığım kadarıyla ev işleri sana çok ağır geliyor.
- 5.Ev işlerini yapan, dünyada bir tek sen değilsin; bu durumu böyle mesele yapmak doğru değil.
- 6.Haklısın, bu kadar iş insanı bunalır.
- 7.Bence senin problemin, işi becerememen değil, işlerin çok olması.
- 8.Senin yerinde olsam bende bunalırdım.
- 9.Sanırım bunca iş karşısında, kendini çaresiz ve yalnız hissediyorsun.
- 10.Sana katılıyorum; ev işleri gerçekten çok kolaydır.
- 11.Annem de (veya bir başka yakınınız) senin gibi sürekli ev işi yapmaktan bunalıyor.
- 12.Sanırım, bu kadar çok işi tek başına yapmak zorunda kalman seni öfkeliendiriyor.

2.Kişi (bir arkadaşınız):

‘Bir miras meselesi yüzünden babamla amcam kavga ettiler. Aslında ben ikisini de severim. Aralarını bulmaya çalıştım; daha da kötü oldu. Babam dün ‘Bir daha o adamla konuşmayacaksın’ dedi. Gerçi, miras konusunda babam haklı gibi geliyor ama amcamdan da vazgeçemem ki. Bunca yıl bize ikinci baba oldu. Üç kuruş için bu çektiğimize değer mi?’

- 1.Her ailede böyle problemler olabilir; kardeş kardeşin ne öldüğünü istermiş, ne güldüğünü.
- 2.Çok zor bir durum sıkılmakta haklısın.
- 3.Anladığım kadarıyla bu kavga seni çok üzmüş.
- 4.Senin yerinde olsaydım ben de çok üzülürdüm.
- 5.Kendini, sevdiğin iki insan arasında kalmış hissediyorsun; bu da seni çaresizliğe itiyor.
- 6.İki kardeşin problemi anlaşarak çözmelerine sevindim.
- 7.Bence güvenilir bir hukukçu bulup onun hakemliğine başvurmalısınız.
- 8.İki sevdiğin kişi arasında seçim yapmak zorunda kalman seni öfkeliendiriyor.
- 9.Parayla mutluluk olmaz, dostluk her şeyden önemlidir.
- 10.Eğer babanın tarafını tutarsan amcana karşı haksızlık ettiğini düşüneceksin.
- 11.Baban ‘amcanla konuşma’ sözünü geçici bir öfke anında söylemiş olabilir.
- 12.Bu kavganın sebebi, aslında para değil, babanla amcanın ailede üstünlük kurma istekleri olabilir.

3.Kişi (bir dostunuz):

‘Son günlerde canım sıkılıyor. Belli bir sebep yok ama içimin daraldığını hissediyorum. Canım hiç bir şey yapmak istemiyor; amaçsız dolanıyorum. Üstelik bu sıkıntımı kimse ile paylaşamıyorum.’

- 1.Sıkıntının nedenini araştırdın mı?
- 2.Senin böyle sıkılıyor olmana üzüldüm.
- 3.Bence kendini meşgul edecek bir hobi bulmalısın.
- 4.İçinde tanımlayamadığın bir heyecan hissediyorsun ve kötü bir şeyler olacaktı gibi geliyor.
- 5.Bazen ben de senin gibi sebepsiz sıkıntı hissedirim.
- 6.Sanırım şu sıralarda kendini yalnız hissediyorsun.
- 7.Herhalde bilinçaltındaki bir takım duygular böyle hissetmene yol açıyordur.
- 8.Sebebini bilmediğin yoğun bir sıkıntı içindesin.
- 9.Geceleri sıkıntılı rüyalar gördüğünde oluyor mu?
- 10.Kendini böylesine bırakman doğru değil.
- 11.Dünyada öyle büyük dertleri olan insanlar var ki, onlar, senin bu sebepsiz sıkıntını dertten saymazlar.
- 12.Son günlerde istediğini elde etmen beni sevindirdi.

4.Kişi (bir genç):

‘Başımın yan tarafında bir tutam saç var; ne yapsam yatıramıyorum. İslatıyorum olmuyor, bağıyorum olmuyor. Ne zaman aynaya baksam neşem kaçıyor.’

- 1.Bu önemli bir problem değil; kafanı takma.
- 2.Kafanın dışı değil, içi önemlidir; sen kişiliğini geliştirmeye çalış.
- 3.Saçının yatmaması seni üzüyor.
- 4.Saçının dökülmesi beni üzdü.
- 5.Berber ne diyor?
- 6.Başkalarının yanında her zaman derli toplu gözükme istiyorsun.
- 7.Her zaman kusursuz bir insan olmak istiyorsun.
- 8.Saçınla bu kadar uğraşmak zorunda kalman seni sinirlendiriyor.
- 9.Bence bu önemli bir sorun değil ama bu işin seni rahatsız etmesine üzüldüm.
- 10.Bunu, sakın arkadaşlarına söyleme; çünkü seninle dalga geçebilirler.
- 11.Küçük bir şey için bile olsa, başkaları tarafından eleştirilmek seni üzüyor.
- 12.Bence seni asıl kızdıran; saçının yatmaması değil, bu işe çok zaman harcıyor olman.

5.Kişi (bir kız arkadaşınız):

‘Annem geçen hafta doğum günümde, bana nefis bir atkı hediye etti. Verirken de, ‘Sana özel bir şey bulabilmek için şehrin altını üstüne getirdim’ dedi. Dün ne öğrensem beğenirsin? Başka şehirde oturan bir ablam var. Annem, bana aldığıнын aynısını üç ay önce ona da almış. Bunu öğrenince perişan oldum. Şu anda son derece kötü hissediyorum kendimi.’

- 1.Annene niçin böyle davrandığını sordun mu?
- 2.Annen, hem sana, hem de ablana ‘özel’ bir hediye alabilir, çünkü ikinizi de seviyordur. Bence olaya bu açıdan bakmalısın.
- 3.Bence bu konuda bencillik ediyorsun.
- 4.Bu olaya üzülmede haklısın.
- 5.Bu olay karşısında sanırım kendini aldatılmış hissetmişsin.
- 6.Galiba ablanı biraz kıskanıyorum.
- 7.İki atkı tamamen benziyor mu?
- 8.Annenin, sana, senin sandığın kadar değer verip vermediğini merak ediyorsun.
- 9.Senin yerinde olsaydım ben de üzülürdüm.
- 10.Annenin gözünde özel bir yerin olmasına sevinmiştin; şimdi bu sevincin yerini üzüntü aldı.
- 11.Annen ablanı her zaman böyle eleştirir mi?
- 12.Annene oldukça öfkelisin.

6.Kişi (bir öğrenci):

‘Son zamanlarda hiç ders çalışmıyorum. Sürekli kahvedeyim. Kâğıt oynamak zevk veriyor, ama kahveden çıkarken her seferinde derin bir pişmanlık duyuyorum. Böyle giderse okulu bitiremeyeceğim. Bitiremezsem halim ne olur? Ne iş yaparım. Sonra anama, babama, konuya komşuya ne derim?’

- 1.Bu durumu ailen öğrenirse, herhalde çok üzülürler.
- 2.Sınıfınızda senin durumunda olan başka arkadaşların da var mı?
- 3.Hayatta başarılı olmanın tek yolu okul bitirmek değildir. Okul bitirmemiş nice başarılı insan var.
- 4.İçinde bulunduğun durum seni çok sıkıyor, kaygılanmana yol açıyor.
- 5.Çalışmak istediğin halde çalışmıyorsun; kendi kendine söz geçiremiyor olman seni huzursuz ediyor.
- 6.Bence rahatlamak için bir psikoloğa başvurmalısın.
- 7.Konu komşunun ne düşüneceklerini kafana takma, kendini derslere ver.
- 8.Bu problemin beni üzdü.
- 9.Hem gelecekte iyi bir yaşantı elde edememekten, hem de ana-babanı incitmekten korkuyorsun.
- 10.Hiç bir derse mi çalışmıyorsun, yoksa bazı derslere mi?
- 11.Bence kendine fazla yükleniyorsun; telaşın ve sıkıntın bu yüzden.
- 12.Çok çalıştığın halde dersleri başaramaman üzücü.

EK VI**KİŞİLERARASI ÇATIŞMA ÇÖZME YAKLAŞIMI ÖLÇEĞİ****A) Kesinlikle Katılmıyorum****B) Katılmıyorum****C) Biraz Katılmıyorum****D) Kararsızım****E) Biraz Katılıyorum****F) Katılıyorum****G) Kesinlikle Katılıyorum**

1. Bir kimse ile telefonda tartışmak benim için yüzyüze tartışmaktan daha rahattır.	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
2. Ailemden birisi ile tartışmamı, komşular duysalardı utanırdım.	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
3. Tartışma sırasında, benim ne düşündüğümü diğer kişilerin bilmesine izin vermemeye çalışırım.	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
4. Bir tartışmayı çözmek için harekete geçmeden önce, tartışmanın kendi kendine hallolup olmayacağını görmek için beklerim.	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
5. Bir tartışma sırasında duyguları ifade etmek bir zaman kaybıdır.	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
6. Tartışmalardan nefret ederim.	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
7. Kendisi ile aynı fikirde olmadığımı rahatça söyleyebileceğim pek fazla insan yoktur.	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
8. Bir kimse ile tartışırken, yüz yüze oturmaktan çok yan yana oturmayı daha rahat bulurum.	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
9. Duyguları ortaya koymak, sadece çatışmaları daha kötü hale getirir.	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
10. Bir tartışmada, kendi bakış açımı mümkün olduğu kadar az açığa vurmaya çalışırım.	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
11. Toplum içinde tartışan diğer insanları gördüğümde rahatsız olurum.	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
12. Komşularım çok fazla gürültü yaparlarsa, kendim konuşmaktansa, polisi aramayı tercih ederim.	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
13. Tartıştığım insan, beni inançlarım ve düşüncelerim hakkında konuşmaya zorladığında sinirlenirim.	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
14. Sinirliyse, bu kontrolü kaybettiğim içindir.	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
15. Arkadaşlarımla nadiren tartışırım.	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
16. Bir lokantada tartışma yapmaktan rahatsız olmam.	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
17. Bir tartışmada, kendimle ilgili tartışılmayacak pek çok şey vardır.	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
18. Tartışmalar eğlenceli olabilir.	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
19. Tartışmada duygularınızı göstermek,	(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

güçsüzlüğünüzün işaretidir.

20. İnsanlarla anlaşmazlık noktalarımı, onlara yazı yazarak ifade etmektense onlarla doğrudan konuşarak ifade etmeyi tercih ederim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

21. Halka açık bir yerde bir tartışma içerisine girmekten çekinmem.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

22. Bir arkadaşımın bana borcu olursa, borcunu ödemesini doğrudan kendisine söyleyerek isterim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

23. Tartışmalardan kaçınırım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

24. Birisi ile tartışma yaptığımda, etrafta diğerlerinin olup olmadığına dikkat etmem.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

25. Bir tartışma sırasında, tartıştığım insanlarla göz göze gelmekten hoşlanmam.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

26. Benim bulunduğum yerde diğer kişilerin birbirleriyle tartışmasından hoşlanmam.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

27. Diğer kişilerin duygularını ifade etmesi, beni rahatsız eder.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

28. Bir tartışma sırasında diğer insanların kişisel inanç ya da düşüncelerini açıklaması beni rahatsız eder.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

29. Bir arkadaşım beni üzerse, bunu beni üzen arkadaşımdan çok, başka bir arkadaşım ile tartışmayı tercih ederim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

30. Tartıştığım konu hakkında bilgisi olması gerekenlerin dışında hiç kimsenin yanımda bulunmasını istemem.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

31. Bir insanın neden üzgün olduğunu sormak yerine bunu tahmin etmeyi tercih ederim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

32. Bana sorulmadığı sürece fikrimi nadiren kendiliğimden açıklarım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

33. Çatışma durumlarında tarafsızımdır.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

34. Tartışma sırasında, görüşlerimi açıkça belirtirim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

35. Halka açık yerlerde tartışmaktan çekinirim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

36. Bir tartışmada, ilgilerimi ihtiyaçlarımı ifade etmede rahatımdır.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

37. Bir tartışmada duygularımı saklarım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

38. Bir arkadaşımın yaptığı bir şeyden dolayı Üzülürsem, onunla hemen bunu tartışırım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

39. Bir tartışmada diğer kişilerin düşünceleri Ve inançları hakkındaki her şeyi bilmek isterim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

40. Başkalarının, benimle tartışma Başlatmasını Pek önemsemem.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

41. Bir tartışmada diğer kişiler, bana Düşüncelerimi Ve fikirlerimi sorduğunda memnun olurum.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

42. Tartışma sırasında insanlar duygularını Göstermeye başladığında kaçmak isterim.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

43. Bir insanla çatıştığım da sorunu ona karşı Daha nazik olarak çözmeye çalışırım.

(A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

- 44.Çatışma durumunda diğerleri kim olursa olsun düşüncelerimi ifade etmede kendimi rahat hissedirim. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 45.Diğer kişilerin tartıştığı bir çatışma ortamında bulunmak benim canımı sıkmaz. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 46.Diğer kişilerin fikirlerine karşı çıkmaktan hoşlanırım. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 47.Bana göre, duyguları açıklamak, tartışmaları çözmenin önemli bir bölümüdür. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 48.Tartışmaları, yüz yüze tartışarak çözmeyi tercih ederim. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 49.Bir kişi, diğer kişiler etrafta olduğu için benimle bir anlaşmazlığı tartışmayı reddettiğinde sinirlenirim. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 50.Duygularımı kolayca ifade eden insanlardan çekinirim. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 51.Diğer bir arkadaşın bulunduğu bir yerde başka bir arkadaşla tartışmaktan rahatsız olurum. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 52.Sık sık tartışmalar başlatırım. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 53.Eğer bir iş arkadaşım,benim yaptığım bir işe karışırsa, durumu patrona anlatmaktansa bunu doğrudan kendisine söylemeyi tercih ederim. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 54.Bir tartışmada, duygularımı açıkça ifade ederim. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 55.Çatışmaları ilginç bulurum. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 56.İnsanların, bir münakaşa sırasında, duygularımı anlatmamı istemesinden hoşlanmam. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 57.Bir aile üyesinin,ne düşündüğümü ben söylemeden bilmesini umarım. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 58.Bir tartışmada,duygular dahil her şey açık olmalı. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 59.Toplum içinde tartışırken özel bir yerde tartıştığım kadar rahat olurum. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 60.Birisinin, bana kızgın olduğu halde konuyu benimle tartışmak istemediğini öğrenince üzülürüm. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 61.Satın aldığım bir şey defolu olduğunda, onu geri veririm. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 62.Duyguları açık bir şekilde ifade etmek gücü gösterir. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 63.eğer bir arkadaş, yapmış olduğumuz bir tartışmayı, diğer insanlara söyleirse bunu önemsemem. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 64.Diğer insanlar, duygularımı ifade etmede cesaretimi kırdığında hayal kırıklığına uğramış hissedirim. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 65.Bir tartışma sırasında genellikle sessiz kalırım. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
- 66.Tartışmalar, benim canımı sıkmaz. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

67. Arkadaşımla bir tartışmadan sonra, çatışma çözülmüş olsa bile, tekrar arkadaşımı görmek beni rahatsız eder. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
68. İnsanlar kendi duygularını açıkladığında tartışma daha kolay çözülebilir. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
69. Çatışmalar ilişkileri ilginç hale getirebilir. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
70. Bulduğum yerde yabancıların tartışmalarını önemsemem. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
71. Diğer insanların fikirlerime meydan okumalarından hoşlanırım. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
72. Bir tartışma sırasında, diğer insanlar kendi duygularını ifade ettiğinde, kendimi rahat hissedirim. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
73. Çatışmadan kaçınıyorum. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
74. Toplum içinde tartışırım. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)
75. Bir tartışmadan sonra çok üzülürüm. (A) (B) (C) (D) (E) (F) (G)

ÖZGEÇMİŞ

Çalışmacı, 1983 yılında Adıyaman’da doğdu. Sakıp Sabancı Anadolu Lisesi’nden mezun olduktan sonra 2001-2005 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü’nde lisans eğitimini bitirdi. 2006 yılında başladığı İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü’nde yüksek lisans programını “Aile İçinde ve Toplumda Maruz Kalınan Fiziksel Şiddetin Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezi ile tamamladı. 2010 Nisan- 2011 Temmuz tarihlerinde T.C Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü’ne bağlı Metris R-Tipi ve 2 Nolu Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda kurum psikoloğu olarak görev yaptı. 2011 Ağustos- 2012 Şubat tarihlerinde Sağlık Bakanlığı’na bağlı Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi’nde psikolog olarak görev yaptıktan sonra 2012 Ekim tarihinden itibaren başlamış olduğu Sağlık Bakanlığı’na bağlı Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesinde halen psikolog olarak görev yapmaya devam etmektedir.